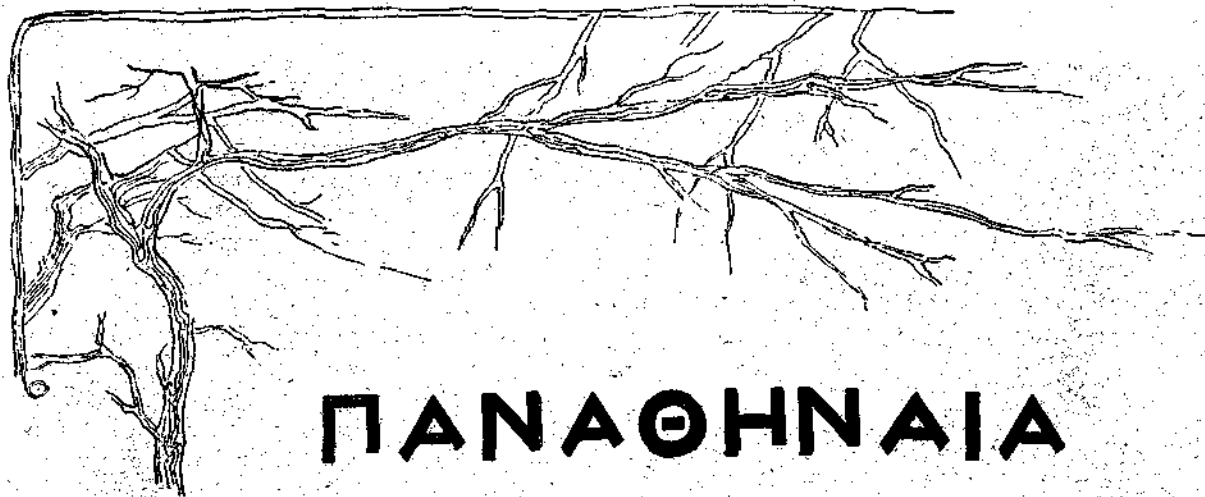

ΕΡΤΩΝ Θ. ΠΑΛΛΗ

Ο ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ Β'

31 ΙΟΥΛΙΟΥ

15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1902

ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑ

1821

1. — ΤΡΕΙΣ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΩΤΑΙ

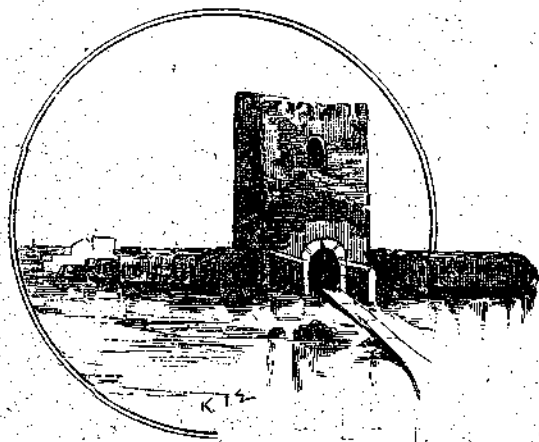
ΔΟΡΚΑΔΕΣ άνηχοι οι Τούρκοι έφυγον, τους πύργους αφήνοντας, προς τα φρούρια τα ισχυρά· διότι τα βραχίσηματα έπληρώνοντο δια πιστολισμών και διά κτυπημάτων της σπάθης αντιμετρούντο αι μαστιγώσεις. Διέβησαν λοιπόν και οι ώμοι Βαφδωνιάται, μετά των έγχωρίων μουσουλμάνων, ταχύποδες την μακράν γέφυραν την συνδέουσαν την Μονεμβασίαν μετά της Λακωνικής, όπισθεν των ξυθηρών βράχων αυτής, έντός των υπερηφάνων αυτής τειχών σώζοντες έναντους, τα χαρέμα και τους θησαυρούς.

Άλλα τροφών αυδεμίαν έλαβον πρόνοιαν. Ίνς Άλλάχ. Θά καταβή η άρμάτα, και σκορπίουσα ως άμάχους λάρους επί του πελάγους τα όλίγα έλληνικά μύστια θά εισαγάγη τροφάς εις τους πιστούς μουσουλμάνους, τών Μενεξέ-καλεσι τους υπερασπιστάς η οι πασσάδες ελαύνοντες από της Τριπόλεως γοργόποδας θά καθίστων τους πολιορκητάς φεύγον-

τας ως άκανθαι ξηραι υπό της θιπής έχθίστου ζεφύρου. Άλλά της άρμάτας άνεκόπη η όρμη εις την Έρεσον και των πασσάδων η στρατιά άνεμοφόρητος έγεινεν εις το Βαλιέτσι.

Πεινώντες έξήλθον πανοι μέχρι της Συκιάς και μέχρι του Άγίου Νικολάου και του Φοινικίου, αλλά καθημαγμένα έχοντες τα πελιδνά πρόσωπα των εις την πόλιν άνέστρεψαν. Αι βαρείαι θύραι του πύργου της γεφύρας εκλείσθησαν και αι μεγάλαι σιδηραί κλειδες έβρόντησαν στρεφόμεναι έντός των κλειθρων.

Εις το Σαμμαράκι και εις τα Τσικαλαριά, άντικρύ της Μονεμβασίας, και πέραν περι την Άγιαν Τριάδα της Χρανάπας και την Παλαιάν Μονεμβασίαν ένοπλοι όριάδες Έλληνων όργης και εκδικήσεως και άμα πόθων ευελπίδων ήλιπτοι βλέμματα εις την άπορρώγα νησιδα. Οι Τούρκοι όχροι και κατάξηροι διευθύνονσι λευκά πλέον εκ της πείνης τα όμματα πέραν προς τον Έδρον όπου εκάστην αυγήν εις καθάριον όρίζοντα, ως μεγάλα πλοία προσπλέοντα, φαίνονται χλευάζουσαι

Πύργος της γαφύρας ήδη κρημνισμένος. - Εικόνα Κωνσταντίνου Στελλάκη του αποθανόντος νεαρού και εβέλπιδος ζωγράφου και γλύπτου.

αυτούς αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου. Ἡ ἔξοδος των κατὰ τῶν ἐν Παλαιᾷ Μογεμβασίᾳ ἐστρατοπεδευμένων Ἑλλήνων προδοθεῖσα ἀπέτυχε καὶ ἑκατὸν πενήκοντα Τούρκοι ἐκ τῶν τῆς φρουρᾶς ἔπεσον νεκροὶ ἢ ἠχμαλωτίσθησαν.

Ἄλλ' ὅμως καὶ πεινῶντες καὶ ἀποθνήσκοντες δὲν κάμπτονται οἱ ἀγέρωχοι Τούρκοι. Κάστρον βασιλικὸν μὲ σιδηρᾶς πύλας καὶ τείχη ὑπερύψηλα δὲν ἦτο δυνατόν αὐτοῖς, πιστοὶ τοῦ Ἰσλάμ δεσποὶ νὰ παραδώσωσι. «Τί νομίζετε; ἔλεγε πρὸς τοὺς πολιορκητὰς ἀπὸ τῆς ἐπάλξεως ὁ αἰμοχαρὴς ἄλλ' ἀνδρείος Βαρδουνιώτης Μουλά Γιακουπάκης; τί νομίζετε; θὰ σᾶς παραδώσωμεν τὸ Μενεξέ-Καλεσί; Μὲ τὸ χῶμα θὰ γείνωμ' ἕνα».

Καὶ δὲν ἦσαν ὁμόφρονες οἱ πολιορκουμένοι Τούρκοι διότι τῶν προκρίτων Μογεμβασιωτῶν οἱ πλείστοι καὶ οἱ ἐπήλυδες Βαρδουνιώται συναθροίσαντες ὅσας εἶχον τροφὰς εἰσῆλθον εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ἀφήσαντες κάτω εἰς τὴν πόλιν, εἰς τὸ Βαροῦσι, τὸν ὄχλον τῶν Τούρκων μετὰ εἰκοσιν οἰκογενειῶν συμπολιορκουμένων Ἑλλήνων. Οἱ Τούρκοι λοιπὸν τῆς πόλεως θέλονσι νὰ παραδοθῶσιν, οἱ δ' ἐν τῇ ἀκροπόλει, ἔχοντες ἀκόμη τροφὰς, ἐντείνουσι τὴν ἀντοχὴν αὐτῶν ἄλλ' οἱ πολιορκηταὶ Ἑλλήνες κηρύττουσιν «ἢ ὅλοι θὰ παραδοθῆτε ἢ ἄς ἀποθάνετε ἀπὸ τὴν πείναν ὅλοι σας».

Ἡ κέγχρος λοιπὸν ἢ σαπρὰ ἐκ τῆς παλαιότητος κατεφαγάθη ἔπειτα πᾶν μισρὸν ζῶον, τῆς φραγκοσυκίας τὰ παχέα φύλλα, τέλος τὰς ἀρμυρήθρας ἐκ τῆς θαλάσσης ἐκσπῶντες, βράζοντες καὶ με ἔλαιον περιχύνοντες ἀγρίως καὶ

θηριωδῶς κατέπινον μᾶλλον ἢ κατέτρωγον. Ἄλλ' ἀντεῖχον, τὴν ἐκδύσασιν τῶν ραγιαδῶν φοβούμενοι. Ἦρχισαν πλέον νὰ τρώωσι τὰ πτώματα τῶν ἀποθνησκόντων, οἱ δὲ γονεῖς τὰ τέκνα σφάζοντες κατεβρόχθιζον.

Τὸ ἀνθρώπινον κτήνος κατεδείκνυεν ὅλην τὴν μεγαλειότην αὐτοῦ βδελυρίαν.

Καὶ ὅμως ἡ πολιορκία κακῶς συνέτηρεῖτο, καὶ ἐκινδύνευε νὰ διαλυθῇ.

Ταμίας τῶν Τούρκων ἐν τῇ πόλει καὶ γραμματεὺς μεγάλην ἔχον δύναμιν ἦτο ὁ σιῶρ Παναγιωτάκης ὁ Καλογεράς, ἀνὴρ περιήρους ἄμα καὶ φιλόπατρις. Ὑποπτος εἶνε πολὺ εἰς τῶν Μουσουλμάνων τὸν ὄχλον καὶ τοὺς ἄρχοντας. Γνωρίζει τοῦτο, ἀλλ' ὅμως ἀλύγιστος προβαίνει πρὸς τὸν κίνδυνον. Ἄφηντος εἶνε ἀνάγκη ἢ πολιορκία νὰ τηρηθῇ, ὀλίγον ἀκόμη, καὶ ἡ φρουρά, ἡμιθανῆς πλέον, θὰ παραδοθῇ. Ἀλλὰ ποῖα γοργοπτερεῖς περιστρά θὰ φέρῃ εἰς τὴν ἀντιπέραν γῆν τὴν ἀγγελίαν καὶ τὴν συμβουλὴν;

Τρεῖς Μογεμβασιωταὶ χριστιανοὶ, ἄνδρες νεαροὶ εἰσέτι, νεότης τολμῶσα, τὰς ὀληθρόνας τῆς πείνης μὲ φαιδρὰ μειδιάματα πρᾶίνουσα καὶ με τῶν Μουσουλμάνων τὰς ἀχρεΐας ὄψεις καὶ τὴν ἀγωνίαν τὴν ψυχικὴν, ὁ Θεοφιλάκης ὁ Δημήτριος, ὁ Κορώνης ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ Λελάκης (ἢ Λελές) ὁ Γεώργιος εἶνε γνωστοὶ ἐν Μογεμβασίᾳ ὡς ψυχὰι εὐθυμοὶ καὶ κολυμβηταὶ δεινοὶ.

Ἡ νύξ ἔχει καλύψῃ ἢ μελανοπτερεῖ τὸν βράχον τὸν μεγαλόπετρον. Σκότος ἐν τοῖς σπηλαίοις τοῦ βράχου, ἐν τοῖς ναοῖς, ἐν ταῖς οἰκίαις· σκότος ἐν ταῖς ψυχαῖς. Σιωπὴ λιθίνη. Μόνον τῶν φρουρῶν τὸ βῆμα τὸ ἄτονον καὶ τὸ κῦμα τὸ ἀπαλᾶ ροχθοῦν ἐτάρασεν αὐτὴν ἀμυδρῶς. Ταύτην τὴν ὥραν ἀνὴρ, ὄχι πλέον νέος, ἀλλ' ὅμως τὸ βῆμα ἐλαφρὸν ὑπὸ τῆς ἰδέας ἔχων, διέρχεται παρὰ τὸν Ἅγιον Νικόλαον τοῦ Λικινίου. Ἡ σκιὰ τοῦ μάρτυρος ἵσταται ἀνωθεν εὐλογούσα αὐτόν. Ὀλίγον περαιτέρω κρούσας εἰσέρχεται εἰς τινὰ οἶκον ὄχι ὑπερήφανον, τὸν οἶκον τοῦ Θεοδώρου Κορώνη. Ἐν αὐτῷ ἀμεριμνοὶ παίζοντες εἶνε πλὴν τοῦ οἰκοδεσπότη καὶ τῆς κυρᾶ - Βενέτας, τῆς γυναῖκος αὐτοῦ, καὶ οἱ φίλοι Λελές καὶ Θεοφιλάκης.

Ἐκπληκτοὶ εἶδον αὐτόν οἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ. Μήπως οἱ λατρεύοντες εἰς τὸ Ἰσλάμ ἀπεφάσισαν νὰ σφάζωσι καὶ καταφάγωσι τοὺς χριστιανούς; καὶ αὐτὸ ἤλθε ν' ἀναγγεῖλῃ ὁ σιῶρ Παναγιωτάκης ὁ Καλογεράς;

Ἄλλ' αὐτός:

Ἔρχομαι, εἶπε, πρὸς σᾶς ὡς χριστιανούς καὶ ὡς Ἑλλήνας. Εἶχομεν κάποτε καὶ ἡμεῖς πατρίδα, βασιλίτισσαν τοῦ κόσμου καὶ τῶν χριστιανῶν τὸ στήριγμα. Τώρα ὁ Θεὸς ἐρρίφθη ἔξω τοῦ θρόνου τοῦ μετὰ τὰ χέρια δεμένα ὡς ἔνοχος ὁ ἄγνος, μὲ στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, ὅστις σχίζει τὸ θεῖκόν μέτωπόν του, ἐσύρθη εἰς τὸν σταυρὸν καὶ ἐπάνω εἰς αὐτόν ἐκαρφώθη. Τὸν Θεὸν αὐτὸν τὸν ἐλκόμενον, τὸν ὑβριζόμενον, τὸν ταπεινωμένον πρέπει πάλιν ἐπὶ τοῦ οὐρανίου θρόνου τοῦ λάμπαγα νὰ καθίσωμεν ἡμεῖς κινδυνεύοντες καὶ περὶ τῆς ζωῆς ἀκόμη, καὶ εἰς τὸ μαρτύριον ἀτρόμητοι προβαίνοντες. Ἐγὼ, ἡξεύρετε, ἀπὸ ὧρας εἰς ὧρας κινδυνεύω ὑπὸ τῶν Τούρκων νὰ σπαραχθῶ. Διότι γίνονται ἀγριώτεροι, ὅσῳ περισσότερον ἐννοοῦσιν ὅτι θὰ παραδοθῶν εἰς τοὺς χθεσινούς ραγιαδες. Καὶ θὰ παραδοθῶν. Ἄλλ' ὅμως φοβοῦμαι μήπως ἀπ' ἔξω οἱ Ἕλληνες δὲν ἔχουν τὸ θάρρος νὰ ἐπιμείνωσι μήπως διαλυθῶσι. Πρέπει λοιπὸν νὰ μάθωσιν ὅτι οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὴν πείναν ἀποθνήσκουσιν. Ἄν εἶχα τὸ στήθος μαρμάρινον καὶ χάλκινον σήμαντρον τὴν φωνήν, θὰ τὸ ἐφώναζα ἀπὸ τὸ τείχος, καὶ ἄς με ἐκοιμάτιαζαν οἱ ἀντίχριστοι. Δὲν μένει λοιπὸν ἄλλο παρὰ μόνον ὁ ἄγγελος, ὁ ὁποῖος θὰ φέρῃ τὸν κρῖνον τοῦ εὐαγγελισμοῦ εἰς τοὺς πολιορκητὰς διὰ θαλάσσης κολυμβῶν. Ποῖος θέλει νὰ κερδήσῃ τὸν στέφανον; τοῦ μάρτυρος καὶ τοῦ σωτήρος;

Πρῶτ' ἰδοὺ ὁ Κορώνης, ὁ Λελάκης καὶ ὁ Θεοφιλάκης εἰσῆλθον εἰς τοῦ ἔλκόμενου τὸν ναόν. Γονυπετεῖς πρὸ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ παρακάλεσαν νὰ τοὺς δώσῃ θάρρος καὶ ρώμην διὰ τὸ ἔργον τὸ παράβολον.

Χαρμόσονται ἀμέσως ἀνεπήδησαν ἐνόμισαν ὅτι οἱ πλήρεις θλίψεως ὀφθαλμοὶ τοῦ εἰς τὸν σταυρὸν ἐλκόμενου Σωτήρος ἀκτινοβολίας ἐξέπεμψαν καὶ φαιδρῶς ἐμεΐδιασαν τὰ πικραμένα ἐκ τῆς χολῆς χεῖλη τοῦ Κυρίου.

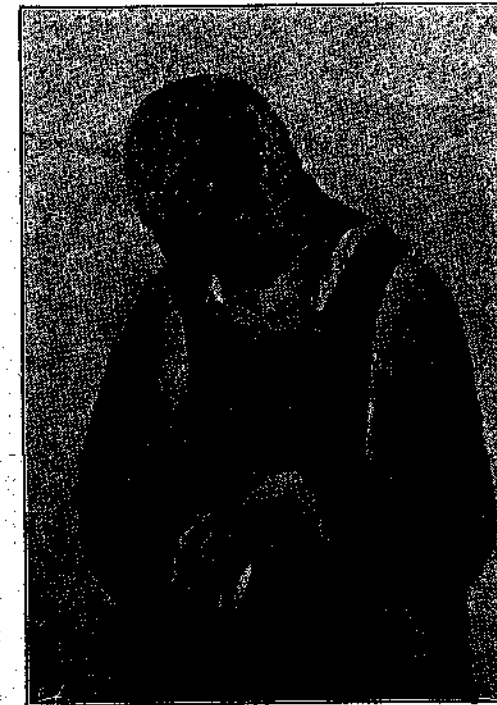
Καταβαίνουνσι πρὸς τὸ σεράγι τὸ ἡμιτελές, κλίνουσι δεξιὰ καὶ τρέπονται πρὸς τὸ πορτέλλο, τὴν παρὰ τὴν θάλασσαν πυλίδα τοῦ τείχους. Φρουρὸς Τούρκος ἀνχηρὸς καὶ στυνγνὸς ἵσταται πρὸ αὐτῶν.

— Ποῦ πάτε, βρὲ κιαφίριδες; ἐρωτᾷ.

— Νὰ πνιγοῦμε σὲ βαθειὰ νερά, ὄρε ἀγᾶ, ἀπαντῶσι. Καλλίτερα θάνατος ὕλιγρος παρὰ ψυχομάχημα μακρὸν. Πείνα μᾶς σπαρασσεί τὰ σπλάγχνα ἀκόμητη. Καταβαίνομεν εἰς τὴν θά-

λασσαν καὶ ἐλπίζομεν ὅτι θὰ εὐρωμεν κανένα κογγύλι, κανὲν δικταπόδι, καμμὴν ἀρμυρήθρα τέλος, τροφήν ἰδικὴν μας καὶ ἰδικὴν σας, ἂν εἶναι καλή.

Ἦ ἀνάγκη. Τὶς μελιχόφωνος γόης ἔθελε σοῦ μᾶλλον νοῦν ὑπὸ παθῶν συγκλονουμένων; Σὺ καὶ φρένα ἔμπεδον διασείονσα παρασύρεις ὡς φράκτιν ἐκ θάμνων ξηρῶν χείμαρρος θολὸς βαθυδίνης.

Ἐλκόμενος Χριστός. - Φωτογραφία Σπ. Κοκκόλη ἐξ ἀντιγράφου τοῦ Κωνσταντίνου Στελλάκη.

Ὁ πυλωρὸς ἠσθάνετο τὴν εὐγλωττίαν τῆς πείνας. Ἦνοιξε τὴν πυλίδα.

Μετὰ ἀμφίβολον βῆμα κατέβη τὴν κλίμακα τὴν στενὴν καὶ ἐκ τοῦ μακροῦ χρόνου ἐφθαρμένην. Εἶνε πλέον ἔξω τοῦ τείχους. Ἀσφαλὲς δὲ τότε καὶ ταχὺ βῆμα φέρει αὐτοὺς βορειοανατολικῶς πρὸς τὴν ἀκρὴν τοῦ Λειψωνᾶ. Ἄνω αὐτῶν ὑπέρχεται πελώριος ὁ βράχος τῆς νήσου ἀπόκρημνος, ἐρυδρόφαιος, στέμμα ἔχων περικαλλῆς τὸν ναόν τῆς Ἁγίας Σοφίας τῆς Μογεμβασιωτίσσης.

Ἦδη γυμνοὶ εἶνε ὅλως ἐπὶ τῆς τραχείας ἀκτῆς. Ὁ Κορώνης μόνον ἐξηρητημένην φέρει περὶ τὸν τράχηλον, ἐντὸς κηρῶτοῦ περιτυλιγμένην, τοῦ Καλογερά τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς ἀρχηγούς τῆς πολιορκίας. Ἐρριψαν τὰ

βλέμματα κύκλω' ἐνώπιον αὐτῶν ἢ εὐρεῖα ἐκτείνεται θάλασσα τῶν ἐλευθέρων ψυχῶν πατρὸς ἀπέραντος. Παρὰ τοὺς πόδας αὐτῶν ὡς σμάραγδος ἀστράπτουσα, περαιτέρω ὡς ἴων ἀτέρμων πόντος ἀπαλλ' ἀπλουμένη τοὺς καλεῖ εἰς τὴν ἀγκάλην αὐτῆς τὴν ἐρατεινὴν. Ὑψωσαν τὰ ὄμματα πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τρεῖς ἔκαμαν τοῦ σταυροῦ τὸ σημεῖον.

Ἁγία Σοφία ἡ Μονεμβασιώτισσα, σὺ τῶν Σοφιστῶν ἄλλοτε ἢ σῴτεια καὶ τῶν Μαιμωνάδων, σῶζε τοὺς ἀνδρείους.

Ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν.

Σώματα ἐκ χάλυβος ἀπλώνουσιν εἰς ὀργυιάς τοὺς μελαψοὺς ἐκ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς ἄλλης βραχίονας, ὠθοῦσιν ὀπίσω τὸ ὕδωρ καὶ φέρονται ἔμπρὸς ὄξεις κόπτοντες ὡς ζύγαναι κοῦφα τὰ κυάνεα νερά. Βυθίζονται καὶ ἀναπηδῶσι καὶ ἀπὸ τοῦ σαυφείρου τῆς θαλάσσης σκορπίζονται ἀδαμάντων σωροὶ ἀπαστράπτοντες καὶ αἴφνης τηκόμενοι εἰς ἀχρεῖον ἀφρόν.

Ἄνοικτά, ἀνοικτά ἀντικρὺ πρὸς τὸ Κρεμμύδι κολυμβῶσιν ἔξω τῶν βλεμμάτων καὶ τῶν βολῶν τῶν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως Τούρκων. Ἄλλ' ἤδη ὁ γλαυκὸς ἀφρός ἐν τῷ ἡρεμαίῳ ὕδατι εἴλκυσε τῶν φρουρῶν τὴν προσοχὴν· εἶδον τρεῖς κεφαλὰς καὶ σώματα ἀναπαλλόμενα ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Κραυγὴ μίσους καὶ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν λάμψεις ἤστραψαν φονικαὶ ἐπὶ τῶν ἐπιλήξεων τοῦ φρουρίου. Στέφανος πρὸς μετ' ὀλίγον ἐξέλαμψεν ἀπὸ τοῦ τείχους μετὰ τὰ κανόνια, μετὰ τὰ κατσαδόρια θυελλώδη χάλασαν βλημάτων ρίπτουσι κατ' αὐτῶν. Μυκάνται τῶν τηλεβόλων οἱ μύθροι καὶ ὡς κρωγμοὶ λάρων περὶ αὐτοὺς παταγοῦσι τῶν τουφεκίων αἱ βολαί. Ἄν ἡδύνατο, ἢ ἔχθρα τῆς ψυχῆς ἤθελε μεταβάλλῃ τὴν θάλασσαν εἰς ὠκεανὸν πύρινον ἀφανίζοντα μετὰ τὰς λαιμάργους αὐτοῦ· σιγῶνας τὰ δαστὰ αὐτῶν καὶ τὰς σάρκας.

Ἄνοικτά, ἀνοικτά ἀντικρὺ πρὸς τὸ Κρεμμύδι κολυμβῶσιν. Ὄθοῦσι μετὰ τὰς δύο παλάμας τὸ ὕδωρ ὑπὸ τὴν θάλασσαν, ἤδη πάλιν ἀναπάλλονται τὰ ἀδαμαντόδετα σώματα αὐτῶν νηχομένων ὡς ἀλκυόνες κοῦφαι ἐπάνω εἰς τὰ γαλανὰ νερά. Ὑπτιοὶ πάλιν λακτίζοντες τὸ ὕδωρ σκίζουσιν αὐτὸ μετὰ τοὺς εὐρεῖς ὄμους ἀτρόμητοι βλέποντες τὰς κατ' αὐτῶν βαλλομένας τῶν τηλεβόλων σφαίρας.

Ἄνοικτά, ἀνοικτά ἀντικρὺ κολυμβῶσι πρὸς τὸ Κρεμμύδι. Ἄλλὰ τὰ κατσαδόρια πλέον δὲν φθάνουσιν ἢ θανάσιμος πνοὴ αὐτῶν δὲν δύναται νὰ θίξῃ τοὺς κολυμβητὰς, τῶν δὲ τηλε-

βόλων αἱ σφαῖραι ἱστοχοὶ ἀναπηδῶσιν ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ ὕδατος. Στρέφουσι τότε πρὸς δυσμαίς. Μετὰ τὰ σιδήρεα στέρνα ἀνοίγουσιν ὁδὸν πρὸς τῶν Ἑλλήνων τὸ στρατόπεδον.

Ἄλλ' ἤδη σφοδρὸς ἄνεμος ἐνέπεσεν ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Ζάρακος· τὸ ὕδωρ ἤρρισε φρίσσον ὑπὸ τὴν ριπὴν αὐτοῦ, κύμα δὲ ἀργυροῦν λαμπυρίζον πλατὺ ἠπλοῦτο ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ. Ὁ πόντος ἐμελαίνετο.

Δεινὸς ὁ ἄνεμος συρρίζει εἰς τὰ ὄτα τῶν κολυμβῶντων αἴρων τὸ ὕδωρ κυρτούμενον εἰς κύματα καμπύλα, μεγάλα, ἀφρίζοντα, γοργὰ φεύγοντα πρὸς τὴν παραλίαν. Ἐκεῖ ἐπὶ τὰς κροκάλας κυλιόμενα τῆς ἀκτῆς ἐρρόχθουν ὡς βρουγμὸς ὀδόντων πεινώσης λυκαίνης. Τὸ κύμα συνέστρεφε τὸν βυθὸν, ἀνέσπα καὶ ἐσάρωνε τὰ φύκη, θολὸν δὲ καὶ πελώριον ἐβάρυνε τὰ μέλη τῶν κολυμβητῶν τὰ κατάπονα.

Ἐξηντημένος βραδύτερον πλέει καὶ ὑπολείπεται ὁ Κρωῶνης. Πτώμα λάρου καταφαγωμένον ἔφερον τὰ κύματα πρὸ αὐτοῦ. Σημεῖον κακόν.

Ἁγία Τριάς τῆς Χρανάπας, βάλε τὴν χεῖρα σου ὑπὸ τὸ στήθος αὐτοῦ καὶ κοῦφιζε τὸ βαρυνόμενον αὐτοῦ σῶμα.

Αἱ ἐλπίδες τοῦ ἐλιποψύχου καὶ ἀνεβίωσκοντο· οἱ σύντροφοι δὲν ἀπέλειπον αὐτόν, ἀλλὰ δὲν ἀπέλειπεν αὐτὸν πρὸ πάντων ἡ ψυχὴ του.

Ἔρχετο νὰ φθάσῃ ζῶν εἰς τὸν αἰγιαλόν.

Κράτει, ψυχὴ μου, ἔλεγε καὶ ἐνεκαρδιώνον αὐτόν εἰς τὴν μνήμην ἀναφερόμενα τὰ γελαστά πρόσωπα τῶν πέντε τέκνων του καὶ ἡ ὠραία ὄψις τῆς συζύγου του, τῆς σεμνῆς Βενέτας. Κράτει, ψυχὴ μου, ἔλεγε καὶ ἐνεκαρδιώνον αὐτόν ἡ ὑπόσχεσις πρὸς τὸν Καλογεράν, ὅτι θὰ δώσῃ τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ εἰς τῶν πολιορκητῶν τὰς χεῖρας.

Ἄλλὰ καὶ οὗτοι, οἱ πολιορκηταί, ἤκουσαν τὸν ραγδαῖον ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως τηλεβολισμόν καὶ εἶδον τὴν θάλασσαν ὑπὸ τῶν σφαιρῶν πληττομένην, κατείδον τοὺς ἄνδρας διὰ τῶν τηλεσκοπίων καὶ ρίψαντες λέμβους εἰς τὴν θάλασσαν ὤρμησαν ἐλαύνοντες ταχεῖς. Κατέφθασαν τέλος αὐτούς. «Σώσατε τὸν τελευταῖον» κραυγάζουσιν ὁ Λελέξ καὶ ὁ Θεοφιλάκης. Ὁ Κρωῶνης ἀνεσύρθη σχεδὸν λιπόθυμος. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ ἀνεβιβάσθησαν μετ' αὐτόν.

Ἡ ἐπιστολὴ ἐδόθη οἱ κατὰ ξηρὰν πολιορκηταὶ δὲν ἀπῆλθον τὰ σπειρωτικὰ πλοῖα δὲν ἀπέπλευσαν. Ἡ πολιορκία γίνεται ἰσχυρά.

ΚΩΝΣΤ. Γ. ΖΗΣΙΟΥ

ΙΟΥΛΙΑ ΚΟΣΚΙΝΑ

Ἄν εἶχε ὁ στίχος μου
Μία τέτοια χάρη
Νὰ κλείσῃ μέσα του
Κάθε ἀρετὴ,
Ποῦ σένα ἐιστόλιζε,
Τῆς γῆς καμάρι,
Πάντα, ὡς τὸ Πνεῦμα σου,
Θάχε ζωή.

Ἄλλ', ὡς ἐσβύστηκε
Τὸ ἀγνό σου σῶμα,
Ἄν τὸ τραγοῦδι μου
Θέλει σβυστῇ,
Τὰ τρία παιδάκια σου,
Μὲ ἀγγέλου στόμα,
Θὰ κάμουν εὐκόλα
Ν' ἀναστηθῇ.

Δὲν ἔχουν δύναμη
Παρόμοιο θάμα
Γιὰ σὲ νὰ κάμουνε
Ἡ ἀθώαις φοναίς·
Θὰ πέφτῃ ἀδιάκοπα
Τὸ ἐγκάρδιο κλάμα,
Ποῦ ρέουν στὸ μνήμα σου
Τόσαις ψυχαῖς.

Ἄχ! ἓνα δίνοντας
Φιλὸ τοῦ ἀνδρός σου,
Ἐσὸν ξεψόχουνες,
Καὶ τὰ παιδιά,
Ἰσως ἐπαίζανε
Μετὰ τοῦ πατρός σου,
Στοῦ γέρον πάππου τους
Τὴν κατοικιά.

Ποῦς ξέρει — ὀλόχαρα
Σὲ τόση ὀρφάνια —
Μὴν ἀνθία ἐμάζευαν
Ὁραῖα, χλωρά,
Σὰ δακροπούμισα
Χάρον στεφάνια
Ρίγγαν ἀπάνου σου
Χέρια πολλά.

Πάντα νὰ μένουνε
Δεήσου, ὦ Θεία,
Στὴν παιδιακίαια τους
Ἄφροντισιά·
Νὰ μὴ γνωρίσουνε
Πίκρα καμμία·
Νάνα ἀκατάπαντα
Στὴν εὐτυχιά.

Ἄς μὴ λαχίσουνε
Ποσὸς μία μέρα
Σὰ μάνας ὄνομα
Γύρω δ' ἀκοῦν,
Καὶ σὶν ἀπόχηρο
Μαῦρο πατέρα
Τὴν ἴδια μάνα τους,
Ἐσὲ νὰ βροῦν.

Γιὰ τοῦτο κάποιος
Ἔλα καὶ μείνε
Στοῦ ἀγαπημένου σου
Τ' ἔρμο πλενρό·
Δὸς του ἓνα φίλημα,
Ποῦ νὰ μὴν εἶναι
Ὁσὸν τὸ ὕστερο
Λυπητερό.

Γ. ΜΑΡΚΟΡΑΣ

ΘΑΜΜΕΝΗ ΑΓΑΠΗ

ΧΑΡΗΣ — ΑΚΤΗ

ΑΚΤΗ

Κάτω από τέτοιον ουρανὸ γιατί ἡ λύπη νὰ χωρῆ; Τί ἔχεις, καὶ στή ματιά σου μέσα κυλοῦνε σκέψεις θλιβερὲς καὶ φοβισμένες φεύγουν σῆς πονεμένης σου ψυχῆς τὰ βάρη;

ΧΑΡΗΣ

Εἶναι γραφτό. Ἄθελα στήν ἀγκαλιά τῆς λύπης πέφτομε. Κουράζει αἰώνια χαρά. Πόσες φορές νὰ ξαποστάση θέλει ἡ ψυχὴ σὲ μιὰ ὁμορφιά ποῦ μακριά μας φτερουγίζει, ποῦ ἄγγιξε σὸ πέταμά τῆς τῆ ζωὴ μας μιὰ στιγμή, καὶ ἡ τρελλὴ ἢ φαντασία αἰώνια τήνε ζητᾷ, παντοῦ στὴ φύση, στήν τέχνη μέσα, μέσα στὸν ἔρωτα!

ΑΚΤΗ

Ὁ ἔρωσ δὲν ἀρκεῖ;

ΧΑΡΗΣ

Καὶ τί ἄλλο εἶναι ἡ ζωὴ; Ὅλα μὲ πάθος τ' ἀγκαλιάζει, μὲ ἀγάπη, μὲ λαχάρια. Αὐτὴ ἡ λύπη τί ἄλλο εἶνε παρὰ ἀγάπη; Ἀγάπη ἀνεφικτὴ, τρελλή, ὄνειρεμένη. Κάτι ποῦ πάντοτε ζητεῖ ὁ ἄνθρωπος καὶ ὕστερα ἀπὸ χίλιες περιπλανήσεις γέρνει σὲ μιὰν ἀγκάλη ἀπάνω καὶ πάντα ποθεῖ καὶ καίεται.

ΑΚΤΗ

Στοῦ ἔρωτος τὴ ζεστασιά ὅλα νὰ σβύνουν ἤλιπια. Ὅλ' ἀπὸ φῶς νὰ πλημμυροῦνε. Τὴ ζωὴ ὄνειρεύθηκα χαρὰ παντοτινὴ. Νὰ σταματᾷ γιὰ μιὰ στιγμή, καὶ πάλι πιδ τρελλὴ ν' ἀρχίζῃ καὶ πιδ εὐτυχιμένη. Ἡ εὐτυχία εἶναι ἄστατη, ἄγνωστη στὰ μάτια μας, ποῦ δὲν μποροῦν νὰ φθάσουν ἐκεῖ ποῦ φθάνουν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς.

ΧΑΡΗΣ

Πές μου, σ' ἔφερε ποτὲ τὸ βῆμα σου ἐμπρὸς σ' ἔρημοκλήσι; Ἄσημο, ἔρημικό, μοναχέμενο, ποῦ δὲν ἀκούει λειτουργία, οὔτε τὸ θυμιατὸ ταράσσει τὴ γαλήνη του, οὔτε ποτὲ μυστήριον σκορπᾷ καμπάνα γύρω του, σὲ κάνει πονετικά νὰ σταματήσης, νὰ ξαναπλάσῃς στή μοναξιά του μέσα σβυσμένο ἓνα ὄνειρο, τὸ ὄνειρο τὸ αἰώνιο τῆς ζωῆς. Στὸν ἔρημον αὐτὸ βωμὸ ἓνας ἅγιος λατρεύθηκε. Καὶ τὸ λιβάνι εὐώδιαζε στήν εἰκόνα του ἐμπρός, κι ἐρχόταν ὁ πιστὸς τὸ τάμα του νὰ φέρῃ μὲ εὐλάβεια, μὲ ἀγάπη. Καὶ τώρα ἀκόμη, στὴ θλιβερῆ σιγῇ του θ' ἀκούσης ἦχο θλιβερό... Καὶ στὴ ζωὴ μας μέσα, σὲ κάθε ἀνθρώπου τῆ ζωῆ, εἶν' ἓνα ἔρημοκλήσι. Μιὰ ψαλμοδία, ποῦ μόλις τὴν ἀκούμε, σὰν μιὰ φωνὴ ἀπόκοσμη, μᾶς συγκινεῖ, μαγεύει τὴν ψυχὴ. Θαμμένης μας ἀγάπης τὸ τραγοῦδι... Χθὲς βράδν τὸ στήθος τῆς ἀγάπης μου μὲ ροδοδάφνης ἀνθία ἐστόλισα. Ὁλόγιομο τὸ φεγγάρι, μὲ ἅγιο φῶς ἐφώτιζε τὸ μονοπάτι. Ἡ θάλασσα ἐκεῖ κάτω, μακρὰ, σὰν πλανεμένη, ἀκίνητη, νεκρῆ. Σ' ἓνα ποτήρι ἤπιαμε κι' οἱ δυὸ τῆς ἀγάπης τὸ κρασί. Καὶ ἡ μορφὴ τῆς ὁμορφῆς, λυπημένη, ἀγγελικὴ στὸ στήθος μου ἀπάνω γέρνει, γυρεύει ζεστασιά. Χύνονται ἀπάνω μου τὰ ὀλόξανθα μαλλιά τῆς. Καὶ θάφτομε τὴν ἀγάπῃ μας σ' ἓνα φιλί.

Γιατί κυλοῦνε σκέψεις θλιβερὲς μεσ' τὴ ματιά μου καὶ φοβισμένες φεύγουν σῆς λυπημένης μου ψυχῆς τὰ βάρη;

ΑΚΤΗ

Ἄ, γιατί ἡ ἀγάπῃ νὰ πονῆ;

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΤΑ ΚΕΙΜΗΛΙΑ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΜΑΣ

Ἐπιστολαὶ Ἑλληνίδος πρὸς φίλην.

Α'. — ΤΟ ΕΠΙΝΗΤΡΟΝ ΤΗΣ ΕΡΕΤΡΙΑΣ

Φιλτάτη μου,

Ἡ τελευταία σου ἐπιστολὴ ἀπὸ τὴν παρὰ τὴν Νεάπολιν νέαν φωλεάν σου μὲ ἐνέβαλεν εἰς μεγάλην ἀμχανίαν. Τώρα, ὅτε μετὰ ὀκτὼ ὄλων ἐτῶν ἀποχωρισμὸν συνηνητήθημεν καὶ πάλιν, καὶ προφορικῶς καὶ ἐγγράφως περὶ ὄλων ἐφλυαρήσαμεν καὶ ἐκακολογήσαμεν, ἀπαιτεῖς νὰ σοῦ γράφω μακροσκελεῖς ἐπιστολάς εἰς τὰς ὁποίας νὰ μὴ ὑπάρχη, κατὰ τὸ ρηθὲν οὐκάζιον σου, οὔτε λέξις διὰ τὰς συγχρόνους Ἀθηνας, Ἀθηναίους ἢ Ἀθηναίας. Μὲ διατάσσεις — καὶ τότε δὲν μὲ διέτασες, γόησσα, — νὰ σοῦ περιγράψω τὰς βαθυτάτας καὶ νέας δι' ἐμὲ ἐντυπώσεις τὰς ὁποίας σοῦ ἔγραφον ὅτι αἰσθάνομαι τώρα μέσα εἰς τὰ Μουσεῖα, ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, εἰς τὸν Κεραμεικὸν καὶ ἀνά πᾶν τὸ ἀρχαῖον Ἄστυ, ἐπὶ ὥρας συμπεριπατοῦσα, καθ' ἐκάστην σχεδόν, μὲ τὴν περιφήμον ἐκείνην Ἀγγλίδα φίλην μας. Τὴν ἐνθυμῆσαι βεβαίως, τὴν ἀτίθασσον ἀλλὰ καὶ χαριτωμένην συμμαθητείαν μας εἰς τὸ Παρίσι, διδάκτορά τώρα δὲν ἤξεύρω ποίων καὶ πόσων κολλεγίων καὶ μολαταῦτα ἐχθρὰν ἄσπονδον τόσον τοῦ σχολαστικισμοῦ τῶν σοφῶν ὅσον καὶ τῆς ματαιοσχόλου ἐπιπολαιότητος ἡμῶν τῶν γυναικῶν. Ἐπὶ ὥρας ἤμπορεῖ νὰ σοῦ ὀμιλῇ μὲ τὴν αὐτὴν ἀφελῆ καὶ ἀνεπιτήδευτον χάριν, γνώσιν καὶ πάθος, περὶ τῶν ὠραιότερων σελίδων τοῦ Σαίξπηρ, τοῦ Γκαίτε ἢ τοῦ Χάινε καθὼς καὶ περὶ τῶν ἀνεφίκτων καλλονῶν τῶν πρωτοτύπων κειμένων τοῦ Αἰ-

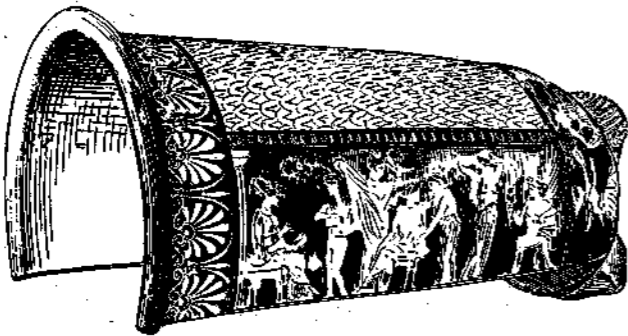
σχύλου ἢ Σοφοκλέους, τοῦ Ἀνακρέοντος ἢ Πινδάρου, ἢ περὶ τῶν ἀσυλλήπτου χάριτος μνημείων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας.

Ἄν ἤξεύρω λοιπὸν ἂν θὰ ἤμπορέσω νὰ σ' εὐχαριστήσω. Αἱ περιγραφαὶ ποῦ μοῦ ζητεῖς εἶναι ὑπὲρ τὰς δυνάμεις μου. Ἐν τούτοις θὰ δοκιμάσω. Αἱ εἰκόνας τὰς ὁποίας σοῦ ἐσωκλείω, θ' ἀναπληρώσουν κατὰ πολὺ τὴν ἀπειρίαν τῆς γραφίδος μου ἢ δὲ ποιητικῆ σου ψυχῆ, προικισμένη μὲ τὴν αἴσθησιν τοῦ καλοῦ, θὰ συμπληρώσῃ ἐξάπαντος τὰς ἀτελείας μου.

Τὸν παρελθόντα χειμῶνα, ἓνα βράδν — ἀρχίζω βλέπεις μὲ ὕψος διηγηματογράφου — πέντε ἔξ φίλαι ἐξηρχόμεθα μίας τῶν ἐδῶ ξένων ἀρχαιολογικῶν σχολῶν, τῶν ὁποίων αἱ κατὰ δεκαπενθήμερον ἀνακονάσεις εἶναι τελευταίως τοῦ συρμοῦ καὶ συγκεντρώνουν ὅλας τὰς mon-daines τοῦ ἄστεως μας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τελευταῖος τῶν ρητόρων ἦτο, κατὰ σπανίαν ἐξαιρέσιν, ἀπαισιῶς ἀνιαρὸς, πραγματευθεὶς μὲ ἄκραν ἴσως σοφίαν, ἀλλὰ καὶ ὑπερμετρον φορτικότητα, θέμα εἰδικώτατον καὶ ἀκατανόητον μάλιστα εἰς κυρίας — αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦσι τώρα τὰ τρία τέταρτα τοῦ ἀκροατηρίου τῶν ξένων σχολῶν. — μία ἀπὸ ἡμᾶς, ἡ ζωηρὰ, ἀθυρόστομος καὶ ὠραία μικρὰ Θεανὼ Χ., ἢ πρότινος, ὡς γνωρίζεις, μνηστευθεῖσα τὸν ἐκλεκτόν της Πέτρον Γ., ἐπειτέθη δριμύως κατὰ τῆς φίλης μας Ἀγγλίδος, ἡ ὁποία κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἀντεπροσώπευε τοὺς ἀρχαιολόγους.

— Μίς, τῆς εἶπε, σεῖς οἱ ἀρχαιολόγοι εἰ-

σθε ἀληθῶς ἀπαίσιοι! Αὐτὰ λοιπὸν εἶναι τὰ θέλγητρα καὶ αἱ καλλοναὶ τῆς περιφήμου ἐπιστήμης σας; Σπασμένα κομμάτια ἀρχαίων κανατιῶν καὶ ἐπάνω εἰς αὐτά, μαῦρα — «μελανόμορφα», ὡς τὰ ἔλεγε κομπάζων ὁ σοφὸς σας ρήτωρ, — τέρατα ἀσχημίας. Πολὺ μ' ἐνδιέ-

Εἰκὼν 1.

φερε νὰ μάθω, ἂν ἡ μούρη τῶν δυσμόρφων ἐκείνων καὶ ἀναισχύντων Σατύρων εἶναι τοῦ βου ἢ τοῦ ἱβου αἰῶνος! Δὲν ξαναπατῶ εἰς τὰς ἀνακρινώσεις σας, οὔτε ἀγγαρεύω ἄλλην φορὰν τὸν Πέτρον μου, νὰ νυστάξῃ τρεῖς ὥρας ὁ δυστυχὴς μαζί μου...

— Μικρὴ μου φίλη, ἀπήντησεν ἡ Μίξς, δικαία ἢ ἀγανάκτησίς σου, δὲν πταίει ὄμως καθόλου ἢ ἀρχαιολογία, ἀλλὰ τὸ σημερινὸν θέμα, ἐντελῶς ἀκατάλληλον δι' ἀκροατήριον κυριῶν. Ἐγὼ π.χ. θὰ σὰς ὁμιλοῦσα δι' ἓν θαυμάσιον δῶρον Ἑλληνος νεανίου τῆς μεγάλης ἐποχῆς τοῦ Περικλέους πρὸς τὴν μνηστήν του, τὸ ὁποῖον βέβαια θὰ σὲ κατέθειλε καὶ θὰ σὲ ἐπειθεν ὅτι τὰ ὠραῖα διαμάντια τῶν καλλιτεχνικωτάτων δῶρων τοῦ μνηστήρος σου, διὰ τὰ ὁποῖα δικαίως χάρεις, εἶναι πεζότατα πράγματα ἀπέναντι τῶν ποιητικωτάτων δῶρων τῶν ἀρχαίων συμπατριωτῶν σας.

— Νὰ τα πάλιν! ἐφώναξεν ἡ Θεανώ. Αἱ ἴδιαι ποιητικαὶ ἢ μᾶλλον ἀρχαιολογικαὶ ὑπερβολαὶ σας. Οἱ ἀρχαῖοι συμπατριῶται μας, ἤξεύρω, ἂν καὶ δὲν εἶμαι σοφὸς ἀρχαιολόγος, ὅτι δὲν συμπεριεφέροντο πολὺ ποιητικῶς πρὸς τὰς γυναῖκας των, τοῦλάχιστον τὰς νομίμους, ποῦ σὰν ἄλλοι Τούρκοι τὰς ἐμαντάλωναν εἰς τὰ σπήτια των. Ὅποτε, ὁ Θεὸς ξέρει περὶ τίνος πάλιν «μελανόμορφου» ρυθμοῦ τέρατος πρόκειται! Εἶμαι τόσον βεβαία, ὥστε θὰ ἐστοιχημάτιζα ἑκατὸν δραχμᾶς....

— Δέχομαι τὸ στοίχημα, ὑπὲρ τοῦ συσσίτιον τῶν προχῶν σας, ἀπήντησεν ἀμέσως ἡ Ἀγγλὶς μας. Τὰ δῶρον διὰ τὸ ὁποῖον σοῦ ὁμίλησα εὐρίσκειται εἰς τὸ ἐδῶ Κεντρικὸν σας Μουσεῖον, ὥστε δταν ἐπιθυμῆς πηγαίνομεν νὰ τὸ κρίνῃς. Σὲ τὴν ἰδίαν θέτω κριτὴν τοῦ στοιχήματος. —

Τὴν ἐπαύριον κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ὥραν μετέβημεν ὄλοι εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς Κεντρικὸν Μουσεῖον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πατησίων. Προηγείτο ἡ Μίξς, ἡ ὁποία εἰσελθοῦσα ἔκαμψεν ἀμέσως δεξιὰ, ἐπέρασεν ὀλόκληρον τὴν νοτιοδυτικὴν πτέρυγα τοῦ Μουσείου, εἰσῆλθεν εἰς τὴν πρώτην αἴθουσαν τῶν ἀγγείων καὶ ἐστάθη πρὸ τῆς τελευταίας ἐκθεματικῆς τραπέζης εἰπούσα — «Ἐδῶ εἶναι».

Ἐνομιζαμεν ὅτι θὰ ἴδωμεν κανὲν πολῦτιμον χρυσοῦν κόσμημα ἐντὸς τῆς προσθήκης· ἀλλ' εἶδαμεν παράδοξα πῆλινα μελανόμορφα, ξυθρομόρφα ἢ καὶ πολύχρωμα σκεῦη, ὅμοια μὲ περιπλανωμένας ὑπὸ θήκη ἀκουαίης χελώνας ἢ μὲ ἀνεστραμμένες σέσουλες, πρὸ τῶν ὁποίων συχνὰ ἄλλοτε εἴχομεν παρέλθει μὲ πλήρη ἀδιαφορίαν. (Εἰκὼν 1).

Φαντάζεσαι λοιπὸν, φιλάτη μου, τὴν ἰδικὴν μας ἀπορίαν καὶ τὸ θριαμβευτικὸν καὶ εἰρωνικὸν μειδίαμα τῆς ζωηρᾶς μας φίλης Θεανῶς.

Ἄλλ' ἡ ψυχραῖμος Ἀγγλὶς μας ἤρχισε νὰ μᾶς λέγῃ:

— «Τὸ παράδοξον σχῆμα τῶν πηλίνων τούτων σκευῶν ἀτιτικῆς τεχνουργίας, τὰ ὁποῖα ἀπὸ πολλῶν δεκαετηρίδων ἀνακαλύπτονται εἰς τὴν Ἀττικὴν, εἰς τὴν Βοιωτίαν, τὴν Εὐβοίαν, τὴν Ρόδον καὶ ἄλλου, καὶ τῶν ὁποίων τὰ μὲν ἀρχαιότερα ἀνέρχονται μέχρι τῶν μέσων τοῦ ἔκτου, τὰ δὲ νεώτερα μέχρι τοῦ τέλους τοῦ

πέμπτου αἰῶνος π. Χ., ἐβασάνισεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν εὐφυΐαν τῶν ἀρχαιολόγων ὄλων τῶν ἐθνῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἠδύναντο νὰ φαντασθῶσιν εἰς τί ἠμποροῦσαν νὰ χρησιμεύσουν. Τί καὶ τί περιαυτῶν ὑπέθεσαν, ἐφαντάσθησαν καὶ ἔγραψαν δὲν σὰς τὸ λέγω, διότι φοβοῦμαι τὰς ἐναντίον τῶν συναδέλφων μου εἰρωνείας τῆς μικρᾶς ἀντιτάλου μου, τῆς κεκηρυγμένης πλέον ἐχθρᾶς τῶν ἀρχαιολόγων. Ἀρκεῖ νὰ γνωρίζετε ὅτι κανεὶς οὔτε ἐφαντάσθη κἄν τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν ποτὲ ἴσως δὲν θὰ ἐμανθάνομεν, ἂν μὴ ἐν αὐτῶν τῶν ἰδίων σκευῶν, — αὐτὸ ἐδῶ ἀριστερὰ — τὸ ὁποῖον ἀνεκαλύφθη τελευταίως, δὲν ἔλνε τὸ αἰνίγμα μὲ τὴν διακοσμητικὴν ζωγραφίαν του. Βλέπετε αὐτὴν ἐδῶ τὴν κυρίαν καθημένην ἐπὶ καθέδρας ἐν μέσῳ θεραπαινίδων ἐν τῷ οἴκῳ της; (Εἰκὼν 6). Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ γόνατος καὶ μέρος τοῦ μηροῦ φορεῖ ἐν τῶν σκευῶν τούτων καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐπιμελῶς ἐργάζεται. Ἡοκεσεῦ ἢ εἰκὼν αὕτη ἵνα ἀμέσως Γερμανὸς σοφὸς ἀρχαιολόγος, ἐνθυμηθῇ ὅτι σκεῦος τι τῆς γυναικωνίτιδος τῶν ἀρχαίων, βεβαίως τὸ περὶ οὗ πρόκειται ἐνταῦθα, ἐκαλεῖτο ἐπίνητρον «τὸ ἐπὶ τῶν γονάτων», ἐφ' οὗ τὴν κρόκην (ποσὸν τι ἐρίων) ἐνηθον» δηλαδὴ κατεργάζοντο καὶ ἐσώρευον περὶ τὴν ἀτρακτον αὐτῶν αἱ γυναῖκες.

Ἄλοιπὸν αὐτὰ τὰ ἐπιγονάτια ἐπίνητρα ἦσαν τότε τὸ σύμβολον τῆς «νοικοκυρωσύνης» τῶν Ἑλληνίδων εὐγενῶν γυναικῶν, ὅπως δὲ καὶ σήμερον ἀκόμη ὁ θαυμάσιος λαὸς σας θεωρεῖ σύμβολον τῆς «νοικοκυρᾶς» τὸν ἀργαλὸν καὶ τὴν ῥόκαν, τὰ ὁποῖα περιφρονεῖτε ἴσως σεῖς αἱ παρισινίζουσαι ἀριστοκράτιδες φίλαι μου, ἂν καὶ ὁ λαὸς σας ἐκληρονόμησεν αὐτὰ ὡς τὰ εὐγενέστερα τῶν συμβόλων τῆς γυναικὸς ἀπ' αὐτῆς ἤδη τῆς ὀμηρικῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν βασίλισσαι, ὡς ἡ ἀπαραιμύλλου ἀρετῆς Πηνελόπη, ἐπεμελοῦντο ἐν τῷ οἴκῳ των «ἰστόν τ' ἠλακᾶτην τε»... Αὐτοὺς δὲ τοὺς περιφημοὺς λόγους τοῦ Τηλεμάχου, ἂν καὶ δὲν εἶναι γραμμένοι γαλλιστί, θὰ τοὺς ἐνθυμείσθε ἀπὸ τὸ Ἀρσάκειον. Καὶ ἤρχισε ν' ἀπαγγέλλῃ ὀλίγον τι ξενοτρόπως ἡ Μίξς:

«ἀλλ' εἰς οἶκον ἰούσα τὰ σ' αὐτῆς ἔργα κόμμιε, ἰστόν τ' ἠλακᾶτην τε, καὶ ἀμφιπόλοισι κέλευε ἔργον ἐποίχεσθαι· μῦθος δ' ἐνδρεσει μελήσει πάσι, μάλιστα δ' ἐμοί· τοῦ γὰρ κράτος ἐστ' ἐνὶ οἴκῳ.»

— Ὡς σύμβολον λοιπὸν τῆς «νοικοκυρωσύνης» προσέφερον τὸ σκεῦος τοῦτο εἰς τὰς ἐκλεκτάς των καὶ οἱ πλουσιώτεροι τῶν μνηστήρων, διὰ

τοῦτο δὲ εὐρίσκονται μεταξὺ αὐτῶν θαυμάσια ἀληθῶς καλλιτεχνήματα, κοσμημένα ὑπὸ ἐξόχων ζωγράφων μὲ εἰκόνας γεμίτας ποιήσιν καὶ ἐννοίας ὑψηλᾶς καὶ εὐγενεῖς. Παρατηρήσατε π.χ. τὸ ἐπίνητρον τοῦτο ἐδῶ, διὰ τὸ ὁποῖον σὰς ἔφερα εἰς τὸ Μουσεῖον. (Εἰκὼν 1).

«Ἀνεκαλύφθη πρὸ τινων ἐτῶν εἰς τὴν Ἑρετριαν ὑπὸ τινος ἐμπόρου ἀρχαιοτήτων καὶ οἱ ἀρχαιολόγοι σας τὸ ἐξετίμησαν νομίζω 50 χιλιάδας δραχμᾶς, διότι ἐπρόκειτο νὰ τὸ ἀγοράσῃ ἀναγκαιῶς τὸ Ἑθνικὸν σας Μουσεῖον. Ἄν ὄμως μᾶς τὸ ἔφεραν ἢ τύχῃ ἕως εἰς τὸ Λονδίνον, καὶ ἐγὼ δὲν γνωρίζω ποῖαν τιμὴν θὰ ἔδιδε τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον ἢ κάποιος τῶν πλουσιῶν φιλορχαίων μας διὰ νὰ τὸ ἀποκτήσῃ. Καὶ θὰ ἤξιζε κάθε χρηματικὴν θυσίαν! Παρατηρήσατε τὰς θαυμαστάς, ἐνεπιγράφους μάλιστα, ζωγραφίας — ἔργα τοῦ τέλους τοῦ 5ου αἰῶνος π. Χ., — αἱ ὁποῖαι κοσμοῦν ὄλην τὴν ἐπιφανείαν του, πλὴν ἐννοεῖται τῆς φοβιδωτῆς ῥάχους ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐγένετο ἡ ἐργασία καὶ ἡ ὁποία

Εἰκὼν 2.

θὰ τὰς ἀπέτριβε. Παρατηρήσατε τὴν ἐξόχου τέχνης λευκόχρυσον ἀνάγλυφον προτομὴν ἢ ὁποῖα κοσμεῖ τὴν ἐπιγονατίδα ἦτοι τὴν κυκλοτερῆ πρόσοψιν τοῦ ἐπίνητρον καὶ παριστᾶ τὴν θεὰν τοῦ ἔρωτος καὶ κάλλους Ἀφροδίτην. (Εἰκὼν 2). Ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν ἀξίαν παραβάλλεται ἡ προτομὴ αὕτη ὑπὸ τῶν δοκιωτέρων ἀρχαιολόγων πρὸς τὴν περιφημον διὰ τὸ κάλλος τῆς Ἀθηναίας τοῦ Φειδίου, καὶ «πρὸς τὰ ἀρίστα ἔργα τῆς ἀρχαίας πηλοπλαστικῆς καὶ δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἰσαξία πρὸς τὴν θαυμασίαν Σφίγγα τοῦ ρουτοῦ τοῦ Λονδίνου, τὴν Σφίγγα τῆς Πετροπόλεως καὶ τὴν ὁμοίως ἐκεῖ εὐρισκομένην προτομὴν τῆς ἐκ κογγυλίου προβαλλούσης Ἀφροδίτης».

Εικόνα 3.

«Τὸ κάλλος τῆς προτομῆς ταύτης ὡς καὶ τῶν ζωγραφῶν καὶ τοῦ λοιποῦ διακόσμου τοῦ ἐπινήτρου, τὰ χρώματα καὶ χρυσώματα οἱ πλαστικῶς δηλωθέντες πολύτιμοι λίθοι, οἱ κοσμοῦντες τὰ διαδήματα τῶν γυναικῶν ὅσαίτις τὰ πλαστικῶς δηλωθέντα περιδέραια καὶ ψέλια καὶ ἐνώτια ἢ λεπτότης τῆς ἐν γένει τεχνικῆς ἐπεξεργασίας καὶ ἢ στίλβνότητος τοῦ καλύπτοντος τὸ ἔδαφος μελανωποῦ γανώματος «ὑπερβάλλουσι πάντα τὰ μέχρι τοῦδε γνωσιὰ τοῦ εἶδους τοῦτου τεχνουργήματα» ὡς λέγει ὁ πρῶτος δημοσιεύσας τὸ μνημεῖον τοῦτου Γερμανοῦ ἀρχαιολόγος. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα, φίλαι μου, εἶναι τίποτε πρὸ τοῦ κάλλους τῶν ποιητικῶν ἐνοιῶν καὶ εὐχῶν τὰς ὁποίας δηλοῦσι συμβολικῶς αἱ εἰκόνες αὐταὶ ἐκ μέρους τοῦ δωρητοῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν σύζυγον του. Παρατηρήσατε ἐν πρώτοις τὰς κατὰ μῆκος τῶν δύο πλευρῶν τοῦ ἐπινήτρου δύο παρίσους εἰκόνας (ἀρ. 3 καὶ 4) τῶν ὁποίων ἢ μία παρίστα τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ θαλάμου τῆς νύμφης, ἢ δὲ ἄλλη τὰς θεότητας τὰς προσελθούσας νὰ παραστῶσι εἰς τὸν γάμον καὶ εὐλογῆσωσι τὸν νέον οἶκον τῶν νυμφῶν.

«Ἰδοὺ μεταξὺ τῶν τελευταίων (εἰκὼν 3) πρώτη παρίσταται ἡ θεὰ τοῦ κάλλους ΑΦΡΟΔΙΤΗ καὶ τὸ τέκνον αὐτῆς ὁ ΕΡΩ, ἦτοι οἱ πρωτοουργοὶ καὶ παραστάται παντὸς εὐτυχοῦς γάμου, φέροντες μάλιστα κοσμήματα πλούσια διὰ τὴν νύμφην, τὰ ὁποία περιεργάζονται πρὶν ἢ τὰ ἐγχειρίσωσι εἰς αὐτήν. Ἰδοὺ κατόπιν αὐτῶν ἡ ΑΡΜΟΝΙΑ, προφανῶς ἡ συζυγικὴ καὶ τὸσον ἀπαραίτητος ἵνα τὸ ζεύγος τῶν νυμφῶν εἶναι «εὐάριστον» ὅπως γράφουν καὶ τώρα αἱ ἐφημερίδες σας. Νὰ κατόπιν καὶ ἡ μήτηρ τῆς

οἰκιακῆς συζυγικῆς ὁμοφροσύνης καὶ λογικῆς ἁρμονίας ΠΕΙΘΩ καὶ πλησίον αὐτῆς ἡ ΚΟΡΗ, δηλαδή ἡ ἀπαραίτητος πρὸς τέλειον καὶ εὐτυχή γάμον «παρθενία». Ὀλίγον παρακάτω ἰδοὺ καὶ ἡ πλήρης κάλλους καὶ σφρίγγου ΗΒΗ, δηλαδή ἡ ἐπίσης ἀπαραίτητος πρὸς εὐτυχή γάμον «νεότης». Παρατηρήσατε πῶς αὐτὴ ἐπισύρει τὰ φλογερὰ βλέμματα καὶ τὸν πόθον καὶ τὰ δῶρα τοῦ πλησίον τῆς καθημένου ΙΜΕΡΟΥ, ἦτοι τοῦ θεοῦ τῶν πόθων.

«Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ μὴ εἶναι εὐτυχῆς ὁ γάμος ὅταν ἐνυπάρχουν καὶ παρίστανται, ὡς εὐχεται διὰ τῆς ἀπεικονίσεως τῶν συμβολικῶν τούτων μορφῶν εἰς τὴν μνηστὴν του ὁ δωρητῆς τοῦ ἐπινήτρου, οἱ θεοὶ οὗτοι, δηλαδή τὸ κάλλος καὶ ὁ ἔρω, τὸν πλοῦτον μάλιστα κρατοῦντες, ἡ παρθενικὴ καὶ πλήρης υγιείας νεότης καὶ ὁ πόθος, ἡ ἁρμονία τῶν χαρακτήρων καὶ ἡ πειθὴ τῆς λογικῆς καὶ τῆς ἀγάπης; Τί ἄλλο θεῖον δῶρημα ὑπολείπεται πρὸς τελείαν εὐδαιμονίαν εἰς τὸν γάμον, Ἑλληνίδες μου φίλαι;

«Ἀλλ' ἄς ἴδωμεν τώρα τὴν νύμφην εἰς τὴν ζωγραφίαν τῆς ἄλλης παραλλήλου πλευρᾶς τοῦ ἐπινήτρου, (Εἰκὼν 4) τῆς παριστώσης αὐτὸν τὸν θάλαμον τῆς νύμφης. Ἰδοὺ αὐτή, κατάκοσμος ἐν μέσῳ τῶν φίλων τῆς. Φορεῖ σεμνῶς τὸν γαμήλιον πέπλον καὶ ἀκουμβᾷ νοχελῶς ἐπάνω εἰς τὸν βωμὸν τοῦ συζυγικοῦ ἔρωτος, τὴν γαμήλιον παστάδα. Δὲν γνωρίζω πῶς σὰς φαίνεται ἄλλ' ἐγὼ ὁσάκις τὴν βλέπω ἐνθυμούμαι τὸν περὶ τῆς «βεργολυγερῆς» Ναυσικίας ὁμηρικὸν στίχον

«φοίνικος νέον ἔργος ἀνερχόμενον ἐνόησα»

καὶ ὡς ὁ Ὀδυσσεὺς ἀναφωνῶ πρὸς αὐτήν:

κείνος δ' αὖ περὶ κῆρι μακάριτος ἔρχον ἄλλων,
ὅς κέ σ' ἐέννοισι βρῖσας οἰκόνδ' ἀγάγηται.

«Ὁ «μακάριτος» δὲ δωρητῆς τοῦ ἐπινήτρου μνηστῆρ καλεῖ αὐτήν καὶ τὰς φίλας τῆς μετ' ὀνόματα συμβολικὰ δηλοῦντα τὰς ἐπιθυμίας καὶ εὐχὰς του πρὸς τὴν νύμφην, τὴν ὁποίαν, ὡς βλέπετε, ὀνομάζει ΑΛΚΗΣΤΙΝ, μετ' ὀνομα δηλ. ἐκείνης ἢ ὁποία ὑπῆρξεν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ὁ περίφημος τύπος καὶ ὑπογραμμὸς τῆς πιστῶς καὶ περιπαθῶς ἀφοσιωμένης συζύγου, ἢ ὁποία καὶ τὴν ζωὴν τῆς αὐθορμητῶς ἐθυσίασε χάριν τοῦ ἀγαπητοῦ τῆς συζύγου. Τοιαῦτα εἶναι καὶ αἱ παριστάμεναι χαριτωμένα φίλαι τῆς νύμφης. Ἡ πρώτη, ἡ ὁποία διδάσκει εἰς μικρὸν πτηνόν, ποῦ στέκεται ἐπάνω εἰς τὸ χέρι τῆς, νὰ κελαθῆ ἄσμα τι, προφανῶς τὸν ὑμέναιον, — τί χαριτωμένη εἰκὼν! — φέρει τὸ ὄνομα τῆς ΠΡΟΛΥΤΗΣ, ἦτοι τῆς ἁμαζόνος ἐκείνης παρθένου ἢ ὁποία ἐγκατέλειπε οἶκον καὶ γονεῖς διὰ ν' ἀκολουθήσῃ εἰς τὰς Ἀθήνας τὸν ἀγαπητὸν τῆς σύζυγον Θησέα. Δὲν βλέπετε ὅτι διὰ τῆς Ἰππολύτης ταύτης ὁ μνηστῆρ εὐχεται καὶ διδάσκει εἰς τὴν μνηστὴν του ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ ὁποῖον μετὰ τόσους αἰῶνας διδάσκει κατὰ τὴν πανηγυρικὴν στιγμὴν τοῦ γάμου αὐτὴ ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία καὶ τὸ ὁποῖον προσεχῶς θὰ εἴπῃ ὁ σεβασμιώτατος Μητροπολίτης σας εἰς τὴν Θεανῶ μας, εὐλογῶν τὸν γάμον τῆς;

Παρὰ τὴν Ἰππολύτην ἰδοὺ ἡ ΑΞΤΕΡΟΓΗ,

ἢ ὁποία ἐγέννησε τὸν τύπον καὶ ὑπογραμμὸν τοῦ μάγου γυναικείου κάλλους, τὴν «ἡλιογέννητη» καὶ «περικαλλῆ» Κίρκην, ὅπως καὶ ἡ μνηστῆσα Ἰππολύτη ἐγέννησε τὸν τύπον καὶ ὑπογραμμὸν τοῦ σεμνοῦ ἀνδρικοῦ κάλλους, τὸν Ἰππόλυτον. Δὲν νομίζετε λοιπὸν ὅτι διὰ τῶν δύο τούτων μορφῶν εὐχεται ὁ δωρητῆς εἰς τὴν μνηστὴν του εὐτεκνίαν εἰς ἀρρενα καὶ θή-λεα τέκνα, τῆς ὁποίας κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν ἀρχαίων πρῶτιστον σημεῖον καὶ προσὸν ἦτο ἡ καλλονὴ τῶν τέκνων;

«Ἐπειτα νὰ καὶ ἄλλη φίλη τῆς νύμφης, φέρουσα μέσα εἰς γαμήλιον ἀνθοστεφῆς λουτροφόρον ἄγγειον τὸ ἐκ τῆς ἱερᾶς κρήνης Καλλιρροῆς ὕδωρ τοῦ κατὰ τὴν πρό τοῦ γάμου ἐσπέραν νυμφικοῦ λουτροῦ. Τὸ ὄνομα τῆς δὲν εἶναι εὐανάγνωστον (ΕΡΑΝΩ ἢ ΘΕΑΝΩ;) καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἠμπορῶ νὰ σὰς εἴπω τι ἀσφαλές περὶ τῆς ἐννοίας τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύει ἐνταῦθα ἡ μορφή αὐτή.

«Ἄγνωστος ἐπίσης μυθολογικῶς εἶναι καὶ ἡ ἐπομένη ΘΕΩ, ἢ ἐπιμελουμένη δύο ἄλλων νυμφικῶν ἄγγειων ἐν τῷ αὐτῷ θαλάμῳ τῆς νύμφης. Ποίημα ὅμως ὀλόκληρον ἀποτελεῖ τὸ ὄνομα καὶ ἡ ἐν γένει χάρις μετ' ὁποίαν βαδίζει ἀνὰ μέσον τῆς νυμφικῆς παρασκευῆς ἢ τελευταία μορφή, ἡ ΧΑΡΙΞ, ἢ ζωηρὰ αὐτὴ προσωποποίησις τῆς ἐπανθούσης εἰς τὸν γαμήλιον τούτον οἶκον τετορνευμένης ἰωνικῆς ἀληθῶς καὶ ἐπαφροδίτου χάριτος.

«Καὶ αὐτὰ μὲν εὐχεται εἰς τὴν νύμφην ὁ νυμφίος διὰ τῶν δύο τούτων θανμασίων συμβολικῶν εἰκόνων. Ἄς ἴδωμεν τώρα τί ὁ ἴδιος τῆς

Εικόνα 4.

υπόκειται εκ μέρους του με την τελευταίαν τρίτην συμβολικὴν εἰκόνα ἢ ὁποία εὐρίσκεται εἰς τὴν ῥάξιν τοῦ ἐπινητρου περὶ τὴν πάγκαλον προτομὴν τῆς Ἀφροδίτης. (Εἰκὼν 5).

Ἐπίκειται ὅτι πᾶσα κόρη ποθεῖ ὅταν ὀνειροπολῆ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀγνώστου ἐκείνου τοῦ ὁποίου μίαν ἡμέραν θα συμμερισθῇ τὸν βίον καὶ τὴν τύχην. Ὅτι δηλαδὴ οὕτως χάριν αὐτῆς δὲν θὰ διστάσῃ νὰ καταβάλλῃ τὰ φοβερώτερα τῶν ἐμποδίων ἀκριβῶς, ὅπως ὁ ΠΗΛΕΥΞ, ἵνα ἀποκτήσῃ σύζυγον τὴν ΘΕΤΙΔΑ, δὲν ἐδίστασε πρὸ τοῦ πατρὸς αὐτῆς ΝΗΡΕΩΣ καὶ τῶν περιφοβῶν χαριεστάτων φίλων τῆς (ΕΥΛΙΜΕΝΗ, ΝΑΩ, ΑΛΤΙΣ, ΜΕΛΙΤΗ, ΑΥΡΑ) νὰ περιφρονήσῃ ἀτρόμητος τὰ φοβερώτερα προσκόμματα, τὰ ὑπὸ μορφὴν θηριώδη παρεντεθέντα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς μελλούσης συζύγου του. Γνωρίζετε κάλλιστα τὸν μῦθον αὐτόν, ὅπως δὲ γνωρίζετε ὅτι τὴν παρθένον πάσης ἐποχῆς οὐδὲν ἄλλο θέλγει καὶ καθιστᾷ εὐτυχή μᾶλλον τοῦ ἱπποτισμοῦ τούτου τοῦ ἀνδρός, ὅστις πρὸς χάριν τῆς ἐλεγκτῆς του ἐπιδεικνύει τὴν ἐπιβάλλουσαν ἰσχύν καὶ τὸ ἀτρόμητον τῆς ἀνδρικῆς φύσεως.

Εἰκὼν 5.

«Πρέπει ὅμως νὰ παύσω, διότι βεβαίως ἀδικῶ τὸ μνημεῖον ζητοῦσα τόσον ἀτέχνως νὰ σᾶς μεταδώσω τὴν γόησσαν φωνήν μου. Ἐπρέπε πρὸς τοῦτο νὰ εἶμαι ἔξοχος λυρικὴ ποιήτρια, Κόριννά τις ἢ Σαπφώ... Ἀλλὰ καὶ πάλιν θὰ ἐπέισθητε, νομίζω, τελείως ὅτι κανὲν ἀπὸ τὰ σύγχρονα, χρυσᾶ καὶ γεμάτα ἀπὸ διαμάντια γαμήλια δῶρα, εἶναι ἰσάξιον καὶ πρὸς τὸ ἐλάχιστον τῶν ἐπινητρῶν αὐτῶν, τὰ ὁποῖα, πτωχὰ ἢ πλούσια, λέγουν τὰ αὐτὰ καὶ παρόμοια μετὰς συμβολικὰς εἰκόνας των, αἱ ὁποῖαι ἀποδει-

κνύουν ὅτι ὄχι τὸ πολῦτιμον τῆς ὕλης ἀλλὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ ὄραϊον τῶν ἰδεῶν ποῦ ἐκφράζει ἀποτελεῖ τὴν ἀληθῆ καλλονὴν τοῦ δώρου.

«Τὰ σημερινὰ γαμήλια ἀδαμαντοβριθῆ δῶρα οὐδὲν σχεδὸν λέγουν, ἐνῶ τὸ ἐπίνητρον αὐτὸ τῆς Ἐρετριᾶς νομίζεις ὅτι τὸ ἀκούεις νὰ εὐχεται εἰς τὴν παρθένον ὅτι ἠύχθη εἰς τὴν Νανσικᾶαν ὁ Ὀδυσσεὺς διὰ τῶν ὄραϊων στίχων τοῦ ὀμηρικοῦ εὐαγγελίου:

*σοὶ δὲ θεοὶ τόσα δοῖεν ὅσα φρεσὶ σφίσι μενοινᾷς,
ἄνδρα τε καὶ οἶκον καὶ ὁμοφροσύνην δάσσειαν
ἰσθλήν' οὐ μὲν γὰρ τοῦγε κρείσσον καὶ ἄριον,
ἢ ὅθ' ὁμοφροτέοντε νοήμασιν οἶκον ἔχῃτον
ἀνὴρ ἠδὲ γυνή.....»*

Καὶ ἡ μὲν Ἀγγλὶς μας ἔπαυσεν λέγουσα, ἡμεῖς δὲ ὅλαι, φιλιτάτη μου, καταγοητευμένοι ἐβλέπομεν λεπτομερῶς τὰς εἰκόνας τοῦ ἐπίνητρου, τῶν ὁποίων τὸ ἔγχρωμον, ἀφελές καὶ ἀποσιύλβον κάλλος, δὲν ἠμποροῦν βεβαίως ν' ἀποδώσουν τὰ σχέδια τοῦ περιφήμου ἱχνογράφου Gilliéron τὰ ὁποῖα σοῦ στέλλω.

Πρώτη ἤγειρε τὴν κεφαλὴν ἡ Θεανώ. Ἦτο προφανῆς ὁ θαυμασμός της ἄλλα πείσμων

ὡς εἶναι, δὲν ἠθέλε νὰ ὁμολογήσῃ ἀμαχητὶ τὴν ἦταν της.

— Θαυμάσιον, εἶπε, τὸ δῶρον σου, ἀγαπητῆ μου Μίς. Ἀληθινὸν ποίημα καὶ εὐαγγέλιον! Ἀλλὰ πρέπει καὶ σὺ νὰ ὁμολογήσῃς ὅτι δηλαδὴ ἔχει ἐν σπουδαιότατον ἐλάττωμα, ἐν σχέσει πρὸς τὰ σημερινὰ γαμήλια κοσμήματα, ὅτι δὲν ἠμποροῦσεν ἡ νύμφη νὰ τὸ φορέσῃ εἰς τὸν λαμόν, εἰς τὰ μαλλιά καὶ ἀκόμη ὀλιγώτερον νὰ τὸ κρεμάσῃ ἀπὸ τὰ αὐτιά της! Τί παράδοξος θέσις τοῦ σώματος εἶναι αὕτη τὴν

ὁποῖαν εὐρήκων νὰ κοσμήσων μετὰ τὰ δῶρα των οἱ ἄλλως τόσον καλαισθητοὶ ἀρχαῖοι μας!

— Ἀ, φίλη μου, ἀπήντησεν ἡ Ἀγγλὶς, ὅπως ἡμεῖς θεωροῦμεν τὴν καρδίαν ὡς τὴν ἐστὶαν τῆς ζωῆς, οὕτω καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας ἐθεώρουν τὰ γόνατα ὡς τὴν κυριωτάτην ἔδραν τῶν σωματικῶν δυνάμεων. Διὰ τοῦτο δασάκις ἱκέτεον θεοὺς ἢ θνητοὺς, ἐγονάτιζον καὶ ἐνηγκαλίζοντο τὰ γόνατα αὐτῶν «γούνων γουναζόμενοι»

Εἰκὼν 6.

ὡς ἔλεγον, ἔξορκίζοντες αὐτοὺς «εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὰ γόνατά των». Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο ἀλλὰ καὶ τὰ ἱερώτατα δῶρα πρὸς τοὺς θεοὺς των ἀπέθετον ἐπάνω εἰς τὰ γόνατα τῶν καθημένων παναρχαίων ἀγαλμάτων αὐτῶν. Θὰ ἐνθυμησῆσαι βέβαια τὸ παράδειγμα τῆς Ἐκάβης, ἡ ὁποία δεομένη ὑπὲρ τῆς κινδυνευούσης Τροφάδος μετὰ τὴν ἀκολοῦθίαν της ἔφερε «τὸ χαριεστάτον» κειμήλιον τοῦ ἀνακτόρου καὶ

«θῆκεν Ἀθηναῖς ἐπὶ γούνασιν ἠὲ κόμισσιν»

Θὰ τὸ ἐνθυμησῆσαι δὲ τοῦτο ἀφοῦ τὰς πύλας τοῦ ναοῦ τῆς θεᾶς ἤνοιξε τότε ἡ συνώνυμός σου καὶ ὡς σὺ «καλλιπάρειος» Θεανώ ἡ Κισσιῆς.

«Λοιπὸν, φιλιτάτη μου, οἱ ἀρχαῖοι μνηστῆρες τὸ κατ' ἔξοχον γαμήλιον δῶρον πρὸς τὴν μνηστῆν των ἐθεώρουν, ὄχι ὅπως σήμερον, ὡς μάταιον κόσμημα τῆς καλλονῆς της, ἀλλ' ὡς ἱερὸν καὶ σεμνὸν ἀνάθημα πρὸς θεῖον διὰ τοῦτο καὶ ἐπεγράθησεν ὡς τοιοῦτον τὸ ἐπὶ τὸν γονάτων ἀρμονικῶς τιθέμενον ἐπί-

νητρον. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ θέλῃ καὶ κολακεύσῃ τὴν κόρην δῶρον λατρείας σχεδὸν θρησκευτικῆς τὸ ὁποῖον μάλιστα διὰ τὰ προσφέρη καὶ προσαρμύσῃ ὁ μνηστῆρ θὰ ἐγονάτιζεν ἀναγκαιῶς ἐμπρὸς της;

— Σὲ θαυμάζω, εἶπεν ἡ Θεανώ. Ἐχεις διόλα πείθουσαν ἀπάντησιν!

— Ἦσως ὅμως ὄχι καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἐρώτημα, εἶπον ἐγώ, ἀναμιχθεῖσα εἰς τὴν συνδιά-

λεξιν. Διὰ τί κατεσκευάζον αὐτοὶ οἱ θαυμάσιοι ἀρχαῖοι τὰ ἐπίνητρα αὐτὰ ἀπὸ πηλόν; Δὲν ἐφοβοῦντο ὅτι εἰς τὴν πρώτην ἀδέξιαν κίνησιν τῆς ἐργαζομένης θὰ ἐπιπτον κατὰ γῆς καὶ θὰ συνετριβόντο εἰς μυρία τεμάχια;

— Παρέλειψα, ἀλήθεια, νὰ σᾶς εἰπῶ, μοῦ ἀπήντησεν ἀμέσως, ὅτι δὲν ἐγένετο πρακτικὴ χρῆσις τῶν πολυτίμων αὐτῶν σκευῶν. Ἐπάνω εἰς ἄλλα κοινότερα, ἀπὸ μέταλλον ἢ ξύλον, ἐργάζοντο αἱ γυναῖκες. Αὐτὰ ἐδῶ τὰ πῆλινα μετὰ διακοσμήσεις περιφήμων ζωγράφων καὶ γλυπτῶν εἶναι ἀπλῶς πολυτελεῖς κεραμευτικαὶ ἀπομιμήσεις, προωρισμένα ὡς δῶρα διὰ τὴν νύμφην καὶ κοσμήματα τοῦ οἴκου της, φυλαττόμενα ὡς οἰκογενειακὰ κειμήλια ἕως τὴν στιγμήν κατὰ τὴν ὁποῖαν ἀνετίθεντο εἰς τοὺς ναοὺς τῶν θεῶν ὡς εὐχαριστήρια ὄρισμένης περιόδου εὐτυχῶς ἐγγάμου βίου — διὰ τοῦτο δὲ καὶ εἰς μέγαν ἀριθμὸν εὐρέθησαν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. — Ἄλλοτε πάλιν κατετίθεντο εἰς τοὺς τάφους τῶν προῶρως θανόντων ἐγγάμων ὅπως αὐτὸ ἐδῶ τὸ ἀνακαλυφθὲν ἐντὸς τάφου τῆς Ἐ-

ρετρίας. Τοῦτο δὲ εἶναι ἄλλη ἀκόμη ποιητικώ-
τερα γλῶσσα τὴν ὁποῖαν ὁμιλοῦν πρὸς ἡμᾶς
τὰς ἀρχαιολόγους τὰ ἐπίνητρα ταῦτα... Φαντα-
σθῆτε ἀληθῶς μὲ ποῖαν συγκίνησιν καὶ εὐτυχίαν
δύο γηραιοὶ Ἀθηναῖοι σύζυγοι, συμπληρώσαντες
πεντηκονταετίαν εὐτυχούς συζυγικοῦ βίου, θὰ
ἀνήρχοντο βραδέως καὶ ἀλληλοστηριζόμενοι
τὴν λευκὴν κλίμακα τῆς ἀπαστραπτούσης Ἀκρο-
πόλεως, διὰ ν' ἀναθέσουν ὡς εὐχαριστήριον εἰς
τοὺς θεοὺς τὸ τελεσφόρον σύμβολον τοῦτο τῆς
εὐτυχίας των! Ἡ μᾶλλον, φαντασθῆτε νεαρὸν
σύζυγον, ὁ ὁποῖος ἀπώλεσεν εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς
εὐτυχίας του τὸ «ταῖρι» του καὶ καταδέτει εἰς
τὸν τάφον τῆς συζύγου του, τὸ φεῦ! μάταιον
δῶρον του τοῦτο, διὰ νὰ τὸ ἔχη τοῦλάχιστον σύν-
τροφον μέσα στὴ μοναξιά τοῦ τάφου της. Τίς
οἶδεν ἂν πύρινα δάκρυα ἀτυχοῦς συζύγου δὲν
ἀπέσβεσαν εἰς τὸ ἄλλως ἄδικαιον ἐπίνητρον τῆς
Ἐρετρίας τὴν ἀρχὴν τοῦ ὀνόματος μᾶς τῶν
μορφῶν, ἡ ὁποία ἔνεκα τούτου δὲν ἠξεύρο-
μεν ἂν ὀνομάζετο ΕΡΑΝΩ ἢ, ὡς ἡ ἀν-

τίπαλος καὶ φίλη-μον, ΘΕΑΝΩ... »

Εἰς τὰ τελευταῖα λόγια τῆς Ἀγγλίδος ὠ-
χρίασεν ἔξαφνα τὸ εὐθυμον πρόσωπον τῆς
μικρᾶς μᾶς Θεανούς. Ἴσως ἡ σύμπτωσις αὕτη
τῶν ὀνομάτων ἔφερεν εἰς τὸν νοῦν της νέφος
φόβου ἀδικαιολογήτου. Εἴμεθα τόσον προλη-
πτικοὶ καὶ περίφοβοι ὅταν ἰστάμεθα εἰς τὰ
πρόθυρα τῆς εὐτυχίας, ὡς ἡ φίλη μας! Ἡ
Ἀγγλίς μας παρετήρησε τὴν ὠχρότητα τῆς
Θεανούς καὶ μὲ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον:

— Ἀλλὰ τί συμβαίνει, φιλιτάτη μου;

— Τίποτε... Ἐχασα τὸ στοίχημα καὶ ἐπο-
μένως μ' ἐπέσιμωσες. Ἀλλ' ἔχομεν ἀνάγκην κα-
θαροῦ ἀέρος: ὁ ἐδῶ εἶναι πνιγηρὸς — ἀρχαιο-
λογικὸς ἤθελα νὰ εἰπῶ. Ἄς ἐξέλθωμεν... » —

Ἀρκετὰ, φιλιτάτη μου, διὰ σήμερον. Ἄρα γε
θὰ ἔχῃς τὴν ὑπομονὴν νὰ διαβάσῃς τὸ ἀτε-
λείωτον αὐτὸ ἀρχαιολογικὸν γράμμαμα; Ἀλλὰ
σὺ πταίεις.

Χαῖρε.

Ἡ ἀγαπῶσα σε

MANTΩ

Τ Ο Α Π Ο Β Ρ Ο Χ Ο

Τὴ νύχτα ἀπόψε — ἡ θλίψη της μ' ἀνάστησε ἢ τρανὴ
τὴ θλίψη μας σὰν νὰ εἶχε μελετήσῃ —
τὴ νύχτα ἀπόψε ἀνοίξανε οἱ ἔβδομοι οὐρανοὶ
καὶ πόντισε νερὸ κατακλυσμός τὴν κτίση.

Στὰ σκοτεινὰ ἐξεχείλισαν τῶν θλίψεων οἱ πηγές
καὶ χύθηκαν οἱ κρατημένοι οἱ θρηνοὶ
κ' ἐλπίδα πᾶς δὲν ἔμεινε γιὰ νέες πάλι αὐγές
τὴ νύχτα, ποῦ εἶπες ἢ στερνὴ πῶς θὰ εἶγε μετρη.

Μὰ ἔδωκε καὶ ξημέρωσε ἡ ἀνέλπιστη ἡ αὐγή,
καὶ στὴ δροσιά τοῦ ἀπόβροχου λουσιμένη
σὰν θαῦμα νέο πεντοβολᾶ καὶ ἀναγαλλιᾶζει ἡ γῆ,
ὅσο ὁ χροσὸς ὁ θρίαμβος τοῦ Ἥλιου προβαίνει.

Στὸ μυριοδορυβούμενο κ' ἠλιόβολο γιὰλὸ
οἱ ναῦτες τὰ πανὰ τῶν πλοίων ἀνοίγουν,
καὶ ἰδέ! Φαντάζον τ' ἄρμενα στὸ κῆμα τὸ ψηλὸ
πῶς πρόμα κατεροῦνε τὸν καιρὸ νὰ φύγουν.

Πῶς μᾶς πλανεύει τὸνειρο τῆς εὐτυχίας ξανά
 σάν νά εἶταν μιά φορὰ νά μᾶς γελᾶση!
 σέ νέα ταξίδια μᾶς καλοῦν τὰ πλοῖα, στὰ γαλανὰ
 τὰ κύματα, ποῦ ὡς νά ἦπιαν φῶς καί ἔχουν χορτάση.

Κι ἂν τὰ κρατοῦνε οἱ ἄγγυρες ἰ ἄρμενα ἐκεῖ στή γῆ
 κι ἂν τὰ τιμόνια στή σιεριά βγαλμένα,
 κορφὴ λαχτάρα ἐπέρασε τὰ βάρη μᾶς ψυχῆς
 κι ἀνατριχιάζουν τὰ φτερά τὰ διπλωμένα.

Κ' ἦλθε κ' ἐστάθη ἡ μιά ψυχὴ σέ ἀπόψηλη κορφὴ
 καί τις ζυγὸς φτεροῦγες δοκιμάζει,
 ξεχνώντας ποῦ τις λάβωσε — ψυχῆ, πικρὴ ἀδερφή! —
 τᾶστροπελέκι τὸ παλιὸ καί τὸ χαλάζι.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΓΡΥΠΑΡΗΣ

Σίγρος.

ΜΟΝΝΑ ΒΑΝΝΑ*

ΔΡΑΜΑ ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΡΕΙΣ

ΠΡΑΞΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Ἡ σκηνὴ τοῦ Πριγκιβάλλη. — Ἀκαταστασία καὶ πολυτέλεια. — Περιπετάσματα μεταξωτὰ καὶ διάχρυσα. — Ὅπλα, σωρεῖται πολυτίμων δορῶν, μεγάλα κιβώτια ἡμινοικτα, ἐκχειλίζοντα ἀπὸ κοσμήματα καὶ ὑφάσματα λαμπρά. — Εἰς τὸ βάθος ἡ εἴσοδος τῆς σκηνῆς, κλειομένη δι' αὐλακας.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

ΒΕΛΙΟΣ, ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ

Ὁ ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ, ὄρθιος πλησίον τραπέζης, ταξιδεῖ τε ἔγγραφα, σχέδια καὶ ὅπλα. — Εἰσέρχεται ὁ ΒΕΛΙΟΣ.

ΒΕΛΙΟΣ. — Ἴδου ἐπιστολὴ τοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Δημοκρατίας.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Τοῦ Τριβουλκίου;

ΒΕΛΙΟΣ. — Μάλιστα. Ὁ μισσορ-Μαλαδούρας, ὁ δεύτερος Ἐπίτροπος, δὲν ἐπανῆλθε ἀκόμη.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Φαίνεται, ὅτι ὁ ἐνετικὸς στρατός, ποῦ ἀπειλεῖ τὴν Φλωρεντίαν διὰ τοῦ Καζεντίνου, δὲν θὰ νικάται τόσον εὐκολα, ὅσον τὸ ἠλπίσαν αὐτοί... Δὸς τὴν ἐπιστολήν. *(Δαμβάνει τὴν ἐπιστολήν καὶ ἀναγινώσκει)*. Μοῦ διαβιβάζει τελευταίαν φορὰν, κ' ἐπὶ ποιῆ σὺλλήψεως ἀμέσου, ρητὴν τὴν διαταγὴν τῆς Φλωρεντίας, νά κάμω ἔφοδον εὐθὺς μὲ τὴν αὐγήν... Καλὰ ἡ νύκτα μοῦ ἀνῆκει... Ἐπὶ ποιῆ σὺλλήψεως ἀμέσου!... Καὶ τί φαντάζονται λοιπόν; ὅτι τρομάζουν μὲ τὰς λέξεις τὰς κενὰς, τὸν ἄνθρωπον ποῦ περιμένει τώρα τὴν ὑπερτάτην ὥραν τῆς ζωῆς του;... Σίλληψις, δίκη, ἄλλο τί; ἤξεύρω τί σημαίνουν ὅλ' αὐτά... Θά μὲ εἶχαν συλλάβῃ πρὸ πολλοῦ, ἂν ἤμπορούσαν, ἂν ἐτολμοῦσαν!...

ΒΕΛΙΟΣ. — Ὁ μισσορ Τριβούλκιος, ὅταν μοῦ παρέδωσε τὴν ἐπιστολήν, μοῦ εἶπεν ὅτι θὰ μὲ ἠκόλουθει, διὰ νά ἔλθῃ ἐδῶ νά ὀμιλήσετε.

* Ἴδε σελίδα 213.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Τὸ ἀπεφάσιον ἐπὶ τέλους;... Ἡ συνέντευξις μας θὰ εἶνε τελειωτικὴ, καὶ ὁ μικρόσωμος καλαμαράς ὁ ζαρωμένος, ποῦ ἀντιπροσωπεύει ἐδῶ ὅλην τῆς Φλωρεντίας τὴν σκοτιὰν δύναμιν, ὁ ἀνθρωπάκος ὁ γλωμὸς καὶ δυσειδής, ποῦ δὲν τολμᾷ νά μὲ κοιτάξῃ κατὰ πρόσωπον καὶ μὲ μισεῖ ἰσχυρότερ' ἀπὸ θάνατον, ἀπόψε θὰ περάσῃ μίαν νύκτα, ποῦ δὲν τὴν περιμένει βέβαια... Αἱ διαταγαὶ πρέπει νά εἶνε σοβαρώταται, διὰ νᾶρχεται ἔτσι ἀπότομα εἰς τοῦ θηρίου μέσα τὸν κλωβόν... Ποιοὶ φρουροὶ εἶνε ἔστην θύραν μου;

ΒΕΛΙΟΣ. — Δύο ἴδιοί σας, παλαιοί, ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν. Μοῦ ἐφάνη τὸν Φερνάνδον σάν νά ἐγνώρισα, καὶ ὁ ἄλλος ὁ Διέγος εἶνε, ὑποθέτω.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Καλὰ. Θά μὲ ὑπήκουαν αὐτοὶ κ' ἂν τους διέτασσα νάλυσοδέσουν τὸν Θεὸν τὸν ἴδιον... Ἐβράδυσαν... Εἶπε νάναψουν φῶτα... Τί ὥρα εἶνε;

ΒΕΛΙΟΣ. — Ὁκτὼ περασμένα.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ὁ Μάρκος ὁ Κολόννας δὲν ἐπέστρεψεν;

ΒΕΛΙΟΣ. — Ἐδῶσα διαταγὴν εἰς τοὺς σκοποῦς, εὐθὺς νά σᾶς τὸν φέρουν μόλις θὰ διήρχετο τὸν χάνδακα...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Πρὸ τῆς ὀγδόης ἔρχετο νά ἦτο ἐδῶ, ἂν ἀπερρίπτετο ἡ πρότασις... Εἶνε ἡ ὥρα ἡ κρίσιμος... καὶ ἡ ζωὴ μου περιλείεται εἰς αὐτήν, σάν τὰ μεγάλα ἐκεῖνα τὰ καράβια μὲ τὰ διάπλατα πανιά, ποῦ τὰ εἰσάγουν οἱ φυλακισμένοι, μαζὺ μὲ τὰς ἐλπίδας τῶν καὶ τὰ ὄνειρα, μέσα εἰς μίαν σφαῖραν γυάλινην... Παράξενον, πῶς ἕνας ἄνδρας εἰμπορεῖ ἀλήθεια νάναθέτῃ τὴν τύχην του, τὸν νοῦν του, τὴν καρδίαν του, τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν δυστυχίαν του, εἰς πράγμα τόσον εὐθραυστον, ὅσον ὁ ἔρωσ γυναικός... Κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος θὰ ἐγελοῦσα δι' αὐτό, ἂν δὲν ἦτο σο-

βαρώτερον τοῦ γέλωτός μου... Ὁ Μάρκος δὲν ἐπέστρεψεν... ἄρα θὰ ἔλθῃ ἐκεῖνη... Βέδιε, πήγαινε νὰ ἰδῆς ἐὰν ὁ φάρος ὁ ἀγγέλων ὅτι λέγουν νὰί, ἐὰν τὸ φῶς τὸ προμνηθὸν ἐπὶ τοῦρανοῦ τὸ βῆμα τὸ ὑπότερον τῆς γυναικός, ποῦ παραδίδεται ὑπὲρ τῶν ὄλων, ποῦ ἔρχεται νὰ σώσῃ καὶ ἐμὲ συγχρόνως μετὰ τοῦ λαοῦ τῆς... Ἄ, ὄχι, θὰ ὑπάγω μόνος μου... Δὲν πρέπει ἄλλου ὀφθαλμοί, ἔσιω καὶ φίλου, νὰ μάθουν πρὶν ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μου, οὔτε στιγμήν προτιθέρα, τὴν εὐτυχίαν ποῦ περιμένω ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς πρώτης μου νεότητος... (Πηγαινὲν εἰς τὴν εἰσοδὸν τῆς σπηλῆς, ὑπεγείρει τὴν αὐλαίαν καὶ παρατηρεῖ πρὸς τὰ ἔξω.) Τὸ φῶς! Βέδιε!... Κοίταξε! φεγοβολεῖ, καταναγάζει τὴν νύκτα! Ἐπρεπε νὰναφθῇ εἰς τὸ κωδωνοστάσιον... νὰ το ποῦ γέρνει εἰς τὴν σιάν... Εἶνε τὸ μόνον φῶς ποῦ λάμπει ἐπάνωθεν τῆς πόλεως... Ὡ, ποτὲ ἢ Πίζα δὲν ἀνύψωσε πρὸς τὸν αἰθέρα ἄνθος λαμπρότερον, ποθητότερον καὶ περισσότερον ἀνέλπιστον!... Ὡ, καλοὶ μου Πιζάνοι! ἀπόψε θὰ ἑορτάσετε μὴν ὥραν ἀλησμόνητην, καὶ θὰ αἰσθανθῶ χαρὰν μεγαλητέραν παρ' ἂν ἔσωζα τὴν πόλιν τὴν ἰδίαν ποῦ μ' ἐγέννησε!...

ΒΕΛΙΟΣ, ἀρπάζων τὴν χεῖρά του. — Ἄς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν σπηλῆν! Ὁ μισερ-Τριβούλιος ἔρχεται πρὸς τὰ ἐδῶ...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ, ἐπιστρέφων. — Ἀλήθεια! πρέπει πρώτα... Ἄλλ' ἢ συνομιλία μας θὰ εἶνε σύντομη... (Πλησιάζων εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἀνασκαλεῶν τὰ ἐπ' αὐτῆς χαρτιά.) Ἐχεις τὰς τρεῖς ἐπιστολάς του;

ΒΕΛΙΟΣ. — Μόνον δύο ὑπάρχουν...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Αἱ δύο ποῦ κατεσχέθησαν, καὶ ἡ ἀποψινὴ διαταγή...

ΒΕΛΙΟΣ. — Ἴδου αἱ δύο πρώται ἰδου κ' ἡ τελευταία, ποῦ τὴν ἔξαρώσατε.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Τὸν περιμένω... (Φρουρὸς ὑπεγείρει τὴν αὐλαίαν. Εἰσερχεται ὁ Τριβούλιος.)

Σ Κ Η Ν Η Β'

Οἱ ἄνθρωποι, ΤΡΙΒΟΥΛΙΟΣ

ΤΡΙΒΟΥΛΙΟΣ. — Εἶδατε τὸ παράδοξον ἐκείνο φῶς, ποῦ ἐκτοξεύει συνθήματα, ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ κωδωνοστασίου;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Νομίζετε, ὅτι εἶνε συνθήματα;

ΤΡΙΒΟΥΛΙΟΣ. — Δὲν ἀμφιβάλλω... Ἦθελα νὰ σας ὁμιλήσω, Πριγκιβάλλη.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Σᾶς ἀκούω... Ἄφησέ μας, Βέδιε! ἀλλὰ νὰ μὴ ἀπομακρυνθῆς πολὺ θὰ σὲ χρειασθῶ. (Ὁ Βέδιος ἐξέρχεται.)

ΤΡΙΒΟΥΛΙΟΣ. — Γνωρίζεις, Πριγκιβάλλη, πόσην ἐκτίμησιν τρέφω πρὸς σέ. Δείγματ' αὐτῆς σοῦ ἔχω δώση ἀρκετά, καὶ βεβαίως τὰ ἡξεύρεις ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλα μεγαλείτερα, ποῦ τ' ἀγνοεῖς, διότι ἡ πολιτικὴ τῆς Φλωρεντίας, ποῦ τὴν λέγουν δολιαν, ἀλλὰ δὲν εἶνε παρὰ μόνον συνετή, ἀπαιτεῖ ὥστε πολλὰ πράγματα νὰ μένουν διὰ πολὺν καιρὸν κρυμμένα καὶ ἀπ' αὐτοὺς ἀκόμη, εἰς τοὺς ὁποίους ἐμπιστεύεται τὰποκρυφτότερα τῆς μυστικῆς. Εἰς τὰς σοφὰς διαταγὰς τῆς δλ' ὑποτασσόμεθα, καὶ πρέπει μετὰ θάρρους νὰ βαστάξῃ ὁ καθεὶς τὸ βάρος τῶν σπουδαίων τούτων ἀποκρυφῶν, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν, οὕτωςελεῖν, τὴν πνευματικὴν ῥώμην τῆς πατρίδος. Ἄρκει νὰ μάθῃς, ὅτι πάντοτε ἐνέκρινα τὰς ἀποφάσεις καὶ τὰς ἐνεθάρρυνα, διὰ τῶν ὁποίων, μολονότι εἶσαι τόσον νέος καὶ ἀγνώστου προελεύσεως, ἐτέθης ἐπανεπιλημμένως ἐπὶ κεφαλῆς τῶν καλλιτέρων στρατευμάτων τῆς Δημοκρατίας. Ἄλλως τε δὲν ὑπάρχει λόγος βέβαια νὰ μεταμεληθῇ κανεὶς διὰ τὴν ἐκλογὴν. Ἀλλὰ, ἀπὸ τινος καιροῦ, κόμμα ἐσχηματίσθη ἐναντίον σου. Καὶ δὲν ἡξεύρω κατὰ πόσον μάλιστα, κινούμενος ἐκ τῆς πρὸς σὲ φιλίας μου κ' ἀποκαλύπτων ὅσα ἐναντίον σου ἐξυφαίνονται, δὲν παραβαίνω κάπως τὸ στενόχωρον καθήκόν μου. Συννάεις ὅμως τοῦ καθήκοντος ἢ τήρησις, ἢ αὐστηρά, εἶν' ὀλεθριωτέρα καὶ ἀπὸ τὴν πλέον ἀπότομον παράβασιν. Σοῦ ἐμπιστεύομαι λοιπόν, ὅτι κατηγοροῦν σφοδρότατα τοὺς δισταγμούς καὶ τὰς ἀναβολὰς σου. Καὶ περὶ τῆς χρηστότητός σου ἀκόμη, περὶ τῆς εὐκρινείας σου, ὑπάρχουν μερικοὶ ποῦ ἀμφιβάλλουν. Καταγγεῖλαι ὀρισμένα, ἀλλὰ κακόβουλοι, τὰς ὑπονοίας των κατόπιν ἐβεβαίωσαν καὶ ἔκαμαν ἐντύπωσιν πολὺ ζωηρὰν εἰς ἐκεῖνα πρὸ πάντων τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου, τὰ ὁποῖα καὶ πρὶν σ' ἔκριναν δυσμενῶς. Ἐπροχώρησαν μάλιστα τόσον, ὥστε νὰ ζητήσουν τὴν σύλληψίν σου καὶ τὴν εἰσαγωγὴν σου εἰς δάστην. Ἄλλ' εὐτυχῶς μὲ εἰδοποίησαν ἐγκαίρως. Μετέβην εἰς τὴν Φλωρεντίαν, καὶ δὲν ἐδυσκολεύθην νάντιπάζω ἀποδείξεις, τεκμήρια κατὰ τῶν τεκμηρίων ποῦ ἐπρόβαλλον. Ἐγὼ τοῖς ἐγγύθηκα διὰ σέ. Καὶ τώρα εἰς σὲ ἀπόκειται νὰ δικαιώσῃς τὴν ἐμπιστοσύνην μου, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἐχόρησε ποτὲ οὔτε ἡ παραμικρὰ ἀμφιβολία. Διότι, ἐὰν δὲν δράσῃς πάλιν, εἴμεθα χαμένοι. Ὁ μισερ-Μα-

λαδούρας, ὁ συνάδελφός μου, ἐκρατήθη εἰς τὴν Βιββιέναν, ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ βενετοῦ Πρεβεδούρου. Ἄλλος στρατὸς ἐπέρχεται κατὰ τῆς Φλωρεντίας ἐκ βορρᾶ. Ἡ σωτηρία τῆς πόλεως εἶνε τώρα προβληματικὴ. Ἀλλὰ τὰ πάντα εἰμπορεῖ νὰ διορθωθοῦν, ἂν δώσης αὐριον πρῶτ' τὴν ἔφοδον ἐκείνην ποῦ ἐλπίζομεν. Θὰ μᾶς χαρίσῃ τὸν στρατὸν μας τὸν καλλίτερον, καὶ τὸν πολέμαρχόν μας τὸν μοναδικόν, ποῦ πάντοτ' ἔστειπεν ἢ νίκη καὶ θὰ μᾶς δώσῃ τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς Φλωρεντίαν, μὲ τὸ μέτωπον ὑψηλά, ἐν θριάμβῳ, ὁ ὁποῖος θὰ μεταβάλλῃ τοὺς χθὲς καὶ πρῶν ἐχθρούς, εἰς τοὺς ἐνθερμοτέρους θιασώτας καὶ ὁπαδούς σου.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ὅλα τὰ εἶπες ὅσα εἶχες νὰ μου εἴπῃς;

ΤΡΙΒΟΥΛΙΟΣ. — Σχεδόν... ἂν καὶ παρήλθον σιωπηλῶς τὴν εὐκρινεστάτην μου συμπάθειαν, ποῦ ἀφότου σὲ ἐγνώρισά δὲν ἔπαυσεν ἐντὸς μου νὰ ἐδραιοῦται. Καὶ ἠδυνήθη νὰ ἐδραιωθῇ, μὲ ὄλην τὴν δυσχέρειαν τῆς θέσεως, ὅπου συχνὰ μᾶς φέρουν νόμοι ἀντιφατικοὶ σχεδόν, διὰ τῶν ὁποίων ἡ ἔξουσία τοῦ ἀρχιστρατήγου ἀνισταθμίζεται κάποτε, εἰς τὰς κρισίμους στιγμάς, ἀπὸ τὴν μυστικὴν τῆς Φλωρεντίας δύναμιν, τῆς ὁποίας διατελῶ σήμερον ὁ ταπεινὸς ἀντιπρόσωπος, ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἴγλης τῶν ὄλων...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἡ διαταγὴ αὐτὴ, ποῦ πρὸ ὀλίγου ἔλαβα, εἶνε γραμμὴν μὲ τὸ χέρι σου;

ΤΡΙΒΟΥΛΙΟΣ. — Ναί.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Εἶνε τὸ γράψιμόν σου, βέβαια;

ΤΡΙΒΟΥΛΙΟΣ. — Βεβαίωτατα. Διατὶ ἀμφιβάλλεις;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Καὶ αὐτὰς ἐδῶ τὰς δύο ἐπιστολάς... τὰς γνωρίζεις;

ΤΡΙΒΟΥΛΙΟΣ. — Ἴσως... δὲν ἡξεύρω... Μὰ τί περιέχουν;... Ἐπρεπε νὰ γνωρίζω...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Περιττόν, γνωρίζω ἐγώ.

ΤΡΙΒΟΥΛΙΟΣ. — Ἄ, μήπως εἶν' αἱ δύο ἐκεῖναι ἐπιστολαί, ποῦ κατεσχέθησαν καθὼς τὸ ἠθέλα;... Βλέπω ὅτι τὸ πειραμά μου ἐπέτυχε...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Τριβούλιε, δὲν εἴμεθα παιδιὰ... Ἄς παύσουν μεταξὺ μας τὰ προσχήματα. τὰ τόσον ἐλεινὰ, προπάντων δέ, ἄς μὴ παραταθῇ συνομιλία, ποῦ βιάζομαι νὰ τελειώσῃ τὸ ταχύτερον, διὰ νὰ δεχθῶ ἀνταμοι-

βήν, μὲ τὴν ὁποίαν κανένας εἰς τὴν Φλωρεντίαν θριάμβος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ συγκριθῇ ποτέ!... Μὲ κατεμήνυες ἐδῶ ψευδῶς, χαμερπῶς, χωρὶς αἰτίαν ἄλλην εὐλογον, ἢ μόνον διὰ νὰ εὐφρανθῆς κακοποιῶν, κ' ἐκ τῶν προτέρων νὰ παράσχῃς τὴν ἀναγκαίαν πρόφασιν εἰς τὴν ἀγνώμονα φιλαργυρίαν τῆς πατρίδος σου, ὅπου φοβεῖται πάλιν μήπως ἡ εὐγνωμοσύνη τῆς πρὸς νικηφόρον μισθωτόν, ἠθέλε τῇ στοιχίῃ ὑπὲρ τὸ δέον ἀκριβᾶ... Αἱ πράξεις μου ὄλαι ἐδῶ παρεμορφώθησαν μὲ τόσην ἐπιτηδειότητα, ὥστ' ἔρχονται στιγμαὶ ποῦ ἀμφιβάλλω καὶ ὁ ἴδιος περὶ τῆς ἀθωότητός μου!... Τὰ πάντα ἐξουθένησεν, ἠλλοίωσε, διέστρεψεν ὁ φθόνος σου ὁ τυφλώτων καὶ ἀνίσχυρος, τὸ μίσός σου τὸ δολερὸν, ἀπὸ τὴν πρώτῃν ἑβδομάδα τῆς πολιτοκρίας, ἕως τὴν μακαρίαν ὥραν ποῦ ἄνοιξα τὰ μάτια μου, καὶ τελοσπάντων ἐτοιμάζομαι νὰ ἐπαληθεύσω τὰς προρρήσεις σου. Διέταξα νάντιγράψω πιστῶς αὐτὰς τὰς δύο ἐπιστολάς, κ' ἔστειλα τὰ ἀντίγραφα εἰς Φλωρεντίαν. Κατέσχον καὶ τὰς ἀπαντήσεις. Πείθονται εἰς τοὺς λόγους σου Πείθονται τόσον εὐκολώτερα, ὅσον αὐτοὶ σοῦ εἶχαν δώσῃ τὸ θέμα τῆς συκοφαντίας. Μὲ δικάζουν ἐρήμην καὶ μὲ καταδικάζουν ἀναπολόγητον εἰς θάνατον... Ἐ, ὕστερα πλέον ἀπ' αὐτὸ, ἡξεύρω, ὅτι καὶ περισσεύει ἂν εἶχα ἀθωότητα, δὲν θὰ ἠμποροῦσα νὰπαλαχθῶ ἀπὸ τὰς μαρτυρίας ποῦ μ' ἐπιβαρύνουν... Λοιπὸν σᾶς προλαμβάνω, ἐξανίσταμαι, θραύω τὰς εὐτελεῖς ἀλύσεις σας, ἀποσκιρτῶ... Ἐως τὸρὰ δὲν ἐπρόδωσα ἄλλ' ἀπὸ τὴν στιγμήν ποῦ παρήλθον εἰς τὰς χεῖρας μου αἱ δύο αὐταὶ ἐπιστολαί, προετοιμάζω τὸν ἀφανισμόν σας... Ἀπόψε θὰ σας πωλήσω, σὲ καὶ τοὺς ἀθλίους σου ἀθθέντας, ὅσον σκληρότερα, ὅσον καταστρεπτικώτερα θὰ ἠμπορέσω. Καὶ θὰ νομίσω, ὅτι οὐδέποτε ἐπέτελεσα ἔργον πλέον σωτήριον, παρὰ ταπεινῶν οὔτως, ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπ' ἐμοῦ, τὴν μόνην πόλιν, ἢ ὁποῖα κατατάσσει μετὰ τῶν πολιτικῶν ἀρετῶν καὶ τὸν δόλον, καὶ θέλει νὰ κυβερνᾷ τὸν κόσμον ἢ πανουργία, ἢ ὑποκρισία, ἢ ἀχαριστία, ἢ ἀτιμία καὶ τὸ ψεῦδος!... Ἀπόψε, χάρις εἰς ἐμὲ, ἢ προαιώνιος ἐχθρὰ σας, ἐκεῖνη ποῦ σᾶς ἐμποδίζει, καὶ θὰ σᾶς ἐμποδίσῃ ὅσον στέκεται ὀρθή, νὰ ἐξέλθετε ἀπὸ τὰ τεῖχη σας καὶ νὰ διαφθεῖρετε τὴν οἰκουμένην, ἀπόψε χάρις εἰς ἐμὲ, ἢ Πίζα σώζεται καὶ ἀνορθοῦται πάλιν ἐναντίον σας... Ἄ, μὴ σηκόνεσαι, μὴν κινεῖσαι, εἶνε περιττόν... Πῆρα καλὰ τὰ μέτρα μου καὶ ὅτι εἶπα γίνεται ἀσφαλῶς. Εἶσαι ἔστην ἐξουσίαν μου, σὲ κρατῶ, καὶ μοῦ φαίνεται ὡς

νά κρατώ συγχρόνως και την τύχη αυτήν της Φλωρεντίας...

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ, ανασύρων ξιφίδιον και πλήτων τὸν Πριγκιβάλλον. — "Οχι ακόμη!... ὅσον τὰ χέρια μου εἶν' ἐλεύθερα...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. (Αποκρούων τὸ πλήγμα, ἐξ ἐνοστίκτου, διὰ τοῦ βραχίονος, ἀνυψῶναι τὴν λεπίδα, ἢ ὁποῖα τὸν πληγώνει εἰς τὸ πρόσωπον. Ἀρπάζει τὸν βραχίονα τοῦ Τριβουλκίου). — "Α, ἔτσι; Τέτοιο ξαφνικὸ δὲν το' περιμένα ἀπὸ τῆ δειλία σου... Καὶ τώρα σὲ κρατῶ ἔστ' ἄχρηστια μου... Αἰσθάνεσαι βέβαια, ὅτι τὸ ἓνα μόνον κάμνει γιὰ δέκα σὰν καὶ σέ... Νὰ και τὸ στυλὲτό σου... Φθάνει ἀπλῶς νὰ το χαμηλώσω... Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι γυρεύει μοναχὸ τοῦ τὸ λαυγγί σου... Πῶς; μένεις ἀπαθῆς, ἀτάραχος... δὲν φοβεῖσαι λοιπόν;

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — "Οχι... βύθισε τὸ λεπίδι... ἔχεις τὸ δικαίωμα... Εἶχα ἀποφασίση τὴν ζωὴν μου...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ, ἀφίνων βαθμηδὸν τὸν Τριβουλκίον. — Ἀλήθεια;... Μὰ τότε εἶνε παρὰ-δοξον αὐτὸ ποῦ ἔκαμες... και μάλιστα εἶνε σπανιώτατον... Ὀλίγοι και ἀπὸ τοὺς πολεμιστὰς μας θὰ ἦσαν ἱκανοὶ νὰ ψηφίσουν ἔτσι τὸν θάνατον, οὔτε θὰ ἐπίστευα ποτέ, ὅτι ἔστ' ὁ σῶμα τοῦτο τὸ ἀδύνατον...

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — "Ἔτσι νομίζετε σεις, ποῦ φέρετε αἰωνίως τὸ ξίφος γυμνόν, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἀνδρεία, παρὰ μόνον ἐκείνη, ποῦ διαλάμπει εἰς τὴν αἰχμὴν λεπίδος μακρᾶς...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — "Ἴσως ἔχεις δίκαιον... Πολὺ καλὰ... δὲν εἶσαι ἐλεύθερος, ἀλλ' οὔτε και θὰ πάθης τίποτε κακόν... Λατρεύομεν θεοὺς διαφορετικούς... (Σπογγίζων τὸ αἷμα, τὸ ὁποῖον ῥέει ἐπὶ τοῦ προσώπου του). "Α, τρέχει αἷμα... Δὲν ἦτο και ἀδέξιον τὸ κτύπημα... Ὀλίγον ἐσπευσμένον ἴσως, ἀλλὰ δυνατόν... Πολὺ ὀλίγον ἔλειψε νὰ... "Ε, δὲν μοῦ λέγεις, τί θὰ ἔκαμες ἐσὺ, ἂν εἶχες ἔτσι εἰς τὴν ἐξουσίαν σου, ἐκεῖνον ποῦ ὀλίγον ἔλειψε νὰ σάλοστειλῆ ἀναυλα εἰς κόσμον, ὅπου κανεὶς δὲν ἔχει τόσην βίαν νὰ ὑπάγῃ;...

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — Δὲν θὰ μοῦ ἴγλυτωνα...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δὲν σ' ἐννοῶ... εἶσαι πολὺ παράξενος... Ὅμολόγησε, ὅτι τὰ γράμματα σου ἦσαν πράξεις ποταπαί. Εἰς τρεῖς μεγάλας μάχας ἔχουσα τὸ αἷμά μου, πᾶσαν προσπάθειαν κατέβαλα, τὰ πάντα εἶχα εἰς τὴν διάθεσίν σου, ὑπηρετοῦσα γενναϊάτατα ἐκείνους

ποῦ μ' ἐξέλεξαν, χωρὶς οὔτ' ἓνας λογισμὸς παρὰνομος νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν καρδίαν μου... Πρέπει νὰ το γνωρίζῃς, ἀφ' οὔ με κατεσκόπευες. Κ' ἐντοσοῦτῳ εἰς τὰς ἐπιστολάς σου, ἀπὸ φθόνον ἢ ἀπὸ φιλαργυρίαν, διαστρέφεις ὄλας μου τὰς πράξεις, ποῦ ἄλλον σκοπὸν δὲν εἶχαν παρὰ τὴν σωτηρίαν σου, ἀπατᾶς ἐν γνώσει και σωρεύεις ψεῦδη.

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — "Αν ὅσα καταγγέλλω εἶνε ψευδῆ, αὐτὸ μᾶς εἶνε ἀδιάφορον. Μόνον μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ὄρα ἢ ἐπίφοβος, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ στρατιώτης, μεθυσκόμενος ἀπὸ τὰς νίκας του, ὑπερφρονῶν, δὲν ὑπακούει πλέον τοὺς κυρίου, οἱ ὁποῖοι τὸν μεταχειρίζονται, κ' ἔχουν ἀποστολὴν ἀνωτέραν τῆς ἰδικῆς του. Ἡ ὄρα αὐτὴ εἶχε σημάνη τότε τὸ βλέπω φανερά. Ἡδὴ τῆς Φλωρεντίας ὁ λαὸς σὲ ἠγάπα περισσοτέρον τοῦ δέοντος. Εἶν' ἔργον μας νὰ καταλύωμεν τὰ εἰδῶλα ποῦ στήνει. Ἄν πρὸς στιγμὴν θυμὸν κ' ἐναντίον μας, ἀλλ' ἀκριβῶς μᾶς ἔταξε πρὸς τοῦτο: νὰ πολεμῶμεν τὰς ἐπικινδύνους συμπαθείας του. Γνωρίζει τὴν ἀποστολὴν του ὁ λαός, καλλίτερα ἀφ' ὅσον τὸ φαντάζονται και ὁσᾶκις καταστρέφομεν ὅ,τι ἐλάτρευεν, ἀναγνωρίζει ὅτι, ἀκουσίως του, αὐτὴν τὴν θέλησίν του ἐκτελοῦμεν. Διὰ τοῦτο ἐνόμισα κ' ἐγώ, ὅτι εἶχεν ἐπιστῆ ἡ ὄρα νὰ ὑποδείξω εἰς τὴν Διοίκησιν τὸ εἰδῶλον. Και περὶ τοῦ κινδύνου εἰδοποιήσα τὴν Φλωρεντίαν αὐτὴ ἐγνώριζεν ἐκ τῶν προτέρων τί ἐσήμαιναν τὰ ψεῦδη μου...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἡ ὄρα δὲν εἶχεν ἔλθῃ, δὲν θὰ ἦρχετο ἐὰν αἱ ἐπιστολαὶ σου αἱ ἀπαίσαι...

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — Ὅμως ἠδύνατο νὰ ἔλθῃ, και τοῦτο ἦτο ἀρκετόν.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Τί;! ἓνας ἀθῶος ἀνθρωπος, ἐπὶ ἀπλῆ ὑπονοίᾳ, νὰ θυσιάζεται, χωρὶς καμμίαν τύψιν, διὰ κίνδυνον ποῦ ἴσως θὰ ἠδύνατο νὰ πειληθῇ...

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — Ἀπέναντι τῆς Φλωρεντίας δὲν λογαριάζετ' ἓνας ἀνθρωπος.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ὅστε λοιπὸν πιστεύεις εἰς τὸ μέλλον τῆς Φλωρεντίας, εἰς τὸ ἔργον της, εἰς τὴν ζωὴν της;... Εἶνε λοιπὸν κατὰ ποῦ δὲν το ἐννοῶ ἐγώ;

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — Ναί, πιστεύω μόνον εἰς αὐτὴν ὄλα τὰ ἄλλα δι' ἐμὲ εἶνε μηδέν...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Εἰμπορεῖ... ἴσως ἔχεις δίκαιον, ἀφ' οὔ αὐτὴ εἶνε ἡ πίστις σου... Ἐγὼ δὲν ἔχω πατρίδα, και δὲν ἠμπερῶ νὰ

κρίνω... Στοχάζομαι κάποτε, ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶχα... Ἐχῶ ὅμως κατὰ ἄλλο ἐγώ, ποῦ σὺ δὲν θὰ τὸ ἔχῃς ποτέ, ποῦ κανένας ἀνθρωπος δὲν τὸ εἶχεν ὅσον τὸ ἔχω ἐγώ!... Θὰ τὸ ἀποκτήσω τότε γρήγορα, τότε νά, ἐδῶ μέσα... Αὐτὸ ἀξίζει γιὰ ὄλα... Ἐλα, ἄς χωρισθῶμεν δὲν ἔχομεν καιρὸν νὰ λύσωμεν αἰνίγματα... Εἴμεθα μακριὰ ὁ ἓνας ἀπ' τὸν ἄλλον, και ἄς ἐγγιζώμεθα σχεδόν... Καθένας, βλέπεις, ἔχει τὸν σκοπὸν του· αὐτὸς μίαν ἰδέαν, ὁ ἄλλος μίαν ἐπιθυμίαν... Και θὰ ἐπονούσες τόσον σὺ νὰ φήσῃς τὴν ἰδέαν σου, ὅσον κ' ἐγὼ νὰ φήσω τὴν ἐπιθυμίαν μου... Μέχρις ἐσχάτων τὰς ἀκολουθοῦν οἱ ἀνθρωποὶ, οἱ ἔχοντες μεγαλητέραν θέρημν, ἀφ' ὅσην ἔχουν οἱ κοινοὶ θνητοί. Και ὅ,τι κάμνουν εἶνε και σωστόν, ἀπλοῦστα διότι εἶνε και μοιραῖον... Χαῖρε, Τριβουλκίε ἀκολουθοῦμεν δρόμους διαφορετικούς... Δός μου τὸ χερί σου.

ΤΡΙΒΟΥΛΚΙΟΣ. — "Οχι ακόμη... Θὰ σοῦ δώσω τὸ ἰδικόν μου, μόνον ὅταν ἡ τιμωρία...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἄς εἶνε! Χάνεις σήμερα, θὰ κερδίσης αὔριον. (Κράζων) Βέδιε!... (Ἐξέρχεται ὁ Βέδιος.)

ΒΕΛΙΟΣ. — Κύριε!... Πῶς! εἰσθε πληγωμένος;... Τρέχει αἷμα...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δὲν πειράζει... Φώναξε τοὺς δύο φρουρούς... Νὰ πάρουν ἀπ' ἐδῶ αὐτὸν τὸν ἀνθρωπον, χωρὶς νὰ τὸν μεταχειρισθῶν βαναύσως, χωρὶς νὰ τὸν κακοποιήσουν διόλου... Εἶν' ἐχθρὸς ποῦ τὸν ἀγαπῶ... Ἄς τον κλείσουν εἰς μέρος ἀσφαλές, χωρὶς νὰ τον ἰδῆ κανεὶς... Εἶνε ὑπεύθυνος δι' αὐτόν. Θὰ τὸν ἐλευθερώσουν, ὅταν θὰ διατάξω. (Ὁ Βέδιος ἐξέρχεται, ἀπάγων τὸν Τριβουλκίον. Ὁ Πριγκιβάλλης ἐξετάζει τὴν πληγὴν του εἰς τὸν καθρέπτην.)

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἀλήθεια, τρέχει τὸ αἷμα πολὺ, σὰν νὰ μοῦ ἦρε τὴν ἀρτηρίαν... Ἡ πληγὴ δὲν εἶνε βαθεῖα· μοῦ ἔσχισεν ὅμως τὸ μισὲν πρόσωπον... Ποῖος θὰ τὸ ἐπίστευεν, ὅτι ὁ ἀνθρωπος ἐκεῖνος ὁ τόσον ἀδύνατος και τόσον καχεκτικός;... (Ὁ Βέδιος ἐπιστρέφει.) "Ἐγενε;

ΒΕΛΙΟΣ. — Μάλιστα... Κύριέ μου, σεις χάνεσθε...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Χάνομαι! Ὡ, ἠθελα νὰ χάνωμαι ἔτσι ἔως νὰποθάνω! Χάνομαι, Βέδιε, ἀλλὰ ποτέ, κανένας ἀνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς, δὲν θὰποκτήσῃ οὔτω μὲ μίαν ἀντεκδίκησιν δικαίαν,

τὴν μόνην εὐτυχίαν ποῦ ὄνειροπόλησεν, ἀφ' οὔτου ἔμαθε νὰ ὄνειροπολῇ!... Θὰ ἤμουν ἱκανός νὰ τὴν ἐπιδιώξω και με κάθε ἐγρήνημα, διότι μοῦ ἐχρειάζεται, διότι μοῦ ἀνῆκε· και τότε ποῦ ὁ καλὸς μου ὁ ἀσπὴρ μοῦ τὴν προσφέρει με τὰς ἀργυρᾶς ἀκτῖνας του, ἐν ὀνόματι τῆς δικαιοσύνης, ἐν ὀνόματι τῆς εὐσπλαγχνίας, σεις λέγετε γιὰ μένα: «Χάνεται»;... Δυστυχεῖς ἀνθρωποὶ χωρὶς φλόγα!... Δυστυχεῖς ἀνθρωποὶ χωρὶς ἔρωτα!... Ἀλλὰ δὲν ἐννοεῖς λοιπὸν, ὅτι αὐτὴν τὴν ὄραν σταθμίζεται ἡ τύχη μου εἰς τὸν οὐρανόν, και ὅτι τῆς ἐπισωρεύουν εἰς τὴν πλάστιγγα τὴν εὐφροσύνην ἑκατὸν εὐτυχιῶν, τὴν εὐτυχίαν ἐραστῶν χιλίων! Ἐγγίζω εἰς τὴν στιγμὴν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν, ὅσοι εἶνε προσωρισμένοι διὰ κανένα ἔξοχον θρίαμβον ἢ διὰ καμμίαν συμφορὰν μεγάλην, εὐρίσκονται ἔξαφνα εἰς τὴν ὑψηλοτέραν τῆς ζωῆς των κορυφὴν, ὅπου τὰ πάντα τοὺς ἀναβιβάζουν, ὅπου τὰ πάντα τοῖς προσφέρονται!... Τί τοὺς ἐνδιαφέρει τὸ ἐπίλοιπον; τί τοὺς μέλλει δι' ὅ,τι θὰ συμβῆ κατόπιν;... Γνωρίζομεν καλὰ, ὅτι ὁ ἀνῆρπος δὲν ἔγινε δι' αὐτὰ τὰ πράγματα, και ὅσοι τὰ φέρουν, γρήγορα συντριβονται ὑπὸ τὸ βάρος των...

ΒΕΛΙΟΣ, πλησιάζων με λευκὰ ὀδόνια. — Τὸ αἷμα ἐξακολουθεῖ... Σταθῆτε νὰ σᾶς δέσω τὴν πληγὴν...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δέσε τὴν, ἀφοῦ εἶνε ἀνάγκη... ἀλλὰ πρόσεξε... νὰ μὴ μου σκεπάσουν τὰ μάτια, νὰ μὴ μου ἐμποδίσουν τὸ στόμα αὐτὰ τὰ πανιά... (Κοιτάζεται εἰς τὸν καθρέπτην). "Α, τί ἄσχημα! ὁμοιάζω με ἀρρωστον δραπέτην τοῦ χειρουργείου, ἐν ᾧ εἶμαι ὁ ἐρωτευμένος, ποῦ θὰ τρέξῃ μετ' ὀλίγον εἰς προὔπαντησιν τοῦ ἔρωτος!... Ὅχι ἔτσι... ὄχι ἔτσι... (Ἀποσύρει ὀλίγον τοὺς ἐπιδέσμους, ἀκούεται μακρόθεν πυροβολισμός. Τί εἶνε;

ΒΕΛΙΟΣ. — Πυροβολοῦν εἰς τὰς προφυλακάς.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Και ποῖος διέταξε λοιπόν;... Θὰ εἶνε κάποια παρανόησις... Μήπως ἐπυροβόλησαν τὴν... Εἶχες εἰδοποιήσει;...

ΒΕΛΙΟΣ. — Ναί... δὲν εἶνε δυνατόν... Ἐβαλα πολλοὺς φρουρούς, και θὰ σᾶς τὴν φέρουν μόλις φανῇ...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δὲν ἀκούεται τίποτε... Ἡ ὄρα πλησιάζει... Σὺ ὅμως, Βέδιέ μου, καλὲ μου Βέδιε, τί θάπογίνης σὺ;

ΒΕΛΙΟΣ. — Θὰ σᾶς ἀκολουθήσω, κύριε.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — "Όχι, νά μ' ἐγκαταλείψης... Δέν ἤξεύρω πού πηγαίνω, δέν ἤξεύρω τί θά γίνω... "Αν φύγης μόνος, κανείς δέν θά σε καταδιώξη, ἐν ᾧ μαζί με τόν κύριόν σου... "Ἔχω χρήματα εἰς ἐκεῖνα τὰ κιβώτια... πάρε τα, εἶνε δικά σου; ἐμέ δέν μου χρειάζονται πλέον... Τάμαξια ἐξεύχθησαν; τὰ κοπάδια ἐσυνάχθησαν;

ΒΕΛΙΟΣ. — Εἶνε ἀπέξω ἀπό τήν σκηνήν.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Καλά... ὅταν νεύσω, θά κάμης ὅ,τι πρέπει... Πήγαινε λοιπόν νά ἰδῆς μήπως...

ΣΚΗΝΗ Γ'

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ, ΒΑΝΝΑ

Ἐξέρχεται ὁ ΒΕΛΙΟΣ. Ὁ ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ μένει πρὸς στιγμήν μόνος. Ὁ ΒΕΛΙΟΣ ὑπεγείρει τήν αὐλαίαν τῆς εἰσόδου καί λέγει σχεδόν χαμηλοφώνως: «Κύριε...» Ἐπειτα ἀποσύρεται, καί ἡ ΜΟΝΝΑ ΒΑΝΝΑ, σκεπασμένη με μακρὸν μανδύαν, ἐπιφαίνεται καί σταματᾷ παρὰ τὸν οὐδόν. Ὁ ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ ἀνασκιατᾷ καί κάμνει ἐν βῆμα εἰς προὔπάντησίν τῆς.

ΒΑΝΝΑ, με φωνὴν πνιγμώδη. — "Ἐρχομαι καταπῶς μ' ἐζητήσατε...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ, πλησιάζων. — Αἷμα βλέπω στὸ χέρι σας... Εἶσθε πληγωμένη;

ΒΑΝΝΑ. — Σφαίρα μ' ἐκτύπησ' ἑλαφρὰ στὸν ὄμο.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Πότε; ποῦ;... Εἶνε φοβερόν!...

ΒΑΝΝΑ. — Ἐκεῖ ποῦ εἰμίονα εἰς τὸ στρατόπεδο.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Μὰ ποιὸς λοιπόν ἐπυροβόλησε;

ΒΑΝΝΑ. — Δέν τὸν εἶδα... ἔφυγε.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δεῖξτέ μου τὴν πληγήν.

ΒΑΝΝΑ, διανοίγουσα τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ μανδύου. — Ἐδῶ.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἐπάνω ἀπὸ τὸν ἀριστερόν μαστόν... Μὰ εἶνε ὀλωσδιόλου ξώπετσα... Πονεῖτε;

ΒΑΝΝΑ. — "Όχι.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Θέλετε νά σας δέσουν τὴν πληγήν;

ΒΑΝΝΑ. — "Όχι. (Παῦσις).

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Λοιπόν, τὸ ἀποφασίζετε;..

ΒΑΝΝΑ. — Ναί.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Πρέπει νά σας θυμίσω τοὺς ὄρους τῆς...

ΒΑΝΝΑ. — Περιστόν, τοὺς ξεύρω.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Καί δέν σας μέλει; δέν λυπᾶσθε;

ΒΑΝΝΑ. — Τί; μήπως ἔπρεπε νά ἔλθω καί χαρούμενη;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ὁ ἄνδρας σας τὸ παρεδέχθη;

ΒΑΝΝΑ. — Ναί.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἐννοῶ νά σας ἀφίσω ἐλεύθερη... εἶνε καιρὸς ἀκόμη... μὴν τὸ μετανοεῖτε;

ΒΑΝΝΑ. — "Όχι.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Γιατί τὸ κάμνετε;

ΒΑΝΝΑ. — Γιατί πεθαίνουνε τῆς πείνας, γιατί αὔριο θά πέθαιναν σκληρότερα.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — "Όχι καί γι' ἄλλο λόγο;

ΒΑΝΝΑ. — Καί γιὰ ποῖόν ἄλλο τάχα;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἐνόησα... μιὰ γυναῖκα ἐνάρετη...

ΒΑΝΝΑ. — Ναί.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Καί ποῦ ἀγαπᾷ τὸν ἄνδρα τῆς...

ΒΑΝΝΑ. — Ναί.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Βαθειά;

ΒΑΝΝΑ. — Ναί.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Εἶσθε γυμνή ἀπὸ μέσα;

ΒΑΝΝΑ. — Ναί. (Κάμνει κίνημα νάφαιρέσῃ τὸν μανδύαν τῆς ὁ Πριγκιβάλλης τὴν ἐμποδίζει διὰ νεύματος).

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Εἶδατε, ἀπ' ἐξω ἀπ' τὴ σκηνή, τ' ἀμάξια στὴ σειρὰ καί τὰ κοπάδια;

ΒΑΝΝΑ. — Ναί.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Εἶνε διακόσια ἀμάξια φορτωμένα με τὸ καλλίτερο σιτάρι τῆς Τοσκάνας ἄλλα διακόσια με λαχανικά, με φροῦτα καί κρασιά τῶν περὶχώρων τῆς Σιέννας ἄλλα τριάντα, γέματα πυρίτιδα, ἀπὸ τὴ Γερμανία, καί δώδεκα, μικρότερα, φορτωμένα μολύβι. Βῶδια τῆς Ἀπουλίας ἑξακόσια γύρω των, καί πρόβατα χίλια διακόσια. Τὴν διαταγὴν σας περὶμένον ὅλ' αὐτά, διὰ νά εἰσελθῶν εἰς τὴν Πίζαν... Θέλετε νά τα ἰδῆτε ποῦ θά φύγουν;

ΒΑΝΝΑ. — Ναί.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἐλατ' ἐδῶ. (Ἐπεγείρει τὴν αὐλαίαν τῆς εἰσόδου, δίδει μιαν διαταγὴν καί νεύει διὰ τῆς χειρὸς. Μέγας καί πολλὸς θό-

ρῆος ἐγείρεται δάδες ἀνάπτοια καί μετακινούνται μαστίγια κροταλίζον· τάμαξια παταγοῦν συγκλονούμενα, αἱ ἀγέλια κινῶνται, βελάζουν καί ποδοβολοῦν. Ἡ Βάννα καί ὁ Πριγκιβάλλης, ὄρθιοι παρὰ τὸν οὐδόν τῆς σκηνῆς, βλέπουν τὴν ἀπέραντον πομπὴν ἀπερχομένην ἐπὶ τὸ φῶς τῶν δάδων εἰς τὴν κατάστερον νύκτα). Γι' ἀγάπη σας, ἀπὸ ἀπόψε ἡ Πίζα παύει νά πεινᾷ. Γίνεται ἀνίκητη, καί αὔριο θά ψάλλῃ ἴσθι βακχεῖα τῆς χαρᾶς, ἴσθι δόξα ἐνὸς θριαμβοῦ, ὅπου κανείς δέν ἠλίχιζε ποτέ. Σᾶς φθάνει αὐτό;

ΒΑΝΝΑ. — Ναί.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἄς κλείσωμε τώρα τὴ σκηνή. Ζεστή εἶν' ἀκόμα ἡ βραδεία, μὰ ἡ νύκτα θά εἶνε κρύα. Κ' ἤλθατε ἔτσι χωρὶς ὄπλα, χωρὶς κανένα δηλητήριο, κρυμμένο πουθενά;

ΒΑΝΝΑ. — Δέν ἔχω παρὰ τὰ σανδάλια μου καί τὸ μανδύα. Νά με γυμνώσετε ὀλωσδιόλου, ἂν φοβᾶσθε καμμιά παγίδα...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δέν φοβοῦμαι γιὰ μένα, ἀλλὰ γιὰ σᾶς.

ΒΑΝΝΑ. — Δέν λογαριάζω τέτοια πράγματα ἔμπρὸς στὴ ζωὴ ἐκείνων...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Πολὺ καλά, ἔχετε δίκιο... Ἐλάτε, ἐδῶ εἶνε τὸ κρεβάτι μου. Εἶνε πολεμιστοῦ κρεβάτι. Εἶνε τραχὺ καί ἄγριο, στενὸ σὰν τάφος καί ἀνάξιο γιὰ σᾶς. Ἐξαπλωθῆτ' ἐπάνω στὰ τομάρια αὐτὰ τῶν ταύρων καί τῶν κριαριῶν, ὅπου ποτέ ὡς τώρα δέν ἐγνωρίσαν πόσον ἄβρον καί πολυτίμητον εἶνε τὸ σῶμα τῆς γυναίκας... Βάλετε γιὰ προσκέφαλον αὐτὴ τὴ γούνα ποῦ εἶνε μαλακώτερη... Εἶνε δορὰ λυγκῶς, ποῦ κάποιος βασιλεὺς τῆς Ἀφρικῆς μοῦ τὴν ἐχάρισε κατόπι μῆς νίκης... (Ἡ Βάννα κάθηται, σκεπασμένη ἐπιμελῶς με τὸν μανδύαν τῆς.) Τὸ φῶς τοῦ λύχνου πέφτει ἔσθ' ἀμάξια σας... Μὴ θέλετε νά τὸν μετατοπίσω;

ΒΑΝΝΑ. — Δέν με πειράζει...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ, γονατίζων παρὰ τὴν στρωμνήν καί ἀράζων τὴν χεῖρα τῆς Βάννας με λυγρὸν συγκρατημένον. — Γιολάννα!.. (Ἡ Βάννα ἐξαφνίζεται καί τὸν κοιτάζει.) "ὦ, Βάννα! Βάννα μου! γιατί κ' ἐγὼ εἶχα συνήθεια νά σε φωνάζω ἔτσι... Τώρα, λιποψυχῶ καθὼς προφέρω αὐτὸ τὸ ὄνομα... Τόσο πολὺν καιρὸ τῶχα κλεισμένο μέσα ἔστην καρδιά μου, ποῦ τώρα πιά εἶνε ἀδύνατο νά βγῆ, χωρὶς τὴν φυλακὴν τοῦ νά συντρέψῃ... Εἶνε ἡ καρδιά

μου ἡ ἴδια, κ' ἄλλη δέν ἔχω πιά... Μέσα ἔστην καθεμιὰ του συλλαβῆ, εἶνε κλεισμένη δολακίρη ἡ ζωὴ μου, καί καθὼς φεύγουν ἀπ' τὸ στόμα μου, φεύγει μαζί των καί ἡ ζωή... Τὸ εἶχα συνειδήσει, τὸ ἐνόμιζα δικό μου, ἴπες-ἴπες δέν τὸ φοβοῦμαι πιά γιατί ἀπὸ χρόνια τώρα, πᾶσαν ἡμέραν, ὦραν καί στιγμήν, τὸ ἔλεγα καί τὸ ξανάλεγα, ὡσὰν κανένα λόγο ἐρωτικό μεγάλο, ποῦ ἔπρεπε νά ξεθαρρέσω γιὰ νά τὸν εἰπῶ, ἄς ἦταν τέλοςπάντων καί γιὰ μιὰ φορὰ, μπροστὰ σ' ἐκείνην, ποῦ τὴν ἐκαλοῦσεν ἀδικα!... Ἐνόμιζα ὅτι τὰ χεῖλη μου εἶχαν πάρη πιά τὸ σχῆμα του ὅτι, ἔστην πολυπόθητη στιγμή θά ἤμποροῦσαν νά το ξαναποῦν με τόση γλύκα, με τόσο σεβασμό, με τόσῳ ταπεινῇ κ' ὀλόψυχη ἀφοσίωσι, ὡστε ἐκείνη ποῦ θά τᾶκουγε, θά ἐννοοῦσε ἀμέσως τὸν πόνον ὅπου κλεῖ καί τὴν ἀγάπην... Καί ὅμως νά, ποῦ τίποτε δέν λέγει σήμερα... Δέν εἶνε πιά τὸ ἴδιον ὄνομα! Δέν το γνωρίζω καθὼς βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα μου, ἔτσι κομματιασμένο ἀπὸ λυγμούς καί κατασπαραγμένο ἀπὸ φόβους... Τοῦ εἶχα βάλῃ πάρα πολλὰ πράγματα καί ὅλη αὐτὴ ἡ συγκίνησις, ὅλ' ἡ λατρεία ποῦ εἶχα κλείσῃ μέσα του, μοῦκοψαν τὴ φωνὴ καί μου παράλυσαν τὴ δύναμι...

ΒΑΝΝΑ. — Ποιὸς εἶσθε;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δέν με γνωρίζετε;... Δέν με θυμάστε;... "ὦ, πόσα ὠραῖα πράγματα σβύνει ὁ χρόνος ποῦ περνᾷ!... Ἄλλὰ τὰ ὠραῖα αὐτὰ πράγματα τὰ εἶχα ἰδῆ μονάχος μου... Ἀλήθεια, ἴσως ἦτο προτιμώτερο νά εἶχαν ξεχασθῆ γιὰ πάντα... Δέν θάχα πιά ἐλπίδα, καί ὀλιγώτερος θά ἦτο ὁ πόνος μου... "Όχι, γιὰ σᾶς δέν εἶμαι τίποτε, δέν εἶμαι παρὰ ἕνας δυστυχῆς, ποῦ ἀντικρύζει μιὰ στιγμή τὸν ἴδιο τῆς ζωῆς του τὸ σκοπὸ, ποῦ δέν γυρεύει τίποτε ὁ κακόμοιρος, ποῦ δέν ἐξεύρει οὔτε κἂν τί πρέπει νά ζητήσῃ, ἀλλὰ ποῦ ἤθελε νά σας εἰπῆ, ἂν εἶνε δυνατόν, γιὰ νά το μάθετε πρὶν φύγετε, τί ἦσθε ἄλλοτε, γι' αὐτὸν καί τί θά εἶσθε ὡς πού νά πεθάνῃ...

ΒΑΝΝΑ. — Μὲ γνωρίζετε λοιπόν;... Ποιὸς εἶσθε;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ποιὸς δέν εἶδατε αὐτὸν ποῦ σας κοιτάζει σήμερα, ὅπως θά κοιτάζε κανείς, εἰς τὸ παλάτι τῶν Μοιρῶν, τὴ βρούσι τῆς ζωῆς του καί τῆς εὐτυχίας του... ὅπως δέν ἠλίχιζε ποτέ νά σᾶς κοιτάξω μὴν ἡμέρα;...

ΒΑΝΝΑ. — "Όχι... τουλάχιστον δέν θυμοῦμαι...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δέν θυμάστε, νάί... καί ἤμουν βέβαιος, ἀλλοίμονο! πῶς δέν θά το θυμάστε πιά... Καί ὁμως ἦσθε ὁκτῶ χρόνων κ' ἐγὼ δέκα, τὴν πρώτη τὴ φορά ποῦ σᾶς ἀπόντησα...

BANNA. — Ποῦ;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Στὴ Βενετία, μιὰ Κυριακὴ ἀπριλιάτικη. Ὁ πατέρας μου, ὁ γέρω χρυσικός, ἔφερε μιὰ κολλάνα μαργαριταρένια 'στὴ μητέρα σας... Ἐκείνη ἐθαύμαζε τὰ μαργαριτάρια... ἐγὼ τριγύριζα 'στὸ περιβόλι... Ἐκεῖ σᾶς ἤδρα, σ' ἓνα δασάκι ἀπὸ μυρτιές, κοντὰ σὲ μιὰ δεξαμενὴ μαρμαρίνη... Ἐνα χρυσὸ δακτυλίδάκι σᾶς εἶχε πέση 'στὸ νερό... καί σεῖς ἐκλαίγατε 'στὴν ἄκρη... Πέφτω 'στὴ δεξαμενὴ... παρὰ λίγο νὰ πνιγῶ, μὰ πιάνω τὸ δακτυλίδι καί σᾶς τὸ φορῶ 'στὸ δάκτυλο... Μ' ἐφιλήσατε, ὅλη χαρὰ...

BANNA. — Ἦταν ἓνα ξανθὸ παιδί ποῦ τῶλεγαν Γιανέλλο... Εἶσαι ὁ Γιανέλλος;...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Νάί...

BANNA. — Ποῦ νὰ σας γνωρίση κανεῖς!... Ἐπειτα, τὸ πρόσωπό σας εἶνε σκεπασμένο μ' αὐτὰ τὰ πανιά... Μόνο τὰ μάτια σας βλέπω...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. ἀποσύρων ὀλίγον τοὺς ἐπιδέσμους. — Μὲ γνωρίζετε τώρα;...

BANNA. — Νάί... μπορεῖ... μοῦ φαίνεται... γιατί ἔχετε ἀκόμη ἓνα χαμόγελο παιδικαίσιο... Μὰ καί σεῖς, βλέπω, εἶσθε πληγωμένοι καί σᾶς τρέχει αἷμα...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — ὦ, γιὰ μὲ δέν εἶνε τίποτε... γιὰ σᾶς εἶνε κρῖμα...

BANNA. — Μὰ τὸ αἷμα τὰ διαπερνᾷ ὅλα... Σταθῆτε νὰ σας βάλω τὸν ἐπίδεσμο καλλιτέρα... εἶνε ἄσχημα δεμένος... (Διορθώνει τὸν ἐπίδεσμον.) Πολλές φορές περιποιήθηκα πληγωμένους 'ς αὐτὸ τὸν πόλεμο... Νάί, νάί, θυμοῦμαι... Ξαναβλέπω τὸ περιβόλι μὲ τὶς ῥοδοδάφνες του, μὲ τὶς ῥωδιές, μὲ τὶς τριανταφυλλίες του... Πολλὰ ἀπομεσήμερα ἐπαίξαμεν ἐκεῖ οἱ δύο μας, σιτὸν ἄμμο τὸ ζεστό καί ἡλιοφώτιστο...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δώδεκα φορές, τὶς ἐμέτρησα... Μπορῶ νὰ σας πῶ ὅλα μας τὰ παιγνίδια, ὅλα τὰ λόγια σας...

BANNA. — Ἐπειτα, μιὰ μέρα, σᾶς περίμενα... Γιατί σᾶς ἀγαποῦσα πολὺ... Ἦσθε σοβαρὸς καί ἡμερὸς σὰν κοριτσάκι, καί μὲ θωρούσατε σὰν καμμιά βασιλοπούλα... Δέν ξαναἰλάδατε...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Μὲ πήρε μαζί του ὁ πατέρας μου... Ἐπήγαμε 'στὴν Ἀφρική... Χαθήκαμε ἐκεῖ πέρα εἰς τὶς ἐρημιές... Ἐπειτα μ' ἔπιασαν αἰχμάλωτον Ἄραβες, Τούρκοι, Ἰσπανοί, ξέρω κ' ἐγὼ;... Ὅταν ἐξαναγύρισα στὴ Βενετία, ἡ μητέρα σας εἶχε πεθάνη, τὸ περιβόλι δέν ὑπῆρχε πιά... Εἶχα χάση τὰ ἴγνη σας... Ἐπειτα τὰ ξαναβρήκα, ἄς ἔχη δόξα ἡ εὐμορφία σας, ποῦ ἄφινε παντοῦ μιὰ φωτεινὴ γραμμὴ ἀλησμόνητη.

BANNA. — Μ' ἐγνωρίσατε εὐθύς καθὼς ἐμβήκα;...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δέκα χιλιάδες στὴ σπηνὴ μου ἂν ἐμβαίνατε μαζί, ὅλες τὸ ἴδιο φορεμένες, ὅλες τὸ ἴδιο εὐμορφες, δέκα χιλιάδες ἀδελφές ποῦ καί ἡ μάνα τους νὰ μὴ τὲς ξεχωρίζη, — ἐγὼ θὰ ἐσηκονόμουν, θὰ σᾶς ἔπιανα ἀπ' τὸ χέρι καί θὰ ἔλεγα: «Νά την!...» Εἶνε παραξένο, ἀλήθεια, πῶς μιὰ εἰκόνα λατρευτὴ ἔμπορεῖ νὰ ζήση ἔτσι μέσα σὲ καρδιά, γιατί ἡ δική σας ζοῦσε μέσα 'στὴν καρδιά μου τόσφ ζωντανά, ὥστε νάλλοζή 'μέρα τὴν ἡμέρα, ὅπως καί 'στὴν ἀληθινὴ ζωὴ!... Ἐσβυνεν ἡ εἰκόνα ἡ σημερινὴ τὴ χθεσινὴ... Ἄνοιγε σὰν λουλουδί, ἐγένετο ὀλονὲν πιδ εὐμορφῆ... Τὰ χρόνια τὴν ἐστολίζαν μὲ κάθε τί ὁποῦ χαρίζουν 'στὸ παιδί ποῦ μεγαλώνει... Τὴ στιγμὴ ποῦ σας εἶδα, 'στὴν ἀρχή, μοῦ ἐφάνη σὰν νὰ με γελοῦν τὰ μάτια μου... Αἱ ἀναμνήσεις μου ἦσαν τί ὠραίες καί τί πιστές!... ἀργακίνητες ὁμως καί δειλές πολὺ, δέν εἶχαν τολμήση νὰ σας δῶσουν ὅλην αὐτὴ τὴ λάμψη, ποῦ πρὸ ὀλίγου μ' ἐθάμβωσεν ἐξαφνικά... Τὴν ἔπαθα σὰν κ' ἐκείνον ποῦ ἀναθυμᾶται ἐν ἄνθος, ποῦ το εἶδε μιὰ μόνον φορά, περαστικὸς ἀπὸ ἓνα πάρκο, 'στὸ σῦθαμπο τῆς χαρναγῆς, καί ποῦ ἔξαφνα βλέπει ἑκατὸ χιλιάδες ὅμοια, σὲ κάμπο πλημμυρισμένον ἀπὸ ἥλιο... Ξανάβλεπα αὐτὸ τὸ μέτωπον, αὐτὰ τὰ μαλλιά κ' αὐτὰ τὰ μάτια, καί τὴν ψυχὴ ξανάβρισκα τοῦ πολυαγαπημένου μου προσώπου, πόσον ὁμως ἡ ἀσύγκριτη εὐμορφία του ἐντρόπιαζεν ἐκείνην, ποῦ ἔπλαττα ἐγὼ σιγὰ-σιγὰ ἀπὸ ἡμέρες, ἀπὸ μῆνες ἀτέλειωτους, ἀπὸ χρόνια πολλά, τὰ ὁποῖα γιὰ μόνον φῶς τους εἶχαν μιὰν ἀνάμνησιν, ποῦ τὴν ἐξεπερνοῦσεν ἡ πραγματικότης...

BANNA. — Νάί, μὲ εἶχατε ἀγαπήση, ὅπως ἀγαποῦν 'στὴν ἡλικία ἐκείνη. Ὁ καιρὸς ὁμως καί ὁ χωρισμὸς τὴ δείχνουν τὴν Ἀγάπη ὠραιότερη...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Οἱ ἄνθρωποι λέγουν

συχνά, ὅτι δέν ἔχουν ἢ δέν ἔλαβαν παρὰ μόνον μιὰν ἀγάπη 'στὴ ζωὴ των κ' αὐτὸ πολὺ σπανίως εἶνε ἀληθινόν... Στολίζουν ψεύτικα τὸν ἐφήμερον πόθον ἢ τὴν ἀδιαφορίαν των μὲ τὸ λαμπρὸν ἔνδυμα τῆς δυστυχίας ἐκείνων, ποῦ ἐπλάσθησαν διὰ μονάκριβην ἀγάπην καί ὅταν κανένας ἀπ' αὐτούς, τὰ ἴδια λόγια μεταχειριζόμενος, ποῦ εἰς τὰ χεῖλη ἀλλωνῶν δέν ἦσαν παρὰ ψεύματα μελωδικά, θέλει νὰ ἐκφράσῃ τὴν βαθειάν, τὴν ὀδυνηρὰν ἀλήθειαν, ποῦ σπαράζει τὴν ψυχὴν του, βλέπει ὅτι τὰ λόγια, τῶν ὁποίων ἐγινε τόση κατάχρησις ἀπὸ εὐτυχημένους ἐραστάς, ἔχασαν πλέον ὅλην τὴν δύναμιν, ὅλην τὴν βαρύτητα καί ἐκείνη ποῦ τὰκούει, καταβάζει, χωρὶς νὰ θέλῃ, τὰ καυμένα τὰ λόγια, τὰ ἱερά καί συχνὰ τόσον θλιβερά αὐτὰ λόγια, ἴσα μὲ τὸ βέβηλο νόημα, ἴσα μὲ τὴν πρόσχαρη σημασία ποῦ ἔχουν εἰς τὸ στόμα τῶν πολλῶν...

BANNA. — Ἐγὼ δέν θά το κάμω. Καταλαβαίνω αὐτὴ τὴν ἀγάπη, ποῦ τὴν ἐλπίζομεν ὅλοι 'στὴν ἀρχὴ τῆς ζωῆς, καί που χάνομεν ἔπειτα τὴν ἐλπίδα τῆς, γιατί τὰ χρόνια, — ἂν καί ἔχω λίγα χρόνια, — σβύνουν ἐλπίδες πολλές... Ὑστερα ὁμως, ἀπ' οὗ ξαναπεράσατε 'στὴ Βενετία καί μάθατε ποῦ βρισκομουν, τί ἐγινε;... Ἦταν τάχα πολὺ ἀργά;... Δέν ἐπασχίσατε τότε νὰ ξαναταμωθῆτε μ' ἐκείνη, ποῦ τὴν ἀγαποῦσατε τόσο;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Στὴ Βενετία, ἔμαθα ὅτι ἡ μητέρα σας εἶχε πεθάνη πτωχὴ, καί ὅτι σᾶς ὑπάρδρευαν μ' ἓνα μεγάλο ἀρχοντα τοσκανικόν, μὲ τὸν τρανότερον, τὸν πλουσιώτερον ἄνθρωπον τῆς Πίζας, ποῦ θὰ σας ἔκαμνε κυρὰν εὐτυχισμένην καί δοξασιμένην σὰν βασίλισσα. Τί εἶχα ἐγὼ νὰ σας προσφέρω τότε; τί ἄλλο ἀπὸ τὴ φτώχεια μου, ποῦ ἐλαράδερεν ἐδῶ κ' ἐκεῖ, χωρὶς πατρίδα καί σκεπή, χωρὶς 'στὸν ἥλιο μοῖρα;... Μοῦ ἐφάνη, ὅτι αὐτὴ ἡ εἰμαρμένη ἀπαιτοῦσεν ἀπὸ τὸν Ἐρωτὰ τὴν θυσίαν ποῦ του ἔκαμνα... Πόσες φορές ἐρχόμουν κ' ἐτριγύριζα ἀπέξω ἀπ' αὐτὴ τὴν πόλι, χωρὶς ποτὲ νὰποτολμῆσω νὰ ἐμβῶ, κ' ἐφευγα πάλι πίσω, διὰ νὰ μὴ νικηθῶ ἀπ' τὴν ἐπιθυμία νὰ σας ξαναἰδῶ, καί διὰ μὴ ταράξω τὴ γαλήνη σας, τὴν εὐτυχία, τὴν ἀγάπη ποῦ εὐερέκατε ἐκεῖ... Ἐπρόσφερα τὸ ξίφος μου ἀντὶ μισθοῦ, ἔκαμα δύο τρεῖς πολέμους, καί τ' ὄνομά μου ἐγινε διάσημον ἀνάμεσα 'στὸς μισθοφόρους... Ἄλλας ἡμέρας ἐπερῆμενα, χωρὶς νὰ ἐλπίζω πλέον τίποτε, ὡς που ἡ Φλωρεντία μ' ἔστειλε 'στὴν Πίζα...

BANNA. — Τί δειλοὶ καί τί ἀδύνατοι ποῦ εἶνε οἱ ἄνδρες, ὅταν ἀγαποῦν!... Μὴ γελασθῆτε: δέν σας ἀγαπῶ, καί οὔτε ξέρω ἂν θὰ σας ἀγαποῦσα... Ὅμως αὐτὸ μ' ἀγανακτεῖ, καί κάμνει μέσα μου νὰ διαμαρτύρηται αὐτὴν τὴν ἴδια τῆς ἀγάπης τὴν ψυχὴ, σὰν βλέπω ἓνα ἄνθρωπον, ποῦ ἔλεγε πῶς μάγαπᾷ, καί ποῦ ἤμποροῦσεν ἴσως νὰ τον ἀγαπῶ κ' ἐγὼ, νὰ χάνη ὀλότελα τὸ θάρρος του!...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Θάρρος εἶχα... Μοῦ ἐχρειάσθη περισσότερον ἀπ' ὅσον, σεῖς φαντάζεσθε, διὰ νὰ ἤμπορέσω νὰ ξαναγυρίσω... Ἄλλὰ ἦταν πολὺ ἀργά...

BANNA. — Δέν ἦταν ὁμως πολὺ ἀργά καί σὰν ἐφεύγατε ἀπὸ τὴν Βενετία... Ποτὲ δέν εἶνε ἀργά γι' ἀγάπη τέτοια, ποῦ κυριεύει ὅλη τὴ ζωὴ... Ποτὲ δέν ἡσυχάζει. Κι' ὅταν δέν περιμένη πλέον τίποτε, ἐξακολουθεῖ νὰ ἐλπίζη καί ὅταν δέν ἐλπίζη πλέον τίποτε, ἐξακολουθεῖ νὰ παλεύη... Ἄν εἶχα ἐγὼ ἀγαπήση ὅπως σεῖς, θὰ ἔκαμνα... ὦ, δέν ξέρω τί θὰ ἤμουν ἱκανὴ νὰ κάμω, ξέρω μόνον ὅτι ἡ τύχη δέν θὰ μου ἐξεροῖζονε χωρὶς ἀγῶνα τὴν ἐλπίδα μου!... Θὰ τὴν ἐκνηγοῦσα 'μέρα νύκτα. Δέν θὰ μ' ἔμελε γιὰ καμμιάν ἄλλην ἀγάπη, γιὰ καμμιάν ἄλλην εὐτυχία!... Θὰ ἔλεγα στὴν εἰμαρμένη: «Φύγε! ἐγὼ περνῶ!...» θὰ νάγκαζα καί αὐτὲς τὶς πέτρες νάλθουν μὲ τὸ μέρος μου, θάκαμνα δυνατὰ τὰδύνατα διὰ νὰ τὸ μάθη ἐκεῖνος ποῦ ἀγαπᾷ, καί νὰ μου πῆ καί αὐτὸς τί σκέπτεται, καί νὰ το πῆ πολλές, πολλές φορές...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ, ἀποζητῶν τὴν χεῖρα τῆς Βάννας. — Δέν τὸν ἀγαπᾷς, Βάννα;

BANNA. — Ποιόν;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Τὸ Γουῖδο;...

BANNA, ἀποσύρονσα τὴν χεῖρά της. — Μὴ ζητᾶτε τὸ χέρι μου. Δέν το δίδω. Βλέπω, ὅτι τὰ λόγια μου πρέπει νὰ εἶνε πλέον ξάστερα: Ὅταν μ' ἐπῆρεν ὁ Γουῖδος, ἤμουν 'στὸν κόσμον ἐρημη, σχεδὸν πτωχὴ. Μία γυναῖκα ἐρημη, πτωχὴ, ὅταν πρὸ πάντων εἶνε εὐμορφῆ καί ψέμματα δέν ξέρει ἐπιτήδεια 'στὸς τρόπους τῆς, πέφτει στοῦ κόσμου τὴν καταλαλιά... Ὁ Γουῖδος ὁμως δέν ἔδωκε προσοχὴ στὶς συκοφαντίας εἶχε πεποιθῆσαι 'ς ἐμὲ, καί ἡ ἐμπιστοσύνη του μοῦ ἄρεσε. Μ' ἔκαμ' εὐτυχισμένην, ὅσο μπορεῖ νὰ γίνῃ ἓνας ἄνθρωπος, ὅταν ἀπαρηθῆ τὰ κάπως τρελλὰ ὄνειρα, ποῦ δέν μου φαίνεται νὰ εἶνε γιὰ ζωὴ ἄν-

θρώπινη... Θα ιδήτε και σεις, — σχεδόν τὸ ἐλπίζω, — ὅτι μπορεῖ κανεὶς νὰ εἶνε εὐτυχής, χωρὶς καὶ νὰ περνᾷ ὅλη του τὴν ἡμέρα, καρτερώντας μιὰν εὐτυχία, ὅπου θνητὸς δὲν τὴν ἐγνώρισε ποτέ... Τὸρ' ἀγαπῶ τὸν Γουίδον μὲ μιὰν ἀγάπη λιγώτερο παράξενη ἀπ' αὐτή, ποῦ νομίζετε ὅτι ἔχετε σεις, ἀλλὰ βέβαια πιὸ σταθερή, πιὸ πιστὴ καὶ πιὸ σίγουρη... Εἶνε ἡ ἀγάπη ἐκείνη, ποῦ μοῦ ἐχάρισεν ἡ ζωὴ δὲν ἤμουν τυφλὴ ὅταν τὴ δέχθηκα δὲν θὰ δεχθῶ ἄλλην, καὶ ἂν τὴν διαλύσῃ κάποιος, βέβαια δὲν θὰ εἶμ' ἐγώ... Κάμνετε λάθος. Ἄν εἶπα λόγια ποῦ νὰ δικαιολογοῦν τὸ λάθος σας, δὲν τα εἶπα γιὰ σᾶς, δὲν τα εἶπα γιὰ μᾶς· μιλοῦσα γιὰ μιὰν ἀγάπη, ποῦ τὴν ξανοίγει ἡ καρδιά στοῦ πρώτου γλυκοχάραγμα, ποῦ μπορεῖ νὰ ὑπάρῃ, μὰ ποῦ δὲν εἶνε οὔτε ἡ δική μου, οὔτε ἡ δική σας, γιατί καὶ σεις δὲν ἐκάματε ὅτι θὰ ἐκάμνε, μιὰ τέτοι' ἀγάπη...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Τὴν κρίνετε, Βάννα, πολὺ σκληρά, καὶ χωρὶς νὰ ξεῦρετε ἀκόμη τί ὑπέφερε, πόσα καὶ πόσα ἔπρεπε νὰ κάμῃ, ἕως νὰ ἔλθῃ ἡ μακαρία αὐτὴ στιγμή, ὅπου θὰ ἔφερνε ἕς ἀπελπισία κάθε ἄλλην ἀγάπην... Ἄλλὰ καὶ τίποτε, καμμὴ προσπάθεια, κανέν' ἀγῶνα νὰ μὴν εἶχε κάμῃ, ἐγὼ τὸ ξεύρω ὅτι ὑπάρχει, ἐγὼ ποῦ εἶμαι θῦμά της, ἐγὼ ποῦ τὴν ἔχω ἐδῶ-μέσα, ἐγὼ ποῦ μου πέρνει τὴ ζωὴ καὶ ποῦ μου σβῆνει κάθε τί, ἀπ' ὅσα κάμνουν τὴ χαρὰ, τὴ δόξα καὶ τὴν εὐτυχία τῶν ἀνθρώπων... Ἄφ' ὅτου μ' ἐκυρίευσεν, δὲν ἐκάμα οὐτ' ἓνα βῆμα, οὐτ' ἓνα κίνημα δὲν ἐκάμα, ποῦ νὰ μὴν ἔχη γιὰ σκοπὸ νὰ με σιμῶσῃ, — ἄς ἦταν καὶ γιὰ μιὰ στιγμή, — γιὰ νὰ ἠμπορέσω νὰ ἰδῶ τὴν τύχη μου, χωρὶς καθόλου νὰ σᾶς ἐνοχλήσω... Ὡ, πιστέψτε μου, Βάννα, καὶ πρέπει νὰ με πιστέψετε, γιατί πιστεύουν εὐκολὰ ἐκείνους ποῦ δὲν ἐλπίζουν, δὲν γυρεύουν τίποτα... Νά, τώρα εἶσθε ἕστη σκηνὴ μου καὶ ἕστην ἐξουσία μου. Φθάνει νὰ πῶ μιὰ λέξι, τὰ χέρια μου νὰ πλώσω, καὶ ἀπέκτησα ὅ,τι εἶπα κοινὴ ἀγάπη νὰ ποκτήσῃ... Ἄλλὰ καὶ σεις τὸ ξεῦρετε καλά, ὅπως ἐγώ, ὅτι ἡ ἀγάπη ποῦ σας λέγω, χρειάζεται ἄλλο πράγμα: γι' αὐτὸ ζητῶ νὰ μὴ σας μένη πιά ἀμφιβολία... Αὐτὸ τὸ χέρι ποῦ ἤθελα νὰ πιᾶσω πρῖν, γιατί ἐνόμιζα πῶς μου πιστεύετε, δὲν θὰ τᾶγξω πιά οὔτε μὲ χεῖλη οὔτε μὲ δάκτυλα ὅμως, Βάννα, σὰν χωρισθούμε γιὰ νὰ μὴν ἀνταμωθούμε πιά ποτέ, θὰ ἤθελα-τουλάχιστον αὐτὸ, — νὰ ἐφεύγατε μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι μιὰ τέτοια ἀγάπη σᾶς ἀγάπησε τόσο πολὺ, κ' ὅτι δὲν

ἐσταμάτησε παρὰ ἐμπροστὰ εἰς τὸ Ἄδύνατον

BANNA. — Μὰ ἴσα-ἴσα, ἐπειδὴ κατὶ τῆς φάνηκεν ἀδύνατο, γι' αὐτὸ ἐλπίζω ὅτι θ' ἀμφιβάλλω... Μὴ νομίζετε πῶς θὰ μου ἄρσεν, ἂν ἐξαφνα τὴν ἔβλεπα νὰ ὑπερνικᾷ μεγάλα, φοβερὰ προσκόμματα, οὔτε ποῦ μου χρειάζονται, διὰ νὰ πεισθῶ. ἄθλοι κ' ἡρωϊκοὶ ὑπερῶνθρωποι. Λέγουν πῶς κάποτε, ἐδῶ ἕστην Πίζα, μιὰ γυναίκα ἔρριψε τὸ ἓνα της γάντι στοῦ λάκκοῦ τῶν λεονταριῶν, ποῦ εἶνε ὀπίσω ἀπ' τὸ καμπαναριό, καὶ παρακάλεσε τὸν ἀγαπητικὸ της νὰ ὑπάγῃ κάτω νὰ τὸ πάρῃ. Ὁ νέος δὲν ἐκρατοῦσε ὄπλον ἄλλο, παρὰ ἓνα δάρτη πέτσινο. Μολοντοῦτο κατέβηκε, ἔδιωξε τὰ λεοντάρια, πήρε τὸ γάντι, πήγε ἕστη γυναίκα, γονάτισε μπροστὰ της, τῆς το ἔδωκε, ἔφυγε χωρὶς νὰ πῆ λέξι... καὶ δὲν ἐξαναγύρισε ποτέ. Μοῦ φαίνεται πῶς ἔδειξε μεγάλη καλωσύνη, καὶ πῶς ἔπρεπε, μιὰ που εἶχε τὸ δάρτη του, νὰ τον μεταχειρισθῇ γιὰ νὰ δώσῃ ἓνα καλὸ μάθημα σ' αὐτὴ ποῦ ἔπαιζ' ἔτσι μ' ἓνα αἰσθημα ἱερὸν, νὰ της χαράξῃ καθαρώτερα καὶ ζωηρότερα ἕστὸ νοῦ τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντα τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης... Δὲν ἀπαιτῶ λοιπὸν, καὶ σεις τέτοια σημάδια νὰ μοῦ δεῖξετε δὲν γυρεύω ἄλλο, παρὰ νὰ σας πιστέψω... Ἐπιθυμοῦσα ὅμως νὰ μὴν βιάλλω, τόσο γιὰ τὴν δική σας εὐτυχία, ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἰδική μου. Γιατί ἕς ἀγάπη τόσο ἀποκλειστικὴ, σὰν τὴ δική σας, ὑπάρχει πάντα κατὶ ἱερὸν, ποῦ δὲν μπορεῖ παρὰ νᾶνησυχήσῃ καὶ τὴν ψυχρότερη, τὴν πιὸ ἐνάρετη γυναίκα γι' αὐτὸ ἐξετάζω τί καὶ τί ἐκάματε, καὶ θὰ ἤμουν σχεδὸν εὐτυχισμένη, ἂν δὲν εὑρισκα τίποτε σφραγισμένον πραγματικῶς μὲ τὴ μεγάλη σφραγίδα τοῦ πάθους αὐτοῦ τοῦ θανασίμου, ποῦ σπάνια βγαίνει σὲ καλὸ... Θα ἤμουν σίγουρη σχεδὸν πῶς δὲν θὰ εὑρισκα, ἂν τὸ ὑστερνὸ σας κάμωμα, ὅπου ἐρρίψατε μ' αὐτὸ τρελλὰ εἰς ἓνα βάραθρον, τὸ παρελθόν, τὸ μέλλον σας, τὴν δόξαν, τὴν ζωὴν σας, ὅ,τι ἔχετε, γιὰ νὰ με κάμνετε νὰ ἔλθω μιὰ ὄρα στὴ σκηνὴ σας, — αὐτὸ, ἂν δὲν μ' ἐστένευε νὰ εἰπῶ ὅτ' εἶμπορεῖ νὰ εἶνε καὶ ἀλήθεια...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Αὐτὸ τὸ ὑστερνὸ μου κάμωμα εἶνε τὸ μόνον, ποῦ δὲν δείχνει τίποτα.

BANNA. — Πῶς;...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Προτιμῶ νὰ σας ὁμολογήσῃ τὴν ἀλήθεια... Μὲ τὸ νὰ σας κάμω νὰ ἔλθετε ἐδῶ, διὰ νὰ σώσω τὴν Πίζα γι' ἀγάπη σας, δὲν θυσιάζω τὸ παραμικρόν.

BANNA. — Δὲν τὸ καταλαβαίνω... Δὲν ἐ-

προδώσατε τὴν πατρίδα σας;... Δὲν ἐκαταστρέψατε τὸ παρελθόν σας; δὲν ἐχάσατε τὸ μέλλον σας; δὲν ἐκαταδικάσατε τὸν ἑαυτὸ σας εἰς ἐξορία καὶ ἴσως εἰς θάνατο;...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἐν πρώτοις, δὲν ἔχω πατρίδα... Ἄν εἶχα, ὅσος καὶ ἂν ἦταν ὁ ἔρως μου, δὲν θὰ τὴν ἐπρόδιδα, στοχάζομαι, διὰ τὸν ἔρωτα αὐτόν... Ἐπειτα, δὲν εἶμαι παρὰ μισθοφόρος, πιστὸς ὅταν κ' οἱ ἄλλοι τοῦ εἶνε πιστοί, προδότης ἅμα ἐννοήσῃ ὅτι οἱ ἄλλοι τὸν προδίδουν... Ἐσυκοφαντήθηκα ἀπὸ τοὺς Ἐπιτρόπους τῆς Φλωρεντίας κ' ἐκαταδικάσθηκα χωρὶς δίκην ἀπὸ Δημοκρατίαν ἐμπόρων, ὅπου τοὺς ξεῦρετε καὶ σεις καλὰ ὅπως τοὺς ξεῦρω καὶ ἐγώ... Ἐγνώριζα πλέον ὅτι εἶμαι χαμένος. Αὐτὸ ποῦ κάμνω ἀπόψε, ὄχι μόνον δὲν θὰ μὲ χανδακώσῃ περισσότερο, ἀλλὰ καὶ θὰ με σώσῃ ἴσως, ἂν μιὰ καλοτυχία ὅποιαδήποτε μπορεῖ ἀκόμη νὰ με σώσῃ...

BANNA. — Ὡστε λοιπὸν δὲν μου θυσιάζετε μεγάλα πράγματα...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Τίποτέ. Κ' ἔπρεπε νὰ σᾶς τὸ πῶ... Εἶμ' εὐτυχής ποῦ παρουσιάσθηκ' εὐκαιρία... Δὲν ἤθελα νὰ γόραζα μὲ ψέμα οὐτ' ἓνα σας χαμόγελο...

BANNA. — Καλὰ, Γιανέλλε αὐτὸ ἀξίζει περισσότερο κ' ἀπ' τὴν ἀγάπη, κ' ἀπὸ τὰ ὠραιότερα σημάδια της... Δὲν ἔχει πιά νὰ μου γυρέψῃς μάταια τὸ χέρι ποῦ σ' ἀπόφευγε... Νά το...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ὡ, θὰ ἐπροτιμοῦσα νὰ το ἐκέρδιζεν ἡ ἀγάπη... Μολοντοῦτο, ἀδιάφορον!... Εἶνε δικό μου, Βάννα, τὸ κρατῶ στὰ χέρια μου, τοῦ κοιτάζω τὸ μάργαρο, τοῦ ρουφῶ τὴ ζωὴ, μεθῶ γιὰ μιὰ στιγμή μὲ τὴ γλυκύτερη πλάνη, τῶ σφιγγῶ τὴ θερμὴ φρεσκάδα, τὸ πιάνω, τὸ ἀνοίγω, τὸ κλείνω, σὰ νὰ ἐπρόκειτο νὰ μου ἀποκριθῇ στὴ μαγικὴ κ' ἀπόκρυφη γλῶσσα τῶν ἐραστῶν καὶ τὸ γεμίζω φιλία χωρὶς νὰ το τραβᾷς... Δὲν εἶσαι λοιπὸν θυμωμένη μαζί μου γιὰ τὴ σκληρὴ δοκιμασία;...

BANNA. — Τὰ ἴδια θάκανα κ' ἐγώ, καὶ ἴσως μάλιστα χειρότερα, ἂν ἤμουν εἰς τὴ θέσι σου...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Μὰ ὅταν ἀπεφάσιζες νὰ ἔλθῃς ἕστη σκηνὴ μου, ἤξευρες ποιὸς ἤμουν;

BANNA. — Κανεὶς δὲν ἤξευρε καλά... Ἐλεγαν χίλια δυὸ παράξενα γιὰ τὸν πολέμαρχο τῆς Φλωρεντίας... Ἄλλοι σ' ἔλεγαν γέρο καὶ φρικτὸ, ἄλλοι σ' ἐνόμιζαν πανώρη βασιλόπουλο...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Μὰ ὁ πατέρας τοῦ Γουίδου ποῦ με εἶδε, τίποτε τάχα δὲν σου εἶπε;

BANNA. — Ὅχι.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δὲν τὸν ἐρώτησες;

BANNA. — Ὅχι.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Τότε λοιπὸν, σὰν ἤλθες ἔτσι ἀνυπεράσπιστη, τὴ νύκτα, γιὰ νὰ παραδοθῇς στοῦν ἀγνωστο, τὸ βάρβαρο, τὸν ἴσως ἀπεχθῆ, δὲν ἐφριξεν ἡ σάρκα σου, δὲν ἔτρεμε ἡ καρδιά σου;

BANNA. — Ὅχι. Ἐπρεπε νᾶλθω.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Κι' ἅμα μὲ εἶδες, δὲν φοβήθηκες;...

BANNA. — Μὰ δὲ θυμάσαι;... ἕστην ἀρχὴ δὲν εἶδα τίποτα, σ' ἐσκέπαζαν αὐτὰ τὰ πανιά...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Νά; ἔπειτα ὅμως, Βάννα, ἀφοῦ τὰ ἐτρόβηξας;

BANNA. — Τότε ἦταν ἄλλο πράγμα, τότε ἤξευρα... Μὰ σὺ, ὅταν με εἶδες νὰ ἐμβαίνω ἕστη σκηνή, ποιὸς ἦταν ὁ σκοπὸς σου;... Ἀληθινὰ λοιπὸν, ἐλογιάριζες νὰ καταχρασθῇς δόλοτα τὴ φοβερὴ μας θέσι καὶ τὴ δυστυχία;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ὡ, δὲν ξέρω τί ἐλογιάριζα νὰ κάμω!... Ἐβλεπα τὸν ἑαυτὸ μου κατεστραμμένο, καὶ ἤθελα νὰ καταστρέψω τὰ πάντα... Καὶ σ' ἐμισοῦσα, ἔξ αἰτίας τῆς ἀγάπης μου... Βέβαια θὰ το ἐκάμνα ἂν δὲν ἦσουν σὺ... Μὰ κάθε ἄλλη ὅμως ἀπὸ σέ, θὰ μου ἐφαίνετο φρικτὴ... Γιὰ νὰ το κάμω, ἔπρεπε σὺ; ἢ Βάννα, νὰ μὴν ἐμοιάζεις μὲ ὅ,τι ἦσουν πρῖν... Φρίττω καθὼς τὸ συλλογίζομαι!... Θα ἔφθανε μιὰ λέξι, ποῦ νᾶταν διαφορετικὴ ἀπὸ τὰς λέξεις σου· θὰ ἔφθαν' ἓνα κίνημα, ποῦ νὰ μὴν ἦταν κίνημα δικό σου· θὰ ἔφθανε ἓνα τίποτε, γιὰ νὰ ξανάψῃ τὸ μῖσος καὶ νὰ ξεπολύσῃ τὸ τέρας... Ἄλλὰ μόλις σὲ εἶδα, εἶδα σύγκαιρα πῶς αὐτὸ ἦταν ἀδύνατο...

BANNA. — Κι' ἐγὼ τὸ εἶδα, κ' ἀπὸ ἐκείνη τὴ στιγμή δὲν σὲ φοβήθηκα γιατί ἐμεῖς συνεννοούμεθα, χωρὶς νὰ λέμε τίποτα... Περιεργον αὐτό: καὶ ὅμως συλλογίζομαι, ὅτι κ' ἐγὼ θὰ ἐκάμνα ὅ,τι ἐκάμας, ἂν ἀγαποῦσα ὅπως σὺ... Μοῦ φαίνεται κάποιες στιγμὲς σὰν νᾶμαι ἐγὼ ἕστη θέσι σου, καὶ σὰν ἐσὺ νᾶ με ἀκούς, καὶ σὰν ἐγὼ νὰ λέγω αὐτὰ ὅπου μοῦ λέγεις σὺ...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Κι' ἐγὼ τὸ ἴδιο, Βάννα, ἀπὸ τὴν πρώτη ἐννόησα στιγμή, ὅτι τὸ διάφραγμα ποῦ μας χωρίζει τὸν καθένα, ἀλλοί-

μονον! από τους άλλους δλους, σιγά-σιγά ἐγίνετο διάφανον, κι' ἐβύθιζα εἰς αὐτὸ τὰ χέρια μου, κι' ἐβύθιζα τὰ μάτια μου, ὅπως εἰς νᾶμα δροσερόν, καὶ τὰ ξανάβγαζα ἀπὸ ἐκεῖ νὰ στάξουν ὄλο φῶς; νὰ στάξουν εὐλακρίνεια κι' ἐμπιστοσύνη, σὰν νὰ τα εἶχα 'στὴ δική μου τὴ συνείδησι βυθίσση, καὶ 'στὴ δική μου μέσα τὴν ψυχὴ... Μοῦ ἐφαίνεται ἀκόμη πῶς ἄλλαζαν κ' οἱ ἄνθρωποι, πῶς εἶχ' ἀπατηθῆ γι' αὐτοὺς ὡς τὴν ἡμέρα τὴ σημερινή... Ἀλλὰ προπάντων μοῦ ἐφαίνεται, σὰ ν' ἄλλαξα ἐγὼ ὁ ἴδιος, σὰ νὰ βγαίνα ἐπιτέλους ἀπὸ φυλακῆ, ποῦ μ' εἶχε κλείσει χρόνια, σὰ νάνουγαν οἱ πόρτες διάπλατες, τὰ κάγγελά της φύλλα καὶ λουλούδια σὰ νὰ γίνονταν, σὰ ν' ἀπερνεῖν ὁ οὐρανὸς τριγύρω κάθε πέτρα της, καὶ τὸ δροσάτο τᾶρακι τῆς αὐγῆς σὰν νὰ εἰσχωροῦσε στὴν ψυχὴ μου καὶ νὰ δροσόλουζε τὸν ἔρωτα...

BANNA. — Κ' ἐγὼ τὸ ἴδιο, ἐγινόμουν διαφορετική... Μόνη μου ἀποροῦσα πῶς ἠμπόρεσα νὰ σοῦ ὁμιλήσω, ὅπως ἀπὸ τὴν πρώτη τὴ στιγμή σοῦ ὁμιλήσα... Εἶμαι λιγόλογη ἐγὼ... Ποτέ, 'ἀνθιζοπο γεννημένο δὲν ὁμιλήσα τόσο πολὺ, παρὰ μόνον ἴσως 'στὸ Μάρκο, τὸν πατέρα τοῦ Γουίδου... Ἀλλὰ καὶ μαζί του, πάλι δὲν ἤμουν ἔτσι... Ἐπειτα, ἐκεῖνος ἔχει χίλια ὄνειρα, ὅπου τὸν κυριεύουν, καὶ δὲν ἐκουβεντιάσαμε παρὰ τρεῖς τέσσαρες φορές... Οἱ ἄλλοι ἔχουν πάντα ἓνα πόθον εἰς τὰ μάτια των, ποῦ δὲν σ' ἀφίνει νὰ τοὺς 'πῆς ὅτι τοὺς ἀγαπᾷς, καὶ ὅτι ἠθελες νὰ μάθης τί ἔχουν μέσα 'στὴν καρδιά των... Τὸ ἴδιο κ' εἰς τὰ μάτια σου, ὑπάρχει ἓνας πόθος, μ' αὐτὸς δὲν εἶνε τέτοιος αὐτὸς δὲν με στενοχωρεῖ, δὲν με τρομάζει... Ἀμέσως ἐκατάλαβα ὅτι σ' ἐγνώριζα, χωρὶς καὶ νὰ θυμοῦμαι ἂν σ' εἶχα ἰδῆ ποτέ...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Θὰ ἠμποροῦσες, Βάννα, νὰ με ἀγαπήσης, ἂν ἡ κακὴ μου μοῖρα δὲν μ' ἐγύριζε πίσω σὰν ἦταν πὰ πολὺ ἀργά;

BANNA. — Ἄν ἠμποροῦσα νὰ σοῦ 'πῶ ὅτι θὰ σ' ἀγαποῦσα, δὲν εἶνε σὰν νὰ σ' ἀγαπῶ, Γιανέλλε;... Μὰ ξέρεις καὶ σύ, ὅτι αὐτὸ δὲν γίνεται... Μιλοῦμε ὁμοῦς ἐδῶ, σὰν νὰ βρισκόμαστε 'ς ἐρημονήσι... Ἄν ἤμουν μοναχὴ στὸν κόσμον, δὲν ἐπείραζεν... Ἀλλ' ἄς μὴ λησμονοῦμεν ἔτσι τί ὑποφέρει ἓνας ἄλλος, ὅσο ἐμεῖς εἴμασθ' ἐδῶ, καὶ γλυκομιλοῦμε γιὰ περασμένα... Τὴν ὥρα ποῦ ξεφυγα ἀπὸ τὴν Πίζα, ἡ λύπη τοῦ Γουίδου, ἡ τρεμούλα τῆς φωνῆς του, ἡ χλωμάδα τοῦ προσώπου του...

Δὲν κάνει νὰ μείνω περισσότερο... Κοντεύει νὰ χαράξῃ, καὶ βιάζομαι νὰ μάθω... Μ' ἀκούω βήματα... Κάποιος ἀπέξω ξύνει τὴ σκηνή... νὰ, ποῦ κ' αὐτὴ ἡ τύχη ἔχει περισσότερο καρδιά ἀπὸ μᾶς. Κρυφομιλοῦν ἀπέξω... Ἄκου, ἄκου... Τί εἶνε;...

ΣΚΗΝΗ Δ'
Οἱ αὐτοί, ΒΕΛΙΟΣ.

Ἀκούονται κρυφομιλήματα καὶ βήματα ἐσπευσμένα πέραξ τῆς σκηνῆς, ἔπειτα ἡ φωνὴ τοῦ ΒΕΛΙΟΥ, κρᾶζοντος ἔξωθεν

ΒΕΛΙΟΣ, ἔξωθεν. — Κύριε!...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Εἶνε ἡ φωνὴ τοῦ Βέδιου... Ἐμπρός!... Τί τρέχει;

ΒΕΛΙΟΣ, εἰς τὴν εἴσοδον τῆς σκηνῆς. Ἐπρόφθασα... Φύγετε, κύριε!... Εἶνε καιρὸς ἀκόμη... Ὁ μιστὸρ Μαλαδούρας, ὁ δευτέρος Ἐπίτροπος τῆς Φλωρεντίας...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἦτο 'στὴ Βιββιένα...

ΒΕΛΙΟΣ. — Ἐπέστρεψε... Φέρει μαζί του ἑκατόσιους... Εἶνε Φλωρεντινοὶ... Τοὺς εἶδα ποῦ ἐπέρασαν... Τὸ στρατόπεδον εἶνε ἀνάστατον... Ἔχει διαταγὰς... Σὰς κηρύττει προδότην... Γυρεύει τὸν Τριβούλιον... Φοβοῦμαι μὴν τὸν εὔρη, πρὶν προφθάσεται...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἔλα, Βάννα.

BANNA. — Ποῦ πρέπει νὰ πάγω;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ὁ Βέδιος, με δύο ἀνθρώπους μου πιστούς, θὰ σε ὀδηγήσουν εἰς τὴν Πίζαν...

BANNA. — Καὶ σύ, ποῦ θὰ πᾶς;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δὲν ξέρω... εἰν' ἀδιάφορο... ὁ κόσμος εἶνε ἀρκετὰ μεγάλος γιὰ νὰ προσφέρῃ καὶ σὲ μένα καταφύγιον...

ΒΕΛΙΟΣ. — ὦ, φυλαχθῆτε, κύριε... Ἔχουν πιασμένα ὄλα τὰ περὶχωρα τῆς πόλεως, καὶ ἡ Τοσκάνα ὅλη εἶνε γεμάτη κατασκόπους.

BANNA. — Ἔλα στὴν Πίζα.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Μαζί σου;...

BANNA. — Ναί.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Δὲν ἠμπορῶ.

BANNA. — Γιὰ λίγες μέρες μοναχά... Ἔτσι θὰ γλύτωνες ἀπὸ τὴν πρώτη καταδίωξι.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Τί θὰ κάμῃ ὁ ἄνδρας σου;...

BANNA. — Ἐξέρι καλά, ὅπως καὶ σύ, τί χρεωστεῖ εἰς ἓνα ξένον.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Θὰ σου πιστεύῃ δταν θὰ του πῆς;...

BANNA. — Ναί. Ἄν δὲν μου 'πίστευε... Μ' αὐτὸ δὲν εἶνε δυνατόν... Ἔλα...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ὅχι.

BANNA. — Γιατί;... τί φοβᾶσαι;

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Φοβοῦμαι γιὰ σένα

BANNA. — Γιὰ μένα, εἴτε μόνη μου εἴτε μαζί σου, ὁ κίνδυνος εἶνε ὁ ἴδιος. Γιὰ σένα ὑπάρχει φόβος. Ἐσωσες τὴν Πίζα, δίκαιον εἶνε νὰ σε σώσῃ... Ἐγὼ σε πέρνω ἐπάνω μου εἶμαι ὑπεύθυνη γιὰ σέ...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἔρχομαι.

BANNA. — Αὐτὸ εἶνε τὸ καλλίτερο σημάδι τῆς ἀγάπης σου... Ἔλα...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἡ πληγὴ σου;

BANNA. — Ἡ δική σου εἶνε πιὸ βαρειά.

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Μὴ σε μέλη γι' αὐτὴ... Δὲν εἶνε ἡ πρώτη... Ἡ δική σου ὅμως... Ἀὐτὸ καὶ τὸ αἷμα... (Προτείνει τὴν χεῖρα διὰ νανοῖξῃ τὸν μανδύαν.)

BANNA, ἐμποδίζοντα τὸ κίνημά του, καὶ κλείουσα στενώτερα τὸν μανδύαν τῆς περὶ τὸν λαιμόν: — Ὅχι, Γιανέλλε, ὄχι... Δὲν εἴμαστε πιὰ ἐχθροὶ... Κρυθῶν...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Ἄ, παρ' ὀλίγον νὰ ξεχάσω ὅτι σχεδὸν εἶσαι γυμνή, γιὰ ν' ἀβγῆς ἔξω νύκτα, καὶ ὅτι ὁ βάρβαρος ἐγὼ τὸ θέλησα ἔτσι... Νὰ τὰ μεγάλα τὰ κιβώτια, ποῦ ἐσώρενα τὰ λάφυρα... Νὰ καὶ φορέματα μεταξωτά, κι' ἐπανωφόρια χρυσοῦφαντα...

BANNA, λαμβάνουσα εἰσὴ καὶ ὡς ἔτυχε πέπλους, διὰ τῶν ὁποίων καλύπτεται. — Ὅχι, αὐτὰ μοῦ ἀρκοῦν... Βιάζομαι νὰ σε σώσω... Ἐκ' ἀνοιξέ μου τὴ σκηνή... (Ὁ Πριγκιβάλλης, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῆς Βάννας, διευθύνεται πρὸς τὴν ἔξοδον τῆς σκηνῆς, τὴν ὁποῖαν ὀρθανόγει. Συγκεχυμένη ὀχλοβοή, τῆς ὁποίας κυριαρχεῖ μακρονή καὶ παράφορος κωδωνοκρουσία, καταλύει ἀποτόμως τὴν σιγὴν τῆς νυκτός, ἐνῶ, ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα τῆς σκηνῆς, φαίνεται εἰς τὸν ὀρίζοντα ἡ Πίζα φωταγωγημένη λαμπρῶς, κατεσπαρμένη ἀπὸ πυρσὸς χαρμωσίνους, καὶ ὀπτοῦσα ἐπὶ τοῦ σκοτεινοῦ ἀκόμη οὐρανοῦ ἀπέραντον ἀκτινοβόλημα.)

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — Βάννα! Βάννα!... Κοίταξε!...

BANNA, — Τ' εἶνε, Γιανέλλε;... Ἄ! Εἶνε τὰ φῶτα τῆς χαρᾶς, ποῦ τ' ἀναφαν ἀπόψε γιὰ νὰ πανηγυρίσουν, ὅτι ἔκαμες... Τὰ τεῖχη εἶνε γεμάτα, νὰ, οἱ προμαχῶνες καίονται, καὶ τὸ καμπαναριὸ φεγγοβολᾷ, ὡσὰν θεόρατη λαμπάδα γιορτινὴ... Ὅλοι οἱ πύργοι λάμπουνε κι' ἀνταποκρίνονται με τᾶστρα... Οἱ δρόμοι σχηματίζουν δρόμους φωτεινοὺς στὸν οὐρανὸ. Ξεχωρίζω τὰ ἴχνη των, καὶ τοὺς ἀκολουθῶ ἐκεῖ ψηλά, ὅπως περιπατοῦσα σήμερα 'στὶς πλακές των... Νὰ ἡ Πιάτσα καὶ ὁ θόλος τῆς ὁ πύρινος; νὰ καὶ τὸ κοιμητήριον τὸ Κάμπο-Σάντο, ποῦ μοιάζει σὰ νησὶ ἀπὸ σκιά μέσα 'στὴ θάλασσα τῶν φώτων... Ἀὐτὸ κ' ἡ ζωὴ, ποῦ λογαριάζουνταν χαμένη, ξαναγυρίζει πάλι βιαστικῆ, ἀστράφτει, φανερόνεται 'στὶς κορυφές τῶν πύργων, ἀντιφεγγίζει 'στὶς πέτρες, ξεχειλίζει ἀπ' τὰ κάστρα, πλημμυρεῖ τὴν ἔσοχῃ, ἔρχεται νὰ μας ἀπαντήσῃ, καὶ μας καλεῖ κ' ἐμᾶς... Ἄκουσε, ἄκουσε λοιπόν... Δὲν ἀκούεις τὶς φωνές, καὶ τὴν ἀπέραντη μανία ποῦ βουίζει, λὲς καὶ τὴν πλάκωσεν ἡ θάλασσα τὴν Πίζα, καὶ τὶς καμπάνες ποῦ κτυποῦν χαρμωσυνα, ὅπως καὶ τὴν ἡμέρα ποῦ παντρεύτηκα; Εἶμαι πολὺ, πάρα πολὺ χαρούμενη; γι' αὐτὴ τὴν εὐτυχία ποῦ τὴν χρεωσιῶ 'ς ἐκεῖνον ποῦ μάγάπησε περισσότερο... Ἔλα, Γιανέλλε μου... (Τῷ δίδει φίλημα εἰς τὸ μέτωπον. Εἶνε τὸ μοναχὸ φίλι, ποῦ θὰ μπορούσα νὰ σοῦ δώσω...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ. — ὦ, Γιανέλλε μου!... Αὐτὸ ξεπερνᾷ καὶ τὰ ὀρμότερα, ἀπ' ὅσα ὄνειρεύονταν ἡ ἀγάπη!... Μὰ τί ἔχεις;... Κλονίζεσαι, τὰ γόνατά σου λυγίζουν... Ἔλα, στηρίξον ἐπάνω μου, καὶ πέρασε τὸ χέρι σου εἰς τὸ λαιμὸ μου...

BANNA. — Δὲν εἶνε τίποτα... Σ' ἀκολουθῶ... Ἦταν ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ χαρὰ... Πάρα πολλὰ ἐξήτησα ἀπὸ γυναίκεια δύναμι... Βάσταξέ με, πάρε με, δὲν θέλω τίποτα νάργοπορήσῃ τὰ πρῶτα εὐτυχισμένα βήματά μου... Ἄ, τί εὐμορφὴ ποῦ εἶνε ἡ νύκτα, τόρα ποῦ γλυκοχαράζει!... Ἐμπρός, γρηγόρα, εἶνε καιρὸς... Πρέπει νὰ φθάσω με, πρὶν νὰ σβυθῆ ἡ χαρὰ... (Ἐξέρχονται ἀγκαλιασμένοι.)

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ Β. ΠΡΑΞΕΩΣ

MAURICE MAETERLINCK

Μετάφρασις Γρ. Ε.

ΟΤΑΝ ΗΜΟΥΝ ΔΑΣΚΑΛΟΣ...

Α

ΜΙΑΝ ημέραν, εις την προκυμαίαν τών Χανίων μ' ἐπλησίασε ένας κύριος, φίλος τοῦ πατρός μου, καὶ με ἠρώτησεν, ὡς συνεχιζῶν προηγουμένην ὁμιλίαν, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχαμεν κάμει:

— Λοιπὸν, Γιώργη, τί ἀπεφάσισες;

— Γιὰ τὰ δρτύκια;

— Ποιὰ δρτύκια;

— Ἄ!... ἐνόμιζα ὅτι ξέρετε τὸ σχέδιον ποῦ ἔχομε μερικοὶ νὰ πάμε στὴν Παλιόχωρα νὰ κυνηγήσωμε δρτύκια.

— Οὐφ! καὶμένε, λύσσα σέχει πιάσει μαὶντὸ τὸ κυνήγι; Καὶ νάκανες τίποτε τοῦλάχιστον, ἀλλὰ ξεδεύεις ἄδικα σκάγια καὶ μαπαούτη!

— Αὐτὸ 'νε δική μου δουλειά, ἀπήντησα μὲ δυσἀρέσκειαν ἀνθρώπου ὑποτιμωμένου καὶ ἤμιον ἔτοιμος νὰ στρέψω τὰ νῶτα.

— Ἄς εἶνε τέλος πάντων δὲν πρόκειται περὶ τούτου, εἶπεν ὁ σοβαρὸς κύριος, ὀλίγον προσέχων εἰς τὸν θυμὸν μου. Θὰ πᾶς στὰς Ἀθήνας;

— Μὰ φαίνεται, θὰ πάω.

— Καὶ σὲ ποιὰ ἐπιστήμη θὰ ἐγγραφῆς;

— Ξέρω κ' ἐγώ; Δὲν ἀπεφάσισα ἀκόμη.

Ὁ ἄνθρωπος μὲ παρετήρησε σχεδὸν ἐκθαμβος.

— Δὲν ἀπεφάσισες ἀκόμη; Ἐσὺ, παιδί μου, εἶσαι ἄλλου εἶδους ἄνθρωπος. Δὲν ἔχεις καμμίαν ὀρισμένην κλίσιν;.. Ἐγὼ λοιπὸν, νὰ σοῦ πῶ, ἀπὸ τὸ δημοτικὸ σχολεῖο ἐνόησα ὅτι εἶχα κλίσιν εἰς τὰ νομικὰ καὶ ἔκτοτε δὲν ἄλλαξα γνώμην. Κάθε ἄνθρωπος ἔχει μίαν κλίσιν καὶ ὀφείλει ν' ἀκολουθῆ τὴν φυσικὴν του κλίσιν, ἄλλως θ' ἀποτύχη ἀσφαλῶς εἰς τὸν βίον του.

— Λοιπὸν νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθειαν; Ἐγὼ κ' ἐγὼ μίαν κλίσιν.

— Τί κλίσιν;

— Εἰς τὸ κυνήγι. Ἐχει κυνηγετικὴν σχολὴν τὸ Πανεπιστήμιον;

«Ὀφ! κονταμάρα!» ἤθελε νὰ εἶπῃ ὁ ὀλιγογενειακὸς φίλος, ἀλλὰ περιορίσθη νὰ τὸ ἐκφράσῃ μὲ μορφασμὸν ἀνίας, ξυνίστας ἀπλῶς τὰ μούτρα του.

— Βρὲ ἀδερφέ, εἶπε, γιὰ νὰ τελειώσωμε μίαν πρότασιν ἔχω νὰ σοῦ κάμω. Ξέρεις ὅτι εἶμαι ἕνας ἐκ τῶν ἐφόρων τῶν σχολείων. Λοιπὸν θὰ ἰδρῦσωμεν ἕνα ἑλληνικὸν σχολεῖο ἔξω στὴν ἐπαρχίαν ἔρχεσαι νὰ σὲ διορίσωμε δάσκαλο;

Ἐγέλασα, διότι μοῦ ἐπρότεινεν ἐκεῖνο τὸ ἐπάγγελμα ἀκριβῶς πρὸς τὸ ὁποῖον δὲν εἶχα αἰσθανθῆ ποτε κλίσιν. Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι, ὡς μαθητῆς, ἐθαύμαζα ἐνίστε τὴν ἐξουσίαν ἐκείνων ὅτινες ἠδύναντο ἀνεξελέγκτως νὰ ξυλοκοποῦν καὶ νὰ προβιάζον, νὰ δίδουν μηδενικὰ καὶ νὰ τραβοῦν ἀντιὰ, ἀλλὰ δὲν ἐπόθησα ποτὲ νὰ γίνω τόσο μισητὸς τύραννος.

— Δάσκαλος! δάσκαλος! τοὺς παραχόρτασα τοὺς δασκάλους.

— Ναί, ἀλλὰ τὸ κυνήγι δὲν τὸ παραχόρτασες, μοῦ φαίνεται, κ' ἐκεῖ ποῦ θὰ σὲ διορίσωμεν ἔχει κυνήγι, ποῦ δὲν τὸ εἶδες ποτὲ ἐδῶ στὸν κάμπο, ποῦ πᾶς καὶ ἠλιοψῆνεσαι ἄδικα

Ἐχει πέρδικες; ἠρώτησα μὲ σοβαρώτατον ἐνδιαφέρον.

— Πέρδικες, λαγούς, τσίγλες, ὅ,τι θέλεις. Κ' ἐγὼ εἶχα ἄλλοτε μανία μὲ τὸ κυνήγι καὶ ξέρω. Ὁ Κάστελλος ἐκεῖ κοντὰ εἶνε γεμάτος πέρδικες.

— Τότε δέχομαι, εἶπα χωρὶς ἄλλον δισταγμὸν. Μὲ θέλετε τίποτε ἄλλο; γιὰτι μὲ περιμένει κάποιος φίλος νὰ συνεννοηθοῦμε γιὰ τὸ κυνήγι. Θὰ πάμε στ' Ἀρωτῆρι αἴριο πρῶτ.

Ὁ ἔφορος μὲ προσέβλεψε, κινῶν τὴν κεφαλὴν μὲ οἰκτιρμὸν.

— Καλὰ μοῦ τῶλεγε ὁ πατέρας σου, ὅτι δὲν σάφηκε νοῦ τὸ κυνήγι! Μὰ εὐλογημένε, δὲν ἔχεις τὴν περιέργειαν νὰ μάθῃς σὲ ποῖο χωριὸν θὰ ἰδρῦθῆ τὸ σχολεῖο καὶ πρὸ πάντων τί μισθὸν θὰ σοῦ δίδωμε;

— Ἄ! ναί, ἀλήθεια, ἔχετε δίκιο. Εἶμαι ἀφηρημένος. Λοιπὸν ἔχει... (ἡ γλῶσσα μου ἐπῆγε νὰ ἐρωτήσω πάλιν ἂν ἔχη καὶ μπεκὰ τσεξ τὸ μέρος, ἀλλ' ἐγκαίρως τῆς ἔδωκα ἄλλην διεύθυνσιν)... ὦμορφα κορίτσια τὸ χωριὸν;

— Ἄν θέλῃς νὰ παντρευθῆς, ἔχει ἄλλ' ἂν θέλῃς ἀπλῶς νὰ περάσῃς τὸν καιρὸν σου, θὰ κακοπεράσῃς. Καὶ καλὰ ἔκαμες καὶ μοῦ τὸ θύ-

μησες αὐτὸ τὸ ζήτημα, γιὰ νὰ σὲ καταστήσω προσεκτικόν. Τοὺς ξέρεις ἄλλως τε τοὺς χωρικούς μίαν πόσον αὐστηροὶ εἶνε σαυτὸ τὸ κεφάλαιον. Λοιπὸν ἂν ἔχῃς σκοπὸν νὰ κυτάρῃς καὶ νὰ πειράξῃς κορίτσια, καλλίτερα νὰ μὴν πᾶς, γιὰτι θὰ γυρίσῃς ἄσχημα, ἂν γυρίσῃς.

Δὲν μοῦ ἤρρεσε πολὺ αὐτὸς ὁ ὅρος τοῦ συμβολαίου, ἀλλ' ἔκρινα πρέπον νὰ μὴ φανερώσω τὰς σκέψεις μου, καὶ εἶπα:

— Καλὰ, αὐτὰ τὰ ξέρουμε. Ἄλλὰ τὸ χωριὸν ποῦ θὰ ἐδρῆθῇ ὁ κ. σχολάρχης ποῖο εἶνε;

Μοῦ ἔδωκε πληροφορίας περὶ τοῦ χωρίου, περὶ τοῦ μισθοῦ, περὶ τῶν μαθητῶν, καὶ τοῦ ἄλλου προσωπικοῦ. Ἐλλείπει μαθητῶν, τὸ νέον σχολεῖον θὰ εἶχε μόνον δύο τάξεις, πρώτην καὶ δευτέραν. Εἰς τὴν δευτέραν θὰ ἐδίδασκον ἐγὼ, εἰς δὲ τὴν πρώτην ἕνας πρῶην δημοδιδάσκαλος. Ὅπωςδήποτε θὰ ἤμουν σχολάρχης κατὶ παραπάνω ἀπὸ ἀπλοῦς δάσκαλος.

Ὅταν ἐχωριζόμεθα, εἶπα πρὸς τὸν ἔφορον:

— Καὶ τὸ Πανεπιστήμιον;

— Δὲν βαριέσαι; Δίδεις σὲ κανένα ἄλλο φοιτητὴν καὶ σὲ ἐγγράφει. Ἔτσι τὸ κάνουν ὅλοι. Οὕτω δὲν χάνεις τὸ ἔτος, κερδίζεις δὲ καμμιά τριανταριά λίρες διὰ νὰ πᾶς τὸ ἐπόμενον ἔτος νὰ καλοπεράσῃς. Λοιπὸν σύμφωνοι;

— Σύμφωνοι.

— Μεθαύριον θὰ λάβῃς τὸν διορισμὸν, εἰς τὸν ὁποῖον ὅμως (προσέθηκε γελῶν) δρθότερον θὰ ἦτο νὰ γραφῆ ὅτι σὲ διορίζομεν κυνηγόν. Ἐν τούτοις, χαῖρε, κύριε σχολάρχα!

Β

Μόνον τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἀνέλαβα τὰ καθήκοντά μου, ἐνόησα ὅτι τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον τόσο ἐλαφρῶς ἀνεδέχθην εἶχε καὶ τὰς δυσχερείας του. Καὶ ἡ πρώτη ἐκ τῶν δυσχερειῶν τούτων ἦτο ὅτι ἐγὼ ὁ διδάσκαλος εἶχον ἀνάγκην διδασκαλίας, διότι εἶχα σχεδὸν ἐντελῶς λησμονῆσει τὰ μαθήματα, ἅτινα ἐπρόκειτο νὰ διδάξω καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἄλλως δὲν διέπρεψα ποτὲ καὶ ὡς μαθητῆς.

Ἐπειτα οἱ «προεστοὶ» τοῦ χωρίου καὶ τῆς ἐπαρχίας, ὅτινες ἦλθον διὰ νὰ με γνωρίσουν, δὲν ἔμειναν εὐχαριστημένοι. Τὴν δυσπιστίαν, ἣν ἐκίνησεν ἡ μικρὰ μου ἡλικία, ἐνίσχυσεν ἡ ἐλαφρότης ἣν ἔδειξα ζητήσας περισσοτέρας πληροφορίας περὶ κυνηγίου ἢ περὶ τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ σχολείου. Ἦρχισαν δὲ τινὲς ἐξ αὐτῶν νὰ κρυφομιλῶσι καὶ δὲν ἦτο δύσκολον νὰ

μαντεύσω ὅτι ἔλεγαν πρὸς ἀλλήλους:

— Εἶντα διαβόλου δάσκαλος εἶνε τουτοσέ;

Διὰ τὴν δυσμενῆ δὲ ταύτην ἐντύπωσιν μοῦ ἐφάνη ὅτι διέκρινα λάμπην χαίρεκαίας εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τοῦ συναδέλφου μου, ὅστις, ὡς διὰ νὰ ἐπιβαρύνῃ τὴν θέσιν μου, ἀνέπτυσσε πρὸς τοὺς προεστοὺς, μὲ πομπώδη φρασεολογίαν, τὰς ἰδέας του περὶ διδασκαλίας, ὠμίλησε πρὸς τὸν δήμαρχον διὰ τὰ πολιτικὰ τῆς ἡμέρας καὶ πρὸς τὸν ἱερέα ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ μ' ἐρωτήσῃ:

— Ψάλλεις, κύριε διδάσκαλε;

— Ὅχι.

Τὸ ὄχι ἐκεῖνο συνεπλήρωσε τὴν ἐλεεινὴν ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν εἶχα κάμει. Ὁ παπᾶς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τί εἶδους παιδεία ἦτο αὐτὴ ἡ νεοτέρα, νὰ μὴ διδάσκουν τοὺς νέους ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν.

Ἄλλ' ὁ συνάδελφος ἀνέλαβε τὴν ὑπεράσπισίν μου διὰ νὰ ἐπιδείξῃ συγχρόνως τὰ προσόντα του:

— Δὲν ἔχουν ὅλοι τὸ χάρισμα τῆς φωνῆς. Ἐπειτα ἐγὼ θ' ἀναπληρῶ τὸν κύριον σχολάρχην εἰς αὐτὸ τὸ καθήκον. Δόξα τῷ Θεῷ, ἐγὼ καὶ μουσικὴν ξέρω καὶ φωνὴν ἔχω.

Ὁ συνάδελφός μου ἦτο ἰσχνὸς καὶ μελαφρός, ὡς ξυλοκέρατον ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην μοῦ ἐφάνη τόσο μαῦρος, τόσο ἀπαισίως μαῦρος, ὥστε μοῦ ἤρχετο ὄρεξις νὰ τὸν ἐρωτήσω πῶς ἔμαθε βυζαντινὴν μουσικὴν εἰς τὸ Σουδάν. Καὶ ὅμως εἰς τὰ χεῖλη εἶχε μειδιάματα τόσο ὑποχρεωτικὰ καὶ τὴν ταπεινώσιν ἐξέφραζεν ὅλον του τὸ ταλαιπωρημένον ὑποκείμενον καὶ ἡ κάμψις τῶν ὠμῶν του ἢ δουλικὴ καὶ ὁ πενιχρὸς του ἱματισμὸς, εἰς τὸν ὁποῖον συνητιῶντο δύο πολιτισμοί, ὁ εὐρωπαϊκὸς καὶ ὁ κρητικὸς, μετὰ διαφόρων ἐποχῶν, τὴν δυστυχίαν ἐμαρτύρει τὸ πρόσωπον ρυτιδωτὸν μέτωπόν του (διότι δὲν θὰ ἦτο ἀκόμη τριακοντούτης), ὥστε δύσκολως διεκρίνετο ἡ μικροπονηρία ἣτις ἐσπινθῆριζεν εἰς τοὺς μικροὺς ὀφθαλμούς του.

Ὅταν ἔμειναμεν μόνοι, μοῦ ἐξέφρασε τὴν χαρὰν του, διότι θὰ μὲ εἶχε συνάδελφον καὶ... «προϊστάμενον» καὶ μὲ διεβεβαίωσε ὅτι δὲν ἠσθάνετο ἐναντίον μου τὴν παραμικρὰν μνησικακίαν.

— Γιατί μνησικακίαν; τὸν ἠρώτησα ἀνατιναχθεὶς.

— Διότι... πῶς νὰ σὰς πῶ; γιὰ τὴν θέσιν ποῦ πήρατε ἔχω ἐργασθῆ χρόνια κῆλυξα κ' ἐγὼ... Ὅλοι σχεδὸν οἱ μαθηταὶ τοῦ σχολείου μας ἔχουν περάσει ἀπὸ τὰ χέρια μου θὰ

δητέ δὲ ὅτι τοὺς ἔχω κάμει ξεφτέρια· μερικοὶ μάλιστα θὰ ἦσαν καλοὶ καὶ διὰ τὸ γυμνάσιον. Ὅταν πρωτοῦλθα εἰς αὐτὰ τὰ χωριά, σχολεῖα δὲν ὑπῆρχαν καὶ μόνον ὀλίγα παιδιὰ ἐδιδάσκοντο κολυβογράμματα. Τέλος πάντων εἶχα δικαιώματα, ἀλλ' ἔπρεπε νάμην Κρητικὸς διὰ τὰ μου τὰναγνωρίσουν, κ' ἐγὼ Κρητικὸς δὲν εἶμαι, οὔτε μέσα ἔχω.

— Ἄν ἐγνώριζα ὅτι θὰ κατεπάτου ξένα δικαιώματα, ἀπῆνθησα θυμωμένος ὀλίγον, σὰς βεβαίω ὅτι δὲν θὰ ἐδεχόμην τὸν διορισμόν. Ἄλλ' ἔως χθές, οὔτε τὰ δικαιώματά σας ἐγνώριζα, οὔτε σὰς τὸν ἴδιον.

— Μὰ δὲν εἶπα ὅτι φταῖτε σεῖς... ἐψέλισην ὁ διδάσκαλος. Τί φταῖτε σεῖς;

Ἄλλ' ἐγὼ, διὰ τὰ τὸν ταπεινώσω με προσόντα τὰ ὁποῖα ἐγνώριζα ὅτι δὲν εἶχε, ὡς με εἶχε ταπεινώσει πρὸ ὀλίγου με τὴν μουσικὴν του, προσέθηκα:

— Ἐγὼ οὔτε δάσκαλος εἶμαι, οὔτε παρεκάλεσα κανένα νὰ με διορίσῃ. Ἐξ ἐναντίας με παρεκάλεσαν νὰ δεχθῶ. Εἶμαι τελειόφοιτος τοῦ γυμνασίου, εἶμαι φοιτητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ζημιόνομα μάλιστα διότι χάνω τὰ μαθήματά μου.

Ἐῶμαι φθάσει εἰς τὸ καφενεῖον τοῦ χωρίου καὶ ἐφρόντισα ν' ἀκούσουν τὰς τελευταίας φράσεις οἱ ἐκεῖ καθήμενοι χωρικοὶ, οἵτινες με ὑπεδέχθησαν με ἐξαιρετικὰς περιποιήσεις, φιλοτιμηθέντες νὰ με κεράσουν ὄλοι.

Οἱ λόγοι μου κατέπληξαν καὶ ἀπεστόμωσαν τὸν πρῶν δημοδιδάσκαλον. Ἄλλ' ἐγὼ δὲν ἠθέλησα νὰ καταχρασθῶ τὴν ὑπεροχὴν μου καὶ σκέψεις, τὰς ὁποίας θὰ ἐννοήσετε μετ' ὀλίγον, με κατέστησαν συμβιβαστικόν. Συνεχίζων δὲ τὴν ὁμιλίαν μας, τοῦ εἶπον, ὅταν ἐμείναμεν ἐκ νέου μόνοι:

— Καλὰ ποῦ ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ ἐξηγηθῶμεν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς γνωριμίας μας. διότι ἐγὼ τοῦλάχιστον ἐπιθυμῶ νὰ περάσωμεν με ὁμόνοιαν τὸν ὀλίγον καιρὸν ποῦ ἔχομεν νὰ περάσωμεν μαζῇ.

— Κι' ἐγὼ τὸ ἴδιο.

— Τί ἔχομε νὰ μοιράσωμε; Ἐγὼ ἐφέτος εἶμαι δάσκαλος καὶ τοῦ χρόνου δὲν θὰ εἶμαι. Θὰ πάω γιὰ τὰ μαθήματά μου, γιὰ τὴν ἐπιστήμην μου, καὶ θὰ σὰς ἀφήσω τῇ θέσῃ μου νὰ τῇ χαίρεστε. Φιλοδοξίαν δασκαλικὴν δὲν ἔχω καμμίαν. Καὶ ἦλθα με τὴν εἰλικρινῆ διάθεσιν νὰ εἶμαι σχολάρχης μόνον γιὰ τὸν τύπον. Ἄν θέλετε, σὰς ἀφήνω καὶ τὸν τίτλον αὐτόν. Τί μοῦ χρησιμεύει, ἀφοῦ θὰ εἶνε τόσον

ἐφήμερος; Θὰ με ὑπερχεινῶτε μάλιστα ἂν εἶχατε τὴν καλωσύνην νὰ ἀλάβετε καὶ τῶν δύο τάξεων τὰ μαθήματα. Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ σὰς εἶνε δύσκολον, σὰς ἀφήνω νὰ διδάσκατε τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὴν ἀριθμητικὴν εἰς τὴν τάξιν μου, ἀναλαμβάνω δὲ νὰ διδάσκω ἐγὼ γεωγραφίαν καὶ ἱερὰν ἱστορίαν εἰς τὴν τάξιν σας. Κάτι θυμοῦμαι ἄλλες μέσες ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἱεροβοάμ. Καὶ ἔτσι ἀποκαθίσταται πλήρης ἰσότης μεταξύ μας. Ἄλλως τε νὰ σὰς πῶ ὅλην τὴν ἀλήθειαν; Ἐγὼ ἦλθα ἐδῶ διὰ νὰ κληθῶ καὶ ἡ δασκαλικὴ εἶνε μᾶλλον πρόφασις. Ἐχω μανία με τὸ κληθῆναι καὶ διὰ τοῦτο, ὡς εἶδατε, ἀντὶ βιβλίων, ἔφερα μαζῇ μου τουφέκια καὶ σκυλιά.

Μόνον περὶ ἐξισώσεως τῶν μισθῶν δὲν ὁμίλησα, ἀλλ' οὐχ ἦτιον αἱ ὑποχωρήσεις μου ἐφάνησαν τόσον σπουδαῖαι εἰς τὸν συνάδελφον, ὥστε με εἰλικρινῆ συγκίνησιν μου εἶπεν:

— Εὐχαριστῶ πολύ. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θὰ περάσωμεν σὰν ἀδελφοί.

— Ὅστε ἀναλαμβάνετε τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὴν ἀριθμητικὴν; ἔσπευσα νὰ τὸν ἐρωτήσω, διὰ τὰ λυθῆναι τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀγορεύσεώς μου.

— Ἄφ' οὗ τὸ θέλετε. τὰ ἀναλαμβάνω ἀλλ' ὡς εἰλικρινῆς ἀνθρώπου, χρεωστῶ νὰ σὰς πῶ ὅτι δὲν σὰς συμφέρει αὐτό· τί θὰ ποῦν οἱ μαθηταὶ ὅταν θὰ βλέπουν ὅτι ἐγὼ ὁ κατώτερος διδάσκω τὰ δυσκολώτερα καὶ τὰ κυριώτερα μαθήματα; Ἄμ' οἱ γονεῖς των, ἄμ' ἢ Ἐφοροί;

Ἐσκέφθην ὀλίγον καὶ εἶδα ὅτι ἰληθῶς με συνεβούλευε τὸ συμφέρον μου. Ἄλλὰ πῶς νὰ διδάξω, πρὸς Θεοῦ, πράγματα ποῦ δὲν ἐγνώριζα;

— Ἄς σκεφθοῦν ὅτι θέλουν, ὀλίγον με με μέλει. Ὅταν ζητήσω νὰ με διορίσουν καὶ πάλιν, ἄς μὴ με διορίσουν. Ἄλλως τε ποῦ τὸ βροῦσαν γραμμένο ὅτι τὰ σπουδαιότερα μαθήματα εἶνε τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ μαθηματικά; Γιὰ μένα σπουδαιότερα εἶνε ἡ ἱερὰ ἱστορία, ὡς θρησκευτικὸν μάθημα. Λοιπὸν σύμφωνοι;

Ὅχι, πρὸς τὸ συμφέρον μου, δὲν ἀνελάμβανε τὰ ἑλληνικὰ. Καὶ παρέταξε πεισιχωρία ἐπιχειρήματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ σπουδαιότερον ἦτο ὅτι θὰ ἐξέλιπον εἰς τὴν ὑπόληψιν καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν μαθητῶν. Ἄλλὰ συγκατένευσε τοῦλάχιστον νὰ διδάξῃ τὰ μαθηματικά καὶ τοῦτο ἦτο μεγάλη ἀνακούφισις δι' ἐμέ. Ἀπὸ τοὺς παιδικούς μου χρόνους διετήρουν μίαν φοβερὰν ἀνόμνησιν τῶν κλασματικῶν

ἀριθμῶν καὶ τῶν μεθόδων τῶν τριῶν καὶ τῆς ὑφαιρέσεως· τὸ δέος δὲ τοῦτο μοῦ κατέστησεν ἀπρόσιτα καὶ τὰ μαθηματικά τοῦ γυμνασίου, θεωρητικὴν ἀριθμητικὴν καὶ ἀλγεβραν. Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν ἐνόησα καὶ ἂν ἔμαθα τίποτε περισσότερο τῶν τεσσάρων ἀπλῶν πράξεων τῆς ἀριθμητικῆς· τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι βραδύτερον διετήρηι ἡ μνήμη μου μόνον τὸ δέος τὸ ὁποῖον μοῦ ἐνέπνευσαν τὰ πολυπλοκά ἐκεῖνα πράγματα καὶ τὸ δέος τοῦτο μετετρέπη διὰ τοῦ χρόνου εἰς φοβερὸν ἐφιάλην.

Μετενόουν πικρῶς, βλέπων ὅτι διὰ τὰ διδάξω ἔπρεπε νὰ μελετῶ περισσότερο ἀπὸ τοὺς μαθητὰς μου τοὺς μᾶλλον ἀκαταρτίστους. Ἐπρεπε νὰ ἐπαναλάβω καὶ ἀποστηθίσω ὅλην τὴν γραμματικὴν καὶ ν' ἀπομνημονεύσω τὰ φρικτὰ καὶ ἀτελείωτα ὀνόματα τῶν γερμανικῶν δονατῶν, ὄρη, ποταμούς χρονολογίας. Καὶ τότε; Καθ' ὃν χρόνον, περατώσας κουτσὰ στραβά τὸ γυμνάσιον, ἀνέπνευσα νομίζων ὅτι ἐσώθην διὰ παντός ἀπὸ τὰ βάσανα τῶν κανόνων καὶ τῶν προβλημάτων! Ἄλλὰ τί νὰ κάμω; Ἦρχισα νὰ μελετῶ, κύπτων ἐπὶ ὥρας κατὰ τὴν νύκτα ἐπὶ τῶν βιβλίων, φυλλομετρῶν τὸ λεξικὸν καὶ τὸν κατάλογον τῶν ἀνωμάτων, κλίνων ὀνόματα καὶ ῥήματα καὶ προσπαθῶν νὰ εἶρω τοὺς σχετικὸς κανόνας.

Προσελάθουν νὰ παρηγορηθῶ με τὴν σκέψιν ὅτι ἐπὶ τέλους δὲν εἶχα πῶς ἄλλως νὰ περάσω τὰς ἐσπέρας μου. Οἱ χωρικοὶ ἐκοιμῶντο σχεδὸν ἅμα ἐνύκτωνε καὶ μόνον κατὰ τὰς ἑσπέραις καὶ τὴν ἐσπέραν ἐπὶ μικρὸν ἦσαν ἀνοικτὰ τὰ δύο τοῦ χωρίου καφενεῖα. Ἡ κατοικία μας ἄλλως, μετὰ τοῦ σχολείου, ἦτο ἔξω τοῦ χωρίου, μεμονωμένη ἐπὶ ἐνὸς λόφου ἐν μέσῳ δένδρων. Ἄλλ' ἡ σκέψις αὕτη, ἀντὶ νὰ με παρηγορή, καθίστα ἐπαχθεστέραν τὴν δυστυχίαν μου. Ἦτο δυνατόν νὰ ὑποφέρω αὐτὸν τὸν βίον ἐπὶ τόσους μῆνας χωρὶς νὰ παραφρονήσω; Ἐυρισκόμην ἐπὶ πλέον εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ μαγειρεύω μόνος μου ἢ νὰ τρέφωμαι, ὡς ἀσκητῆς, με ξηρὸν ἄστρον, διότι οὐδεμία χωρικὴ ἐτόλμα καὶ μόνον νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν κατοικίαν ἀνδρῶν ἀγάμων καὶ μάλιστα ξένων. Ἀπετάθην πρὸς μίαν γραίαν ὑπερξηροντούτιδα, ἣτις ταξειδεύσασα ἄλλοτε ποτὲ μέχρι Κυθήρων, ἤθελε νὰ περνᾷ ὡς πολιτισμένη καὶ ἀνωτέρα προλήψεων· ἀλλὰ καὶ αὕτη ἐσταυροκοπήθη διὰ τὴν παράτολμον πρότασιν καὶ σχεδὸν ἐκοκλίνισε. Ἐλα Χριστέ καὶ Παναγία μου! χίρα γυναῖκα νὰ μπαῖνῃ σὲ σπῆτι μπικιαρίδων... νὰ τῆς βγάλουν τίποτε! Θεὸς

φυλάξου!... ὁ κόσμος εἶνε κακός, παιδί μου. Ὁ συνάδελφος, ὅστις ἐγνώριζε κάλλιον ἐμοῦ τὰ πράγματα, διότι εἶχε ζήσει τὸν βίον ἐκεῖνον ἐπὶ ἔτη, με ἀπέτρεπεν ἀπὸ μάταια διαβήματα, ἅτινα ἄλλως ἠδύναντο νὰ παρεξηγηθῶσι· ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἐπίστευα ὅτι ἡ αὐστηρότης ἐφθανε μέχρι τοιαύτης ἀγριότητος, ὥστε καὶ αἱ γραῖαι, αἵτινες εἶχον ταξειδεύσει μέχρι Κυθήρων, νὰ φοβοῦνται μήπως κινήσουν ὑποψίας παρεκτροπῆς.

— Δὲν πειράζει, μαγειρεύομεν μόνοι μας· μοῦ εἶπε με ἐγκαρτέρησιν ὁ συνάδελφος.

— Ἄλλ' ἐγὼ ποῦ δὲν ξέρω οὔτε αὐγὰ νὰ ψῆσω;...

— Τότε ἀναλαμβάνω ἐγὼ, μετὰ τῆς ἀριθμητικῆς καὶ τὴν μαγειρικὴν, εἶπεν ὁ ὑποχρεωτικώτατος συνάδελφος. Θὰ βοηθοῦν καὶ οἱ μαθηταί... .

— Ἄ! βέβαια, καλὴ ἰδέα αὕτη, εἶπον ἀνακουφισθεῖς ἀπὸ νέαν μέριμναν. Ἐτσι θὰ μάθουν καὶ κάτι τι πρακτικὸν οἱ μαθηταί. Σήμερον ἡ ἐκπαίδευσις τείνει νὰ γείνη πρακτικὴ.

Ἄλλὰ θὰ ἐμάνθανον ἀρὰ γε τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὴν μαγειρικὴν τὰ δυστυχῆ ἐκεῖνα παιδιὰ; Αἱ περὶ τοῦτου ἀμφιβολία μου ἠύξανον καθ' ἐκάστην. Καὶ διὰ τοῦτο πρὸ πάντων ἀπεφάσισα νὰ εἶμαι ὁ ἐπιεικέστερος τῶν διδασκάλων. Εἶχα ἀναγνώσει τὸ παιδαγωγικὸν σύστημα τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσει ὁ Τολστόη εἰς τὴν «Γιασνάγιαν Πολιάναν» καὶ τὸ ὁποῖον ἀφίνει τοὺς μαθητὰς ἐλευθέρους νὰ μελετοῦν ἢ νὰ παίζουν ὅποια θέλουν καὶ ὅπως θέλουν, καὶ τώρα ἐσκεπτόμην ὅτι ἦμην παρὰ Θεοῦ προωρισμένος νὰ εἰσαγάγω τὸ σύστημα τοῦτο εἰς τὴν Κρήτην.

Γ'

Τὰ μαθήματα ἤρχισαν με μίαν προσλαλίαν πρὸς τοὺς μαθητὰς, εἰς τὴν ὁποίαν εἶπα τὰ ἑξῆς περὶ μου:

«Δὲν εἶμαι ἀπὸ τοὺς δασκίλους τοὺς ὁποῖους ἐγνώρισάτε μέχρι τοῦδε. Θέλω νὰ γείνω φίλος σας καὶ ὄχι τύραννος, νὰ σὰς φανῶ ὠφέλιμος καὶ ὄχι νὰ σὰς κάμω δειλοὺς καὶ ταπεινοὺς· νὰ με σέβεσθε καὶ νὰ με ἀγαπᾶτε καὶ ὄχι νὰ με τρέμετε. Μερικοὶ ἀπὸ σὰς ἄλλως κοιτεύει νὰ ἔχετε τὴν ἡλικίαν μου. Ἐως χθές ἦμουν καὶ ἐγὼ μαθητῆς καὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ με μισήσετε, ὅπως ἐμίσησα ἐγὼ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς διδασκάλους μου. Δὲν θ' ἀπαιτῶ νὰ μανθάνετε μεγάλα πράγματα, τὰ ὁποῖα νὰ μὴ

σας αφήνουν καιρόν να παίζετε, ὡς απαιτεῖ ἡ ηλικία σας. Ἀλλά τὰ ὀλίγα αὐτὰ ἐννοῶ νὰ τὰ μανθάνετε καλά. Φρονῶ ὅτι μὲ τὸ γλυκὸ θὰ κάμωμεν καλλίτερα τὴν ἐργασία μας, ἐνῶ οἱ ἄλλοι δασκάλοι νομίζουν ἀπαραίτητον τὸ ξύλον καὶ τοὺς θυμούς. Σὰς παρακαλῶ, μὴ μὲ ἀναγκάσετε νὰ πιστεύσω ὅτι ἔχω ἄδικον καὶ ὅτι ἔχουν δίκαιον οἱ ἄλλοι δασκάλοι.»

Οἱ μαθηταὶ μου ἤκουσαν τοὺς λόγους μου μὲ ἐκπλήξιν, ἥτις ἐπὶ τέλους μετεβλήθη εἰς ἀκτινοβολίαν χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύνης.

— Λοιπὸν εἰσθε σύμφωνοι; τοὺς ἠρώτησα.

— Σύμφωνοι, ἀπήντησαν.

Καὶ ἐτήρησαν τὴν ὑπόσχεσίν των, ὅπως ἐτήρησα καὶ ἐγὼ τὴν ἰδικήν μου.

Ἐἶπον ὅτι ἠναγκαζόμην νὰ προμελετῶ διὰ νὰ παραδώσω. Ὀφείλω δὲ νὰ δηλολογήσω ὅτι, οὐχὶ τόσον χάριν τῶν μαθητῶν, ὅσον διὰ νὰ κοπιᾶζω ὀλιγώτερον, τὸ κείμενον τὸ ὁποῖον ἔδίδα πρὸς ἐξήγησιν καὶ τεχνολογίαν δὲν ἦτο ποτὲ περισσότερον τῆς μιᾶς προτάσεως, δύο ἢ τρεῖς γραμμαὶ ἀπὸ τὴν Ἀνάβασιν. Ἐπειδὴ δὲ δὲν κατώρθωνα πάντοτε νὰ ἐνθυμοῦμαι τοὺς σχετικὸς γραμματικὸς κανόνες, ἡ τεχνολογία μου ἦτο ἀπλουσιᾶτη.

Ἀλλὰ τότε παρετήρησα ὅτι οἱ μαθηταὶ μου ἐγνώριζον περισσότερα ἀπὸ ἐμέ. Διὸ ἠναγκάσθην νὰ ἐντείνω τὰς μελέτας μου καὶ μάλιστα νὰ σημειῶνω τοὺς κανόνες τοὺς ἐφαρμοζομένους εἰς ἐκάστην λέξιν τοῦ κειμένου. Διδάσκων δὲ εἶχα τὸν τυφλοσούρτην τῶν σημειώσεων εἰς τὸ ἡμιάνοικτον συρτάρι μου καὶ μὲ τρόπον τὸν παρηκολούθουν. «Λοιπὸν διατί ἐξαιρεῖται; Λέγε Γιώργη... Ὁ ἄλλος;... ὁ ἄλλος;...»

Καὶ ἐνῶ διὰ τοῦ ἐνὸς βλέμματος ἠρώτων, διὰ τοῦ ἄλλου ἀνεζήτητον εἰς τὸ συρτάρι μου τὸν κανόνα, καὶ ἠσθανόμην ἀληθῆ εὐτυχίαν θριάμβου ὅταν ἐπὶ τέλους κατώρθωνα νὰ καταπλήξω τὸ ἀκροατήριον μου μὲ τὰς γνώσεις μου· καὶ ὁ θριάμβος ἀντήχει εἰς τὴν φωνήν μου, ἥτις βαθμηδὸν καὶ ἀσυνειδήτως ἤρχιζε νὰ προσλαμβάνῃ τὸν διδασκαλικὸν στόμφον.

Ἐννοεῖται ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, μὲ τὴν καλὴν θέλησιν διδασκάλου καὶ μαθητῶν, τὸ μάθημα διήρκει ὀλίγον· οὕτω δὲ εἶχα ὥρας πολλὰς εἰς τὴν διάθεσίν μου διὰ τὸ κυνήγι. Καὶ πρὶν ἀκόμη ἐξέλθουν οἱ μαθηταί, ἐγὼ εὐρισκόμην εἰς τοὺς ἀγρούς, μὲ τὸ δίκαννον ἐπ' ὤμου, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν δύο μου σκύλων. Ἐπιστρέφων δὲ εὕρισκα τὸ δειπνὸν ἢ τὸ γεῦμα ἑτοιμον, χάρις εἰς τὴν ὑπο-

χρωτικὴν καλωσύνην τοῦ συναδέλφου. Καὶ ἡ ζωὴ ἐκεῖνη ἤρχιζε νὰ ἔχη, ἂν οὐχὶ θέληγτρα, τοῦλάχιστον γαλήνην τινὰ ἀροκτὰ εὐχάριστον.

Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ παρετήρηον ὅτι ἠῤῥξαντο καὶ ἐπλουτίζοντο ἀνεπαισθήτως αἱ γραμματικαὶ γνώσεις μου καὶ ἠσθανόμην ἠδονὴν ἀγνωστον νὰ διανοίγω τοὺς ὀφθαλμούς καὶ τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν μου εἰς τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἐρευναν. Ἀλλὰ πρὸ πάντων μῆτερπε καὶ μοῦ ἐνέπνεεν ὑπερηφάνειαν ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἡμέρου καὶ συγκαταβατικῶ συστήματός μου. Οἱ μαθηταὶ μου μ' ἐσέβοντο καὶ μὲ ἠγάπων, χωρὶς δὲ νὰ μεταχειρισθῶ ποτὲ βίαια μέσα, χωρὶς νὰ ὑψώσω κἂν τὸν τόνον τῆς φωνῆς μου, ἦσαν ἐπιμελεῖς καὶ κόσμιοι. ἠῤῥξαν δὲ ἡ πρὸς ἐμὲ ἀγάπη καὶ εὐγνωμοσύνη των, ὅταν ἀπὸ τὴν πρώτην τάξιν, ἥτις ἦτο εἰς τὸ ἰσόγειον, ἤρχοντο ἐνίοτε πλαταγισμοὶ ῥαπισμάτων ὁμοῦ μὲ τὰς ἀγρίας κραυγὰς καὶ τὰς ὕβρεις τοῦ διδασκάλου, κούτσουρα, παλιόπαιδα, κτήνη!

Ἀλλ' ἡ ἀντίθεσις αὕτη ἐπῆλθεν ὡς πρῶτον ζιζάνιον εἰς τὴν μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ συναδέλφου ἀρμονίαν. Ἐκαμα τὸ λάθος μίαν ἡμέραν νὰ τοῦ παρατηρήσω ὅτι ἦσαν σκληραὶ καὶ ἀνοφελεῖς αἱ σωματικαὶ ποιναί, ὅτι βλάπτουν μᾶλλον διότι ταπεινόνουν τὸ φρόνημα καὶ πληγώνουν τὴν φιλοτιμίαν, διὸ καὶ ἔχουν καταργηθῆ εἰς ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον. Αὐτὸς δὲ, ὡς ἂν ἦτο ἤδη πρὸ πολλοῦ χολιασμένος, θεωρῶν τὸ σύστημά μου ὡς ἀποδοκιμασίαν τῆς ἰδυᾶς του μεθόδου, μοῦ ἀπήντησε μὲ πείσμα:

— Ἔτσι ξέρω ἐγὼ νὰ διδάσκω. Τὰ νέα συστήματα δὲν τὰ ξέρω· ξέρω μόνον πῶς πρέπει νὰ μανθάνουν γράμματα οἱ μαθηταί.

Ἡ ἀνάμνησις τῆς ἀριθμητικῆς καὶ τῆς μαγειρικῆς ἐκράτησε τὴν ὁργήν μου καὶ ἠμπόδισε τὴν ῥῆξιν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ συνάδελφος ἐφαίνετο ἀποφασισμένος. Τὴν ἐσπέραν δ' ἐδειπνήσαμεν πάλιν ὁμοῦ καὶ μόνον μικράτις δυσφορία ἠμπόδιζε τὰ βλέμματά μας νὰ συναντηθῶσιν. Ἡ ὑποχώρησις μου ὅμως αὕτη φαίνεται ὅτι δὲν ἐξετιμῆθη δεόντως ὑπὸ τοῦ συναδέλφου, ὅστις ἔγεινε νευρικώτερος καὶ ἐφαίνετο εἰς πάσαν περίστασιν ἐπιζητῶν ἔριδα.

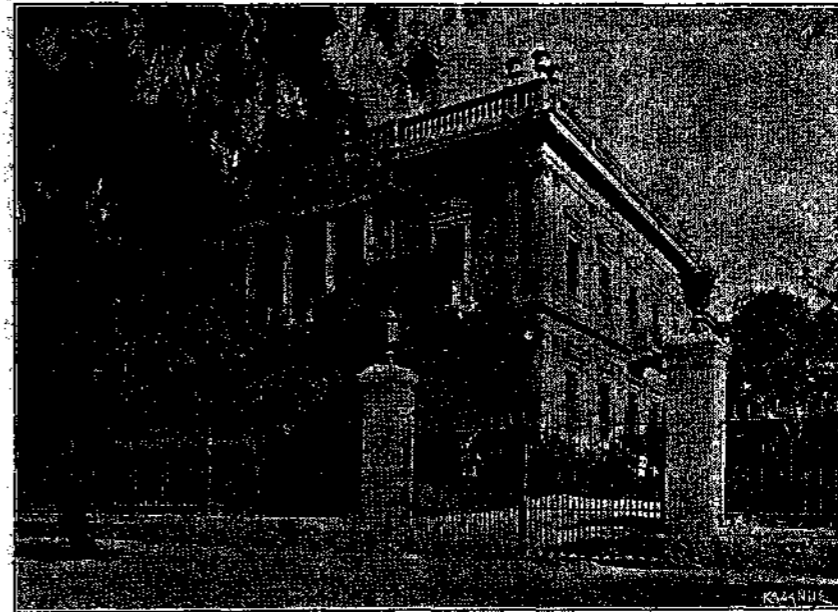
Ὡς διὰ νὰ μὲ προκαλῆ δέ, ἠῤῥησε τὴν πρὸς τοὺς μαθητὰς ἀπηνῆ ἀυστηρότητά του καὶ τὸ μάθημά του ἦτο σχεδὸν ἀδιάκοπος θρῆνος τῶν ῥαπιζομένων καὶ μαστιγομένων μαθητῶν. Ἡ ἐναντίον μου κρυφία ἔχθρα του ἐξέσπα εἰς τὴν ῥάχιν τῶν δυστυχῶν παιδιῶν.

Τοῦτο δὲ δὲν ἦτο μόνον πλαγία πρόκλησις ἐναντίον μου, ἀλλὰ καὶ ἐνόχλησις πολὺ δυσάρεστος πάσης στιγμῆς. Διότι μολονότι ἐνίσχουν τὴν πρὸς ἐμὲ ἀγάπην τῶν μαθητῶν μου,

μοῦ ἐτάραττον τὰ νεῦρα καὶ τὴν διδασκαλίαν αἱ οἰμωγαὶ ἐκεῖναι καὶ αἱ κραυγαὶ αἱ ἀγρίαί, τὰς ὁποίας ἤμουν ἠναγκασμένος ν' ἀκούω, διότι αἱ δύο τάξεις συνεκοινωνοῦν.

I. ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ

Ἔπεται συνέχεια.

Τὸ μέγαρον Ψόχα. — Γαμήλιον δῶρον τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν πρίγκηπα Νικόλαον.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΕΝΕΘΛΙΟΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΑΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΥΠΕΡΦΟΝΤΙΟΥ ΠΛΟΥ ΤΟΥ «Ν. ΜΙΑΟΥΛΗ»

Χαίρω που σὰς βλέπω εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς μου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α'

πρὸς τὸ ἑπιτελεῖον τοῦ Ν. Μιαούλη ἐν Κοπενάγη.

Α'

ΟΤΑΝ ἀφήσαντες τὰς γραφικὰς ἀκτὰς τῆς Νορβηγίας παρηλλάσομεν τὸ Σκάγεν, τὴν βορειοτέραν ἑσχατιὰν τῆς Δανικῆς χώρας, περίφημον διὰ τὴν πληθὺν τῶν παρ' αὐτὴν ναυαγίων, ἐνόμιζέ τις ἐτι ἀληθῶς κατὰ τὸν πλοῦν ἐνεῖνον εἰκὼν θαυμασίου πανοράματος ἐνηλλάσσετε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας, διεβλέπομεν δ' ἤδη ἐν τῇ φαντασίᾳ μας ἕξ ἴσου ὠραίαν τὴν εἰκόνα ἣτις ἔμελλε νὰ ἀντικαταστήσῃ τὰς ἑξαισίας ἐκ Χριστιανίας ἐντυπώσεις μας.

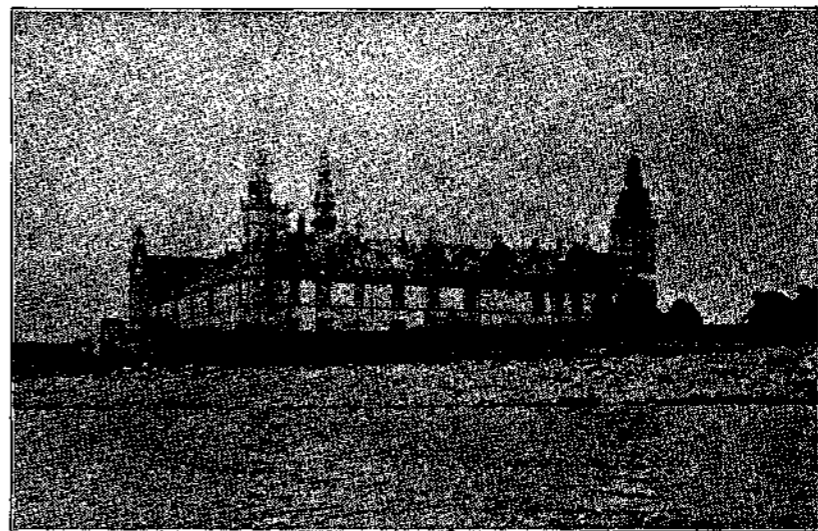
Ἡ θάλασσα ἦτο ἀγνώριστος ἦτο ἀδύνατον νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι ἡ ἀγρία θάλασσα τὴν ὁποῖαν ἤδη διέσχίζεν ἡ πρῶρα τοῦ ἑλληνικοῦ εὐδρόμου, ἦτο αὐτὴ ἐκείνη ἣν πρὸ μικροῦ εἶδομεν τόσον ἐξημερωμένην νὰ λείχῃ δειλῶς τὰ κράσπεδα τῶν ἀκτῶν τῶν φιάδων τῆς Χριστιανίας ἀλμυρῶν αὐτῶν. Καὶ ἐνῶ μακρὰν εἰς τὴν πρύμναν μας ἐξηφανίζετο ἡ θαυμασία σιλουέττα τῶν ἀκτῶν τῆς Νορβηγίας μέσῃ τῆς ὀμίχλης τοῦ ὀρίζοντος, ἔμπροσ, εἰς τὴν πρῶραν μας ἀγρία ἀνεπετάννυτο ἡ θάλασσα τοῦ Κατεγάτη καὶ τοῦ Σούνδου ἐπὶ τῆς ὁποίας ὡς ἐν ὄνειρῳ ἐφαίνοντο ἕτι διαδρομοῦντες οἱ πτερόεντες στόλοι τοῦ Νέλσωνος. Εἰς τὴν νέαν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας ἀνελλισσομένην εἰκόνα ἐνόμιζέ τις ὅτι ἔβλεπεν ἐτι δεξιὰ εἰς τὸ βάθος περὶ τὴν Φρειδεरिकίαν τὸν καπνὸν ὅστις ἐδόξασε τὰ δανικὰ ὄπλα, παραπλέων δὲ ἕξ ἐλαχίστης ἀποστάσεως τὴν ἀκρὰν τῆς Ἐλσινόρης διακρίνει ἕτι τὸν μέλανα ὄγκον τῆς ἐπαύλεως τοῦ Κρόνμποργ εἰς τὰ ὑποχθόνεια τῆς ὁποίας κοιμάται ὁ μυθικὸς ἦρωας Holger-Danske ἀναμένων τὴν στιγμήν καθ' ἣν ἡ πατρίς ἤθελε λάβει τὴν ἀνάγκην τοῦ βραχίονός του, ἐνῶ περὶ αὐτὴν ἀκούονται ἐτι ἀπὸ τῶν αἰθουσῶν ἐκείνων τοῦ Ἀμλέτου λόγοι

θεσπέσιοι οἱ ὁποῖοι ποτὲ μὲν δὲν ἐλέχθησαν ἀλλὰ καὶ οἱ ὁποῖοι ποτὲ δὲν θὰ λησμονηθῶσιν, ὡς λέγει ὁ Élisée Reclus.

Εἰς πλοηγὸς μὰς ἔδειξεν ἐν καιρῷ νυκτός τὸ ἀγκυροβόλιόν μας καὶ ἡ πρωῒνὴ ὀμίχλη διαλυθεῖσα ἀπεκάλυψε διὰ πρῶτην φορὰν ἐν Κοπενάγη τὴν πολεμικὴν σημαίαν τῆς πατρίδος μας. Καὶ ἐπὶ τῶν γαληνίωντων ἐκείνων ὑδάτων εἰς τοὺς σελαγισμοὺς τῶν ὁποίων μοῦ ἐφαίνοντο σπινθηροβολοῦσαι ἀκτίνες ἀφθίτου ναυτικῆς δόξης, ἔβλεπον ἐν πληρεστάτῃ ἀρμονίᾳ ἀποδοδομένην τὴν εἰκόνα τοῦ εὐγράμμου ἑλληνικοῦ σκάφους φερωνύμου τετιμημένου ἦρωος.

Ἡ ἡμέρα παραδόξως ἀφηνίετο γλυκεῖα καὶ ῥοδαλὴ ἵνα χαριετίζῃ τὰς ὠραίας ἀκτὰς καὶ τὸν ποντοπόρον ξένον των.

Ὁ πρῶτος Δανὸς τὸν ὁποῖον εἶδομεν ἐν Δανίᾳ μετὰ τὸν πλοηγὸν ἦτο ὁ ὀδρισθεὶς ξεναγὸς ἡμῶν ὑποπλοίαρχος Rudolph Rothe, μετὰ δὲ τοῦτον ὁ γενικὸς ἡμῶν πρόξενος κ. Thalbitzer. Ἦσαν δὲ ἡμᾶς τὰ πρῶτα δείγματα ἐκ τοῦ δανικοῦ κόσμου. Ὁ πρῶτος ἦτο ὁ ἐξαιρετικὸς μετ' ὀλίγον φίλος μας, ὁ ἀριστος ἀξιωματικὸς ὁ ὁποῖος ὑπεχρεώοντο βαθεῶς, εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, ὁσάκις τοῦ ἐδίδετο ἡ εὐκαιρία νὰ μὰς παράσχῃ τὴν συνδρομήν του. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας κατέστη πλέον τὸσον οἰκείος καὶ φίλος ἡμῶν ὥστε θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι ἀπετέλει μέρος τοῦ ἐπιτελείου τοῦ πλοίου. Ὁ δεῦτερος ἦτο θαυμασίου τύπου εὐφρεστάτου καὶ προσηνεστάτου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀμέσως κατέκτησε τὴν συμπάθειάν μας καὶ οἱ δύο μαζὶ θὰ ἦσαν ἱκανοί, ἀνε-

Kronborg

ξαρτήτως τῶν ἀλησμονήτων ἀναμνήσεών μας ἐκ τῆς χώρας ἐκείνης, νὰ προσελκύουν μόνοι αὐτοὶ τὴν ἀμέριστον ἡμῶν συμπάθειαν ὑπὲρ τοῦ τόπου ἐκείνου, τὸν ἔρωτα ἡμῶν μετὰ τὸν δανικὸν κόσμον εἰς ὃν οὗτοι μὰς εἰσήγαγον.

Ὅταν ἀναμνησκώμαι ὅτι ὁ Paul Bluysen εἰς τὰς ἀνταποκρίσεις του πρὸς τὴν «Republique Française» ἀπεκάλει τὴν Κοπενάγη «Ἀθήνας τοῦ βορρᾶ» δὲν δύναμαι νὰ φαντασθῶ πρῶτα τῶν δύο πόλεων ἐπιθυμῶ νὰ περιποιηθῇ, ἐκτός ἂν δὲν πρόκειται περὶ τῶν συγχρόνων Ἀθηνῶν. Εἶνε τόσον ὠραία ἡ Κοπενάγη, παρ' ὅλον τὸ στενωπὸν ἐνίων τῶν ὁδῶν τῆς εἶνε τόσον καθαρὰ ὡς ὀλλανδικὴ πόλις, ἔχει τόσην μεθοδικότητα ἐν τῇ οἰκοδομικῇ τῆς ὡς ἐὰν ἦτο πόλις γερμανικὴ, συμπλέκεται ἐκεῖ τόσον ἡ ὑπαρξίς τῆς μετὰ τὴν θάλασσαν καὶ τὸ ὕδωρ εἴτε διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως, εἴτε διὰ νὰ ἐξυτηρηθῇ τὸ ἐμπόριόν τῆς, εἴτε τέλος ἵνα παρέχῃ τὴν ζωὴν εἰς τὰς παχυσακίους δειροστοιχίας τῶν ὁδῶν τῆς ἢ τοῦ Oerstedsparken, ὅπου αἱ σκιά τῶν δένδρων ἀνταγωνίζονται πρὸς τοὺς σελαγισμοὺς τῶν ὑδάτων, ὥστε βεβαίως ἡ πόλις αὕτη θὰ ἦσαν αἱ Ἀθηναίαι ὡς ἡδύνατο νὰ ὀνειροπολήσῃ ὁ σύγχρονος Ἀθηναῖος. Καὶ πράγματι, ὁ Ἀθηναῖος σήμερον δὲν ὀνειροπολεῖ ἀντὶ τῶν Ἀθηνῶν τοὺς Παρισίους, τὸ Λονδῖνον, ὀνειροπολεῖ τὴν Κοπενάγη, τὰς Βρυξέλλας, διότι εἰς τὰς παμμεγίστας πόλεις χά-

νεται, ὡς λέγουν, ἐρχόμενος ἕξ Ἀθηνῶν, ἐνῶ αἱ δευτερεύουσαι αὐταὶ πόλεις στερημέναι ἀφ' ἐνός τῆς τύρβης τῶν μεγάλων ἔχουσιν ἐν σμικρῷ πᾶν ὅ,τι καὶ αὐταί.

Εἶνε ὠραία ἡ πόλις τῆς Κοπενάγης αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, ἔχει φυσικὴν καλλονὴν τοσαύτην, κατοικεῖται ἀπὸ ἕνα λαὸν τόσον ἀξιαγάπητον, ὥστε θὰ ἀπετέλει διὰ πάντα ἀνθρωπὸν ὠραῖον τόπον διαμονῆς. Διότι ἐπὶ πλέον ἐξαιρετικῶς ἡ Κοπενάγη ἔχει ἐν μέγα πλεονέκτημα. Καίτοι κοσμεῖται ἀπὸ πάντα τὰ προτερήματα τῶν βορείων πόλεων, ἐν τούτοις ὡς ἐκ τῆς πολλῆς ἐπιμιξίας διὰ τῆς τελείας αὐτῆς μετὰ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης συγκοινωνίας, δὲν ἔχει οὐδὲν ὡς πόλις χαρακτηριστικὸν βαθύ, εἴτε ἐκ λόγων κλιματολογικῶν εἴτε ἐκ τοῦ χαρακτήρος τῶν κατοίκων αὐτῆς ἢ τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς αὐτῶν, πρὸς τὸ ὁποῖον δυσκόλως νὰ δύναται νὰ ἐξοικωθῇ ὁ ξένος, ὥστε νὰ δυσχεραίνεται ὁ βίος αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ. Οὐ μόνον εὐκόλως καὶ εὐχαρίστως θὰ ἔξῃ ἐκεῖ πᾶς τις εἰς οἰανδήποτε καὶ ἂν ἀνήκεν ἐθνικότητα, ἀλλὰ εἶμαι βέβαιος ὅτι διὰ πολὺν κόσμον θὰ ἀπετέλει τὴν θελατικωτέραν διαρκῆ διαμονήν. Ἐνθυμοῦμαι μίαν ἐσπέραν συνήτησα ἐν τινὶ κέντρῳ ἕνα γέροντα πλοίαρχον τοῦ νορβηγικοῦ Βασ. Ναυτικοῦ ὁ ὁποῖος κατεβῶν ὅπως πολεμήσῃ κατὰ τὸν Δανογερμανικὸν πόλεμον εἰς τὸ πλευρὸν τῶν Δανῶν, ἠσθάνθη ἔκτοτε τόσην ἀγάπην πρὸς τὴν χώραν ἐκείνην ὥστε ἐξέλεξεν αὐτὴν διὰ διαρκῆ διαμονήν του.

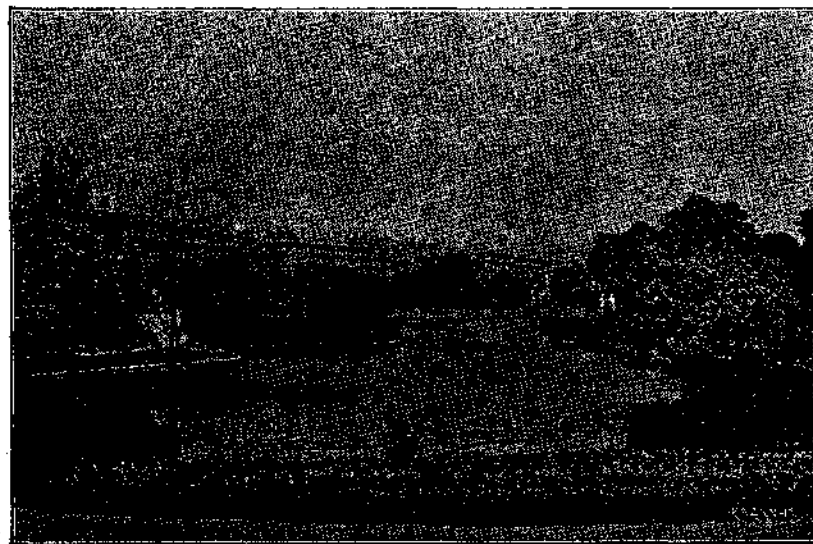
Διὰ τὸν Δανὸν ἐργασία καὶ διασκέδασις εἶνε δύο πράγματα τὰ ὅποια βαίνουν ἐν παραλλήλῳ, ὡσανεὶ τὸ ἓν νὰ τροφοδοτῆται ἀπὸ τὸ ἕτερον. Τὴν ἡσυχίαν τῆς ἡμέρας καὶ τὴν ἐργασίαν διαδέχεται ἐνίοτε θόρυβος καὶ διασκέδασις φαιδρά.

Ἐγνωρίσαμεν τοὺς Δανούς ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπει εἰκοσαήμερος περίπου διατριβὴ ἐν Κοπενάγῃ. Ἄγνωστοι παρηκολούθησαμεν αὐτοὺς διασκεδάζοντας εἰς τὰ διάφορα κέντρα, συνευθυμήσαμεν μετ' αὐτῶν κατὰ τὴν ἐκδρομὴν τὴν διοργανωθείσαν πρὸς χάριν τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν ὑπὸ τῶν Δανῶν συναδέλφων των εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Sjælland, γευματίσαμεν μετ' αὐτῶν ἐν Hillerød καὶ περιήλθομεν μετ' αὐτῶν τὴν ἑπαυλιν τοῦ Φρεδερικοβόργ δ-φειλομένην μετὰ τῶν πλείστων μνημείων ἐν Δανίᾳ εἰς Χριστιανὸν τὸν Δ', ἥτις νῦν χρησιμεύει ὡς μουσεῖον καὶ ἀντανακλιᾶ ἐξαισίως τοὺς πύργους καὶ τὰ δένδρα τῆς εἰς τὰ ὕδατα ὠραιότητος λίμνης. Περιεπλανήθημεν μετ' αὐτῶν ἀνὰ τὰ παχύσκια δάση τῆς ἐπαύλεως τοῦ Φρεδερεσμπόργ τὴν ὁποίαν κοσμοῦσιν ὠραία ἔργα τοῦ Wiedenwelt. Ἠκούσαμεν ἀπὸ στόματος τῶν ἰδίων τὰ ὠραία ἔθνη τῶν Ἰσπανίων καὶ ἐγνωρίσαμεν τὴν καλὴν τάξιν τοῦ δανικοῦ κόσμου χάρις εἰς τὸν γενικὸν ἡμῶν πρόξενον κ. Thalbitzer, τὴν ἀληθῶς θελκτικὴν. Πάντοτε ὑπὸ τὰς ὠραίας ἐκείνας ξανθὰς μορφὰς τὰς ὁποίας συχνάκις καλύπτει ἡ μελαγχολία, εἰς τὸ βάθος τῶν γαλανῶν ἐκείνων

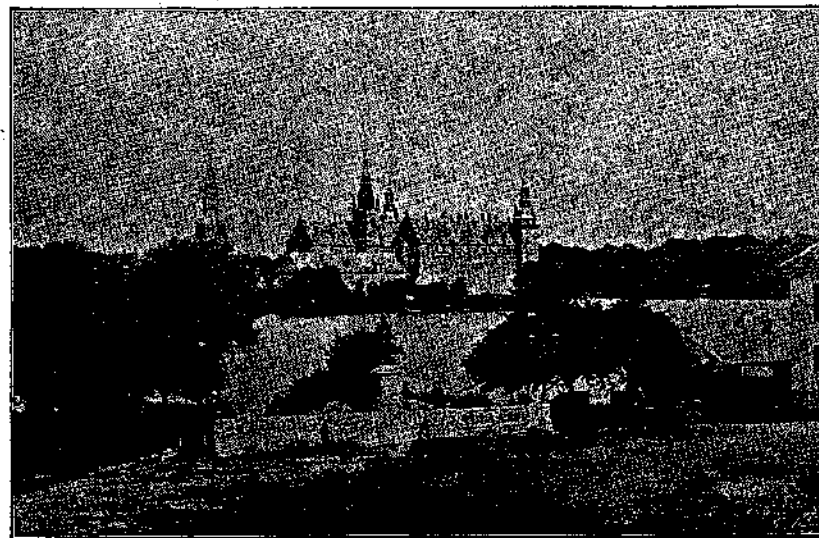
ὀφθαλμῶν, τῶν χρωματισμένων μετὰ τὸ χρῶμα τὸ ὁποῖον τόσων συνήθως σκιάζεται ἐν τῷ δανικῷ οὐρανῷ εὔρομεν καρδίαν θερμὴν, ψυχὴν ποιητικὴν. Τίς ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ ὅτι οἱ μελαγχροῖνοι ξένοι τῆς Κοπενάγῃς θὰ ἠσθάνοντο τόσονβαθέως τὴν ὠραίαν ψυχὴν τῶν τέκνων ἐκείνων τοῦ βορρᾶ!

Ἡ Κοπενάγῃ ἔχει ἐν κέντρῳ διασκεδάσεως μεταμεσημβρινῆς καὶ νυκτερινῆς ὁμοίον κατὰ τὴν ποικιλίαν καὶ τὴν τελειότητα τοῦ ὁποῖου οὐδαμοῦ ὑπάρχει καὶ διὰ τὸ ὁποῖον δικαίως ὑπερηφανεύονται οἱ κάτοικοί της. Εἶνε τοῦτο τὸ Tivoli, τὸ θαυμάσιον ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως πάρχον Ἄντι 50 λεπτῶν (ὄρος) ἀποκτᾷ τις τὸ δικαίωμα εἰσόδου εἰς τὸ Tivoli, ἐνθα δύναται νὰ ἀπολαύσῃ ὑπὸ τὰς πλουσιωτάτας σκιὰς τῶν δένδρων ὠραιότητην ὀρχήστραν ἢ bande, ἢ νὰ παραστῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν κωμωδιῶν ἢ γυμνασμάτων ἀκροβατικῶν ἢ διὰ ποδηλάτων, ἢ νὰ βάλῃ ἐπὶ σκοπῶν ἢ νὰ κάμῃ ἓνα γύρον διὰ ἑωσσοῦ σιδηροδρόμου.

Μαγευτικὰς στιγμὰς διέρχεται τις ἐν μονοξύλῳ περιδιαβάων τὴν νύκτα ἀνὰ τὴν ὑπερόχου κάλλους λίμνην μετὰ τὰς φωτοστολίστους ἀκτὰς ἐντὸς τοῦ πάρκου, ἢ ἐπὶ τῆς ἐν αὐτῇ παλαιᾶς κορβέτας Saint-Georges, καταφώτου, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀκούονται χορφοῖαι ἢ παρῶνται σκηναὶ βομβαρδισμοῦ ἀπολαυστικά. Εἰς τοὺς δρομίσκους ἐκείνους καὶ ὑπὸ τὰς σκιερὰς ἀναδενδράδας ἐν ἀδιαπτῶ φαιδρότητι συναν-

Oerstedsparken

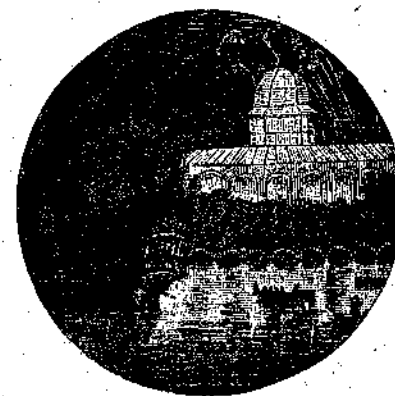
Frederiksborg slot

τώνται πάσης τάξεως, γένους, ἡλικίας ἄνθρωποι καὶ ὡς ἐν παραδείσῳ, πλούσιοι ἢ πένητες, δίκαιοι ἢ ἁμαρτωλοὶ ὑπὸ τὰ φυλλώματα ἐκεῖνα ἀπολαμβάνουσι τῶν θελημάτων τῆς ζωῆς ἐν ἀναπαύλᾳ ἀπὸ τῆς βιωτικῆς πάλης. Οἱ Δανοὶ εἰσὶν ὑπερήφανοι διὰ τὸ Tivoli των ἀλλὰ καὶ ὅσοι διήλθον ὥρας τινος ἐν αὐτῷ βεβαίως δὲν θὰ λησμονήσωσιν οὔτε αὐτὸ οὔτε τὴν ζωὴν καὶ τὴν χαρὰν ἥτις βασιλεύει ἐκεῖ.

Καὶ ἐν τούτοις ἡ στατιστικὴ ἀποδεικνύει ὅτι ἐν Δανίᾳ ὅσον εἰς οὐδὲν ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου εἶνε συχνόταται αἱ αὐτοκτονίαι. Ὁ μολυβδόχρους οὐρανὸς τῶν χωρῶν ἐκείνων τῶν ὑπερβορείων, μετὰ τὸ θαλάσσιον κλίμα καὶ τὰ ὠραία δάση προσδίδει μελαγχολίαν τινα εἰς τὸν χαρακτῆρα τῶν κατοίκων, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνταγωνίζονται καὶ δυστυχῶς ἐνίοτε νικῶνται τῆς ζωῆς τὰ θέλητρα.

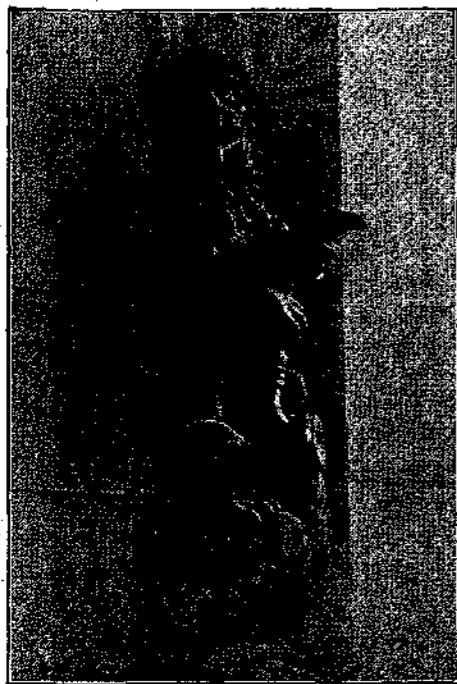
ΠΕΡΙΚΛΗΣ Δ. ΡΕΔΙΑΔΗΣ

Ἔπεται τὸ τέλος.

Tivoli

Ο ΛΕΩΝ ΤΩΝ ΚΟΜΟΥΤΩΝ

ΟΙ ζώντες εν Ἀθήναις ἀποθανύζομεν τὰ ἀρχαῖα καὶ ἐλευνολογοῦμεν τὰ σύγχρονα, ἀλλ' ἀγνοοῦμεν τὰ παλαιά· μετὰ μεγάλου ὡς ἐκ τούτου ἐνθουσιασμῷ ὑπῆκουσα πρὸ τιναν μηνῶν εἰς τὴν προσκλήσιν ὑπερόχου φίλου, ὅπως ἐπισκεφθῶ τὴν Ζάκυνθον. Ἐκεῖ ἐκόρεσα ἀληθῶς τὴν δίψαν τῆς παλαιότητος. Ἐκ τῶν πολλῶν ἐντυπώσεών μου θὰ περιορισθῶ σήμερον εἰς ἓν ἀπόσπασμα τοῦ ἱστορικοῦ προσκυνήματος εἰς τὸν οἶκον τῶν Κομούτων.

Ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἐκοπίασα πολὺ, ὅπως μάθω πῶς κεῖται τὸ πολὺν μέγαρον πρὸ τοῦ ὀπίου ἀπ' αἰώνων ἀσκεπῆς διήρχετο ὁ λαός.

Ὁ πρῶτος Ζακύνθιος δὲν ἠρώτησα, μοῦ ἐπέδειξε τὴν ὁδὸν καὶ τὸν Ἅγιον Γεώργιον τῶν Κομούτων.

... Βαδίζω καὶ μετὰ συγκινήσεως ἀναλογίζομαι, ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ ἐντροφήσω εἰς τὴν Πινακοθήκην, τὴν Κεμηλιοθήκην καὶ

τὸ Ἀρχεῖον τῆς οἰκογενείας.

Προμαντεύω ἤδη τὰς μορφὰς καὶ τὰς ἀμφιέσεις τῶν διαφόρων Κομούτων.

... Καὶ πρῶτον φαντάζομαι τοὺς τέσσαρας Δημητρίους Κομούτους. Τὸν ἐν Μοθῶν Ἀρχοντα δηλ. ὅστις μετὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς παρὰ τῶν Τούρκων κατέφυγε κατὰ τὸ 1500 εἰς Ζάκυνθον, καὶ ἐκεῖ ἐγκατέστη, καταγραφεῖς μετὰ τῶν εὐγενῶν τῆς νήσου.

Τὸν κατὰ τὴν οἰκογενειακὴν παράδοσιν συμμετασχόντα τῆς ναυμαχίας Ναυπάκτου κατὰ τὸ 1571 καὶ ἀνδραγαθήσαντα κατ' αὐτήν.

Ἄτερον Δημήτριον, διαπρεπῆ ἰατρόν, ἀκμάσαντα κατὰ τὸ 1654. Τὸν κατὰ τὸ 1718 γεννηθέντα τέλος δημοφιλῆ καὶ φιλόπατριν ποιητὴν καὶ φιλόσοφον, ἐπιστήθιον φίλον τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρως, τοῦ Γαίλφορδ καὶ τοῦ φιλέλληνοσ Guys.

... Ἀναπολῶ τοὺς Νικολάους Κομούτους

Τὸν ὑπὸ τὸν Μοροζίνην δηλ. στρατεύσαντα, ἀναδειχθέντα κατὰ θάλασσαν τῷ 1684 καὶ δι' ἀξιομάτων, ἐπὶ στρατιωτικῇ ἀρετῇ, τιμηθέντα

Καὶ τὸν εὐεργετικώτατον μαθηματικόν, μηχανικόν καὶ ἀνώτερον ἀξιωματικόν, δρᾶσαντα κατὰ τὸ 1730.

... Μελετῶ τὸν ἱστορικώτατον καὶ εὐπροσηγορώτατον φιλόσοφον καὶ πολιτειολόγον, τὸν διδάκτορα Ματθαῖον Κομούτον, ἀκμάσαντα κατὰ τὸ 1620.

... Τὸν κατὰ τὸ 1626 γεννηθέντα διδάκτορα τῆς φιλοσοφίας καὶ ἱατρικῆς Σταματέλον Κομούτον, ἀνυψωθέντα εἰς κόμητα καὶ τὴν ἐαυτοῦ εὐγένειαν μετὰ τῆς ἐπισημοτάτης βυζαντιακῆς τῶν Γαβριηλοπούλων συμφύσαντα

... Τοὺς διαπρεπεῖς ἰατροὺς Ἰάκωβον καὶ Παῦλον Κομούτους.

... Μετὰ θαυμασμοῦ ἀναμνησχομαι τῶν δύο Ἀντωνίων Κομούτων, τοῦ κατὰ τὸ 1670 γεννηθέντος [νομομαθεστάτου διδάκτορος τῆς θεολογίας, ἀποβάντος κρατεροῦ τῆς ὀρθοδοξίας ὑπερμάχου καὶ διὰ πολλῶν ἀξιομάτων τιμηθέντος καὶ τὴν πόλιν τιμήσαντος καὶ τοῦ κατὰ τὸ 1750 γεννηθέντος Προέδρου τῆς Γερουσίας καὶ «Γαληροτάτου» ἡγεμόνος τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας, εὐθαρσοῦς δὲ ὑπο-

στηρικτοῦ τῆς μετὰ τῆς θρησκείας συνυπονομευομένης ἐθνικῆς ἡμῶν γλώσσης.

... Δὲν λησμονῶ καὶ τὸν εὐεργετικώτατον εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ τόπου υἱὸν αὐτοῦ Γεώργιον καὶ μετὰ στοργῆς σπεύδω νὰ γνωρίσω τὸν ἀντάξιον καὶ τούτου υἱὸν Ἰωάννην, περιστοιχούμενον ὑπὸ τῶν τέκνων αὐτοῦ, καὶ τῆς διὰ τε τῆς ἰδίας καὶ τῆς συζυγικῆς ἐδκλείας κατανασάσης τὸν οἶκον αὐτοῦ συζύγου του... Καὶ μετὰ τῆς τελευταίας ταύτης σκέψεως φθάνω πρὸ τοῦ πυλῶνος τοῦ Μεγάρου...

Εἰσέρχομαι. Δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ δύο ὁμοίμορφοι κλίμακες. Προτιμῶ τὴν δεξιάν· στρέφω, ἀλλ' εὐθὺς μένω ἀκίνητος εἰς τὴν θέσιν μου.

Πελώριος Λέων, κρατῶν τὴν Τουρκικὴν ἡμισέληνον, ὀρθοῦται παρὰ τὴν δεξιάν παραστάδα τοῦ πυλῶνος, ἐπιβάλλων τὸ σέβας καὶ τὸν θαυμασμόν. Εἶναι τὸ ἀκροστόλιον τουρκικῆς γαλέρας, λάφυρον τῶν ναυμάχων Κομούτων.

Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν, ὡς εἶδομεν δύο. Τὸν ἓνα ἐξυμνεῖ ἡ παράδοσις καὶ τὸν ἄλλον ἀναγράφει ἡ ἱστορία. Ἀμφότεροι ὑπῆρξαν κυβερνήται γαλερῶν καὶ ἐπὶ κεφαλῆς Ἑλλήνων τῆς Ἑπτανήσου πολεμιστῶν. Ἀμφότεροι ἐπολέμησαν μετὰ τῶν Βενετῶν καὶ κατὰ τῶν Τούρκων.

Δημήτριος ὀνομάζετο ὁ τῆς παραδόσεως, ἕγγονος ὡς πιστεύεται τοῦ γενάρχου τῶν ἐν Ζακύνθῳ Κομούτων, κυβερνῶν γαλέραν κατὰ τὴν ναυμαχίαν Ναυπάκτου, τῷ 1571, καὶ θριαμβεύσας κατ' αὐτήν.

Νικόλαος ὀνομάζετο ὁ τῆς ἱστορίας, κυβερνῶν ἐπίσης γαλέραν, κατὰ τοὺς ὑπὸ τὸν Μοροζίνην πολέμους τῶν Βενετῶν κατὰ τῶν Τούρκων.

Ἴσως ὀφείλω νὰ ταχθῶ μετὰ τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ μ' ἐμποδίζει ἄλλος λέων πάλιν, κοσμῶν τὸ οἰκόσημον τῶν Κομούτων πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Νικολάου... Ἡ φιλολογία κλίνει, ἄλλως τε, πάντοτε ὑπὲρ τῆς παραδόσεως καὶ φιλολογικὸν μᾶλλον χαρακτῆρα ἠθέλησα νὰ δώσω εἰς τὸ μικρόν μου δημοσίημα τοῦτο.

Ἀτενίζω σιωπηλὸς τὸν φύλακα τοῦ πυλῶνος Λέοντα καὶ νομίζω ὅτι ἀκούω τὰ τύμπα, τὰς σάλπιγγας καὶ τοὺς ὀβυσσοὺς, σημαίνοντας τὴν πολεμικὴν ἐγερσιν. Ὀλόκληρον τὸ μέγα παρὰ τὴν Ναύπακτον ναυτικὸν δράμα ὡς διὰ κινηματογράφου διελαύνει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου. Ἴδου ὁ ὑψηλόφρων Δὸν Ζουάν, ἀρχηγὸς τοῦ δλου συμμαχικοῦ στόλου. Ἴδου ὁ ναύαρχος Κολώνας, ὅστις ἡγεῖται τῶν πα-

πικῶν γαλερῶν. Ἴδου ὁ Βενιέρως, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Βενετικοῦ στόλου... Κάπου φαντάζομαι ὅτι διακρίνω, μέσφ τῶν φλογῶν καὶ τοῦ δαιμονιώδους τῆς καταστροφῆς θορύβου, τὸν Θεοβάντες, ἀποβαλόντα τὴν δεξιὰν χεῖρα, ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν εὐθυμίαν του.

Αἱ Ἐχινούσαι ἐφ' ὅσον ἡ γῆ ζῆ θὰ ἔχωσι τὴν τιμὴν διὰ συνετέλεσαν εἰς τὴν νίκην.

Ἐκεῖ ἐντὸς ὀλίγου χρόνου συνετρίβη καὶ κατεποντίσθη ἡ ἔπαρσις τῶν ἀητήτων Τούρκων ἐκεῖ 15 χιλιάδες χριστιανῶν αἰχμαλώτων, οἰμωζόντων ὑπὸ τὰ σιδηρὰ δεσμὰ καὶ τὴν μάστιγα τῶν ἀρχηγῶν τῆς κωπηλασίας, ἐξητρωκράυγασαν ὑπὲρ τῶν ἀπελευθερωτῶν αὐτῶν.

Οἱ ἀρχηγοὶ καὶ κυβερνήται τῶν γαλερῶν, οἱ ἀργουζῖνοι, οἱ ἀρκεβουζοφόροι πεζοαὐται, οἱ πυροβοληταὶ τῶν κολυμόρφων πυροβόλων καὶ λιθοβόλων, οἱ γραφεῖς, οἱ εὐγενεῖς ἀκόλουθοι... διέρχονται ὡς ἐν ὀπτασίᾳ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου.

Βλέπω τὴν ἀνάμειξιν καὶ τὴν σύγκρουσιν τῶν ὑπερδιακοσίων συμμαχικῶν γαλερῶν μετὰ τῶν ὑπερτριακοσίων τουρκικῶν... Μεταξὺ αὐτῶν διακρίνω τὴν πεφημισμένην γαλέραν τοῦ Βέη τῆς Εὐβοίας.

Κατ' αὐτῆς φαντάζομαι ἐπιπίπτουσαν τὴν ὑπὸ τὸν Δημήτριον Κομούτον ἑλληνικὴν γαλέραν. Βλέπω εἰσπηδῶντας μετὰ πελέκεων τοὺς Ἴονίους ἄνδρας, αἰχμαλωτίζοντας τὸν Βέην καὶ τοὺς Γενιτάρους του, ἀπελευθεροῦντας τοὺς δεσμώτας Ἑλληνας κωπηλάτας. Βλέπω τοὺς νικητὰς διανεμομένους τὴν πλουσίαν λείαν καὶ τὸν ἠρωϊκὸν Κομούτον ἀρχοῦμενον μόνον εἰς τὴν ἀποθησαύρισιν τοῦ ἔχθρικοῦ ἀκροστολίου, τοῦ τουρκικοῦ Λέοντος, ὅστις ἐν θριαμβευτικῇ πομπῇ ὀδηγεῖται εἰς Ζάκυνθον καὶ ἔκτοτε κτισμὲ τὴν εἴσοδον τοῦ μεγάρου τῶν Κομούτων. Ἀκούω τὴν ἐπακολουθοῦσαν ἰδιόρρυθμον κωδωνοκρουσίαν, τὰς δεήσεις πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὴν μεγάλην νίκην τῆς Ναυπάκτου, ἣτις ἀνεπτέρωσε τὰς ματαιωθείσας καὶ πάλιν ἑλληνικὰς ἐλπίδας...

... Ἀλλὰ φιλικὴ καὶ προσηγνῆς φωνὴ μὲ καλεῖ ὅπως ἀνέλθω, καὶ μὲ ἐπαναφέρει εἰς τὴν πραγματικότητα

Ἡ ὄρα ὅμως ἔχει παρέλθει ζητῶ τὴν ἄδειαν ὅπως ἐπιστρέψω τὴν ἐπιούσαν καὶ φεύγω μὲ πλῆθος ἱστορικῶν ἀναμνήσεων, αἰτίνες ἐγέμισαν τὸ στήθος μου, πρὶν ἢ ἀκόμη προφθάσω νὰνέλθω τὴν κλίμακα τοῦ πόλιου μεγάρου τῶν Κομούτων.

ΔΙΑΘΗΚΗ

Ἡ φιλολογικὴ ἐργασία τοῦ Νικολάου Κονεμένου ἦτις ἦτο γνωστὴ εἰς ἐμὲ μέχρι πρὸ ὀλίγου, περιεκλείετο εἰς τρία τομῖδια, περιέχοντα τὰ μὲν δύο γλωσσολογικὰς μονογραφὰς, τὸ ἕτερον δὲ, τὸ ὁποῖον ἀνεζήτησα πάντοτε εἰς μάτην καὶ τὸ ὁποῖον δὲν ἀνέγνωσα ποτέ, μίαν σειρὰν ποιημάτων.

Τὰ ἔργα αὐτὰ οὐδέποτε ἴσως ζητηθέντα, ἴσως δὲ καὶ οὐδέποτε ἐκδοθέντα εἰς πᾶλῃσιν, ὠρισμένως δὲ ἀπὸ ἐλαχίστους ἀναγνωσθέντα, ἐζήτησα διὰ μᾶς ἐπιστολῆς ἀπὸ τὸν ἴδιον ἄλλοτε πρὸ ἑτῶν, ἔσπευσε δὲ νὰ μοῦ τὰ ἀποστείλῃ ὁ εὐγένῃς γέρον, παραπέμπων με διὰ τὸν τόμον τῶν ποιημάτων του, μὴ εὐρεθέντα δυστυχῶς ἐν τοῖς βιβλίοις του ὡς μοῦ ἔγραψε, εἰς κάποιον ἐδῶ φίλον του, τὸν ὁποῖον ὁμοῦ δὲν ἀνεύρον — ἀποθανόντα ἴσως, τίς οἶδε ποτε...

Ἐνθυμοῦμαι τότε τὴν ἐντύπωσιν ποῦ μοῦ ἔκαμε ἡ ἀνάγνωσις τῶν πολυτίμων ἐκείνων φυλλαδίων. Διὰ πρώτην φορὰν γλωσσικὸν βιβλίον, μοῦ παρουσίασε τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἀσέβειας, τὴν ἀπλότητα τῆς ἐκφράσεως, τὴν δογματικότητα τῆς ἀληθείας, τὸν πλοῦτον τῆς γνώσεως, τὴν ποιήσιν συνδυασμένην μετὰ τὴν ἐπιστήμην, μετὰ τὴν δριφύειαν τὴν μαθηματικὴν καὶ τὴν ἀδιατάρακτον.

Τὰ εἰδῶλα τοῦ κ. Ροῦδου δὲν εἶχαν ἐκδοθῆ ἀκόμη, οὐδὲ τὰ βιβλία τοῦ κ. Ψυχᾶρη, οὐδὲ πᾶν ὅτι ἐγράφη ἀπὸ τὸ 1886 καὶ ἐντεῦθεν περὶ γλώσσης.

Κάμνω αὐτὴν τὴν παρατήρησιν θέλων νὰ ἐξαρτήσω ἐκεῖθεν ὅλην αὐτὴν τὴν μετέπειτα σοφὴν ἐργασίαν, τῆς ὁποίας τὸ μόνον ἐλάττωμα ἴσως εἶνε ἡ ἐπιχειρήσις συστηματοποίησεως πράγματος ἀσυστηματοποιήτου, μοιραίως ἀπαγιώτου, ἀπλουμένου πάντοτε ἀπεριορίστως, ἀκανονίστου φαινομενικῶς, ἰδιοτρόπου, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς ἡμέρας καὶ τῶν περιστάσεων, τῶν ἐκτάκτων περιπτώσεων τὰς ὁποίας δὲν δύναται νὰ προῖδῃ κανεῖς, πολὺ περισσότερον νὰ προλάβῃ, ἐλάττωμα τὸ ὁποῖον, πρέπει νὰ σημειωθῆ καλῶς, δὲν παρατηρεῖται εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ κ. Κονεμένου.

Ἐπιφυλαττόμενος ἀργότερα νὰ ἀναλύσω ὁ-

λόκληρον τὸ ἔργον τοῦ Κονεμένου, τὸ ἀγνωστον ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς περισσότερους τῶν λογίων μας, τὸ μὴ ὑπολειπόμενον ὁμοῦ, κατὰ τὴν κρίσιν μας, τῶν ἔργων οἰουδήποτε τῶν προαναφερθέντων, τὸ προηγηθὲν μάλιστα τῶν περισσότερων ἐξ αὐτῶν, ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται ἐκεῖνα ἀποβλέπον μόνον γλωσσικὰς ἐλευθερίας, περιορίζομαι σήμερον εἰς τὴν ἐπισκόπησιν τοῦ τελευταίου του ἔργου, τὸ ὁποῖον περιῆλθεν εἰς ἐμὲ ἐντελῶς τυχαίως — εἶνε τόσον δύσκολον νὰ εὕρῃ κανεῖς βιβλίον τοῦ Κονεμένου, νὰ μάθῃ μᾶλλον τὴν ἐκδοσὶν τοιούτου — καὶ τὸ ὁποῖον ἐπιγραφόμενον *Διαθήκη*, ἐξεδόθη ἐν Κερκύρα πρὸ ἑνὸς μόλις ἔτους.

Τὸ βιβλίον ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ξεχωριστῶν ἐντελῶς καὶ ἀνομοίων καὶ ἀσχετῶν μερῶν, περιέχει δὲ τὴν *Διαθήκην*, καταλαμβάνουσαν 92 ὁλοκλήρους σελίδας, *Λίγα καὶ περὶ Γλώσσης* 12 σελίδας, τὴν *Κίταν καὶ τὸν Προσηλυτισμόν*, 7 μόνον σελίδας.

Θέλων νὰ παραθέσω μερικὰ ἀποσπάσματα καὶ ἐκ τῶν τριῶν μερῶν τοῦ θανυμαστοῦ αὐτοῦ καὶ περιέργου βιβλίου, εὐρίσκομαι εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν.

Τὸ ζήτημα τῆς ἐκλογῆς ἀποκλείεται. Πᾶσα σελίς, πᾶσα παράγραφος, πᾶσα γραμμὴ, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, εἶνε ἐκεῖνη, νομίζει κανεῖς, τὴν ὁποίαν δὲν δύναται νὰ παραλείψῃ.

Καὶ τὰ μᾶλλον μερικώτερα πράγματα, καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀποβλέπον εἰς πρόσωπα, εἰς ἰδιαιτέρα συμφέροντα, εἰς ἰδιωτικὰς δοσοληψίας, εἰς πείσματα, καμμιά φορὰ κατ' ἐπίφασιν καὶ εἰς μικροεκδικήσεις, ἐνῶ φαίνονται ἐξ ἑνὸς ζητήματα ἀμοιρα γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος, ὀλίγον κατ' ὀλίγον καταδείκνυνται σπουδαιότατα, ἐφελκύνοντα τὴν προσοχὴν καὶ τὴν περιέργειαν, ἐξεγείροντα τὴν παρατήρησιν τὴν παραδειγματίζουσαν καὶ τὴν διδάσκουσαν πολλά.

Δύναται νὰ ἴδῃ κανεῖς, ἐν ἐνὶ λόγῳ, ὅτι καὶ εἰς τὰ πλέον ἐπουσιώδη μέρη τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ὁμιλεῖ ἡ πείρα συνδυασμένη μετὰ τὴν σοφίαν καὶ μετὰ τὴν φρόνησιν.

Ὁ συγγραφεὺς θέλων νὰ διαθέσῃ μίαν ὁλόκληρον κολοσσιαίαν περιουσίαν, τὴν ὁποίαν ἐκέρδισε διὰ τοῦ πρώτου ἀριθμοῦ τοῦ μεγάλου λαχείου τῆς Ἀμερικῆς, ἐνὸς λαχείου, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐφευρεθέντος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ χάριν τοῦ σκοποῦ του, παρουσιάζει ἑαυτὸν εἰς τὰς τελευταίας του ἡμέρας θελήσεις τέλειον ἄνθρωπον, μὴ λησιμονοῦντα τόσον τὰς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ ὑποχρεώσεις, ὅσον καὶ τὰ καθήκοντά του ὡς πολίτου, ὡς πατριώτου, ὡς ἐθνικοῦ ἀνδρός, ὡς κοσμοπολίτου.

Δὲν ὑπάρχει κανὲν ζήτημα τὸ ὁποῖον νὰ τὸν ἐνδιαφέρῃ ὀλιγώτερον ἑνὸς ἄλλου. Οἰκογενειακὰ καθήκοντα καὶ κοσμικὰ ὑποχρεώσεις — κοσμικὰ ὑπὲρ μίαν εὐρυτάτην ἔννοιαν — συναντῶνται μέσα εἰς τὴν διαθήκην του εἰς ἀσπασμόν, κατὰ περισσότερο ἀπὸ χριστιανικόν, εἰς ἀσπασμόν ἄλλον.

Τὰ τέκνα του τοῦ εἶνε τόσον προσφιλῆ, ὅσον καὶ τὰ ἄνθη τὰ ὁποῖα παραγγέλλει νὰ φυτεύσουν κάπου, ἡ γυναῖκα του δὲ ὄχι ὀλιγώτερον ἀγαπητὴ τῆς Πρεβέξης εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθη, καὶ ὅπου οὐδέποτε ἔζησε καὶ ὅπου οὐδέποτε κατὰ τὸ λέγειν του ἐξετιμήθη. Ἀφίνω τὴν λατρείαν ποῦ τρέφει διὰ τὴν Κέρκυραν, τὴν ὁποίαν, μετὰ τὸ ποσὸν ποῦ διαθέτει πρὸς χάριν τῆς, μετάβαλλει εἰς παραδείσους ἐπίγειον.

«Μοῦ ἔρχεται ἡ ἰδέα — γράφει — νὰ συστήσω ἕνα φτωχομεῖο δικό μου ὅπου οἱ φτωχοὶ νὰ ζοῦν κομμάτι ἀνθρωπινώτερα (καὶ με λιγώτερον ντροπὴ γιὰ τὴν κλεινὴ Κέρκυρα ποῦ θέλει νὰ καυχέται γιὰ τόσα) παρ' ὅτι σὲ τοῦτο τὸ δημοτικὸ φτωχοκομεῖο, ποῦ μεταξὺ τῶν ἄλλων δὲν προνοεῖ παρὰ μόνον γιὰ κείνους ποῦ δὲν ἔχουν νὰ φροντίσουν γιὰ τέκνα ἄλλα ἔπειτα εὐρεῖκα ἄλλον τρόπον ποῦ μοῦ ἐφάνηκε ἀσφαλέστερος καὶ οικονομικώτερος καὶ πρακτικώτερος καὶ εἶνε τοῦτος. Ἀφίνω σὲ πενήντα πρόσωπα ἴσως καὶ περισσότερα, γνωρίμους ἢ φίλους, ὅπου τὰ ὀνόματά τους θέλει σημειώσω σὲ ἕνα παράρτημα στὸ τέλος τῆς διαθήκης μου, ἀπὸ μισὴ ὡς δύο δραχμαῖς (κατὰ τὴν περίστασιν καὶ τὴν ἀνάγκη τοῦ καθενός) τὴν ἡμέρα γιὰ ὅσο ζοῦν. Λέγω κάθε μερὰ, ἐπειδὴ δὲν ἠμπορῶ νὰ ἔχω ἐμπιστοσύνη σὲ ὁλοκλήρῃ τὴν φρονιμάδα γιὰ νὰ πᾶ κάθε μῆνα, ἢ κάθε βδομάδα.»

«Στὴν Πατρίδα μου Πρεβέξα — γράφει παρακάτω — ποῦ εἶνε καὶ ὁ τόπος ὅπου κατὰ τύχην ἔχω γεννηθῆ, ἀφίνω νὰ γένη ἕνας δρόμος ἀμαξωτὸς ἀπὸ τὸ Παλιόκαστρο ὡς τὴν

Καμαρίνα καὶ νὰ γένη καὶ ἕνα ὄδραγωγεῖο γιὰ νὰ ἔρχεται τὸ νερὸ ἀπὸ κεῖ στὴν Πρεβέξα. Κι' ἀφίνω γιὰ νὰ χωθῆ τὸ χαντάκι (ἂν τὸ συγχωρήσῃ ἡ Κυβέρνησις) ποῦ διατηρεῖ σὲ διάφορα μέρη του νερὰ τὸ καλοκαίρι, ποῦ σήπονται καὶ γεννοῦν μιάσματα, ἢ νὰ ἐπισκενασθοῦν τὰ τεῖχη του καὶ σκαφτῆ λίγο ἀκόμα ἢ κοίτη του γιὰ νὰ ἔμπουν τὰ νερὰ τῆς θαλάσσης. Κι' ἀφίνω γιὰ νὰ συστηθῆ καὶ μία Τράπεζα ποῦ νὰ δανείζῃ μετ' ἐνέχυρο καὶ χωρὶς ἐνέχυρο, μικρὰς ποσότητες ἀπὸ 10 ὄθωμ. λίραις καὶ κάτω μετὰ τόκο 4 1/10.»

Δὲν μνησικακεῖ ποσῶς ἐναντίον τῶν Πρεβέξανων ποῦ τὸν ἔχουν στὴ μποῦκα τοῦ κανονιοῦ. «Ξέρω πολὺ καλά, λέγει, ποῦ στὸν τόπο μου κανένας σχεδὸν δὲν ἠμπορεῖ νὰ με δῆ, ἀλλὰ δὲν εἶνε λόγος αὐτὸς γιὰ νὰ θελήσω νὰ ξεσυνεριστῶ καὶ ἐκδικηθῶ ἀρνούμενος ἐκεῖνα τὰ καλά ὅπου ἔχω ἀποφασισμένα γιὰ τὸν τόπο, καὶ ἀφοῦ μάλιστα αὐτὰ τὰ καλά δὲν εἶνε μόνον πρὸς ὠφέλεια ἐκείνων ποῦ ζοῦν σήμερον ἐκεῖ, ἀλλὰ εἶνε καὶ πρὸς ὠφέλεια ἐκείνων ὅπου θάρθουν κατόπι καὶ ὅπου δὲν μοῦ ἔχου φταίξει σὲ τίποτα, καὶ ὅπου ἐλπίζομε νὰ βγοῦν καλύτεροι ἀπὸ τούτων, τώρα μάλιστα ὅπου τὸ Πατριαρχεῖο ἀποφάσισε νὰ στείλῃ ἐκεῖ ταχτικὸν ἱεροκήρυκα ἐνάρετον καὶ ἄξιον, καὶ ὅπου καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις γιὰ πολιτικὴ καὶ ἄλλους σκοποὺς ἔχει λάβῃ τὸ μέτρο νὰ συνοικήσῃ τὴν Πούντα ἢ Ἀκτιο μετὰ ἀποίκους ἀπὸ τὸ Μωρητῆ, γνωστοὺς γιὰ τὴν ἀνταπάρῃσιν, τὴν εὐκωφίαν, καὶ ἄλλας ἀρετὰς τους καὶ νὰ στείλῃ ἔπαρχο ἐκεῖ ἴσως καὶ Νομάρχην, ὅπου καὶ μετὰ αὐτὰ ἀκόμα θὰ βρισκείται σὲ καθημερινὴ συγκοινωνία καὶ σὲ καλαῖς σχέσεις ὁ τόπος, καὶ ὅπου ὁ κάθε λογιάτατος καὶ ὁ κάθε πατριώτης ἀπὸ τὴν Πρεβέξα θὰ μπορῆ νὰ πηγαίῃ νὰ τὸν ἐπισκέπτεται καὶ νὰ συνομιλῆ καὶ συζητῆ μαζὺ του, πίνοντας τὸν καφέ καὶ φουμάροντας καὶ τσιγάρα, ἕνα ὀπίσω τῆλο, γιὰ διάφορα ἐθνικὰ ἀντικείμενα, ἐξαιρέτως γιὰ τὴν πολιτικὴν τοῦ Θεοτόκη, τοῦ Ράλλη, τοῦ Δηλιγιάννη, καὶ γιὰ τὰ ἐκλογικὰ, πρὸς κοινὴν ὠφέλεια καὶ τέρψιν καὶ καλὴν δρεξίαν γιὰ τὸ γίωμα ἢ γιὰ τὸ δειπνο.»

Ὁλόκληρον τὴν περὶ Πρεβέξης παράγραφον ὠφεῖλα νὰ τὴν ἀντιγράψω αἱ ἡμῖσις καὶ πλέον γραμμαί της αἱ θίγουσαι τὴν ἠθογραφίαν τοῦ τόπου, εἶνε μία ἀπὸ τὰς πλέον παραστατικὰς εἰκόνας ποῦ εἶδα ποτε τῆς πολιτικοκοινωνικῆς καταστάσεως τοῦ Κράτους.

Ἐρχομαι τώρα εἰς τὸ ἄρθρον 28 τῆς διαθήκης.

Τὸ χιοῦμορ καὶ ἡ σάτυρα κατὰ πᾶσαν γραμμὴν ἐναλλάσσονται ἀπαραμύτως καὶ μοναδικῶς πρωτοτύπως.

«Ἦθελα νὰ βάλω — γράφει — κ' ἓνα φιλολογικὸ διαγώνισμα, ἰδίως ποιητικόν, καὶ νὰ διορίσω κριταῖς, ἢ ἑλληνοδίκαις, καθὼς τοὺς λένε, τρεῖς καθηγητὰδες τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου μὲ κλήρο, καὶ μαζὴ μ' αὐτοὺς καὶ τρεῖς ποιητὰδες, τὸν Συνοδικόν, τὸν Καμπούρογλου καὶ τὸν Μαριζώκη, ἀλλὰ φοβοῦμαι μὴ γείνουν τσακωμοὶ καὶ μὴ ἔσθ' ὕστερο δαρθοῦν οἱ ἑλληνοδίκαις ἀναμεταξύ τους.

«Ὁ Συνοδικὸς μάλιστα εἶνε πολὺ ἀψύς, καὶ μπορεῖ νὰ γένη καὶ σκοτωμὸς.

«Καὶ δὲν εἶνε μόνον τὸ ζήτημα τῆς κρίσεως τῶν ἔργων γιὰ ὅτι ἀποβλέπει τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ποιητικὴν ἀξίαν τους, ἀλλὰ εἶνε καὶ τὸ ζήτημα τῆς γλώσσας ὅπου μιὰ φορὰ ἦτον μόνον καὶ ἦτον ἀπλό, ἐνῶ ποῦ τώρα εἶνε διπλὸ καὶ μπερδεμένο, ἀφοῦ ἔχει ἀνακατεῦτε ἄξια καὶ ὁ Ψυχάρης μὲ τοὺς δύο τίτλους του καὶ ταῖς ἀθενεῖαις του, τοῦ Ταξιδιοῦ του ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, τῆς διαμονῆς καὶ τῆς κατοικίας τοῦ φωτισμένο Παρίσι, καὶ τοῦ συμπεθεριοῦ του μὲ τὸ σοφὸ *Renan* ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος καὶ ὅπου σὲ μικρὸ διάστημα ἔχει ἀποχτήσῃ τόσους μιμηταῖς καὶ ἀκολούθους! Ἐγὼ ὅμως γιὰ νὰ λείψῃ κάθε κίνησις καὶ κάθε ἀτοπο ποῦ μπορεῖ νὰ συμβῆ, κάνω μιὰ δουλειά.

«Διορίζω τὸν Ψυχάρη μοναχὸν αὐτὸν κριτὴ καὶ ἑλληνοδίκην, ἐπειδὴ εἶνε ὁ πλέον κατάλληλος καὶ ἔχει ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα (ἀδιάφορο ἂν δὲν συμφωνῶ μὲ τὸ γλωσσικὸ σύστημά του, ὅπου αὐτὸ εἶνε πρᾶγμα δευτερευόν), δίνοντας θέμα γιὰ πρώτη φορὰ καὶ γιὰ δοκιμὴ καὶ ἀφίνοντας τὸν ἴδιον Ψυχάρη νὰ προσδιορίξῃ καὶ δίνῃ βραβεῖο ὅτι στοχάζεται γιὰ δικό μου λογαριασμὸ σὲ ὅποιον ἤθελε συνθέσῃ σὲ στίχο ἢ σὲ πεζό, τὸν καλλήτερον Ἕμνο ἔσταις Ἀρχοῦδαις.

«Καὶ γιὰ χάρις ἔπειτα τοῦ κ. Ψυχάρη, καὶ πρὸς ἰκανοποίησίν του καὶ ἐπειδὴ τὸ ἔθνος (ἢ καλλήτερον ἔχνο) ἔχει δικαίωμα νὰ ἀπαιτήσῃ καὶ ἀνώτερο ἀπὸ μᾶς, σὲ δευτέρῃ περίστασι, θέλει δώσῃ θέμα παρμένο ἀπὸ ἀντικείμενο ἔχρικόν, κατόπι καὶ φρησκεντικὸ παρμένο ἀπὸ τὴν *Γερά ἱστορία*, τοῦτο σὲ διάλεχτο ἀποκλειστικῶς ψυχαρακῆ».

Λυποῦμαι μὴ δυνάμενος δι' ἄλλειψιν χώρου νὰ παραθέσω τὴν περὶ Θεοτόκη γνώμην του. Δὲν εἶνε εὐνοϊκὴ διὰ τὸν πρόφην πρωθυπουργόν, διαπνέεται ὅμως ἀπὸ εὐλακρίνειαν καὶ ἀπὸ ἀπάθειαν χαρακτηριστικὴν καὶ ἀσυνήθη.

Χωρὶς νὰ θεωρῆ κατώτερον πολλῶν ἄλλων διαχειρισθέντων τὰ κοινὰ τὸν ἄβρον πολιτευτήν, εἶνε τῆς γνώμης ὅμως ὅτι ἐστάθη μετριώτατος κυβερνήτης, δὲν συγχωρεῖ δὲ εἰς αὐτὸν τὸ ὅτι δὲν ἔμεινε δῆμαρχος Κερκύρας, πρὸς δόξαν ἑαυτοῦ καὶ τῆς γεννητεῖρας τοῦ τὴν ὁποίαν ἐπὶ τῆς δημοτικῆς του ἀρχοντίας προήγαγε πρᾶγμα καταφανῶς καὶ ἀξιοσημειώτως.

Ἡ σχετικὴ σελίς, ἀπολύτως εἶνε λαμπρὸν μάθημα δι' ὅσους ζητοῦν τὴν δόξαν εἰς ἀξιώματα ἀνώτερα τῶν δυνάμεων των, ἐνῶ δύνανται νὰ τὴν εὖρον ἀσφαλῶς εἰς ὅσα καθιστᾷ ἀκολώτερα καὶ ὀλιγώτερον ἀκροσφαλῆ ἢ ἰδιοφυῖα των καὶ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεων των.

Εἰς τὰ *Δίγα περὶ γλώσσας*, λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῆς *Ἱστορίας τῆς Ρωμησοῦνης* τοῦ κ. Ἐφταλιώτου τὴν ὁποίαν κυριολεκτικῶς κατακουρελιάζει, ἀσπλάχνως γελοτοποιῶν ὅλα τὰ ἐπικίνδυνα γλωσσικὰ ἀκροβατήματα τοῦ φιλοπόνου συγγραφέως τῆς, ὁ Κονεμένος συμπληροῖ τὰ δύο σοφὰ περὶ γλώσσας μελετήματα του, ἀναδεικνύων ἑαυτὸν εἰς τὰς ὀλίγας σελίδας τῶν θεματοφύλακα καὶ προασπιστῆ τῆς δημοτικῆς γλώσσας τῆς ὁποίας τὰ εὐρέα ὄρια ἐπιχειροῦν νὰ διαστρέφουν, νὰ ποδοπατοῦν, νὰ συγχίζον ἀνθρώποι, ἀξιολογοὶ κατὰ τὰλλα, νομιζόντες ὅμως ἐν τῇ ἀγαθοπιστίᾳ των ὅτι τὰ εὐρύνουν, ὅτι τὰ καθιστοῦν ὀμαλώτερα, πλέον εὐδιάκριτα, πλέον καθαρὰ. Ἴσως ὁ ἀγὼν αὐτὸς τοῦ κ. Κονεμένου νὰ μὴ φανερόνῃ εὐθὺς ἀμέσως εἰς τοὺς πολλοὺς τὴν μεγάλην του σπουδαιότητα, ἀλλ' ἂν ἀναλογισθῆ κανεὶς ὅτι καὶ ἀπὸ μέρους τῶν δημοτικιστῶν ἢ γλώσσα καταθλίβεται καὶ στρεβλοῦνται τόσον, ὅσον καὶ ἀπὸ μέρους τῶν καθαρευολόγων, θὰ ἴδῃ πόσον γιγάντιος εἶναι ὁ ἀγὼν αὐτός, πόσον ἐθνωφελής, πόσον βαρυσήμαντος. Ὁμοιομορφίαν ζητοῦν καὶ οἱ μὲν, ὁμοιομορφίαν καὶ οἱ δέ, κανόνας θέλουν νὰ ἐπιβάλουν αὐτοὶ, κανόνας θέλουν νὰ ἐπιβάλουν καὶ οἱ ἄλλοι, περιορισμένους καὶ στενοὺς ἀμφότεροι, ἴδιοι καὶ ἀπαράλλακτοι εἰς τὸν ἀγῶνα τους, δάσκαλοι καὶ σοφισταί, ἀνελεύθεροι καὶ ἀυθαίρετοι συγχρόνως, κατὰ στραβοῦ διαβόλου. Καὶ ἐναντίον αὐτῶν ὅλων

ὁ Κονεμένος μὲ τὰ 12 φυλλαράκια, τὰ γεμάτα σοφίαν, τὰ γεμάτα φῶς, τὰ γεμάτα ἀλήθειαν, χτυπᾷ καὶ λέγει: «Νὰ ἐκθέτομε ἰδέαις καὶ στοχασμοὺς ὅπου νὰ μὴ ἐννοοῦνται καὶ νὰ μὴν ἀρέσουν σήμερα, ὅπου ὅμως νὰ ἔχουν προορισμὸ νὰ ἐννοηθοῦν καὶ νὰ ἀρέσουν αὔριο, τοῦτο τὸ κάνω καλά. Νὰ γράφω ὅμως γλώσσα ὅπου νὰ μὴν ἐννοηθῆ καὶ νὰ μὴν ἀρέσῃ σήμερα καὶ χωρὶς μῆτε νὰ μποροῦμε νὰ ἔχωμε τὴ βεβαιότητα ὅπως θὰ ἐννοηθῆ καὶ θὰ ἀρέσῃ αὔριο ἢ καὶ μεθαῦριο, τοῦτο δὲν μοῦ χωραεῖ.

«Καὶ εἶνε αὐτὸ ποῦ κάνει σήμερα ὁ κ. Ψυχάρης καὶ οἱ ὀπαδοὶ του. Αὐτοὶ θέλουν τὸ ὁμοίμορφο καὶ ἐπειδὴ δὲν τὸ βρίσκουν, προσπαθοῦν νὰ τὸ καταφέρουν τροπολογώντας ταῖς λέξεις μὲ τύπους καὶ φθόγγους ἀσυνήθιστους μὲ ἄλλα λόγια θέλουν νὰ ἐπιβάλουν στὸ ἔθνος γλώσσα καὶ γραμματικὴ δική τους, καθὼς ἔχουν κάμει οἱ λογιώτατοι μὲ τὴν καθαρεύουσα. Οἱ λογιώτατοι ἔχουν διορθώσῃ ἢ διαφθεῖρῃ μὲ ἓναν τρόπο, τοῦτοι διορθώνουν ἢ διαφθεῖρουν μὲ ἄλλον τρόπο.

«Ζητοῦν τὸ ὁμοίμορφο. Καὶ γιὰ ποῖον σκοπὸ καὶ γιὰ ποῖαν ὠφέλεια;

«Μεταξὺ τῶν νεωτέρων τύπων καὶ φθόγγων ἔχουν ἐπικρατήσῃ καὶ πολλοὶ ἀρχαῖοι ὅπου εἶνε καὶ αὐτοὶ τῆς κοινῆς συνήθειας καὶ ὅπου ἔχουμε χρέος νὰ τοὺς σεβαστοῦμε. Τὸ τί θὰ γένη μὲ τὸν καιρὸ καὶ μὲ τοὺς αἰῶνας, τοῦτο δὲν τὸ ξέρει καὶ μῆτε εἶνε δυνατόν νὰ τὸ προμαντήσῃ κανένας. Ἐμεῖς σήμερα πρέπει νὰ γράφωμε τὴ γλώσσα τοῦ καιροῦ μας, τὴ γλώσσα τῆς κοινῆς συνήθειας, μὲ ὅσα ἐλαττώματα καὶ ἀτέλειαις κ' ἂν ἤθελ' ἔχει».

«Ἀφοῦ ταῖς λέξεις *Σύμβολο*, — λέγει εἰς τὸν Ἐφταλιώτην τώρα — *Συμβιβασμός*, *Ἀμβρόσιος*, ταῖς κάνετε *Σύβολο*, *Συβιβασμός*, *Ἀβρόσιος*, πρέπει κατὰ δίκαιο λόγο καὶ τὴ λέξι *Συμβάν*, νὰ τὴν κάμειτε *Συβάν* ἢ *Συμπάν*, καὶ μάλιστα νὰ τῆς προσθέσετε, κ' ἓνα ι καὶ τὴν κάμειτε *Συβάνι* καὶ νὰ κλίνεται: Ὀν. τὸ *συβάνι* Γεν. τοῦ *συβανιοῦ*. Καὶ ἢ νὰ κάμειτε τοῦτο ἢ νὰ ἐξοστρακίσετε αὐτὴν καὶ ἄλλαις πολλαῖς ἀπὸ τὸ Λεξικὸ τῆς νέας γλώσσας».

Καὶ παρακάτω:

«Γράφετε καὶ κλίνεται μὲ δική σας γραμματικὴ. Τὸ κράτο, τοῦ κράτου — Τὸ βάθο, τοῦ βάθου — καὶ σχηματίζετε πληθυντικὸ Τὰ κράτια, Τὰ βάθια. Κατὰ συνέπειαν καὶ Τὸ μέρος, τοῦ μέρος — τὰ μέρια. Τὸ τέλο, τοῦ τέλου — τὰ τέλια. Τὸ γένος, τοῦ γένου — τὰ γένια κλπ. Ἄλλὰ ὅλος ὁ λαός, γραμματισμένοι καὶ ἀ-

γράμματοι, τῆς χώρας καὶ τοῦ χωριοῦ, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, λέν τὸ μέρος καὶ λέν τὸ τέλος, καὶ λέν τὸ γένος καὶ λέν τὸ βάθος, τὸ μακρὸς τὸ πλάτος.

«Τὸ ἔθνος τὸ λέτε κ' αὐτὸ ἔθνο' ἀλλὰ ἔχετε λάθος ἐπειδὴ σύμφωνα μὲ τὸ σύστημά σας, καὶ ἐπειδὴ ἡ κοινὴ γλώσσα (καθὼς τὴν ἐννοεῖτε σεῖς) δὲν παραδέχεται τὸν φθόγγο θν, πρέπει νὰ τρέψετε τὸ θν σὲ χν, καθὼς τὸ τρέπουν μερικοὶ ἀμαθεῖς καὶ νὰ εἰπῆτε ἔχνο. Καὶ τὴ λέξι *θνητός* πρέπει νὰ τὴ μετατρέψετε κ' αὐτὴ καὶ νὰ πῆτε *χνητός*, ἢ νὰ βάλετε ἀνάμεσα ἓνα ι καὶ τὴν κάμειτε *θνητός*.

«Καὶ τὸ συμπέρασμα εἶνε ὅπου ὁ καιρὸς ἔχει κάμει τὸ μισὸ ἢ τὰ δύο τρίτα τῆς ἐργασίας, καὶ σεῖς θέλετε τώρα νὰ κάμειτε καὶ τὸ ὑπόλοιπο' ἀλλὰ τότε δὲν εἶνε συγχωρεμένο. Πρέπει νὰ ἀφήσετε τὸν καιρὸ νὰ κάμῃ αὐτὸς ὅτι θέλει καὶ νὰ εὐχαριστηθῆτε γιὰ τὸ παρὸν μὲ κείνην τὴ γλώσσα καὶ μὲ κείνην τὴ γραμματικὴ καὶ μὲ κείνο τὸ κράμα νεωτερισμοῦ καὶ ἀρχαϊσμοῦ ὅπου εὐρήκατε καὶ ὅπου δὲν προσβάλλει κανένα αὐτὴ καὶ καμμίαν αἰσθησι. Καὶ τοῦτο ποῦ λέω πρὸς ἐσᾶς τὸ λέω καὶ πρὸς τοὺς ὀπαδοὺς τῆς καθαρεύουσας. Κι' ἂν ἢ γραμματικὴ τῆς γλώσσας μὲ τοῦτον τὸν τρόπο τοῦ σημερινοῦ καθεστώτος (καὶ ὄχι καθεστοῦ) εἶνε πολὺ ὀγκώδης, καὶ φέρνει ὑπερβολικὴν δυσκολία καὶ κόπο καὶ χασομέρια σὲ ὅποιον θὰ τὴν γράψῃ, ἢ ζημίαν ἀπὸ τοῦτο εἶνε ἀσημαντὴ καὶ τιποτένια γιὰ μᾶς. Καὶ ἢ γραμματικὴ βγαίνει ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς γλώσσας καὶ ἢ γλώσσα δὲν εἶνε σκιάβα παρὰ μόνον ἐκείνης τῆς γραμματικῆς ὅπου βγαίνει ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς.

«Ἡ γλώσσα σήμερα εἶν' αὐτὴ καὶ ὄχι ἄλλη, κ' αὐτὴ εἶν' ἢ γραμματικὴ τῆς, κ' ὅτι κ' ἂν εἰπῆτε πρὸς ἀντίκρουσι, εἶνε χαμένο καὶ τίποτα δὲν ἀξίζει».

Ἐνθυμεῖσθε, βέβαια, ὅλοι τὰς τελευταίας τραγικὰς καὶ ἀγρίας σφαγὰς τῶν Ἐθρωπαίων τῆς Κίνας. Χάριν αὐτῶν — ἀκριβῶς χάριν αὐτῶν — εἶνε γραμμέναι αἱ ἔξ τελευταῖαι σελίδες τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Κονεμένου. Εἶνε ἴσως ἢ φωνὴ τοῦ ἢ μόνῃ φωνῆ ἢ ὑψωθεῖσαι ἠπὲρ τῶν σφαγῶν, καὶ κατὰ τῶν θυμάτων τῶν βαψάντων μὲ τὸ αἷμα των τὴν μακρυνὴν ἐκείνην καὶ ἀπέραντον χώραν. Μία σταυροφορία τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, στεγάσασα ὑπὸ τὸ τίμιον σύμβολον ἐνὸς θρησκευάματος τὴν χυδαίαν ἰδιο-

τέλειαν και τὰ υλικά συμφέροντα, ἐνεκωμόνησε τὴν καταγίδα ἐκείνην ἣτις ἐξαπέστειλε τοὺς κεραυνούς των διὰ τὰ πέμψη εἰς τὸν ἄδην ἀναμιξ ψυχὰς ἀνδρῶν και γυναικῶν και παίδων.

Και δὲν ἔπεσε μόνον ἡ θεία ὀργή της κατὰ τῶν Εὐρωπαίων, ἔπεσε και κατὰ τῶν προσηλυτισμένων Κινέζων, ἀνθρώπων ἀπατηθέντων και ἐκβιασθέντων, ἀπλοϊκῶν και ἀμαθῶν ὀνταρίων, πωλησάντων τὴν σάρκα των ἀντὶ πινυαίου φακῆς ἴσως.

Μάθημα και τοῦτο καλὸν μᾶς συνοχῆς εἰς τὸ μέλλον, και μᾶς ἐμμονῆς εἰς τὰ πάτρια.

«Ὅσο γιὰ τοὺς ἱεραποστόλους — γράφει — εἶνε κριμα ὁποῦ τοὺς ἔχουν σκοτώσει ἀπλῶς και με τὸν τρόπο ποῦ ἔχουν σκοτώσει κ' ὄλους τοὺς ἄλλους και δὲν τοὺς ἔχουν κρεμάσει ἐπιδειχτικῶς, τοῦλάχιστον μερικούς, καθῶς ἐγὼ ἴσως θὰ ἔκανα, μολοποῦ ἔχω γεννηθῆ χριστιανός, ἀν ἤμουν κυβερνήτης στὴν Κίνα.»

Και ἀν κανεῖς ἤθελε ὀμιλήσει τώρα διὰ τὴν ἠθικὴν τοῦ Εὐαγγελίου, τὴν ὑπαγορεύουσαν τὴν χριστιανικὴν ἀνταρρήσιν, ἰδοὺ τί θὰ ἤκουε ἀπὸ τὸν κ. Κονεμένον. «Ἄς ἀφήσουμε νὰ κανχέται γι' αὐτὴ ὁ Χριστός και μόνον ὁ Χριστός. Και νὰ περπατοῦμε ὄλον τὸν κόσμον και νὰ ζητᾶμε νὰ κάμουμε προσηλύτους στὸ ὄνομα και γιὰ χάρι αὐτῆς τῆς ἠθικῆς! Ἄν τοῦλάχιστον τοῦτο τὸ ὕστερο ἐγενότουν χωρὶς ἀμοιβῆ και με δικὰ μας ἔξοδα, δὲν θὰ μπορούσε κανεῖς νὰ μᾶς ἐλέγη γι' ἄλλο παρὰ

μόνο γιὰ παραφροσύνη: ἐπειδὴ ὄμως γίνεται με ἔξοδα ἄλλουμένων, και ἐπειδὴ μερικοὶ τὸ πλεονόμαστε και με τὸ παραπάνου, γιὰ τοῦτο μᾶς ἀξίζει δικαίως ὁ τίτλος τῶν ἀγύρτων ἢ χριστιανοκαπήλων, γιὰ νὰ μὴν εἰπῶ και τίποτα περισσότερο».

Δικαίως λοιπὸν ἔπεσαν περισσότερον ἐναντίον αὐτῶν οἱ κερανοὶ τῆς λαϊκῆς ἐκεῖ κατὰ ὀργῆς, ἐναντίον τῶν ἐπαγγελλομένων τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν, τῶν ἀποδειχθέντων ὄμως πολλάκις ὄτι στεροῦνται και αὐτῆς τῆς ἀνθρωπίνης ἠθικῆς, τῶν ἐκβιαστῶν τῶν συνειδήσεων, και τῶν ἀρπάγων και τῶν χριστιανοτυράνων.

«Θὰ ἦτο καλὸ — γράφει ἐν ἐπιλόγῃ — νὰ ἔπαυε αὐτὴ ἡ κωμωδία και τὸ περιγέλιο. Μία θρησκεία ποῦ δὲν εἶνε ἰκανὴ νὰ κάμει τοὺς ἀνθρώπους νὰ μὴ ἀδικοῦν, δὲν χρησιμεῖ σὲ τίποτα. Ἄν θέλουμε ἔχουμε στάδιο μέσα στὴν Εὐρώπη και μεταξὺ τῶν χριστιανῶν γιὰ νὰ ἐνεργήσουμε και προσπαθῆσουμε νὰ κάμουμε ἀν εἶνε τρόπος τοὺς ἀνθρώπους καλύτερους, χωρὶς νὰ πηγαίνουμε νὰ ζητᾶμε μακρύτερα. Ἄς διορθώσουμε πρώτα τοὺς χριστιανούς, ἄς διορθωθοῦμε οἱ ἴδιοι, και ἔπειτα ἄς πάμε στὴν Κίνα γιὰ νὰ κάμουμε χριστιανούς τοὺς Κινέζους. Τοῦτο θὰ ἦτον σύμφωνο με τὴν ἰδέα τοῦ σταυρωμένου Χριστοῦ ὁποῦ δὲν εἶχε ἔρθει στὸν κόσμον και δὲν εἶχε σταυρωθῆ γι' ἄλλον σκοπὸ και ἄλλην ὄφέλεια παρὰ γιὰ νὰ τὸν ἐμπορένομαστε».

M. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΤΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ὅθελον νὰ μάθῃ τὴν οὐσίαν τῶν ἰδεῶν ἐνὸς λαοῦ περὶ τοῦ προβλήματος τῆς ζωῆς, καλλίτερα και ταχύτερα ἀπὸ τὴν φιλολογίαν του τὴν μανθάνει ἀπὸ τὰ νεκροταφεῖα του.

Τὸ νέον νεκροταφεῖον τῶν Ἀθηνῶν, ἐν σχέσει πρὸς τὰ πένθιμα τουρκικὰ τὰ πλήρη ἀκανθωδῶν θάμνων και πετρῶν ἐπιστεφομένων ἀπὸ ἐν σαρκίον, κάμνει τὴν ἐντύπωσιν τόπου ψυχαιγωγίας. Αἱ ροδοδάφναι, οἱ ἴασμοι σχηματίζουν ἐλαφρὰ τὴν σκιὰν ἐντὸς αὐτοῦ. Ἡ τέχνη τῶν νέων Ἑλλήνων γλυπτῶν ἐμφανίζεται ὀπίσω ἀπὸ κάθε κυκλίδωμα. Ἐξηλωμένη εἰς τὴν μαρμαρίνην κλίνην της ἡ Σοφία Ἀφεντάκη συγκρατεῖ ὑπὸ τὰ μόλις κλεισμένα βλέφαρά της ἐν μικρὸν ὄνειρον ἀναπαύσεως και εὐτυχίας: ὁ ὕπνος τῆς δεκαοκταετίδος αὐτῆς κόρης εἶνε αὐτὴ ἡ εἰκὼν τὴν ὀποίαν σχηματίζομεν περὶ τοῦ θανάτου διερχόμενοι τὰς δειδροστοχίας αὐτὰς, τὰς ὀποίας δὲν διαπνέει καμμία ἰδέα τοῦ ἀπείρου.

Ἄλλ' ὁ λαὸς ὁ ὕπνωτιον εἰς τὸ νέον κοιμητήριον τῶν Ἀθηνῶν ἦτο πολὺ νέος ἀκόμη, ὄστε νὰ δυνηθῆ νὰ ὑψωθῆ εἰς γενικὰς ἰδέας. Εἰς τὸ παλαιὸν νεκροταφεῖον, εἰς τὸν Κεραμεϊκόν, πρέπει ν' ἀναζητήσωμεν τὰ μαρμάρια σύμβολα, ὀπου ὀφθαλμοφανέστερον καταφαίνεται ἡ σφοδρὰ ἀντίθεσις τῶν ἀντιλήσεων, τὰς ὀποίας διὰ μέσον τῶν αἰῶνων ἡ Εὐρώπη και ἡ Ἀσία ἐσχημάτισαν περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀτόμου ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Ὁ Κεραμεϊκὸς ἦτο σκιερὸν ἄλσος, εἰς τὸ ὀποῖον ὑπετίθετο ὄτι οἱ νεκροὶ κατέκον εἰς τὰ μνημεῖα των. Τοῦλάχιστον τὰ ἔξωγόνοον διὰ τῆς προσωπικότητός των. Ἐπὶ τῶν λευκῶν ληκύθων, αἰτινες διατηροῦνται ἐν τῷ μουσεῖῳ τῶν Ἀθηνῶν, γραφαὶ ἀδικτοὶ ἀκόμη ὀποδηλοῦσιν εἰς ἡμᾶς τὸν χαρακτήρα τῆς ἐπιβιώσεως ταύτης. Ὁ νεκρὸς παρίσταται καθήμενος πρὸ τοῦ τάφου του. Ἡ μορφή του δὲν εἶνε οὔτε μειδιῶσα οὔτε θλιβερά. Δὲν φαίνεται οὔτε νεκρὸς οὔτε ζωντανός. Ἄλλὰ μετέχει ζωῆς τινος ὄνειρου, ἠρέμου ὄνειροπολήσεως και βαθείας γαλήνης. Τὰ πρόσωπα τὰ ζωγραφηθέντα ὑπὸ

τῶν προγραφαλιτῶν και αὐτοῦ ἔτι τοῦ Ραφαῆλ ἔχουσιν ἐπὶ τῶν χειλέων και εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τὸν γλυκὺν τοῦτον ὕπνον. Ἐπὶ τινος ληκύθου βλέπομεν νεαρὰν γυναῖκα φέρουσαν ἰόχρον χιτῶνα και κίτρινον ἱμάτιον με μαῦρα ἀνθη, ὀμοιάζον με τοῖτι κατασκευασθὲν ἐν Μάντισεστερ. Ἐπὶ ἄλλης, γυνὴ καταμέλανα ἐνδεδυμένη, κλίνει τὸν κορμὸν αὐτῆς ἐπὶ ἐνὸς τάφου: φέρει τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ μετώπου διὰ νὰ ἀναμνησθῆ ἢ διὰ νὰ κλαύσῃ, ἀλλ' ἐκ πρώτης ὄψεως θὰ ἔλεγε κανεῖς ὄτι κάμνει τὸν σταυρὸν της. Οἱ συγγενεῖς ἐκόσμοον τοὺς τάφους διὰ στεφάνων, ὄπως και ἡμεῖς, προσέδενον μάλιστα και ποικιλόχρους ταινίας σειομένας εἰς τὸν ἀέρα, ὀμοίως πρὸς τὰς ἐνεπιγράφους ταινίας τῶν νεκρικῶν στεφάνων μας.

Ὁ κύργος τὸν ὀποῖον ὁ Σύλλας ἐκτίσει ἐπ. τῆς θέσεως τοῦ νεκροταφείου τούτου κατὰ τὴν στιγμήν της ἀλώσεως τῆς πόλεως ἐξηφάνισε πᾶν τὸ ἔχον ἐφήμερον χαρακτήρα και διετήρησε τὸ οὐσιῶδες: μάρμαρα τινὰ — πρὸς τυπα ἀνάγλυφα — ἐπὶ τῶν ὀποῖων δυνάμεθα νὰ ἀναγνώσωμεν τὸ πνεῦμα, τὸ ὀποῖον διέπνεε τὸν λαὸν τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν πέμπτον και τέταρτον αἰῶνα π. Χ. Τῶν μαρμάρων τούτων μέρος μὲν μετηνέχθη εἰς τὸ Μουσεῖον, τὰ δὲ λοιπὰ μένουσιν ἐν τῷ Κεραμεϊκῷ: ὄρατα ἐρείπια, τὰ ὀποῖα προβάλλουσιν ἐν μέσῳ συμφύρατος ἄμμου και ἀκαληφῶν, ἐν τῷ κέντρῳ πολυπληθοῦς και πτωχικῆς συνοικίας.

Διὰ νὰ ἐννοήσῃ κανεῖς τὴν ἐννοιαν και νὰ αἰσθανθῆ τὴν μορφήν τῶν γλυπτικῶν τούτων ἔργων πρέπει νὰ τὰ ἴδῃ εἰς τὸ φῶς τῆς Ἀττικῆς. Πρέπει τοῦλάχιστον νὰ σχηματίσῃ ἰδέαν τοῦ ἐντόνου και χρωματιστοῦ τούτου φωτός, ὀμοῖου πρὸς τὸ ἔξερχόμενον ἐκ πρίσματος τὸ ὀποῖον πλήττονται αἱ ἠλιακαὶ ἀκτῖνες. Ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν τῆς λάμπσεως ταύτης ὄχι μόνον τὰ μάρμαρα ζωογονοῦνται ὑπὸ λεπτῶν ἀποχρώσεων ἀλλὰ και οἱ ἐγγεφαλοὶ προσλαμβάνουν χαρὰν τινὰ, ἣτις διατηρεῖται παρὰ τῷ λαῷ ἐν διαρκεί καταστάσει. Ὁ ξένος ὁ ἐπισκεπτόμενος τώρα τὰς Ἀθήνας ἐκπλήττεται διὰ τὴν αἰσιοδοξίαν αὐτὴν, εἴτε πειραζόμενος ὀδοῖτι βλέπει

μειδιώντας ανθρώπους γνωρίζοντας ότι ήττηθησαν και ἐπροδόθησαν¹⁾ είτε μετέχων και ὁ ἴδιος τῆς γαλήνης των. Τοῦτο δὲ τὸ αἰσθημα αἰσθάνεται εὐθύς ἀμέσως βλέπων τὰς στήλας τοῦ Κεραμεικοῦ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐθεώρουν πράγματι τὴν ζωὴν ὡς ἐορτήν. Αἱ πράξεις αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν βᾶσιν τῆς κοινωνικῆς ὀργανώσεως ἐτάχθησαν παρ' αὐτῶν μεταξὺ τῶν λατρειῶν φαινομένων τῆς φύσεως. Πρὸ παντός ἐξιδανίκευσαν τὴν οἰκογένειαν και ἐξηγίασαν τὴν γυναῖκα, τὴν οἰκοδέσποιναν.

Ἄμεσως ἐν τῷ Κεραμεικῷ και τῷ Μουσείῳ τῶν Ἀθηνῶν ἐντύπωση προξενεῖ ἡ ἐπιφανὴς θέσις τὴν ὁποίαν κατέχει ἡ γυνὴ ἐπὶ τῶν ἐπιτυμβίων μνημείων.

Ἐδῶ, σύζυγος ἀποχαιρετᾷ τὸν σύζυγόν της. Μειδιᾷ πρὸς αὐτὸν ὑπομιμνήσκουσα τὰς ὠραίας ἡμέρας, τὰς τόσον ταχέως παρελθούσας, τὰς ὁποίας ἔζησαν μαζί: «θὰ διατηρήσω τὴν ἀνάμνησιν των και πέραν τῆς ζωῆς αὐτῆς και εἶμαι βεβαία ὅτι πολλὸν καιρὸν θὰ τὰς συλλογίζεσθαι και σὺ».

Παρέκει, μήτηρ, τείνει τελευταίαν φορὰν τὴν χεῖρα εἰς τὴν κόρην της, μετὰ τῶν εὐχῶν δὲ τῆς εὐτυχίας φαίνεται ὅτι συγχρόνως κληροδοτεῖ εἰς αὐτὴν τὴν σοβαρὰν χάριν τῆς μορφῆς και τῶν ἀρετῶν αὐτῆς. Ἴδου και πάλιν αὐτὴ, ὡς μήτηρ ἐτοιμοθάνατος, οἴεται ὀδυνηρὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ παιδίου, τὸ ὁποῖον θ' ἀφήσῃ μόνον εἰς τὸν κόσμον — δυστυχῆς ὃν δι' ὀρμηφύτου κινήσεως κρατοῦν τὴν μητέρα του, τῆς ὁποίας ἔχει ἀνάγκη.

Θέμα ἐπὶ πολλῶν στηλῶν και νεκρικῶν ἀγγείων ἐπαναλαμβάνομενον εἶνε κοσμηματοθήκη, τὴν ὁποίαν, δούλη ὀρθὴ ἱσταμένη διανοίγει πρὸ τῆς συζύγου τοῦ κυρίου της, καθημένης ἐπὶ ἀνακλίντρον. Ἡ Ἀθηναία ἦτο φιλάρεσκος, ὁ δὲ γλύπτης ἐνόμισεν ὅτι εἶχε καθήκον νὰ διατηρήσῃ τὸν χαρακτῆρα της παριστάνων αὐτὴν ἀσχολουμένην εἰς τὸν στολισμὸν της ἢ ἀποχαιρετῶσεν τὰ μαργαριτάρια της τὰ ὁποία βλέπει τελευταίαν φορὰν.

Ἄλλ' οὐδέποτε ἐπὶ τῶν στηλῶν τούτων ἐμφανίζεται συγκινητικώτερα ἢ Ἀθηναία ἢ ὅταν εὐλογῇ τὴν δούλην της. Ὁ θάνατος εἶνε ἀναχώρησις ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Ἡ Ἀμεινὸκλεια, ἥτις μέλλει νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ μέγα ταξίδιον, ἐτοιμάζεται, ψαύει δὲ τὸ μέτωπον τῆς δούλης ἥτις δένει τὰ σανδάλιά της, ὅπως ἀ-

¹⁾ Σ. Π. Ὁ συγγραφεὺς τὸ ἀρθρον τοῦτο ἐγραψε τῷ 1898.

φήσῃ εἰς αὐτὴν τὴν εὐλογίαν της.

Οὕτως ἡ Ἀθηναία ἀλληλοδιαδόχως μήτηρ, σύζυγος, κόρη, ἀναβιοῖ ἐνώπιόν μας ἐν τῷ Κεραμεικῷ, ἐν κράματι κομψότητος, σοβαρότητος και ἀγαθότητος, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν ὕψιστην ἔκφρασιν τῆς πεπολιτισμένης γυναικός. Καὶ αὐτὴ ἡ φιλαρέσκεια της ἔχει ἀδιαφιλονίκητον κοινωνικὴν σημασίαν: ὑποχρεοῖ τὸν ἄνδρα νὰ ἐργάζεται ὑπὸς προμηθεύῃ εἰς ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἀγαπᾷ μέταλλα τορευτὰ, ἀραχνοῦφῃ ὑφάσματα, ἔπιπλα, τάπητας. Οἰκία λιθινὴ και γυνὴ διατάσσουσα ἐν αὐτῇ και ἀπαιτοῦσα τὴν εὐημερίαν και τὴν ἄνεσιν, τὰ δύο ταῦτα ἀποτελοῦσι τὴν ἀφετηρίαν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ — δηλαδὴ παντός πολιτισμοῦ — και ἐδῶ ἔγκειται ἡ ἀντίθεσις τοῦ βίου τῶν βαρβάρων, παρὰ τοῖς ὁποίοις ἡ σύζυγος εἶνε δούλη, ἡ δὲ κατοικία σκηνὴ συμπτυσσομένη ἢ καλύβη ἐκ ξύλου και λάσπης, τὴν ὁποίαν σαρώνουν αἱ καταγίδες.

Μολονότι αἱ στήλαι δὲν μᾶς δεικνύουσι τὴν Ἀθηναίαν ἀποδουμένην τῶν κοσμημάτων της ὅπως τὰ δωρήσις εἰς ναὸν τινα ἢ θρησκευτικὸν τᾶγμα, γνωρίζομεν ἐν τούτοις ὅτι ἦτο εὐλαβὴς και ὅτι τὴν νοημοσύνην αὐτῆς δὲν περιορίζεν εἰς μόνην τὴν ἀναζητήσιον τῆς ὕλης ἀνέσεως. Ὅτι βραδύτερον ἐξιδανικεύθη ὡς ἀρετὴ τῆς χριστιανῆς γυναικός εὐρίσκειται ἐν τῇ Ἀθηναίᾳ. Βεβαίως δὲν ἐγκατέστησεν ὁ χριστιανισμὸς τὴν μονογαμίαν, οὐδ' ἐθέσπισε τὸν σεβασμὸν πρὸς τὴν σύζυγον, οὐδ' ἀνεγέννησε τὴν γυναῖκα: ταῦτα πάντα εἶνε οὐσιώδη γνωρίσματα τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. Ἡ νέα κοινωνία υἱοθέτησεν αὐτὰ ὡς μέσα πρὸς ἡμέρωσιν τῶν βαρβάρων.

Ἡ ἑλληνικὴ ἀντίληψις καὶ τοι ἦτο πολὺ προσηλωμένη εἰς τὴν εἰρηνικὴν ὄψιν τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, παρεδέχετο οὐδὲν ἦττον τὸν ἀγῶνα ὡς ἀνάγκη. Ἐνέβλεπεν εἰς αὐτὸν παγκόσμιον νόμον κατὰ τοῦ ὁποίου δὲν ἔπρεπε νὰ ἐξεγείρεται διὰ θρήνων ἀλλὰ τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ὑφίσταται μετ' ἀξιοπροεπείας. Τὴν ιδέαν ταύτην ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶνε ἤδη ἐμπεφορημένα τὰ κείμενα τῶν τραγικῶν, ἡ ἑλληνικὴ πλαστικὴ διερμηνεύει μετ' ἄκρας εὐκρινοῦς ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Δεξιλέω. Ὁ θάνατος ἐν τῇ μάχῃ τῆς Κορωνείας τοῦ εἰκοσαετοῦς τούτου νέου, παρήγαγε τὸ ἀριστοῦργημα τοῦτο τῆς ἐπιταφίου τέχνης κατὰ τὸν ἑαῖωνα. Ἐν αὐτῷ διαβλέπομεν τὴν γένεσιν τῶν ἀρχαγγέλων τοῦ Ραφαήλ, τὸ πρωτότυπον

τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καταβάλλοντος τὸν δράκοντα. Ἀλλὰ πόσον ἡ ιδέα ἡ κινήσασα τὴν χεῖρα τοῦ γλύπτου τοῦ Δεξιλέω εἶνε ὑπερτέρα τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον τὸν ἐχθρὸν και τὸν ἠττημένον ἐφαντάζετο ὑπὸ τὴν εἰδεχθῆ μορφὴν τέρατος! Πράγματι, ἐν τῇ συμπλοκῇ τῶν πραγμάτων και τῶν ἀνθρώπων, τὸ ἀγαθὸν και τὸ κακὸν εἶνε ἀδιάφορα αἱ φυσικαὶ δυνάμεις αἱ παρορμῶσαι τοὺς λαοὺς νὰ παλαίωσιν εἶνε κοφαὶ πρὸς τὰς ἠθικὰς ιδιότητας τῶν ἀτόμων. Ἡ ιδέα αὐτὴ, τὴν ὁποίαν δραματικῶς παρέστησεν ὁ Θουκυδίδης ἐν τῷ περιφήμῳ διαλόγῳ μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων και τῶν κατοίκων τῆς Μήλου, ἐξεφράσθη μετὰ τέχνης ὑπερόχου ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ Δεξιλέω, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὁ ἠττηθεὶς παρίσταται τόσον ὠραῖος ὅσον και ὁ νικητής.

Ὁ λαὸς ὁ ἐνταφιαζόμενος εἰς νεκροταφεῖον, τοιαῦτα ἔργα παρέχον εἰς τὴν μελέτην μας, ἀνάγκη νὰ κατείχεται κατ' ὀλοκληρίαν ὑπὸ τῆς ιδέας τῆς διαιωνίσεως τῆς φήμης. Ἐπίστευεν ὅτι ὁ θάνατος δὲν ἐξηφάνιζε τὸν ἄνθρωπον. Ὁ Περικλῆς ὥριζε τὴν ἀθανασίαν ὡς διατήρησιν τῆς εἰκόνης τοῦ θανόντος ἐν τῷ πνεύματι τῶν ζώντων. Ἡ πλαστικὴ δρᾶττεται τῆς ιδέας αὐτῆς και τὴν αἰσθητοποιεῖ ἐπὶ τῆς στήλης, ἐφ' ἧς ὁ Προκλείδης θνήσκων μεταβιβάζει εἰς τὸν βραχίονα τοῦ υἱοῦ του Προκλέους ὄλην τὴν δύναμιν τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίησε πρὸς σωτηρίαν και δόξαν τῶν Ἀθηνῶν.

Πλησιάζομεν ἐδῶ εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ θελήτηρου, τὸ ὁποῖον ἀσκοῦσι τὰ ἑλληνικὰ ἔργα ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν λαῶν, τῶν μὴ κυβερνωμένων ἐν τούτοις κατὰ τὰ πολιτεύματα τῶν ἀρχαίων πόλεων. Ἡ Ἑλλάς δὲν καθήγιασεν

ἐν ὄνειρον, μίαν ἀφαίρεσιν, ἐν στενὸν δόγμα ὑφ' ὃ κάμπτονται αἱ συνειδήσεις και τὰ σώματα. Ἐξιδανίκευσε μόνον τὰ ἀνθρώπινα σώματα και τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως. Ἐντεῦθεν ἡ αἰωνία αὐτὴ νεότης τῶν τεχνουργημάτων αὐτῆς, ἐνώπιον τῶν ὁποίων τὰ συναισθήματα ἡμῶν και αἱ ἐπιστημονικαὶ μας ἀντιλήψεις ἐναρμονίζονται ἐντὸς μας και γίνονται αἰτία νὰ αἰσθανθῶμεν ἀμικτον χαρὰν μὴ ἐξαντλουμένην. Τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα οὐδέποτε ἀπεμακρύνθη τῆς γῆς. Ἀφορμήθη ἀπὸ τὴν πραγματικότητα και ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ὅπως καταλήξῃ εἰς τὰς ιδέας. Καὶ διὰ τοῦτο εἶνε εὐχερὲς εἰς αὐτὸ νὰ ἐρμηνεύσῃ εἰς συγκεκριμένους μορφὰς ὅτι ἦσθάνθη ἢ διενόηθη.

Εὐαισθησία ἑλακρος συνδεδεμένη πρὸς πλήρη σχεδὸν ἐλευθερίαν διανοήσεως εἰσὶν αἱ οὐσιώδεις ιδιότητες τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ὑπνώτουν ἐν τῷ Κεραμεικῷ τὸν τελευταῖον ὕπνον των. Τὸ κράμα τῶν ἀρετῶν τούτων ἐν τῷ καλλιτεχνικῷ ἔργῳ τὸ ὁποῖον ἐφιλοτέχνησαν θὰ ἐλκύη πρὸς αὐτὸ τὸν θαύμασμον παντός ἀτόμου και πάσης ὀμάδος ἀνθρώπων ἐμπνεομένων ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ζητήσεως ὡς και πάσης κοινωνίας, ἥτις ἀνῆλθεν εἰς μέγαν βαθμὸν πλοῦτου και σαφοῦς ἀντιλήψεως τῶν πραγμάτων. Ἡ πρόσφατος και μεγίστη ἀμύχη τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, ἡ θριαμβευτικὴ αὐτῶν εἰσόδος εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Σικάγου δὲν ἔχουσι ἄλλην αἰτίαν. Καὶ ὅταν τὸ παρελθὸν ἔαρ, τόσοι φοιτηταὶ και φίλοι τῆς ἐλευθερίας ἔτρεχον πρὸς τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος εἰλκύνοντο μᾶλλον ἀπὸ τὴν κόριν τῶν νεκρῶν παρὰ ἀπὸ τὸν πόνον τῶν ζώντων.

ΤΙΓΚΡΑΝ ΓΕΡΓΑΤ

Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ.

Α Π Α Ρ Χ Α Ι

ΚΑΠΟΤΕ — πρὸ δύο ἐτῶν καὶ πλέον — ὁ κ. Ἐπισκοπόπουλος μοῦ ἐσύστησεν ὡς ἐξάδελφόν του, ἕνα νέον μικροσκοπικόν, περιέργον καὶ ζωηρότατον.

Ἐφοίτα τότε ἐδῶ, εἰς κάποιον ἐκπαιδευτήριον, νοσταλγὸς τῆς μιροβόλου πατρίδος του, καὶ ὑποτονθοριστῆς τῶν στίχων τοῦ μεγάλου Ζακυνθίου ποιητοῦ.

Γράφω ὅτι ἦτο ζωηρός, διότι, ἐνθυμούμαι, δὲν μᾶς ἄφινε νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ οὐδενὸς χωρὶς νὰ μᾶς διακόψῃ, καὶ ἦτο ἀκόμη πολὺ περιέργος, διότι ἀπέτεινε — δσάκις δὲν διέκοπτε — ἤμισα παιδικῶς καὶ πολὺ παραδόξους ἐρωτήσεις.

Ἐγνώριζεν, ἐξ ὀνόματος, ὅλους τοὺς λογίους, ἰδίᾳ τοὺς ποιητὰς, εἶχε τὴν γνώμην του περὶ ἑνὸς ἐκάστου, ἀπήγγελλε ποιήματα, ἐθαύμαζε, παρετήρει, ἤλεγχε.

Δὲν ἐνθυμούμαι ἂν μᾶς εἶπε τότε καὶ στίχους ἰδικούς του, ἐπεβεβαίωσεν ἡμῶς μετὰ θάρρους καὶ πεποιθήσεως τὸν κ. Ἐπισκοπόπουλον, ὅστις μοῦ τὸν ἐσύστησεν ὡς ποιητὴν καὶ καλλιτέχνην τοῦ μέλλοντος.

Ἐνθυμούμαι ὅτι μοῦ εἶχε κάμει τότε ἐντύπωσιν ὁ νέος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος προσθέτως εἶχε μεγάλους τοὺς ὀφθαλμούς καὶ τὰς κινήσεις ἀξιοπρεπεῖς καὶ ἐλευθέρως.

Καὶ εἶχα ἀκόμη σχηματίσει τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ μικροσκοπικὸς νεανίσκος ἔβιδε πολλὰς ὑποσχέσεις καὶ περισσοτέρας ἐλπίδας.

Ἐκτοτε δὲν τὸν συνήντησα ποτὲ πλέον, οὐδ' ἤκουσα τίποτε περὶ αὐτοῦ, μοῦ τὸν ἔφεραν δὲ εἰς τὴν μνήμην μου πάλιν τὰ δύο τρίτα ποιήματά του, τὰ ὁποῖα ἀποσταλέντα πρὸ ἡμερῶν εἰς τὴν Διευθύνειν τῶν «Παναθηναίων», τὰ ἔλαβα διὰ νὰ τὰ κατατάξω εἰς τὴν σείραν τῶν ποιητικῶν ἀπαρχῶν.

Τώρα, ὁμολογῶ, δὲν με ἐξέπληξε ποσῶς ἡ χάρις τῶν στιχουργικῶν αὐτῶν πρωτολειῶν, τὰ ὁποῖα εὗρισκω ἀνώτερα πολλῶν ἄλλων ἀξιωματικωτέρων στιχοπλοκημάτων, εὗρισκω δὲ συγχρόνως ὅτι εἶνε ταῦτα ἀξία ἀπολύτου ἐνθαρρύνσεως παρὰ τὴν ἀτημελησίαν τῶν πολλῶν περὶ τὴν οἰκονομίαν τῶν στίχων, καὶ ἄλλα τινὰ ἐπουσιώδη ἐλαττώματά των.

Ὁ νεαρὸς ποιητῆς δὲν εἶνε βέβαια ἀκόμη κύριος τῆς ἰσχυρᾶς καὶ ἀφόγου τεχνουργίας, — ζήτημα τοῦτο χρόνου μᾶλλον καὶ κόπου — προσπαθεῖ οὐχ ἦττον, ἐπιτυχῶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, νὰ κλείσῃ εἰς τοὺς στίχους του τὴν ἀρμονίαν καὶ τὸν θυμὸν τῆς ψυχῆς του — μιᾶς ψυχῆς ἀδιαπλάστου ἀκόμη, ἀλλ' ἀσφαλῶς ποιητικῆς.

Ἐκ τῶν τριῶν ποιημάτων, τὰ ὁποῖα ἔλαβον τὰ «Παναθηναία», ἡ «Ἀγνωστὴ ψυχὴ» εἶνε τὸ καλλίτερον. Μολονότι εἶνε ἐπιτενὲς διωροδότη, εἶνε ἐν τοῦτοις ἀπογοῦτερον τὴν μορφὴν τελειότερον τὴν σύνθεσιν, δνειρώδες καὶ νοσταλγικόν, πλήρες ἀνησυχίας καὶ πόθου.

Οἱ στίχοι του εἶνε περισσότερον κανονικοί, μᾶλλον ἐπιμελημένοι, ἀβίαστοι, βγαλμένοι ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὴν ψυχὴν.

Τὸ Πνεῦμα — τὸ δεύτερον ποίημα — ἴσως νὰ ἔχη τινὰς στροφὰς ἐφαμίλλους τοῦ πρώτου, ὑπολείπεται ὅμως ὡς σύνολον, καὶ μολονότι εἶνε καλλίτερον τοῦ τρίτου τοῦ ἐπιγραφομένου Πάλῃ, δυσκόλως ὅμως παραβάλλεται πρὸς τὴν «Ἀγνωστὴ ψυχὴ».

Ὁ ποιητῆς καὶ εἰς τὸ δεύτερον καὶ εἰς τὸ τρίτον δυσκόλως κρατεῖ τὴν ἐνότητα τῆς μορφῆς, τὴν ἐνότητα ἐκείνην ἣτις διαπνέει ὁλόκληρον τὸ πρῶτον ποίημα καὶ ἄνευ τῆς ὁποίας καθίστανται χαλαρὰ καὶ ἄτονα, ἀδύνατα ὡς ἂν δὲν ἀποτελοῦν συνοχὴν σταθερὰν καὶ ἀδιάρρηκτον. Ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τούτου, ὑπολείπονται ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἔκφρασιν.

Μία ἀκυριολεξία εἶνε ἀμέσως καταφανής, ὡς καὶ μία συντακτικὴ ἀτημελησία.

Ὅμως καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα, τὰ τελευταῖα δύο ποιήματα, ἐπαναλαμβάνομεν, ἔχουν καὶ αὐτὰ ὀφθαλμικὰς στροφὰς, κατορθώνουν δὲ νὰ φανερώουν τὴν κυρίαν ἰδέαν των, τὴν ὁποῖαν μάλιστα ἀγωνίζονται νὰ καταπνίξουν τὰ ἀνωτέρω ἐλαττώματα.

Δημοσιεύοντες πρὸς τὸ παρὸν τὸ πρῶτον, ἐλπίζομεν ὅτι ὁ ποιητῆς δὲν θὰ βραδύνη νὰ μᾶς ἀποστείλῃ ἔργα ἀνώτερα τῶν ἐπιτυχῶν αὐτῶν ἀπαρχῶν, μετὰ τὰς ὁποίας σήμερον εὐχαρίστως καὶ μετ' ἐλπίδων τὸν παρουσιάζομεν εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας.

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΣΕ ΚΡΥΦΟΝ ΗΧΟ

Α Γ Ν Ω Σ Τ Η Ψ Υ Χ Η

Umbra omnibus locis adero.
ΒΙΡΓΙΛΙΟΣ

Κοιμάται ἡ πλάση ὀλόγυρα στῆς νύχτας τὴν ἀγγάλη
κι' ἄφαντη μὴ σκιά
μὲ ἀδῶρητο φτερούγισμα ἔρχεται ἀγάλη-γάλη
κοιτᾷ σ' ἐμέ, ὀλόγυρα, σὰν κάτι νὰ ζητᾷ ...
Ποῖα ψυχὴ εἶναι αὐτὴ ποῦ τρέχει στὸ σκοτάδι;
μὴ βραίνῃ ἀπὸ τὸν Ἄδη;

Προβαίνει ὀλόχρυση ἡ Ἀδὴ, ροδοστεφανωμένη
μὲ σύννεφα χρυσᾶ,
κι' ὁ οὐρανὸς κάτω στὴ γῆ ἀγάλη-γάλη ραίνει,
σὰν δάκρυα παρθενικά, διαμάντια ἀπὸ δροσιά
καὶ μὴ πνοὴ ἀδῶρητη τὴ φύση ὕμνολογεῖ
ποῖα εἶναι αὐτὴ ἡ ψυχὴ;

Ψηλὰ στὰ οὐράνια ὀλόγιομο κυλάει τὸ φεγγάρι
καὶ μὴ αἶθρα μουσικὴ,
ποῦ ψιθυρίζει ἀνάμεσα στῆς λυγαριῆς μὲ χάρη,
μέσα στὸ φῶς τὸ μελιχρὸ φαντάζει σὰν πνοή.
Ποῖα εἶναι τάχα αὐτὴ ἡ ψυχὴ, ποῦ στὰ αἰθέρια ὕψη
κάτι πᾶθει νὰ κρύψῃ;

Γέρνει σὲ κύματα φωτὸς ὁ ἥλιος πρὸς τὴ δύση
κι' ἕνα πνεῦμα κρυφὸ
τρέχει μέσα στὰ μνήματα, κάτω ἀπ' τὸ κυπαρίσσι
στὴν περασμένη τὴ ζωὴ μὲ πέταμμα ἀργό.
Τάχα ποῖα εἶναι αὐτὴ ἡ ψυχὴ, ποῦ ἀπὸ τὸ κοιμητήρι
κάτι ζητᾷ νὰ σύρῃ;

Παλεύουν ανυπόταχτα ή Μνήμη με τή Δήδη
μέσα στοῦ νοῦ τὰ βάρη,
καί ή καρδιά μου ποῦ πονεῖ σιά πληγωμένα στήθη
καί ή ψυχή ποῦ δέρεται ἔς τῆς μαύρης γῆς τὰ πάθη,
κάτι ποθεῖ ἀφ' τοῦ καιροῦ τὸ μαῦρο πανηγῦρι
μέσα σιὸ φῶς νὰ σύρη.

Ποία ψυχή ἀθώρητη τάχα με συντροφεύει;
ποιά δύναμη κρυφή;
καί ή Μνήμη ανυπόταχτα μέσα στοῦ σαλεύει
καί κάποια δάκρυα κρυφά σταλάζουν στήν ψυχή.
Ποία ψυχή τοῦ οὐρανοῦ ποία ψυχή ζητῶ
κάτω σιὸν κόσμο ἐδῶ;

Γιατί ἓνα μνήμα ἀτέλειωτο ἀνοίγεται μπροστά μου
με χάος φοβερό;
καί κάποιο αἰσθημα κρυφὸ γροικῶ μες τήν καρδιά μου,
πῶς ἐκεῖ μέσα κρύφτεται δις στή γῆ ζητῶ.
Ποία ψυχή ἀθώρητη τὰ στήθη μου σπαράζει;
ποιὸς ἴσκιος με σκεπάζει;

Συά! γιατί ἀθώρητη καί ἀπιαστη πλανιέσαι
εἰς τῶν ὄνειρων τὰ φτερά;
καί πότε, με τὸ θάνατο, με τή ζωὴ χτυπιέσαι
καί κρύβεσαι ἀθώρητη ἀπόκρυφα βαθυὰ
σιὸ φῶς τὸ οὐράνιο τῆς ζωῆς ὁποῦ διπρᾶ ή ψυχή,
ὁποῦ ὁ νοῦς ποθεῖ.

Δύχνε λαμπρὸ τῆς ὑπαρξῆς, αἰώνια πηγὴ,
φῶς μάγο τῆς ζωῆς,
γιατί πέρα σιὸ ἀπειρο μακραίνεις; ἄχ, γιατί;
καί φεύγεις μέσα ἀφ' τὰ φριχτὰ σκοτάδια τῆς ψυχῆς;
Ἄχ, τὸ σκοτάδι τῆς ψυχῆς ὁποῦ τὸ νοῦ φωτίζει
φῶς εἶναι ποῦ μανρίζει....

Ἄγνωστη, ἀθώρητη ψυχή, σιάσου ποῦ με τραβάς;
σὲ θέλω, σὲ ποιδῶ
ἔλα μαζί μου, σὲ ζητεῖ ὁ πόνος τῆς καρδιάς
νὰ ἔλθω ὀπίσω σου ὁ φτωχὸς φοβοῦμαι καί ζητῶ
φῶς ἀπὸ σένα, ὦ ψυχή, μὰ ὄχι νὰ ἔλθω κοντά σου,
φοβοῦμαι τὰ κρυφά σου...

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

Ζάκυνθος 1901.

Θ Ε Α Τ Ρ Ι Κ Η Ζ Ω Η

Τὸ θερινὸν θέατρον τῆς „Νέας Σκηπῆς“. — Ἡ Ἀρλεζιάνα τοῦ Δωδέ. — Ἡ Νύφη μου. —
Τὸ Αἶνγμα τοῦ Ἐρβιὲ καί ὁ Εἰσαγγελεὺς τοῦ Μπριέ. — Αἱ μεταφράσεις. — Τὰ πρωτότυπα.

ΕΝΘΥΜΟΥΜΑΙ. — καί δὲν πιστεῦω νὰ τὸν
ἐλησμόνησε κανεὶς, — τὸν πρωτάκουστον, τὸν
θαυμάσιον ἐκείνον λόγον, τὸν ὁποῖον ἀπήγ-
γειλεν ὁ κ. Χρηστομάνος εἰς τὸ ἀρχαῖον Διο-
νυσιακὸν Θέατρον, ἐνώπιον τῶν λογίων τοὺς
ὁποίους εἶχε προσκαλέσῃ διὰ νὰ ἰδρῦσουν τὴν
Νέαν Σκηπῆν. Εἰμπορῶ νὰ εἶπω, χωρὶς καμ-
μίαν ὑπερβολήν, ὅτι ἦτο ἡ πρώτη ἡμέρα χα-
ραῖς, τὴν ὁποίαν ἐπανέβλεπεν ἡ ἡρσιτωμένη
κόγχη, μετὰ τὴν δόξαν τὴν παλαιάν. Τόσον
ώραῖα, τόσον ὑψηλά, τόσον θριαμβευτικὰ καί
μεγαλοφάνταστα ἦσαν τὰ λόγια, τὰ ὁποῖα
ἐπρόφερον ἐκεῖ ὁ ποιητῆς, ὁ ὁποῖος ὄνει-
ρεύθη μίαν θεατρικὴν ἀναγέννησιν καί τὴν
ἀνεκοίνωσε με τὴν βεβαιότητα, ὅτι τὸ ὄνει-
ρον τὸ ὁποῖον ὄνειρεύονται ὅλοι μαζί, γίνε-
ται ἐπιτέλους πραγματικότης.

Πραγματικότης; ... Ἐλαβα ἀφορμὴν καί
πάλιν νὰ ἐνθυμηθῶ τὰ μεγάλα ἐκεῖνα λόγια,
τὰ ἐπέλιδα καί εὐδοίωνα, καί νὰ τὰ ἐνθυμηθῶ
μ' ἓνα παράδοξον αἰσθημα, τὸ ὁποῖον ἦτο
κράμα ἀπογοητεύσεως καί ἐλπίδος. Τὴν πρώ-
την τῆς «Νέας Σκηπῆς», μέσα εἰς τὸ κοσμο-
βριθὲς καί ἠλεκτροφώτιστον θεατρικὸν τῆς Ὀ-
μονοίας, ἔβλεπα ἐπιμόνωσ τὸ Διονυσιακὸν
Θέατρον ἔρημον καί ἠλιόλουστον, ὅπως τὴν
πρωίαν ἐκείνην, ποῦ συνήλθομεν ἐπτά-ὄκτω

φίλοι, διὰ νὰ κούσωμεν τὸν κ. Χρηστομάνον...
Ἄ, διὰ μίαν Ἀρλεζιάναν λοιπὸν ἦσαν ὅλα τὰ
ώραῖα ἐκεῖνα λόγια, καί ἡ σεμνὴ συνάθροισις
εἰς τὸν ἱερὸν τόπον, ἡ ὁποία εἶχε χαρακτῆρα
ἱεροτελεστίας;... Ναι! τὸ αἰσθημα μου ἦτο
μελαγχολικὸν κράμα ἀπογοητεύσεως καί ἐλπί-
δος. Ἡ ἀπογοήτευσις ἄδικος, ἡ ἐλπίς δικαία.
Ἄν ὁ κ. Χρηστομάνος ἀπέμεινε τότε μόνος
νὰ ὄνειρεύεται τὸ ὀραϊὸν τοῦ ὄνειρον, — ἴσως
διότι εἶδεν, ὅτι δὲν τὸ ὄνειρεύοντο ὅλοι μαζί
τόσον καλά, ὥστε νὰ γίνῃ πραγματικότης —
ἀλλ' ὁ κ. Χρηστομάνος εἶνε ἱκανὸς καί ἀρκε-
τὸς νὰ πραγματοποιῆ δις ὄνειρεύθη... Φαί-
νεται ὅμως, ὅτι τὰ ὀραῖα ὄνειρα δὲν πραγ-
ματοποιοῦνται ἀμέσως, εἰς μίαν ἡμέραν, εἰς ἓν
ἔτος. Ἡ ἐνσάρκωσις τῶν γίνεται σιγά-σιγά,
με κόπον καί με ἀγῶνα. Ἡ μορφή τὴν ὁποίαν
παρουσιάζουν, διέρχεται διαδοχικῶς καί μοι-
ραίως, ἀπὸ ὅλας τὰς φάσεις τοῦ ἐμβρύου. Ὁ
ἀξίων νάτεγισῃ ἀμέσως τὸ τέλειον πλάσμα,
σπεύδει νάπογοητευθῆ, ἀλλ' ὁ κρατῶν τὸ μι-
κροσκοπιὸν ἠξεύρει νὰ ἐπιζῇ. Ἐπειτα, τὸ
γνωρίζετε, ἡ ἐξέλιξις δὲν προχωρεῖ κατ' εὐ-
θείαν γραμμὴν. Εἶνε μία γραμμὴ ἰδιότροπος,
ἀμφίβολος καί διστακτικὴ, ἡ ὁποία πολλάκις
ἐπιστρέφει πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐν εἶδος μαιάνδρου,
ὁ ὁποῖος προχωρεῖ ἀσφαλῶς ἀλλὰ δι' ἐλιγ-

μῶν. Καὶ τὸ ὄνειρον, δηλαδὴ ἡ πραγματικότης τοῦ κ. Χρηστομάνου, — διατὶ νάπογοιτευθῶ; — ἔπρεπε ἀναγκαιῶς νὰ ἐξελιχθῆ μετὸν ἴδιον τρόπον. Ἐπρεπε νὰ στεγασθῆ εἰς θερινὸν θέατρον προσιτὸν εἰς τοὺς πολλοὺς, νὰ κάμῃ ὅλας τὰς δυνατὰς ὑποχωρήσεις, νὰ ἐπικαλεσθῆ εἰς βοήθειαν τὰ ελαφρὰ δράματα καὶ τὰς φάρσας τοῦ γαλλικοῦ δραματολογίου, νὰ ἀναβάλῃ ἐπ' ἀορίστου τὰ σοβαρώτερα, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν τρελλὴν ἰδέαν τῶν ἑλληνικῶν, καὶ νὰ καταφύγῃ καὶ εἰς αὐτὸ ἀκόμη τὸ θελκτικὸν φῶμα τῆς δεσπ. Ἐλβίρας Γουίδα.

Καὶ ὅμως κινεῖται, προχωρεῖ, προοδεύει... Δὲν ἐφθάσεν ἀκόμη, ἀλλὰ θὰ φθάσῃ, — διατὶ νὰ μὴν ἐπιζῶ; — Αὐτὸ τὸ βλέπει κανεὶς φανερά. Τὸ θερινὸν θέατρον τῆς «Νέας Σκηνης», τὸ ὁποῖον ἰδρῦθη ἐκεῖ, ὅπου μέχρι τινὸς ἦτο ἡ ἀπαισία παράγκα, ἡ ὀνομαζομένη θέατρον Ὁμοιοίας, δὲν ὁμοιάζει μὲ κανὲν θερινὸν θέατρον. Εἶνε κάτι τι εὐπρεπὲς καὶ κομψόν, καὶ καλαίσθητον καὶ σχεδὸν πλούσιον. Ὁ καλὸς κόσμος, ὁ ὁποῖος τὸ συγχάζει, εὐρίσκει ἐκεῖ à son aise, καὶ ἂν ποτε παραπονεῖται κατὰ τῆς σοβαρότητος ἢ τῆς ἀνοστίας τοῦ ἔργου, πάντοτε ὅμως θαυμάζει τὸ ελαφρὸν «θεατρῶμα». Τὸν ἐλπίει ἡ βελουδίτη βυσσινόχρους αἰαλία μὲ τὰ κίτρινα σειρήνια, ἡ ὁποία διχάζεται ἀντὶ νάνυφουται, κατὰ νεώτερον σύστημα· αἱ κεφαλαὶ αἱ ἀνάγλυφοι, αἱ ὁποῖαι στολίζουν τὸ λευκὸν πλαίσιον τῆς σκηνῆς μὲ τὰ ὀχροπράσινα φυλλώματα «art nouveau» τὸ εὐρὸ ἀμφιθέατρον τῶν λευκῶν καθισμάτων, τῶν σχετικῶς ἀνέτων· ὁ ἠλεκτροφότιστος ἀστήρ, ὁ ὁποῖος λάμπει ἐπὶ τῆς στέγης τῆς σκηνῆς καὶ τὸ ἐπίσης φωτεινὸν μονόγραμμα Ν. Σ. ἀνωθεν τῆς θύρας τῆς εἰσόδου... Ὅλα ὠραία ἐκεῖ μέσα, καὶ νέα, καὶ κομψά. Καὶ ἡ σκηνὴ πάντοτε βαλμένη μὲ γούστο καὶ μὲ πολυτέλειαν, καὶ αἱ ἐνδυμασίαι, τῶν ἠθοποιῶν ἀρογοὶ καὶ πλούσιαι, καὶ ἡ τάξις δι' ἀθηναϊκὸν θέατρον παραδειγματικὴ. Χαριτωμένον θεατρῶμα τέλος πάντων, ὅπου ὁ καλὸς κόσμος εἰμπορεῖ νὰ περνᾷ τὴν βραδυάτου λαμπρά, προπάντων ὅταν δίδεται καμμία ξυπνη γαλλικὴ comedie, ὅπως τὸ «Ἀριστερὸ Χέρι».

Διὰ τοῦτο, νομίζω, ὅτι ἦτο λάθος τῆς διενθύσεως, νὰ κάμῃ ἐναρξίν τῶν θερινῶν παραστάσεων μὲ τὴν «Ἀρλεζιάναν». Τὸ ἔργον αὐτὸ τοῦ Δωδὲ ἐθεωρήθη ὡς σοβαρώτερον τοῦ δέοντος, — διὰ τὴν περίστασιν, ἐννοῶ, — εἶχε δὲ τὸ ἐλάττωμα νὰ μὴν εἶνε καὶ ἀρι-

στούργημα. Ὅλοι γνωρίζομεν, ὅτι ὁ Δωδὲ ὑπῆρξεν ἔξοχος διηγηματογράφος, θαυμαζόμενος προπάντων διὰ τὴν τρυφερότητα του καὶ τὸ λεπτὸν ὡς τριχαπτον ὕφος του. Δυστυχῶς ἡ «Ἀρλεζιάναν» δὲν εἶνε διήγημα ἀλλὰ δράμα, καὶ δράμα μᾶλλον ἠθογραφικόν, — ἂν εἰμπορῶ νὰ τὸνομάσω οὕτω, διότι ἔχει ἀφθονον τοπικὸν χρῶμα, — ἡ δὲ μετάφρασις, ὅσον εὐσυνειδήτος καὶ ἂν ἦτο, δὲν ἠμπόρεσεν, ὡς ἐκ τοῦ εἶδους τοῦ ἔργου, νὰ ποδώσῃ τὸ ὕφος τοῦ πρωτοτύπου. Ἐδῶ ἐχρειάζεται μία χωριὰτικη γλῶσσα, ἡ ὁποία νὰ ἔχῃ συγχρόνως τρυφερότητα, δύναμιν, χρῶμα, ἀκριβείαν, εἰκονικότητα καὶ χάριν, — πολὺ δυσκολοταίριαστα πράγματα, μὰ τὴν ἀλήθειαν! Οἱ προβηγγιανοὶ τοῦ κ. Αὐκερίου ὁμιλοῦσαν ὡς πεποπλεῖστον τὴν ἀπλὴν γλῶσσαν, ἀλλ' ὅπως τὴν ὁμιλοῦμεν καὶ ἡμεῖς, ὅταν δὲν θέλωμεν νὰ ἐλληνίσωμεν. Οἱ ἠθοποιοὶ ἔπαιξαν ὅσον ἠμπόρεσαν καλλιτέρα, προπάντων ἡ νεωστὶ προσληφθεῖσα εἰς τὸν θίασον κ. Πετρίδου, ἡ ὁποία ὑπεδύθη τὴν μητέρα μὲ ἀρκετὴν δύναμιν. Ἄλλ' οἱ θεαταί, οἱ ὁποῖοι συνέρρευσαν εἰς τὴν πρώτην παράστασιν, ἀπῆλθον μᾶλλον ψυχροί.

Εὐτυχῶς, ἀπῆλθον μὲ πολὺ καλλιτέρας ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν παράστασιν τοῦ ἐπομένου ἔργου, διότι ἐγέλασαν τέλος πάντων. Φαίνεται, ὅτι τὸ ἰδανικὸν τοῦ ἀθηναϊκοῦ κόσμου εἰς τὸ θέατρον εἶνε νὰ γελάσῃ. Ἡ «Νύφη μου» χαρίζει ἀφθονα γέλια, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἐντρέπεται κανεὶς. Εἶνε μία γαλλικὴ κωμῶδια, φαιδροτάτη, ἡ ὁποία δὲν ἔχει τίποτε τὸ πρόστυχον καὶ τίποτε τὸ ἀσεμνον. Δὲν συγκρίνεται βέβαια μὲ τὸ «Ἀριστερὸ Χέρι», ἐν ἀριστούργημα εἰς τὸ εἶδος του, — τοῦ ὁποῖου ἡ ἐπανάληψις ἠδ' ἀριστήθη ὅλον τὸν κόσμον, — ἀλλὰ διαφέρει τὸσον ἀπὸ τὰς φάρσας, ποῦ βλέπομεν ἐδῶ, ὅσον καὶ τὸ θέατρον τῆς «Νέας Σκηνης» ἀπὸ τὰ ἄλλα θερινὰ θέατρα. Δυστυχῶς δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν τὸ αὐτὸ διὰ τὴν «Καινουργίαν Δούλαν» μίαν ἐλλειπὴν φάρσαν, ἡ ὁποία συνώδευσεν τὸσον παραχόρδως τὴν θαυμασίαν ἐκείνην «Κόρην τοῦ Ἰερθιά», καθὼς καὶ διὰ τὸν «Λωποδύτην», ὁ ὁποῖος ἀπέτυχεν.

Τώρα πρέπει νὰ εἰπώμεν ὀλίγας λέξεις καὶ διὰ τοὺς μύστας. Ἀνέγνωσα περὶ αὐτῶν ἐν ἀρθρον εἰς τὴν «Ἐστίαν», τὸ ὁποῖον μὲ ἀνησύχησε κάπως. Ὁ ἀρθρογράφος προτείνει... τὴν αὐστηρότητα. Ἀρκετά, λέγει, ἐφάνημεν ἐπιεικεῖς πρὸς τοὺς μύστας, καὶ τοὺς ἐνεθαγρούναμεν, καὶ τοὺς ὑπεστηρίξαμεν χάριν μᾶς

ὠραίας ἰδέας. Εἶνε καιρὸς νὰ δεῖξουν καὶ οἱ μύσται, ὅτι ἦσαν ἄξιοι ὅλης αὐτῆς τῆς συμπαιδείας, καὶ νὰ παρουσιασθοῦν πλέον, ὄχι ὡς μύσται, ὄχι ὡς ἀπλοὶ ἔρασιτέχνη, ἀλλ' ὡς ἀληθεῖς ἠθοποιοί. Τοιαύτην ὑποχρέωσιν ἔχουν ἀπέναντι τοῦ κ. Χρηστομάνου, ἀπέναντι τοῦ τύπου, ἀπέναντι τοῦ κοινοῦ, καὶ προπάντων ἀπέναντι τῆς ἰδέας. Παρῆλθεν ἀρκετὸς καιρὸς προπαρασκευῆς, ὥστε νὰ τοὺς κρίνωμεν ἀκόμη ἐπιεικῶς, ὡς μύστας. Ἀνάγκη τώρα καὶ κάποιος αὐστηρότης.

Συμφωνῶ. Καὶ ἡ αὐστηρότης εἶνε κάποτε καλὸν μέσον, ὅπως εἶνε καὶ ἡ ἐπιεικεία... Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ἡ ἐπανάληψις τῶν ἐργασιῶν τῆς «Νέας Σκηνης» ἀπέδειξεν ὅτι ὁ καιρὸς τῶν διακοπῶν δὲν ἐπῆγε χαμένος διὰ τοὺς μύστας. Εἰργάσθησαν εὐσυνειδήτως. Ἀληθῆς μεταμόρφωσις συνετελέσθη παρὰ τῷ κ. Μυράτ, ὁποῖος ἄλλοτε ἦτο τὸσον τραγικός, ἡ δεσπ. Κυβέλη Ἀδριανοῦ ἀνέπτυξε πολὺ τὸ ἀληθῶς σπάνιον τάλαντόν της, καὶ ἡ δεσπ. Εἰμαρμένη Ξανθάκη, καὶ αὐτὴ ἀκόμη προσέθεσε κάτι καλλιτέρον εἰς τὸν ἑαυτὸν της. Ἐν γένει οἱ ἠθοποιοὶ τῆς «Νέας Σκηνης» φέρουν καταφανῆ τὴν ἐπίδρασιν τῆς διδασκαλίας, ἡ μᾶλλον τῆς γοητείας τοῦ κ. Χρηστομάνου, καὶ μεθ' ὅλας τὰς ἐλλείψεις τῶν ἀκόμη, παίζουν κατὰ τρόπον πολὺ διαφορετικὸν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἠθοποιοὺς. Μόνον εἰς τὴν «Νέαν Σκηνὴν» θὰ κοῦση κανεὶς νὰ τονίζωνται αἱ φράσεις καὶ νὰ προφέρωνται τὰ λόγια ἀνθρωπινά. Καὶ αὐτὸ ἤδη εἶνε μέγα. Μέχρι τοῦ τελείου, μέχρι τῆς ἀληθοῦς καλλιτεχνικῆς ἐξάρσεως, τὸ διάστημα εἶνε πολὺ. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ θὰ τὸ διανύσουν οἱ μύσται, τοῦλάχιστον μερικοί, εἴτε μὲ ἐπιεικείαν, εἴτε μὲ αὐστηρότητα. Τί τὰ θέλετε! καὶ ἡ αὐστηρότης φέρει καμμίαν φορὰν τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα. Τὴν ἐπομένην τῆς παραστάσεως τοῦ «Ἀριστεροῦ Χεριοῦ», αἱ ἐφημερίδες κρίνουσαι αὐστηρῶς, ἐσύστησαν εἰς τὴν δεσπ. Ξανθάκη «περισσότεραν ζωὴν καὶ δύναμιν». Ἡ δεσπ. Ξανθάκη ἠθέλησε νὰ συμμορφωθῆ μὲ τὴν συνταγὴν, ἀλλὰ διάβολε! ἡ ζωὴ καὶ ἡ δύναμις δὲν πωλοῦνται εἰς τὰ φαρμακεία... Καὶ τὴν εἶδα τὴν ἄλλην ἡμέραν εἰς τὸν ἴδιον ρόλον τῆς Λολέας καὶ δὲν τὴν ἀνεγνώρισα! Εἶχε χάσει ὅλην τὴν τὴν ἀφέλειαν καὶ τὴν χάριν, ἡ χαριτωμένη κόρη, ἔκαμνεν ἕνα σωρὸν ὑπερβολάς, καὶ εἰς τὸ τέλος ἔβαλε κάτι κλάμματα τὸσον παρατεταμένα, ποῦ ὀλίγον ἔλειπε νὰ γελάσῃ ὁ κόσμος εἰς τὴν συγκλητικωτέραν στιγμὴν. Δὲν ἤξεύρω διὰ τοὺς ἄλλους ἀλλ' ἡ

δεσπ. Ξανθάκη ὠρισμένως εἶνε καλλιτέρα μὲ τὴν ἐπιεικείαν.

Τὰ ἄλλα θέατρα, τὰ ὁποῖα δὲν παρουσιάζουν ἐν σύνολον νέον καὶ ἐνδιαφέρον, ὡς τὸ τῆς «Νέας Σκηνης», δὲν παρουσιάζουν οὔτε ἔργα τοῦλάχιστον ἄξια ἰδιαίτερας προσοχῆς. Οἱ «Μυλωνάδες» διαδέχονται τοὺς «Ἀνθρωποφάγους» καὶ οἱ «Πειραταί» τὰς «Δύο Ὀρφανάς». Τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια. Ὁ θίασος τῆς Κας Βερώνη εἰς τὸ θέατρον Τσόχα παίζει ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν κανὲν σοβαρώτερον ἔργον, ὅπως τὸν «Εἰσαγγελία» (L'habit rouge) τοῦ Μπριέ, ἡ κανὲν πολὺ σοβαρὸν, ὅπως τὸ «Αἰνιγμα», τὸ περίφημον δίπρακτον δράμα τοῦ Ἐρβιέ. Κλασικὸν σχεδὸν ἔργον, μὲ πολλὴν τέχνην καὶ μὲ πολλὴν δύναμιν, γνωστότατον ἄλλως τε ἐκ τοῦ θριάμβου, τὸν ὁποῖον εἶχεν εἰς τὸ Γαλλικὸν θέατρον. Δυστυχῶς, παρουσιάσθη τὸσον παραμορφωμένον ὑπὸ τοῦ θιάσου τῆς Κας Βερώνη, ὥστε οἱ θεαταὶ δὲν ἐνόησαν τίποτε, παρὰ μόνον τὸν σκελετόν, καὶ αὐτὸν ἀτελέστατον. Διότι ἡ μετάφρασις, — δὲν ἐνθυμοῦμαι πλέον τὸ ὄνομα τοῦ φιλοτεχνήσαντος, — ἦτο φρικώδης. Ἦκουα τὰς ἀκατάληπτους ἐκεῖνας φράσεις εἰς τὰς ὁποίας μετεμορφούντο αἱ κλασικῶς ἀκριβεῖς φράσεις τοῦ Ἐρβιέ, καὶ ἀποροῦσα, ὄχι τὸσον μὲ τὸν κόσμον ποῦ τὰς ἠνείχθη ἀπαθῆς, ὅσον μὲ τοὺς ἠθοποιοὺς, οἱ ὁποῖοι τὰς ἀπήγγελλον μὲ... φυσικότητα! Μὰ πῶς κατώρθωσαν νάποστηθίσουν οἱ εὐλογημένοι τοιαύτας φράσεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας δὲν ἔβγαίνε καμμία ἐννοία! Πολὺ παράξενον! Καὶ τὴν βραδυὰν ἐκείνην ἔφυγα ἀπὸ τὸ θέατρον μὲ τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι οἱ ἠθοποιοὶ δὲν εἶνε ἄνθρωποι, ὅπως ὅλοι μας. Ὁ κ. Λαζαρίδης, ὁ ἀρχαῖος ἠθοποιός, εἰς τὸν ὁποῖον ἔτυχε νὰ ανακοινώσῃ αὐτὴν τὴν ὑπόνοιαν, μοῦ διηγήθη, ὅτι κάποτε αὐτὸς ὁ ἴδιος, — ὁ ὁποῖος εἶνε φρονιμώτατος ἄνθρωπος, — ἠναγκάσθη νὰ παγγεῖλῃ ἀπὸ σκηνῆς τὴν φράσιν: «εὐρίσκομαι εἰς ζαχαροπηξίαν ροδακίνων». Ἄλλος, εἰς τὴν θέσιν του, θὰ ἐπροτιμοῦσε ναυτοκτονίαν.

Τὸ θλιβερὸν εἶνε, ὅτι τὰ 99 ἑκατοστὰ τῶν μεταφράσεων, τὰς ὁποίας μᾶς σερβίζουν οἱ διάφοροι θίασοι, εἶνε, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους «ζαχαροπηξίαι ροδακίνων»· τὸ δὲ περιεργον εἶνε, ὅτι παραπονοῦνται καὶ διαμαρτύρονται οἱ ἠθοποιοὶ μας διὰ τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ κοινοῦ ἀπέναντι ἔργων καλῶν, ὡς ὁ «Εἰσαγγελεύς» καὶ τὸ «Αἰνιγμα». Δυστυχῶς οἱ θεαταὶ

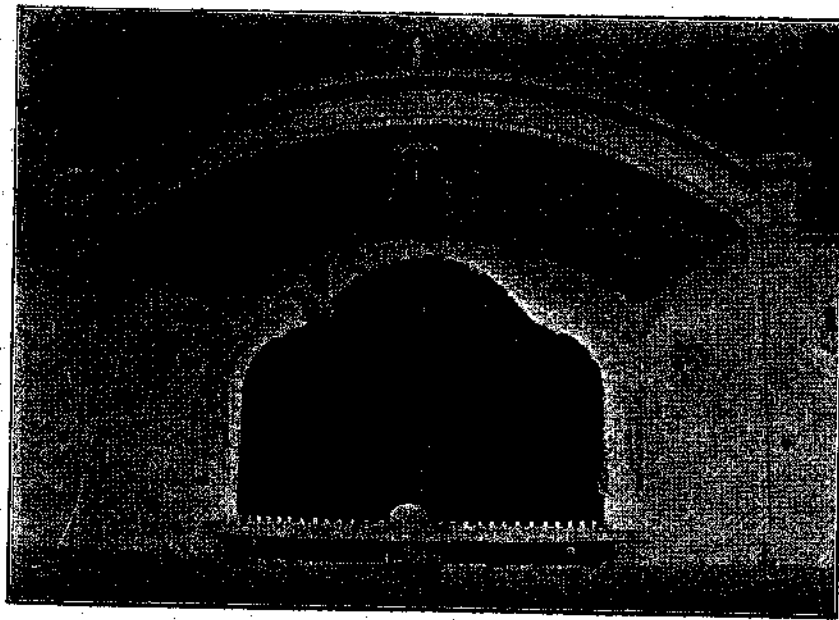
δὲν εἶνε ὑπέροχοι ἄνθρωποι, ὅπως οἱ ἠθοποιοί, καὶ διὰ τὴν θαυμασίαν καὶ τὴν αἰσθανθῶν ἐν ὄρατον ἔργον πρέπει προπάντων νὰ τὸ ἐννοήσουν καὶ τί θέλετε νὰ αἰσθανθῶν ὅταν ἀκούουν τὴν ἡρωίδα τοῦ Μπριέ, ἢ ὅποια εἶνε μία ἀπλὴ χωριάτισσα, νὰ ὁμιλῇ τὴν σχολαστικὴν ἐκείνην γλώσσαν, εἰς τὴν ὅποιαν ἡ Κα Βερώνη ἀσμένως ἐξέχυνε τὸ δραματικὸν τῆς πάθος:

— Ὁ σύζυγός μου, ὡς λέγω, δὲν ἐξῆλθε τὴν νύκτα ταύτην ἐκ τῆς οἰκίας του!

Πρωτότυπα ἔργα δὲν ἔχομεν αὐτὴν τὴν φορὰν. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ ἐδόθησαν δύο: «Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος» τοῦ κ. Καλοστύπη, εἰς τὸ Βαριετέ, ὑπὸ τοῦ θιάσου Παντοπούλου, καὶ «Ἡ τιμὴ τοῦ Κλέφτη» τοῦ κ. Γαλανοῦ, εἰς τοῦ Τσόχα, ὑπὸ τοῦ θιάσου τῆς Κα Βερώνη ἔργον γέροντος τὸ πρῶτον, ἔργον νεανικὸν τὸ δεύτερον, εὐρέθησαν παραδόξως ὅμοια, διότι τὰ ἄκρα συναντῶνται. Καὶ νὰ ἤθελα νὰ ὁμιλήσω περὶ αὐτῶν ἐν ἐκτάσει, δὲν θὰ ἤμποροῦσα, διότι δὲν τὰ εἶδα. Δὲν πταίω ἐγὼ εἶχα ὄλην τὴν καλὴν διάθεσιν νὰ ὑπάγω διὰ νὰ γράψω, κατὰ τὸ σῆμα, τὰς

ἐντυπώσεις μου ἀλλὰ φίλοι πρὸς τοὺς ὁποίους τρέφω πᾶσαν φιλολογικὴν ὑπόληψιν, με διεβεβαίωσαν μετ' ὄρκου, ὅτι θὰ εὐρισκόμεν εἰς τὴν δυσάρεστον θέσιν νὰ τα ἐπικρίνω πολὺ, — καὶ ἐπροτίμησα νὰ μὴν ὑπάγω. Πιθανὸν τῶρα καὶ νὰ με ἠπάτησαν, ἀπατηθέντες καὶ ἐκεῖνοι. Φαίνεται ὅμως, ὅτι καὶ τὰ δύο αὐτὰ ἔργα ἦσαν πολὺ διαφορετικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα, περὶ τῶν ὁποίων ἀπασχολούμεθα συνήθως, καὶ ὅτι δὲν εἶχον καμμίαν σχέσιν μετὰ τὴν Τέχνην, ὅπως τὴν ἐννοοῦμεν ἡμεῖς. Οἱ συγγραφεῖς τῶν τῶν ἐννοοῦν κατ' ἄλλον τρόπον, καὶ αὐτὸς εἶνε ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἔχομεν δίκαιον καὶ ἡμεῖς καὶ ἐκεῖνοι. Εἰς τὸ κοινὸν ὅμως καὶ τὰ δύο αὐτὰ ἔργα ἤρρεσαν, καὶ ἐχειροκροτήθησαν ἐνθουσιωδῶς, διότι ὁ κόσμος ἀγαπᾷ τὰς ἠχηρὰς λέξεις καὶ τὰς πομπώδεις φράσεις τοῦ «Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου», πάντοτε δὲ τὸν ἐνθουσιάζουν ἢ φουστάνελλα, τὰ μπᾶμ-μπᾶμ καὶ οἱ πατριωτισμοὶ τῆς «Τιμῆς τοῦ Κλέφτη». Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ δύο εἶδη, τὸ ἑλληνικὸν δραματολόγιον ἀριθμεῖ ἔργα πολλὰ. Καλὰ εἶνε καὶ αὐτὰ διὰ νὰ ἐνθουσιάζουν τὸν πολὺν κόσμον ἀλλ' ἡμεῖς θέλομεν ἄλλα καὶ ἄλλα...

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ «Νέα Σπηλιή».

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

ΜΕΘΥΣΜΕΝΟΙ ΗΡΑΚΛΕΙΣ. — Πῶς ἔπιναν! Ἐνθυμηθῆτε καὶ ὀλίγον τοὺς Ἑγγλέζους ναύτας, ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον ἐκολύμβησαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν μύραν, εἶχε κατὰ τὴν ἀταραξίαν τοῦ Ὀλύμπου. Λησιμονῶ τὰ τηλεβόλα των. Ἐνθυμοῦμαι μόνον κατὰ κραταιότερον, Βρετανικότερον, φλεγματικότερον — τὸ μεθύσι των. Πῶς ἔπιναν λοιπόν; Κατὰ τρόπον μετὰ τὸν ὁποῖον ἐμεθοῦσεν ἄνθρωπος θεώμενος ἀπὸ 100 βημάτων ἀπόστασιν. Μέσα εἰς τὸ βαθύ, πλατύστομον ποτήρι, τὸ ὁποῖον οἱ Ἕλληνες ζυθοπῶλαι βγάζουν εἰς φῶς μόνον ὅταν ἔρχονται ξένοι ναῦται, ἐβυθίζετο ἕνα ξανθὸν κεφάλι. Εἶδα εἰς ἕνα κατάστημα 200 ποτήρια καὶ 200 κεφάλια Ἑγγλέζων. Τὸ κατάστημα ἦτο κατάφωτον ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ ἔφεγγεν, ἀπὸ τὰς ξανθὰς κόμας τοῦ ἔφεγγεν, ἀπὸ τὸ πορφυροῦν αἶμα τοῦ ἔφεγγε. Ἦτο μία ἐορτὴ εἰς τὴν ὅποιαν ἐγελοῦσεν ὁ Βάσχος καὶ ἡ Δήμητρα. Καὶ τὸ μεθύσι ἦτο ὡς λιτανεῖα. Καὶ τὰ κεφάλια ἐκυλίαντο ἀπὸ τὴν βραδείαν καὶ μεγαλοπρεπὴ μέθην, ἐταλαντεύοντο δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἀργά, πολὺ ἀργά, ὡς νὰ ἔδιδόν τὸν ρυθμὸν τοῦ ἀγγλικοῦ ὕμνου. Μήπως ἐνθυμῆσθε τὰς λίρας τοῦ ἐσκόρπισαν; Ἀφήσατε τὴν ἡδονὴν τῆς ἀναμνήσεως αὐτῆς εἰς τοὺς ξενοδόχους. Ἡ λίρα ἦτο ἀσήμαντος λεπτομέρεια, δι' ἐκεῖνον τοῦ δὲν τὴν ἐκέρδιζε. Διὰ τὸν διαβάτην τὸν ἀπλοῦν καὶ τὸν παρατηρητὴν τοῦ δρόμου, χρῆμα εἶνε ἡ ζῶη τοῦ ἐσκόρπισαν οἱ δυνατοὶ σφυγμοὶ των εἰς τὴν κίνησιν τῶν δύο πόλεων, τὸ μὲν τῆς ζωῆς τὸ ὁποῖον μᾶς ἔδωσαν. Τρεῖς περνοῦσαν ἐμπρὸς μας, καὶ ἀφῆσαν τὴν ἰδέαν τῆς φυλῆς των. Ὑπὸ τὸν ἐκλυτικὸν οὐρανὸν τῆς Ἑλλάδος ἀπέβησαν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ποτοῦ, ἐλύθησαν, ἐξηπλώθησαν, ἐκυλίσθησαν, ἐγέλασαν ὡς μεθύσμενοι Ἡρακλεῖς. Λέγουσιν διὰ τοὺς Ἕλληνας ναύτας ὅτι ὁσάκις ταξειδεύουν καὶ ἀποβιβάζονται εἰς ξένην πόλιν, περιπατοῦν εἰς τοὺς δρόμους ὡς ἀν κοκκῶνες. Καὶ τοὺς ἐπαινοῦν μάλιστα. Τί θλιβερὸν πρᾶγμα!

Ἡ ΙΣΤΟΡΙΑ — Ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου ἢ ὅποια πηγαίνει μετὰ τὴν ταχύτητα ἠλεκτρικοῦ τραίνου, ἔχει καὶ τὰ καλά της. Τώρα λόγον χάριν αἱ ἐφημερίδες δημοσιεύουν ἱστορίαν καὶ κάμνουν τὸ ρεπορτάζ τῆς παρελθούσης ἑβδομηκονταετίας, τῶν γεγονότων τὰ ὅποια αἱ ἐφημερίδες τῶν παπῶν μας ἀνέγραψαν εἰς τρεῖς γραμμὰς. Οἱ περισσότεροι Ἕλληνες οἱ ὁποῖοι ἠγνόουν ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ἐδικάσθη μίαν φορὰν εἰς θάνατον, ἀναγινώσκουν σήμερον τὰ πρακτικὰ τῆς δίκης. Ἄλλοι παρακολουθοῦν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ὀθωνος ἴσως δὲ πρῶτην φορὰν τὴν μανθάνουν καὶ πολλοὶ ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔδωξαν τὸν ἀείμνηστον βασιλέα. Ἄλλοι διαβάξουν τὰ βασανιστήρια τῆς Βασιλῆς, τὴν ὅποιαν ἴσως μετὰ τὰς ἱστορικός των γνώσεις θὰ ἐποποθέτουν μέχρι τοῦδε εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν. Εἶνε μία εὐεργετικὴ λιανικὴ πώλησις τῆς ἱστορίας ὡς ἐμπορεύματος ἀχρήστων ἐν Ἑλλάδι ἐφόσον κατέκειτο εἰς ὀγκώδη βαρυνήματα σκονισμένα βιβλία. Καὶ εἶνε μία δόξα βεβαίως διὰ τὸν τύπον ὁ μονόλογος τοῦ ἀστοῦ, ὁ ὁποῖος διπλώνει τὴν ἐφημερίδα του καὶ λέγει ἱκανοποιημένος.

— Μετὰ μίαν πεντάραν μανθάνω τὸν κυβερνητικὸν συνδυασμὸν τῆς ἐπαρχίας μου διὰ τὰς μελλούσας ἐκλογὰς καὶ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον.

Ο ΡΗΤΩΡ. — Κλασικὴ μορφή ἐξαφανίζεται ἀπὸ τὰς πλατείας. Ἡ ἀστυνομία ἀπηγόρευσε νὰ ὁμιλοῦν οἱ ὑπαίθριοι ρήτορες εἰς τὰ μεγάλα κέντρα τῆς πόλεως. Ὁ ρήτωρ ὑποχωρεῖ ἐπομένως πρὸς τὰς συνοικίας. Εἶνε συνταγματικόν; Ὑπάρχει ἕνα ἄρθρον τοῦ συντάγματος περὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ συνέχεσθαι, τοῦ ὁποῖου ἡ ἐρμηνεία ἀφέθη εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων. Τὸ ἄρθρον, εἶνε ἀπὸ τὰ ἐλαστικότερα, καὶ ὅλοι οἱ ὑπαίθριοι ρήτορες ἐκτοπιζόμενοι ἀπὸ τὰ κέντρα θὰ φωνάζουν ὅτι τὸ Σύνταγμα δὲν ἀναφέρει ὀρισμένως εἰς ποῖαν πλατεῖαν πρέ-

πει να αγορεύη κανείς, επομένως το δικαίωμα του συνέρχεσθαι είνε δια πάν οικόπεδον. Και φοβούμαι την χρωκοπία, ή οποία αναμένει τον ρήτορα όταν τον αναγκάσουν να αποσπρή μακράν. Ο ρωμικός έννοει να συνέρχεται εκεί όπου πίνει τον καφέ του. Ο ρωμικός δέν καταδιώκει τον ρήτορα, ο ρήτωρ καταδιώκει τον ρωμικόν. Όλα τα κόμματα και όλα τα στίφη των θεατηρών ίδρωσαν δια να συγκροτήσουν ένα συλλαλητήριον όλιγον μακρότερα, μεταφέροντες το δυσκίνητον αυτό όν εις τους στήλους του Όλυμπίου Διός, δσάκις ήτο ανάγκη. Εάν κινήση ο ρήτωρ το

μονόηλι του εις την πλατείαν του Συντάγματος, το ακροατήριόν του είνε έτοιμον. Εάν το κινήση εις τα Όλύμπια ή εις το πεδίον του Αρεώς... Χαίρε εξηγηρωμένη κόμη, δάκτυλε απειλών την τριπλήν συμμαχίαν, ρεδιγκότα κουμβωμένη και πιεζομένη από τους ζητούντας διέξοδον πατριωτικούς στεναγμούς, χαίρε λόγε Βουλγαροκτόνε! Ο υπαίθριος ρήτωρ, ο οποίος διώκεται από τας πλατείας εξαφανίζεται έντελώς. Πώς θα γίνη πόλεμος εις το μέλλον; Δέν ειλεύρω πως θα γίνη, αλλά βεβαίως εις πόλεμον χωρίς υπαίθριον ρήτορα, θα νικήσωμεν.

ΧΑΡΗΣ ΗΜΕΡΙΝΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ

ΜΕΤΕΡΛΙΓΚ

Ο μικρός Βέλγος Σαίπηρο—Ο νέος Βέλγος Έμερσον—Ο διάδοχος του Νοβάλις—Ιδού τα όνόματα με τα οποία έστόλισαν ένναλλάξ τον Μέτερλιγκ και ιδού τα όνόματα τα οποία χαρακτηρίζουν και δεικνύουν τωόντι τας συγγενείας του ταλάντου του. Ο ήρμος συγγραφέας της Βάννας με το λεπτόν και όνειρώδες πρόσωπον, ο οποίος κατοικών τότε εις την νεφελώδη Βρούγγην την νεκράν και τότε εις την Μογμάρτην, γράφων δράματα και φιλοσοφικά δοκίμια καλλιεργών μελίσσας και σφήκας, είνε τωόντι ένα τάλαντον διλετώντου, ένα σύνθετον τάλαντον άξιον του είκοστού αιώνας, το όποιον αγαπά τας θετικάς επιστήμας όσον και τας άφηρημένας, το όποιον συνδυάζει, όπως συνδυάζει και ο Γκαίτε, την μαγίαν του φυσιοδίφου με εκείνην του φιλολόγου και το

όποιον άρέσκειται να φιλοσοφή εις μελέτας και εις δοκίμια, εις δράματα και εις μονογραφίας.

Ηναγκάσθησαν να αναφέρουν τα όνόματα του Σαίπηρο, του Νοβάλις, του Έμερσον και του Ρενάν άκόμη. Αλλά μήπως τωόντι ή «πριγκήπισσα Μολέν» δέν ένθυμίζει, όπως και ο Μιχβό παρατήρησε πρώτον τον συγγραφέα του Άμλετ, μήπως ή πραγματεία περί της «Σοφίας και της Είμαρμένης» δέν ένθυμίζει τα φιλοσοφικοποιητικά δοκίμια του όνειροπόλου Νοβάλις» και μήπως εις τινά δράματά του και εις τινά άρθρα του δέν ένθυμίζει ο Μέτερλιγκ την παιζουσαν φιλοσοφίαν του Ρενάν, και του υπερόχου Έμερσον όλγώτερον ειρωνικήν ίσως αλλά και περισσότερον φορτωμένην από ποιήσιν;

Ποιητής, φιλόσοφος, δραματογράφος προπάντων είνε ο Μέτερλιγκ. Ως φυσιοδίρης δέν μάς έδωκε μέχρι τούδε παρά τον τελευταίον εκείνον τόμον περι της Ζωής των Μελισσών ο όποιος δύναται να όνομασθή Μελισσών Έποποιία και ο όποιος έξυμνει τους έρωτας, τους άγώνας, τους πολέμους, τα ιδεώδη των πτερωτών αυτών έντόμων ως αν έπρόκειτο περι ήμυθέν. Ένα βιβλίον μοναδικόν εις την παγκόσμιον φυσιογραφίαν

Ποιητής ο Μέτερλιγκ είνε προπάντων, μολονότι ποιήματα δέν έξέδωκε παρά μόνον ένα τόμον τας «Θερμάς Σέρρας», ένα τόμον όλόκληρον γεμάτον από όρατα τοπία και από βραχεία εικόναν. Μία άλλη πλακέτα του έκδοθησα τελευταίως περιλαμβάνει δωδεκάδα συνώνων επεξηγουμένων από όραίας εικόναν, περιεχόντων τόσον συμβολισμόν όσον και τα ποιήματα του Μαλαρμέ ή εκείνα του Ριμβό.

Εις την Άγγλίαν και την Άμερικήν ο Μέτερλιγκ έγνώσθη και έκαμε όνομα προπάντων ως φιλόσοφος, ως essayiste νέου είδους, μιμούμενος τον Νοβάλις, συνδυάζων το ύψος του όνειρου με την ούσιαν της φιλοσοφίας, ένδύων με ποιήσεως ένδυμα τας λιγγιώδεις σκέψεις περι του μοιραίου και του αναποφύκτου. Εις ποίαν σχολήν ο Μέτερλιγκ άνήκει είνε

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΔΥΟ ΑΡΘΡΑ ΤΟΥ κ. DAMIANI. Εις την καλλιτεχνικήν και φιλολογικήν έφημερίδα «il Martocco», ο γνωστός και έλληνομαθής Ιταλός λόγιος κ. Γουλιέλμος Φ. Δαμιάνης έδημοσίευσε άρθρον περι του Σολωμού, επί εζκαιρίας των έν Ζακύνθω έσθρων. Έκ του άρθρου τούτου, το όποιον είναι σφοδρός χαρακτηρισμός του έθνικου μας ποιητού, μετά τινων βιογραφικών πληροφοριών, άποσπώμεν τας εξής περικοπάς.

«... πόσον ή ψυχή του Σολωμού, κατ' έξοχην λυρική, ήξευσε να εκλέγη εκ της περικυκλώσεως ζωής ή εκ των ίδιων αισθημάτων, το ποιητικόν στοιχείον. Μολονότι είχε μελετήσει κατά βάθος τους ξένους: τον Βύρωνα, τον Σίλλερ, τον Σαίπηρ, τον Δάντε, και μολονότι εκ της συγχρόνου Ιταλικής φιλολογίας έλάμβανε συχνά το μέτρον και το ποιητικόν ύμα, απέμεινε όμως πάντοτε Έλλην Έλλην κατά την έμπνευσιν, ή οποία του ήρχετο, δια των δημοτικών άσματων, εκ της πραγματικής ζωής Έλλην κατά την ικανότητα του να περιβάλλη την σκέψιν του δια μορφής έξαιρέτως άπλής Έλλην κατά την χρήση της κοινής γλώσσης, την όποιαν συνέλεγεν άπ' ένθετίας από το στόμα του λαού και την διεπύρρνε, την διεπλάσσε, της έδιδεν όριστικήν μορφήν εις τα άσματα του.

«Η ποιήσις του Σολωμού είναι διανγής και συγχρόνως δυνατή. Όπως εις τα τραγικώτατα άποσπάσματα του Άμλερον, και εις τα όλίγα διασπώμενα δεκαπεντασύλλαβα των Έλευθέριων Πολιορκημένων, και εις τα γλυκύτατα, δημοτικής ύψης, τραγούδια του και εις τα επιγράμματά του, ούτω και εις τα γοργά επτασύλλαβα του Ύμνου του, ο Σολωμός διατηρεί πάντοτε την θαυμασίαν άκμήν, την κρυσταλλώδη διαύγειαν, ή οποία είναι γνώρισμα μοναδικόν των άρχαίων Έλλήνων. Εκ των ήμετέρων Ιταλών ποιητών, δέν κατέχουν την άρετήν ταύτην, παρά μόνον ίσως ο Λεοκάδης και, εις μερικά του ποιήματα, ο Πράτης. Μέγας έραστής του φυσικού όραίου, βαθύς ανατόμος της ανθρώπινης ψυχής, ο Σολωμός έχει του Μόντη μας την παραστατικήν δεξιότητα, του Φωσκόλου την συνθετικήν εύχρειαν, και του Λεοκάδη την λεπτότητα του αισθήματος και την επιτηδειότητα περι το αναπαριστάν τας έντυπώσεις της μελαγχολικής του ιδιοσυγκρασίας.»

Έτερον άρθρον, υπό τον τίτλον Σύγχρονον έλληνικόν Θεατρον» ο κ. Δαμιάνης έδημοσίευσε εις την «Italia del popo» του Μιλάνου. Είνε σύντομος μελέτη περι του βίου και των έργων του κ. Δημητρίου Βεργαρόδω, τον όποιον ο Ιταλός λόγιος θεωρεί δικαίως ως τον κορυφαίον των δραματικών μας και άξιον να θαυμασθή και έν Βερώστη. Της μελέτης ταύτης προτάσσεται μικρός πρόλογος, ο όποιος έλέγχει άγρόν φιλελληνισμόν και άκριβεστάτην παρακολούθησιν της παρ' ήμιν φιλολογικής κινήσεως. Ο κ. Δαμιάνης αναφέρει εύρήμας και τα «Πανεθήνια» περιοδικόν εις το όποιον συνεργάζονται, λέγει, οι καλλίτεροι συγγραφείς και καλλιτεχναι της Ελλάδος, και «της καλαισθησίας του όποιου ήμείς οι έν Ιταλίā δέν έχομεν ούτε ιδέαν» Προφανώς ο κ. Δαμιάνης βλέπει τα έλληνικά πράγματα υπό το πρίσμα της συμπαθείας του, και εις τούτο όφελόνται αι λίαν κολακευτικά κρίσεις του έν γενει, και ή κάπως ζωηρά περιγραφή της έν Αθήναις φιλολογικής κινήσεως, την όποιαν παριστά άνωτέρω και της έν Ιταλίη. Θα ήτο μεγάλη φιλαρέσκεια εκ μέρους ήμιν των Έλλήνων, να το πιστεύσωμεν... Εν τούτοις εύγνωμονούμεν τον κ. Δαμιάνην, διότι ανέλαβε να γνωρίση όλίγον και την πτωχήν μας νεοελληνικήν φιλολογίαν εις το Ιταλικόν δημοσίον. Και αν τας ώραίας

δύσκολον να όρίση κανείς, βέβαιον όμως είνε ότι ο μυστικισμός τον κατέχει όλόκληρον και ότι ο συγγραφέας των «Μαθητών του Σαίς» του έκαμε την μεγαλύτεραν των έντυπώσεων. Η φιλοσοφία του άρέσκειται εις το να περιδιαβάση περίξ του άνεξερευνητου, να έτάξη τα χίλια ειρωνικά παίγνια με τα όποια ή φύσις περιβάλλει την ανθρώπινην βούλησιν και να ύμνολογή ένα νεώτερον είδος στοϊκισμού τον όποιον ο ίσχυρός πρέπει να άντιτάσση κατά των Ιδιοτροπιών του μοιραίου.

Αλλά πρό παντός άλλου ο Μέτερλιγκ είνε δραματικός συγγραφέας, ένας δραματικός πρωτότυπος, ιδιαίτερος, ο όποιος έχαραξε και εκέρδησε την θέσιν του κατωτέρω του Ίψεν και του Χάουπτριαν, ως άπώτατος άπόγονος του Σαίπηρ και του Κάλδερον. Δραματικός συγγραφέας είνε ο Μέτερλιγκ άλλ ενός θεάτρου το όποιον περιλαμβάνει μάλλον το όνειρον παρά την πραγματικότητα και το όποιον έχει ως υπόδειγμα εκ του Σαίπηρ όχι τον «Όθέλλον ή τον «Βασίλεα Αήρ» αλλά το «Όνειρον Θερινής Νυκτός» και την «Τριαιμίαν.» Είνε περίεργος προπάντων ή άτιμόσφαιρα εις την όποιαν κινούνται οι ήρωες του Μέτερλιγκ, ή γλώσσα την όποιαν όμιλούν, το μοιραϊόν και ο θάνατος υπό τα όποια ύλοι καλαίουν. Η «Πριγκήπισσα Μολέν», ή Παρεισάκτος, οι «Τυφλοί», το «Έσωτερικόν», ο «Πελέας και ή Μελισσάδη» και τόσοι έφιάλται, τόσα όνειρα πιστικά τα όποια υπό την άρκετά πεζήν πραγματικότητα έχουν συμβολικήν και άπειρώς θλιβεράν σημασίαν. Επί σκηνης τα έργα αυτά προξενούν μίαν ποιητικήν έντύπωσιν αλλά και μίαν δυσφορίαν συγχρόνως, και όπως έλεγε τελευταίως και ο ίδιος ο Μέτερλιγκ δεικνύουν ανθρώπους παραληρούντας υπό την επίδορμήν της Είμαρμένης. Αλλά το θεατρον αυτό των φαντασμάτων και των όνειρων από το μαγευμένον αυτό και στοιχειωμένον θεατρον πρόπει να εξαμείσωμεν το τελευταίον έργον του Μέτερλιγκ την «Μόνναν Βάνναν». Χωρίς να παύση να είνε φιλόσοφος και χωρίς να παύση να είνε ποιητής ο Μέτερλιγκ εις το έργον αυτό μάς παρουσιάζει ένα κόσμο πραγματικότητος, ένα κόσμο ιδανικόν μεν αλλά μη υποκρύπτοντα σύμβολα ούτε πρόσωπα όνειρου, ένα κόσμο όποιος φαίνεται εις τα έργα του Χάουπτριαν και του Ίψεν. Το μόνον το όποιον λείπει μολαταύτα και από τα πρόσωπα της Μόννας Βάννας είνε ή μεγάλη και ή άσπαίρουσα ζωή, ή ζωή ή άληθής και ή ζωή ή άγια από την όποιαν διαπνεύονται όλα και τα έλαχίστα των προσώπων του συγγραφέως της «Αγριόπαπιας» και του συγγραφέως της «Ανέλλας.»

Τα πρόσωπα της «Μόννας Βάννας» τα πνίγει ή φιλοσοφία, τα πνίγει ή διαλεκτική και νομίζει κανείς ότι έξήλθον από τους πλατωνικούς διαλόγους ή από τα δράματα του Ρενάν. Αλλ αν ή ζωή δέν τα έμψυχώνη πολύ τα τελευταία έργα του Μέτερλιγκ, τα έμψυχώνει ή άλλη ζωή της σκέψεως, τα περιτριγυρίζει με άγλην το φώς των υπερόχων ιδεών και τα καθιστά ένδιαφέροντα το κύμα της ποιήσεως, το ένδυμα το περιλάμπρον της ποιήσεως με το όποιον τα ένδύει ο συγγραφέας των.

Διότι ίσως, επαναλαμβάνομεν, εκείνο το όποιον σφραγίζει με περισσότεραν πρωτοτυπίαν ποιήματα, ζωολογικάς πραγματείας, δοκίμια και άρθρα του Μέτερλιγκ είνε ή τελεία αυτή ένωσις, ο γάμος αυτός ο άδιάρρηκτος φιλοσοφίας και ποιήσεως ήμηλων ιδεών και όραίων φράσεων. Η άρμονία αυτή της ιδέας και της φράσεως συνενουμένη με μίαν τάσιν όλως πρωτότυπον εις τον μυστικισμόν και το σύμβολον και βοηθουμένη από μίαν δραματικήν φαντασίαν όλως ιδιότροπον και πλουσίαν, χαρακτηρίζει το ποιητικόν και όραϊόν αυτό πνεύμα της ώραίας εκφυλίσεως του είκοστού αιώνας, το όποιον όνομάζεται Μέτερλιγκ.

Ν. ΒΗΣΣΟΠΟΠΟΥΛΟΣ

του μελέτας διεδέχοντο και μεταφράσεις εκλεκτών τινων ελληνικών έργων, ή εκδούλευσις θάητο πολυτιμότερα.

Ξ*

JEAN MOREAS. 'Από το τελευταίον βιβλίον του "Το Ταξείδι της Ελλάδος" μέσα εις τας σελίδας του οποίου εινε χυμένη όλη ή θλίψις της ελληνικής του ψυχής διά τα γεγονότα του 97 και όλη του ή λατρεία προς την γενέθλιον, άποσπώμεν όλίγα, σχετικά μέ τινος των συγχρόνων ποιητών μας.

Ο κ. Κωστής Παλαμάς, γράφει, είναι εις την άκμήν της ηλικίας του, μικρόσωμος και πολύ μελαγχροινός. Σχεδόν παντού εις τας 'Αθήνας ήκουσα να εγκωμιάζουν το τάλαντόν του. 'Ο κ. Παλαμάς διέφυγε λοιπόν τα φιλολογικά μίση; Δεν πιστεύω. Οι 'Αθηναίοι είναι και αυτοί άνθρωποι, και ό Βολταίρος έχει δίκαιον λέγων: "Τα μίση... ή φιλολογία πάντοτε θά ταράσσεται άπ' αυτά, καθώς και όλαί άλλαι περιστάσεις της ζωής".

Ο κ. Παλαμάς έγραψε πολλά βιβλία. Προτιμώ την μικρόν του συλλογήν: "Ιαμβοι και Ανάπαιστοι, άριστουργήματα κατά την γνώμην μου. Πώς, το πάθος και ή άπλότης συμπλέκονται άρμονικά! Τι τέχνην άκριβής, περίτεχνος, θελκτική! 'Ιδού όλίγα στροφάί εκ της συλλογής αυτής:

Στέκει το Βασιλόπουλο
Με το σπαθί στη βέγλα,
Γιά να πιάση την άγνωστη,
Την καταλύτρα Στρούλα.

Στων άστρων το ιερμόφρεγγο
Την ξανοίρει: είν' εκείνη!
Σπλάχνα κρατάει παιδιάνικα,
Και το αίμά τους πίνει.

Ωμέ! κ' ή Στρούλα ή φόνισσα
Ήταν ή οαστικά του,
Ή άγνή, ή καλή, ή πεντάμορφη...
Και σωριάζεται κάτω!

Πρωί' μέσα στάκνυμαντα
Νερά προς τ' άκρογαύλι
Των σπιτιών βαθείά, δλόλευκη
Ή ζωγραφιά προβάλλει.

Σάν από χέρι άπότολμο
Εχωριστού τεχνίτη
Φανταστικό σαν άνδρο
Δείχεται κάθε οπί.

Αλλά ό ήλιος ύψώθηκεν,
Ήρθε το μεσημέρι.
Κ' ή ζωγραφιά; Την έσβουσε
Τό κέμα και τ' άγέρι...

Τό κυπαρίσσι δλόψηλον
'Απλερον ίσκιον κάνει,
Και λείπει κάποιο χάρισμα
Κι άπ. το μεστό πλατάν.

Μέσα στον πλοίοιον ίσκιον σου,
Πάρε με, λεύκα, ζέμενα,
Σάν κάστρο μεγαλόπρεπην,
Λιγερή σαν παρθένα!

Δυνατή μαζί κι όμορφη,
Σαλεύεις τόσπρα φύλλα
Σε μια ζωή δλογάλην
Ψυχής ανατριχίλα!

Ο κ. Μιλτιάδης ή ακριβέστερον Μίλος Μαλακάσης είναι νέος με χάριεν πρόσωπον και παρουσιαστικόν. Είναι δένους, επιφυλακτικός, φιλόφρων πολύ. Όταν άπαγγέλλη στίχους του, ή φωνή του συγκινεί έξαιρετικώς. Η ποιήσις του κ. Μαλακάση μου εινε άγαπητή. Εινε φλογερά και θέλγουσα. 'Ιδού μερικά ποιήματά του.

Ή κόρη νειροτότανε
Τό μορφονού που θάγαπήσει,
Όταν εκείνος ξάφνω πέρασε
Σάν ήλιος μπρός από τη βρύση.

Ή κόρη χάνει τη θεωριά
Και τό μικρά σιαμί της πέφτει,
Και με λαχτάρα και καύμο
Θωρεί τον νύ τον καρδιοκλέφτη.

Κ' εκείνος φεύγει, χάνεται,
Σένος διαβάτης που περνάει,
Η άναμετροή τό δρόμο του
Και δε γυρνά και πίσω δεν κοιτάει...

Την έντυσε στα λευκομέταξα
Και με φλουριά τη σούλιον ό 'Αράνης
Κ' ένοι την έκαμε βασίλισσα
Της όμορφιάς και της αγάπης.

Και στού κατέρχου το γεφύρωμα
Μαζί της δέθηκε κ' εστάθη
Κ' ήρθε τό κέμα τό τεράφηλο
Και τους εγκρίμους στα βάθη.

Και τόρα σά' μαριά, ή θάλασσα
Με τον άφρό της φέρνει άπάνω,
Τη χρυσοστόλιστη πεντάμορφη
Και τον 'Αράνη καλετιάνο.

Κάτου άπ' τό δέντρο τό πλατύφυλλον
Ή κόρη καρτερώντας τον, άποκοιμήθη,
Με δακρυσομένα τάχα ματάκια της
Με φουσκωμένα από παράπονο τά στήθη.

Κ' ή σεργιού δεντρογαλιά, ή άκοιμήτη,
Βρέθηκε λυσασμένη στο πλευρό της
Κ' έκόλλησε τό καρπό, μαύρο γλωσσίδι της
Στό δροσερό, τον κάστρο λαμό της.

Κ' εκείνη μέσ' στον ύπνο της έλόγιαζε
Πώς χέλι άγαπημένο τη φιλόσε,
Κ' έπινεν ή δεντρογαλιά τάνθων αίμα της
Και δεν ξυπνούσε ή κόρη, δεν ξυπνούσε.

*

Επρόβαλε στον οφρονό
Τό φεγγαράκι άπ' τό βουνό
Και στο μεγάλο τον καθρέφτη
Αναλυτό τίσσημ πέφτει.

Απλωσε ή κόρη τα μαλλιά
Στην κάτωσπη της άγκαλιά,
Και στο μικρό της τον καθρέφτη
Χρυσάφι αναλυμένο πέφτει.

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΟΥ ΚΙ- ΠΛΑΙΓΚ. «Κίμ»

είνε το τελευταίον παράδοξον και γραφικόν έργον του Κίπλιγκ. Αφού εις τό προτελευταίον του έργον ό μέγας Άγγλος συγγραφέυς μάς εισήγαγεν εις τον κόσμον των σχολείων και ήθλήσε παραδόξως να μάς πείση ότι ή καλλιτέρα άγωγή είναι ή εκμάθησις της κωμικής, ή εκγύμνασις εις την κρυψτιον, ή καλλιέργεια της πανουργίας και ότι οι συμμαθηταί του οι περικαίζοντες μαζί του τους διδασκάλους, οι περιγελάντες τα μαθήματα, οι κάμνοντες διγενειώς άπουσίας και εγκαταλείποντες τό σχολείον διά τους άγρους εινε οι σημερινοί νικηταί των Μπόερς — ιδού τόρα εγκατέλειπον την Άγγλίαν επανέρχεται εις την περιγραφην των άκουϊών, εις την προσφιλή περιγραφην των άχανών 'Ινδιών εις τας όποιάς όφείλει τό άριστουργήματά του όλα.

Και όπως και όλα του τα άλλα έργα και ό «Κίμ» πλημμυρει από θαυμασίας περιγραφάς, από παραδόξους σκηνάς, από θαυμασίας λεπτομερείας. Όλον σχεδόν τό βιβλίον εινε νομαδικόν, δεν σταματά πουθενά, άποτελεί μίαν περιήγησιν και έν ταξείδιον ενός 'Ινδού λάμα και ενός μικρού παραδόξου πανούργου, σχεδόν ύπερφυσικού ύθαγενούς ό όποιος όνομάζεται Κίμ ό όποιος εινε μόλις έφηβος και ό όποιος μολταταίτα εινε ό προσφιλής ήρωσ του Κίπλιγκ. Ό λάμα ταξειδεύει εις την 'Ινδιάν, ό Κίμ προσκολλάται εις την συνοδίαν του, τον οδηγεί, εκμανθάνει έξ αυτού τα μυστικά των 'Ινδιών, εισέρχεται εις τα ήθη των, μελετά τους κατοίκους και άμα όλίγον μεγαλώση προσέρχεται και γίνεται κατάσκοπος των Άγγλων. Τό βιβλίον αρχίζει με μίαν άτελείτητον περιγραφην της επιβίβασις του λάμα και του Κίμ εις τό τραϊνον και τελειώνει με μίαν περιγραφην των 'Ινδιών εις τρόπον ώστε ή υπόθεσις την όποιάν εδιηγήθημεν να μην εινε παρά μία άφορμή προς περιγραφην λεπτομερή ψυχολογικήν και φυσικήν της 'Ινδίας και των 'Ινδιών. Όλαι αι φυλαί Άγγλοσάζωνες ή ύθαγενείς, Αμερικανοί λάμα, 'Ινδουσιάνοι, Βεγγάλοι, όπαδοί του Βούδα παρελαίνουν εις τό βιβλίον αυτό τό όποιον εινε μία παράδοξος έποποιία της 'Ινδίας και μία έθνογραφική και ψυχολογική μελέτη των κατοίκων της.

*

Φυσικώτατα ή άνόγνωσις του «Κίμ», ό όποιος επαναλαμβάνομεν ότι έχει θαυμασίας περιγραφάς και τελείας λεπτομερείας και ό όποιος μάς εισάγει εις τον παραδοξότερον κόσμον τον όποιον δύναται κανείς να φαντασθή, εινε αρκετά κωμωστική μολταταίτα. Η περιλάλησις επί τέλους ενός κωμικού παιδιου τό όποιον διατρέχει τας 'Ινδίας και τό όποιογ' ό Κίπλιγκ θαυμάζει διότι χρησιμεύει διά κατάσκοπος και

διότι εινε διεφθαρμένον, κωμικόν και αϊθαδες, ή περιπλήνσις αυτή διά μέσου πεντακοσίων σελίδων δεν εινε δυνατόν να διασκεδάση και πολύ ένα Έλληνα ή Γάλλον ή 'Ιταλόν, όστις δεν ενδιαφέρεται τόσον διά την κατάστασιν των άγγλικών άποικιών, διά την κατασκοπιάν των Άγγλων και διά τας προόδους της άγγλικής έπιτροπής εις τας 'Ινδίας.

Διά τότο όφείλομεν να όμολογήσωμεν ότι ή εύρωπαϊκή κριτική δεν υπεδέχθη πολύ ευμενώς τό βιβλίον και ότι μια φωνή Γάλλοι και Αμερικανοί κριτικοί έξέφρασαν άγανάκτησιν επί τη άναγνώσει του.

Άλλως τε και οι συμπαιριώται του Κίπλιγκ κρείπει να όμολογήσωμεν ότι έδειξαν επίσης αρκετήν χλιαρότητα εις την εμφάνισιν του «Κίμ» και άρκετοί έξ αυτών επαινούντες τας περιγραφάς και την ψυχολογικήν διορατικότητα με την όποιάν ό Κίπλιγκ περιγράφει τας 'Ινδίας, τον έφεξαν διότι τόσον κακά δικαιολογεί τό επώνυμον του έθνικου συγγραφέως και του μεγαλητέρου μυθιστοριογράφου της Άγγλίας και Αμερικής τό όποιον του άπεδόθη.

*

Μετά την άνάγνωσιν του «Κίμ» γοητευμένοι και ήμεις από τό διαρκές πυροτέχνημα του τάλαντου του Κίπλιγκ, ένθυμούμενοι τον ήρωά τον όποιον ό συγγραφέυς κατορθώνει να μάς περιγράψη άληθοσφώς όπως άλλοτε μάς περιέγραφε και τον άπαράμυλον Μόγγλη τον ανατραφέντα υπό μιας λεαινής, όπως ό Ρωμύλος και παλαίσαντα με την τίγριν Βεγεράν, — δεν δυνάμεθα να άρνηθώμεν ότι πολλάκις έχασμήθημεν εις τας μακράς σελίδας του βιβλίου.

Θά ήτον άδύνατον όμως νομίζομεν να κρίνη κανείς τον Κίπλιγκ και να τον καταδικάση έξ ενός ίσως άποτυχημένου του έργου Η άσπλαγχία κάποιων Γάλλων κριτικών εις τό ζήτημα αυτό έχει ρίζας όλως φυλετικής.

Μέσα εις τον «Κίμ» άλλα προπάντων έξω από τον Κίμ, εις την εικοσάδα των άλλων ποιημάτων και μυθιστορημάτων του ό Κίπλιγκ επιδεικνύει πρωτοτυπίαν παραπολύ μεγάλην, τάλαντον πλούσιον και άνυπότακτον, νέαν αντίληψιν της φύσεως ζωηράν αντίληψιν της ζωής, προτερήματα τα όποια τον θέτουν εις την πρωτοποσίαν της συγχρόνου φιλολογίας με τον δ' Αννούντσιο, με τον Γόρρη, με τον Χάουπτριαν.

Εινε κρίμα ότι δεν δυνάμεθα να χαράξωμεν έστω και βραχυτάτην σκιαγραφίαν του ίσχυρού αυτού τάλαντου, του νευρώδους και άνυποτάκτου αυτού μυθιστοριογράφου όστις εις ήλικίαν τριάνοντα όκτω περίπου ετών, — έγεννήθη τό 1865 εις την Βομβάην — κατώρθωσε να γίνη είδος βασιλέως του άγγλοσάωνικού μυθιστορημάτος, να κατακτήση την κενήν θέσιν του Δικενς και να επιστημοποιηται υπό της άγγλικής και άμερικανικής κοινονίας ως ό σύνδεσμος των δύο κρατών και ως ό άληθής έθνικός ποιητής της φυλής.

Θά έπρεπε κανείς να είπη όποιον νέον είδος ενεκαίνισεν ό Κίπλιγκ διά των βιβλίων της Ζούγκλας όπου κατεδείχθη ό μεγαλητερος μετά τον Λαφονταίνον και πρό του Λαφονταίου έμφρηκτής των ζώων, ό θαυματουργός γόης, ό εισαγωγών ήμάς τους άμνήτους εις τας κοιμωμένας και ύπερφηάνους ψυχάς των θηρίων, ό γράφων τας σκέψεις των τίγρων, τα συναισθήματα των λεαινών, τας πράξεις των πιθήκων με ένα χιούμορ άλλα και με μίαν ψυχολογικήν παρατήρησιν την όποιάν δεν έφραντάζετο κανείς έφικτήν διά μίαν ανθρώπινην νόσην. Υπάρχουν σελίδες της Ζούγκλας, υπάργει προπάντων τό κεφάλαιον εκείνο «Πώς ήλθεν ό Φόβος» που θά μείνουν κλασικά εις την άγγλικήν φιλολογίαν.

Και παρά τον έμφρηκτόν της ζωικής φύσεως ό Κίπλιγκ εινε ό πρώτος μέγας ζωγράφος των τροπι-

κόν τοπίων της Κεϋλάνης και τών Ινδιών, ο ψυχολόγος της φυλής εκείνης της ήπλιου και μυστικής της κωνηράς και μολαταύτα θρήσκου ή όποια πλημμυρεί τάς όχθας του Γάγγου και εκ της όποιας όλοι καταγόμεθα. Είς τό «Σβενόμενον Φώς», είς τάς «Ιστορίας του», είς τό τελευταίον του έργου ο Κίπλιγκ μάς έδωκε περιγραφάς και σκηνάς τών Ινδιών πολύ κατωτέρας ίσως είς την λεπτότητα αλλά πολύ ισχυροτέρας κατά τό χρώμα και την δύναμιν από όλα τά βιβλία τά όποια πρό είκοσαεταίς απέτελεσαν την φήμην του Λοττή.

Αυστόχημα μόνον είνε ότι ή ιδιότης του έθνικού ποιητού έκαμε τόν Κίπλιγκ να φροντίξη πολύ διά τό μεγαλειον της Μεγάλης Βρετανίας και να θέλη να μάς κάρη να φροντίζωμεν και ήμείς. Είς την παραδόξον αυτήν απαίτησιν όφείλονται αι άρκεται νυστακτικαι σελίδες του «Κίμ».

E

ΣΚΕΨΕΙΣ ΤΟΥ ΝΙΤΣΕ ΠΕΡΙ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

‘Η τελεία γυνή.— ‘Η τελεία γυνή είνε τύπος της άνθροπότητος ύψηλότερος ή ο τέλειος άνήρ’ άλλ είνε έπίσης και τι σπανιότερον.

Καθ’ όμοίωσιν της μητρός.— ‘Εκαστος φέρει έν έαυτώ εικόνα της γυναίκος καθ’ όμοίωσιν της μητρός του έντεϋθεν άγεται να ελαβήται τάς γυναίκας έν γενει ή να περιφρονηή αυτάς, ή να διάκηται όλως πρός αυτάς άδιαφόρως.

‘Η φίλια της γυναίκος.— Γυναίκες δύνανται να συνδέσουν φίλιαν μετ’ άνδρός’ άλλ’ όπως διατηρήθη ή αυτή, απαιτείται ίσως ή συνδρομή μικράς σωματικής άντιπαθείας.

Αί γυναίκες μισούσαι.— Είς τό μίσος, αι γυναίκες είνε επικινδυνώτεραι τών άνδρών πρώτον, διότι δεν ανακαίτιζονται είς την απαξ έξεγερθείσαν έχθραν του υπό ούθενός φιλοδικαιου χάλινου, άλλ’ αφίνουσιν αυτην ήσύχως να αυξάνη μέχρι τών έχάτων συνεπειών της έπειτα διότι είναι ήσημένας ν’ άνευρίσκουν τά τραυματισμένα μέρη τά όποια πάς άνήρ παρουσιάζει και εκει να κατευθύνωσι τά νέα αυτών τραύματα. Είς τούτο, τό ός έγγειρίδιον άκουσόμενον πνεύμα των ύποβηθεί αυτάς έξαιρέτως (ένψ οι άνδρες όπισθοχωρούντες πρό της θέας των τραυμάτων αποβαίνουσι πολλάκις μεγαθύμοι και πολυέλεοι).

Τίς ο πλείοτερον πάσχωι.— Μετά προσωπικήν φυλονικίαν και έριδα μεταξύ γυναίκος και άνδρός, ούτος πασχει ιδίως επί τη ιδέα ότι ελίπησεν εκείνην, ένψ εκείνη πάσχει ιδίως επί τη ιδέα ότι δεν ελίπησεν αυτόν άρκετά’ ούτως άγωνίζεται διά θρήνων, λυγμών και όψεως ήλλοιωμένης να τόν λυτήσιν και έφεξής.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

‘Ο κ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ έπεράτωσε την προσωπογραφίαν του κ. Ν. Θών. ‘Η εικόνη, γεμάτη ζωην και πλαστικότητα, έχει στάσιν φυσικήν και προκαλεί την κατάπληξιν διά την άμειπτον εκτέλεσιν, αποδίδουσαν και τάς ελαχίστας λεπτομερείας. Τούτο άποτελεί τόν χαρακτηριστήρα της τέχνης του κ. Ιακωβίδου, ή όποια συναρπάζει τόν θεατήν. Είναι ζήτημα άτομικότητος, τό όποίον προσάδει ένα γενικόν τόνον είς τάς προσωπογραφίας του και είς τά έργα του έν γενει, επιμελημένον και άκριβολόγον.

Οι χρωματισμοί άρμονικοί, με τούς κυματισμούς της ζωής, την όποιαν βλέπετε, αισθάνεσαι άληθινήν, άπαλην όπως είναι ή ζωή ή πραγματική. ‘Η στάσις,

διά την όποιαν δεν εϋθύνεται βεβαίως ο καλλιτέχνης, είναι, φαίνεται, ή άγαπητή στάσις του κ. Θών.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΠΕΤΟΒΕΝ του Κίλγκερ, του τελευταίου του έργου του εκτεθέντος είς Βιέννην, γίνονται άπειροι συζητήσεις. Οι κριτικοί κυριολεκτικώς τά έχουν χάσει τόσον νεωτεριστικόν είναι τό έργον του Κίλγκερ.

‘Ο καλλιτέχνης άκολουθών την μέθοδον τών αρχαίων, μετεχειρίσθη ύλικά διάφορα. Τό πρόσωπον είναι από λευκόν μάρμαρον. ‘Ο μανδύας, ο πίπτων επάνω είς τά γόνατα με χαριτωμένας πτυχάς, από άχάτην κίτρινον. Τό κάδισμα είναι χάλκινον με χρυσάς άπαστραπούσας ταινίας κοσμούσας τούς βραχίονας. Τό έρεισίνωτον είναι από σμάλτων κωνοϋν. ‘Ο χορός τών παιδιών από έλεφαντόδοντον. ‘Ο θρόνος είναι τοποθετημένος επί βράχου εκ γρανίτου στακτόχρου. Μαύρος άέτος, με όνυχας χάλκινους, εϋρίσκεται είς τούς πόδας του. ‘Η ράχις του θρόνου στολίζεται από αλληγορίας τάς όποιας δεν είναι τόσον εύκολον να έννοήσιν τις ή να εξηγήσιν’ δεξιά ο ‘Αδάμ και ή Έδα άριστερά ο ‘Τάνταλος’ είς τό μέσον, πρόσωπον έχον τά χαρακτηριστικά του Μπετόβεν, εϋρίσκεται μεταξύ δύο γυναικών, της μάς χριστιανής της άλλης ειδωλολάτριάς. ‘Οσον παρατηρήσιν τις τό έργον αυτό τόσον εκπλήσεται. ‘Η κεφαλή είναι εϋρασιμένη επί τη βάσει του προσώπου τό όποιον έκαμε ο Κλάιν, ζώντος του Μπετόβεν. ‘Η στάσις δεικνύει μεγάλην συγκέντρωσιν πνεύματος και αι πτυχαι, ώσαν άκουσίως κλειόμεναι, έμφαίνουσι την δύναμιν.

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ της Παγκοσμίου ‘Εκθέσεως του Αγίου Λουδοβίκου της Αμερικής προκηρύσσει άμοιβήν 10,000 φράγκων δι’ έν καλλιτεχνικόν σχέδιον δυνάμενον να χρησιμεύσιν ως σφραγίς διπλώματος ή ως άγγελία (affiche ή και τά δύο. Τό έμβλημα ή τό σχέδιον πρέπει να παριστά σκηνήν ιστορικήν. Τό σχέδιον πρέπει ν’ αναφέρεται είς την ιστορίαν της παραχωρήσεως της Λουϊζιάνης είς τάς Ηνωμένας Πολιτείας κατά τό 1803 και έπίσης είς την παγκόσμιον πανήγυριν ήτις θα διοργανωθή επί τη εκατονταετηρίδι αυτής.

‘Ος σχήμα θα ήτο προτιμώτερον τό στρογγύλον χωρίς έν τούτοις ν’ αποκλείεται τό έπιμηκες, τό ωσειδες κλπ. Τό σχέδιον, εάν είνε άνάγλυφον και στρογγύλον, πρέπει να έχη διάμετρον :1) έκαστοτά του μέτρον. ‘Αν δεν είνε στρογγύλον, ήμπορεί να έχη μεγαλύτερας διαστάσεις. Προκειμένου περι μεταλλίου είναι άνάγκη σταλοϋν και αι δύο όψεις. Της άγγελίας τά σχέδια πρέπει να είναι επί όθόνης ή καρτονίου 0.60 μ. επί 0.90 μ. με περιθώριον ήτοι τό όλον 0.70 μ. επί 1.05 μ. Τό βραβευθησόμενον σχέδιον, άς μη λησμονούν οι διαγωνιζόμενοι, δυνατόν να χρησιμεύσιν ως έπίσημος σφραγίς, ως σχέδιον διακόσμου, ίσως ως μετάλιον, να χρησιμοποιηθή δε είς ήλια άλλα πράγματα. Τά χρώματα, εάν γίνη χρήσις τούτων, πρέπει να περιορισθούν είς τό κόκκινον, τό κωνοϋν, τό κίτρινον και τό λευκόν.

Τά σχέδια στέλλονται είς τούς Budworth et fils, 424 West 52nd Street, New-york City μεταξύ 1 και 15 Νοεμβρίου 1902. ε. ν.

Διά περισσοτέρας πληροφορίας διευθυντέον πρός τόν κ. G. F. Parker, Sanctuary House, Tothill St. Westminster S. W.

Ο ΤΥΠΟΣ

Η «ΕΡΕΥΝΑ» υπό τίπον έπιστολής εκ Πατρών γράφει τά εξής: Τα πάντα έν Ελλάδα είνε δήθεν. ‘Ολοι προ-

σποιοϋνται’ ούδεις σπουδάζει, είμη μόνον τά θύματα της καταστάσεως. Δεν διορθούται δε αυτή, διότι κατ’ ούσαν ούδεις γνησίας και ελληκρινώς ζητεί διορθωσιν. Δήθεν συντεταράχθη και ή δήθεν κοινή γνώμη δι’ ένα ληστήν, ώσανεί μη ήτο ή ληστεία έδρατός θεσμός της Ελλάδος. Και τί κατορθώμα! να συλληφθή αυτός ο ληστής, ο κατοικών άμέριμνος έντός της μικράς μας πόλεως, ένθα όλοι είμεθα γνωστοί πρός άλλήλους. ‘Εν τούτοις ο ληστής αυτός είνε δημιούργημα της ελληνικής πολιτείας. ‘Ως επί τό πλείστον είς ληστήν έξελίσσεται ο φνυγόδικος—φυγοδικών δι’ άδικήμα είς ο τόν έξώθησεν ή έλλειψις δικαιοσύνης. ‘Ητις πτωχός, εργατικός, άλλ’ ύπερήφανος. ‘Η πτωχεία του και ή αγριότης των κοινωνικών όρων τόν ήνάγκασαν, περιορισμένον όντα την άνάπτυξιν, να καταφύγη είς κοινόν έγκλημα εκδικήσεως άντι να κινή ή είς σκέψεις γενικώτερας και επιζητήσιν κοινωνικήν άναμόρφωσιν. ‘Οπλίζεται και αλχημαλωτίζει ένα όν θεωρεί τοκογλύφον. Φρονεί ότι εκδικείται ούτω τά θύματα της τοκογλυφίας ής τούς όνυχας γινώσκει καλάς. ‘Ο ληστής, χάρις είς την μεγάλην περινοιαν της αρχής, συλλαμβάνεται είς fashionable κεντρικόν οίκιον ένθα προσωρινώς διατρίβει, ως μόνην του προφύλαξιν φροντίσας να μη γνωστοποιησιν είς την ‘Αστυνομίαν την όδόν και τόν αριθμόν της κατοικίας του.

‘Ημείς ένταύθα ζώμεν έκτός της προόδου και έν τώ 18ω αιώνη, άλλως θ’ άντελαμβανόμεθα ότι είνε άνάγκη να μεταβληθώσι τά θεμέλια των κοινωνικών συνθηκών μας. Τότε μόνον θα κινήθωμεν είς σκέψεις όταν άναγκασθώμεν είς τούτο υπό μεγάλης τινός συμφοράς.

Τότε θα καταδειχθή ήμιν διά της εύγλωτίας των έργων ότι όχι νόμοι περί έξοντώσεως της ληστείας των όρέων και των πόλεων απαιτούνται, άλλ’ απαιτούνται νόμοι περί κοινωνικής ύγείας, γνησία δε φιλοπατρία και στοιχειώδης περινοια της αρχής πρός έφαρμογήν των.

ΝΕΟΝ ΑΣΤΥ, 4 Αγουάστου.—Οίνομιζόντες ότι αι έκλογαι, αι όποια προαναγγέλλονται ήδη, θα διεξαχθούν υπό καλλιτέρους όρους, παρακαλούμαι να άπελευσθούν. Από έτην ήδη διετυπώθη ή έλπίς, ότι θα έλθη μία έποχή, κατά την όποιαν οι ύποψήφιοι θα κατέρχωνται είς τάς έγλογάς υπό ώρισμένην σημαίαν, με ώρισμένας ιδέας, με την πεποίθσιν είς τάς δυνάμεις των. Από έτών προαναγγέλλεται ή ώραία έποχή, κατά την όποιαν οι ύποψήφιοι θα είνε άνθρωποι με θάρρος και με δύναμιν ιδικήν των, με την πεποίθσιν της προσωπικής των εργασίας, των άτομικών των συμπαθειών. Σημειωτέον, ότι τό όνειρόν αυτό δεν είνε επί τέλους ή τελευταία λέξις του πολιτειακού, να είπωμεν, όργανισμοϋ. Είνε άλλως έν βήμα, από τά πρώτα πρός τά έμπρός, έν βήμα κοινότατον και άπαραίτητον άλλως τε, άπέχον πολύ από τάς τελειοποιήσεις, τάς όποιας επιδέχεται τό σύστημα της καθολικής ψηφοφορίας.

Διά να διαλυθούν άκόμη μίαν φοράν αυτά τά ώρατα όνειρα, άρκεί να ήλθη τό νοήμον κοινόν έν βέλεμα είς τόν καταρτισμόν των συνδιασμών. ‘Εκει όπου αι περίφημοι αυτά σαλάτια είνε πολυμελείς, απλώνεται πλέον ή αφάνταστος χριστιανική άνεκτικότητα μέχρι σημείου άπορίας. Τά κόμματα, τά λυσσοδικώς άντικρούόμενα, δίδουσι άδελφικώτατα τάς χείρας.

Περιμένει από αυτήν την τακτικήν προγράμματα και ιδέας ο λαός; Βεβαίως όχι. Είνε προτιμώτερον τό παλαιόν σύστημα των άμυγλών συνδιασμών, τό όποιον, χωρίς καμίαν δολωτήτα, σάς λέγει:

— Είμεθα αυτοί. Μάς είξούρετε και από άλλους. ‘Επαγγελόμεθα ότι θα κάμωμεν αυτό και αυτό. Τά μέσα τά όποια θα μεταχειρισθώμεν σάς είνε γνωστά. Καλά ή κακά, τά μετεχειρίσθημεν έως τώρα. ‘Αν τά νομίζετε καλά, δώσατέ μας τάς ψηφους σας. ‘Αν δεν σάς άρέσουν χορτάστετε μας μαύρα.

Τίποτε όμως από αυτά. Επιμείζια τώρα θεμτή και άθέμιτος. Διασταύρωσις τώρα είς βαθμόν, ο όποίος κινεί την εκκλησίαν και τόν θάνασμόν. ‘Ανακάτευμα συμφερόντων, προγραμμάτων, προσώπων, ιδεών, θεωριών, μέσων και πραγμάτων. ‘Ο λαός δεν καλείται πλέον να εκλέξη. Καλείται να καθιερώσιν. Συγκεντρώνται επί τό αυτό όχι οιδμόφορες άλλά αι δυνάμεις. Και όταν συγκεντρώνται αι δυνάμεις δεν πρόκειται περί άγώνος’ πρόκειται περί καθιερώσεως της έπιτυχίας. Αι ψηφοί είνε μετρημένοι από πριν. Οι ύπολογισμοί σχεδόν σπανίως άπατούν. Τι ήμπορεί να κλονίση έπειτα την έπιτυχίαν; Τίποτε’ άπολύτως τίποτε. Και έπομένως έχομεν την επικράτησιν ενός παραδόξου συστήματος, τερατομόρφου, άκατανοήτου, όλίγον άνευλαβούς, με κάποιαν παρησίαν και θάρρος όλίγον εκκληριακόν.

ΑΔΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

‘Αγνωστον, Πετρούπολιν.— ‘Εχετε άδικον. Τό Κονσέρτο» του κ. Ιακωβίδου δεν τό έβαπτίσαμεν ήμείς. Είνε τό όνομα πού του έδωσεν ο καλλιτέχνης. ‘Αλλ’ ούτε εκείνος έδειξε τάσεις ξενικάς με την όνομασίαν αυτήν. Τό έργον του κ. Ιακωβίδου δεν παριστά συναυλίαν. Είνε άπλουστάτα ένα κονσέρτο, όπως θα τό έλεγαν τά ίδια τά παιδάκια πού τό άποτελούν. ‘Εάν τό όνόμαζε συναυλίαν’ θα έκαμεν παραφονίαν τό όνομα με την μουσικήν των άφελών αυτών εκτελεστών.

Φίλον.— Χαριτωμένον τό θεατράκι της Νέας Σαχνης». Τό βλέπετε και είς την εικόνα πού δημοσιεύομεν. ‘Η νέα τεχνολογία με επικρατούσιν γραμμών την καμπύλην, άποτελεί κάτι άρκετά ώραϊόν έν τη απλότητι. Αισθάνεσαι μίαν πνοήν ζωής με τό θεάτρον αυτό. Δεν θίγω τό ζήτημα του δραματολογίου. Γράφει περί αυτού ο κ. Ξενοπούλος. ‘Ομιλώ μόνον διά τό κτίριον περί του όποιου μ’ έρωτάτε. ‘Αλήθεια δύο πράγματα μ’ ένοχλούν. Τό φωτεινόν σύμπλεγμα επί της εισόδου, όπου τό Σ είνε λατινικόν (άδιαφορά άν έγεινε χάριν του θεατικού συνδυασμού των στοιχείων) και τέσσερα, αριθμός 4, ίσως εϋμορφα, συμβολικά κεφάλια της τέχνης και της τραγωδίας είς την είσοδον, είς τά πλάγια και είς τό άνω μέρος του προσκηνίου, αλλά φεθ! όχι όλιγώτερα από τέσσερα. Σάς βεβαίω ότι προξενούν κάποιον συναισθημα τρούμου, τό όποιον παρακολουθεί και καθ’ ύπνους. Είχα μάλιστα μερικούς ένδοιασμούς περί των δύο, ότε πλησιάσας εδιάβασα έν είδει προμετωπίδος «Τέχνη» και καθήσυχασα την άνήσυχον περιέργειάν μου. ‘Ο διάκοσμος του προσκηνίου ώραϊός. Της αΰλαιας όχι και τόσον. ‘Εν τούτοις και είς τό έλάχιστον βλέπετε μίαν καλλιτεχνικήν προσπάθειαν. Και τούτο είνε σημείον ζωής.

κ. Α. Γ.— Τά γραφέντα είς τό «Σκριπ» περί δευτέρας δήθεν έπιτροπής, εργαζομένης πρός άνέγερσιν άνδράντων του Σολωμού έν Αθήναις, είναι άνακριβή. ‘Ο χρονογράφος του «Σκριπ», μέσα είς την λατρείαν του πρός τόν Σολωμόν, έφαντάσθη ως φαίνεται, την ύπαρξιν δύο έπιτροπών και φοβηθείς φυσικώτατα μήπως τό έργον συναγήσιν διά της διαρρέσεως, έγραψεν αυτά πού έγραψε. Βλέπετε λοιπόν ότι τό αίτιον πού τόν ώθήσε να γράψη έτσι χονδρά είναι άλλως ο πατριωτισμός και ή πρός την τέχνην άγάπη του. Τίποτε άλλο!

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΩΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

— ἀδεία τοῦ Ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εισφορῶν..... Δρ.	275
Θ. Βελλανίτης.....	» 10
Κ. Κατσιμπολάης.....	» 25
Ι. Θεολόγης.....	» 10
Γ. Χαλικιόπουλος.....	» 5
Σπ. Κοκκόλης.....	» 2
Δ. Κοντουμάς.....	» 5
Εὐγένιος Κατακουζηνός.....	» 10
Α. Σταμέλος.....	» 2
Δημ. Στρατιῆς.....	» 4
Νικόλ. Κ. Στίτανίδης (Βώλος).....	» 2
Θωμάς Θωμάπουλος.....	» 5
Ι. Βλαχογιάννης.....	» 5
Ο. Φοκάς.....	» 5
Κλεονίκη Ἀσπριώτου.....	» 15
Ἀνδρέας Σκῆς.....	» 5
Αἰμίλιος Πορφύρας.....	» 10
Γ. Γιωβιτίδης.....	» 10
Ἅγιος Θέρης.....	» 2
Ν. Ποριώτης.....	» 5
Δρ.	409

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ὁ κ. Ἀριστοτέλης Κουρτίδης, συνεργάτης τῶν «Παναθηναίων» διορίσθη μέλος τῆς κριτικῆς Επιτροπῆς τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου

Τὸ περίφημον μυθιστόρημα τοῦ Πέτρου Λουῖς «Ἀφροδίτη» πρόκειται στιχογραφούμενον νὰ μελοποιηθῇ ἀπὸ τοῦ γνωστοῦ συνθέτου Λεονκαβάλλου.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ λογοκρισία δὲν ἐπέτρεψε τὴν παράστασιν τῆς «Μόννα Βάννας»! Ἐδόθη ὁμως εἰς ἰδιωτικὸν θέατρον, ὅπου ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε μεγάλη. Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι τὴν αὐτὴν ἐπιτυχίαν θὰ εἶχε καὶ ἐν Ἀθήναις ἂν ἐπαίξετο εἰς κανὲν θέατρον. Ἡ «Νέα Σκηνή» θὰ ἦτο καταλληλοτάτη διὰ τὰ υἰοθετήσῃ ἔργον τὸσον ὠραῖον καὶ καλλιτεχνικὸν ὡς ἡ «Μόννα Βάννα».

Περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου ἡ Δουὴ μεταβαίνει εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς ὡς δώση σειράν παραστάσεων. Τὸ δραματολόγιόν της ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ ἔργα τοῦ δ' Ἀννούτσου.

Τὴν 3/19 προσεχοῦς Δεκεμβρίου συνέρχεται εἰς Κἄρον ἰατρικὸν συνέδριον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Κεδίβου. Αἱ συνελεύσεις τοῦ συνεδρίου θὰ διαρκέσουν τέσσαρας ἡμέρας.

Κατὰ τοὺς πίνακας τοῦ Ἐθνικοῦ Σταθμοῦ αἱ ὀλικαὶ ἀπώλειαι τῶν Μπόερς κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ἀνῆλθον εἰς 3700 φονευθέντας ἢ θανόντας ἐκτραυματίων. Ἐκ τῶν 32.000 αἰχμαλωτισθέντων ἀπέθανον 700. Οἱ ὑπὸ τὰ ὅπλα Μπόερς ἀνήρχοντο εἰς 75.000 περίπου.

Ὁ Βασιλεὺς Ἐδουάρδος ἵδρυσεν ἐν Ἀγγλίᾳ Ἀκαδημίαν τῶν γραμμάτων εἰς ἀνάμνησιν τῆς στέφews του. Τοὺς πρώτους ἀκαδημαϊκοὺς θὰ διορίσῃ ὁ ἴδιος.

Ἀπὸ τοῦ τεύχους τούτου ἀρχίζομεν τὴν δημοσίευσιν ὠραιωτάτων ἀρθρῶν ὑπὸ μορφήν ἐπιστολῶν, τὰ ὅποια μέλλουν νὰ ἀποκαλύψουν εἰς τοὺς ἀναγνώστιας μας τὰ κειμήλια τῶν μουσείων μας ἐν ὅλῃ τῇ καλλονῇ των καὶ τῇ ἀξίᾳ των τῇ ἀρχαιολογικῇ. Αἱ ἐπιστολαὶ εἶναι γραμμέναι ἀπὸ ἑνα τῶν δεξιωτέρων καλῶν.

Ὁ θίασος τοῦ κ. Παντοπούλου προετοιμάζει τρίπρακτον κωμῶδιον τοῦ κ. Γ. Πῶπ «Ἡ 1η Σεπτεμβρίου». Τὸ ἔργον ἀναγνωσθὲν εἰς κύκλον λογίων, ἤρρεσε πολὺ.

Ἀπέθανεν εἰς Παλαιὸν Φάληρον, ὅπου ἀπὸ δύο μηνῶν διέμενε χάριν τῆς υγείας του, ὁ ζωγράφος Νικόλαος Βῆκος. Ὁ Βῆκος διέτρεπεν εἰς τὸν κλάδον τῶν ἐπιτραπέζιων ὅπου καὶ πέρασιν εἶχεν ἐκθέσει ὠραία ἔργα εἰς τὸν Παρθασόν. Εἰς Μόναχον εἶχεν ἰδίαν σχολὴν συχναζομένην ἰδίως ἀπὸ Ἑλλήνων, Σέρβων, Ρωμούνων.

Εἰς τὸ Παρίσι τυπώνεται ὑπὸ τοῦ κ. Α. Πάλλη ἡ τόσα γεγονότα προκαλέσασα ἐν Ἀθήναις μεταρρασίς του τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου εἰς τὴν δημοτικὴν, τὴν ἰδικαίᾳ του ὄρας.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἐξεδόθησαν.

ΑΚΑΔΗΜΕΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ. Ἑλληνικῇ, λατινικῇ καὶ ἰνδικῇ γραμματικῇ ὑπὸ Γ. Ν. Χατζιδάκι. Τόμος πρῶτος [Βιβλιοθήκη Μαρασλή ἀρ. τευχ. 175-178]. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1902.

ΜΕΛΕΤΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ὑπὸ Κ. Παναγιωτοπούλου (1902 σχ. 16ον σελ. 86 δρ. 4.)

Ἡ ΜΙΚΡΑ ΑΝΘΩΔΕΣΜΗ Ἡ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ Ἰωάννου Δ. Λευθεριώτου (Ἀθήναι 1902 τυπογραφ. Δ. Ἐδστρατίου).

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΕΚ ΤΑΞΕΙΔΙΩΝ ΜΟΥ ὑπὸ Κων. Α. Κυπριάδου. 1902 Ἀθήναι ἐκδοτ. Καταστήματα Ἀναστασίου Δ. Φέξη σχ. 16ον σελ. 142 δρ. 3).

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΘΡΥΛΟΥΣ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ ποιήματα ὑπὸ Μένου Φιλίππα (Ἀθήναι 1902 τυπογραφεῖον «Ἐστία» σχ. 16 σελ. 74 δρ. 3).

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ ΤΟΥ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ τεύχος 5ον, περιέχον πίνακα τῶν Ἀθηνῶν Β' καὶ ἀρθρα ἀπὸ τοῦ Βεροδοῦνον μέχρι τοῦ Βρισῶς, ἔξ ὧν μνημονεύομεν τὰ: Βικέλας, Βλάχας, Βόρες, Βουλγαρία.

Ἐκαστον τεύχος τιμᾶται ἐν Ἀθήναις δρ. 0.80, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δρ. 0.90, ἐν τῇ Ἄλλοδαπῇ δρ. 1.— Ἐκδόται Μπεκ καὶ Μπάρτ, Πλατεία Συντάγματος.

Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ ΤΟΥ κ. Θ. Π. ΔΗΛΙΑΝΝΗ μέρος Α' (Ἀθήναι 1902 τυπογραφεῖον «Νομικῆς» Α. Χ. Βεργιανίτου ὁδὸς Ὀφθαλμιατρείου 5, σχ. 16ον σελ. 80 δρ. 1.)

ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ὑπὸ Γ. Ν. Φιλαρέτου. (Ἀθήναι 1902 τυπογραφ. τοῦ «Κράτους»).

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Εἰς τὸ 43ον τεύχος: σελ. 194, στίχος 5ος ἀντὶ μὲ λάμψη γράφει: σὲ λάμψη. — στίχος 13ος ἀντὶ Πάλη γράφει: Πλάστη. — σελ. 196 στίχος 38ος ἀντὶ ἀστραφτα γράφει: ἀστραφτά.